T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

AKHİSAR ULU CAMİİ VE PAŞA CAMİİ HAZİRELERİ'NDEKİ MEZARTAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tuba ERDEM
058269103

Tez Danışmanı

Doç.Dr.Gül TUNÇEL

ANKARA-2009

ONAY

Tuba Erdem tarafından hazırlanan "Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki Mezartaşları" başlıklı bu çalışma 05.06.2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat Tarihi anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Gül Tunçel(Danışman)

Doç.Dr. Nermin Şaman Doğan

Doç.Dr. Mehmet İbrahimgil

ÖNSÖZ

Sanat tarihi ve tarihçiler tarafından önemi anlaşılan, mezarlık ve mezartaşları konusundaki araştırmaların gittikçe arttığı görülmekle birlikte, birer vesika niteliği taşıyan ve Türk Sanatı içinde önemli yeri olan bu eserlerin, belgelenip yayınlanmasıyla geçmişe olan sorumluluğumuzun bir nebzede olsa yerine getirildiği kanısındayız. Bu çalışmalara bir katkısı olacağını düşündüğümüz Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki mezartaşları yüksek lisans tezimize konu olmuştur.

Çalışmamızda her bir eser fotoğraflarla belgelenmiş ve kapsamlı bir şekilde katalog halinde derlenmiştir. Her eserin sanat değeri ortaya çıkarılarak, sanat tarihindeki yerleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tez aşamasında çalışmalarımı yönlendirerek devamlı ilgi ve desteğini esirgemeyen Hocam, Sayın Doç. Dr. Gül Tunçel'e sonsuz minnet borçluyum. Mezartaşı kitabelerinin okunmasında ve yazılmasında benden hiçbir yardımı esirgemeyen Hocam Sayın, Doç.Dr. Abdulkadir Dündar,Doç.Dr.Mehmet İbrahimgil ve Mütercim Tercüman Sayın Mustafa İsen Hocam'a sonsuz teşekkürümü sunarım. Çizimler konusunda bana her türlü desteği sağlayan Abidin Batan'a, Akhisar'da bulunduğum süre içinde, alan çalışmam boyunca bana yardımcı olan Ulu Camii İmam'ı Sayın, Osman Demirel Hocam ile sevgili arkadaşım Aysun Akı'ya, ayrıca tez boyunca her türlü sıkıntımda yanımda olan çok değerli arkadaşlarım Şirin Menevşe ile Seval Bal'a, maddi manevi her türlü desteği sağlayan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ
İÇİNDEKİLER

I-GİRİŞ……...1
A) AKHİSAR TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ……..……..…5
B) AKHİSAR ULU CAMİİ ……..……..……6
C) AKHİSAR PAŞA CAMİİ……..……....7

II- TÜRKLERDE MEZAR GELENEĞİ VE MEZARTAŞLARINA KISA BİR BAKIŞ……8

III- KATALOG……25

IV- KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME ……..……..…....185

A) MALZEME....……..…..……..186
B) MEZAR ÇEŞİTLERİ……..…....……186

1- Lahit Biçiminde Şahideli Mezarlar……..……..186
2- Şahideli Mezarlar…….....186

C)FORM……...……..……..187

1-Plaka Görünüşlü Şahideler…….……..187

a) Aşağıdan Yukarı Doğru Genişleyerek Yükselen Plaka Görünüşünde GövdeyeSahip Şahideler ……..…...187

b) Paralel Kenarlarla Yükselen Plaka Görünüşünde Gövdeye Sahip Şahideler ……..……..……..187

2-Silindirik Gövdeli Şahideler…….……..……189

D)İŞLENİŞ NİTELİĞİ……..……..……..……189

E)TEPELİK YÜZEYİ İLE KİTABE ARASI……...…189

F)TEPELİK ÇERÇEVESİ…….……...190

G)KİTABE……...……190

1-Kitabe Metni…….……..……..……..191
2-Kemer Köşelikleri…...……..……..……..……191
3-Kitabe Yanları……..……..……..191
4-Kitabe Satırları……..……..192

5-Kitabede Kayıtlı Olan Bilgiler……..……..192
a) Başlangıç İfadesi(Yakarış)……192
b)Dua……..……..192
c)Kimlik……..……193
d)Dua İstem……...……...193
e)Tarih……....……..…193
f)Sebep Bildirme…….....…….……...193
g)Tanrıdan Dilek.....…….……...194
h)Nasihat.…….....…….……...194
ı)Hadis Ve Ayetler.....…….……194

H) SÜSLEMEDE KULLANILAN MOTİFLER, KOMPOZİSYON VE BİÇİMLENDİRME ÖZELLİKLERİ…..…….……....194

1-Bitkisel Motifler…….……..195

a) Palmet,Rumi,Kıvrım Dal…….....195
b) Stilize Çiçek Motifleri……..197
c) Akant Biçimli Stilize Yaprak Motifi……199
d) Stilize Yaprak Motifi…….200
e) Hayat Ağacı Motifi……...……..….202
f) Servi Ağacı Motifi…….202
g) Kase İçinde Çiçek Ve Meyve Betimlemeleri .....……...204
h) Saksı İçinde Üzüm Salkımı Betimlemesi……205

2- Geometrik Motifler…….206

A)Üçgen,Çokgen,Baklava Dilimi,Daire Motifleri…...……..206
B)Meandr Motifi…….……..207
C)Madalyon,Rozet,Ve Panolar……..207
D)Ay-Yıldız Motifi…….209

3-Nesnel Motifler…….……...…..209

A)Kandil,Şamdan,Mum Motifleri…….……....209
B)Vazo Ve Kaseler……..……....211
C)Gerdanlık Motifi……....……..…...212

4-Mimari Motifler……..……..……....212

A)Camii Motifi ve Sivil Mimari Tasvirleri……..……....212
B)Sütunceler……..……..…...214

V-SONUÇ…….……229

VI-KAYNAKÇA……..……231

VII-RESİM VE ÇİZİMLER……237

VII.EKLER(TABLOLAR)……....332

VIV- ÖZET……..……340

ABSTRACT……342

I- GİRİŞ

İnsanlar yaşam tarzları veya inançlarına göre ölülerini farklı şekilde ebedi hayata uğurlamışlardır. Genellikle ölüye karşı son görevi yerine getirirken, dine dayandırılan çeşitli törenler, adetler ve kurallar çerçevesinde uğurlamayı gerçekleştirmişlerdir. Kimi ölüyü yakmış ya da yüksek yerlerde yırtıcı kuşlara terk etmiş[1],kimi ise mumyalamıştır[2]. Bunlar içinde çok eski tarihlerden beri süre gelen ve Türklerde de olduğu gibi toprağa verme ve defin geleneği hiç şüphe yok ki en çok kabul gören ölü gömme âdeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mezar taşları sanatsal ve edebi yönlerinin dışında kendi bünyelerinde sosyoloji, felsefe, iktisat, antropoloji, tıp gibi dallara yönelik bilgileri barındırmaları ile de oldukça önemli bir yere sahiptirler. Örneğin her yönüyle inceleme altına alınan bir mezartaşında hat sanatından, nakış, taş işçiliği, edebi metinler, salgın hastalıklar gibi birçok bilgiye ulaşmak mümkündür. Geçmişte var olan ve bugün devam eden veya yok olan meslekler, aile ve secere bilgileri, doğal afetler gibi olayların gün yüzüne çıkarılmasına yardımcı olduğu gibi, dönemin giyim, kuşam ve sosyal hayatıyla ilgili bilgiler vermesi açısından da oldukça önemlidirler[3].

Mezarlık ve hazirelerde bulunan mezartaşları her şeyden önce birer tarihi belge özelliği göstermesinin yanında üzerinde bulunduğu toprak parçasının kime ait olduğunu da açıkça göstermektedir. Mezar taşları daha önce yaşanmış bir hayatın; sosyal kültürel olayların birer vesikasıdır. Her bir mezartaşı, ait olduğu kişinin dünyadaki varlığının geride bıraktığı son iz olmakla birlikte, o şehrin geçmişinden birer parça niteliği taşımaktadır[4].

Türkler Anadolu'da benzersiz sanat eserleri bırakmışlardır. Mezar taşlarına da oldukça fazla önem vermişlerdir. Nitekim bu mezar taşları birer sanat eseri olarak bugünkü yerlerini almışlardır. F.İ Ayanoğlu'nun ifadesiyle: "

---

[1] **A.S.Açıkgözoğlu,** "Eyüp Sultan Silvetinin Manevi Dış Amilleri" ,**Tarihi,Kültürü Ve Sanatıyla V.Eyüp Sultan Sempozyumu,** (11-13 Mayıs 2001), İstanbul 2002, s.244-247.

[2] **E.B. Şapolyo ,** "Türk Mezartaşları", **Ön Asya Dergisi,** 5.Yıl/57 (Bsm. Yer. Yok)1970,s.10-11.

[3] **İ. Pala,** " Eyüp Sultan'da Ebusuud Haziresi", **Tarihi,Kültürü Ve Sanatıyla V.Eyüp Sultan Sempozyumu,**(11-13 Mayıs 2001),İstanbul 2002, s.186-191.

[4] **S. Eyice.,** "Mezarlıklar Ve Hazireler", **İslam Dünyasında Mezarlıklar Ve Defin Geleneklerinden (Ayrıbasım),** Ankara 1996,s.124.

bugün var olan sanat abidelerimiz olmasaydı ve sadece mezarlıklarımızda bulunan mezartaşları bile bu millete sanat şanı getirmeye yeterdi"[5].

Bu denli öneme sahip olan bu eserler bilinçsizce yok edilmektedir. Kimi zaman yol açma veya genişletme sebebiyle sıradan birer taş olarak görülen bu eserler, hiçbir önlem alınmadan tahrip edilmektedirler[6]. Kimi zaman koruma amacıyla bu eserler bulundukları yerlerden sökülerek müzelere taşınmışlarsa da bu önlem yeterli olmamakta ve çözüm olarak görülmemektedir.

Türk mezar taşları, incelemeye ve araştırmaya değer önemli eserlerdir. Bu konuda yapılacak olan araştırmaların, taşların işleniş niteliği, kitabelerdeki bilgiler, ölüm sebepleri, ölüm tarihi, mesleği, dönemin sosyo-ekonomik olayları hakkında önemli bilgiler verdiği muhakkaktır.

Ayrıca bu eserler belli bir kronoloji içinde incelendiğinde, yapıldıkları döneme göre; malzeme, teknik, süsleme, form gibi özelliklerinin ortaya çıkardığı değişim görülebilmektedir[7].

Mezartaşlarında kullanılan motif ve kompozisyon özellikleri yapıldıkları dönemin mimari eserlerinde görülen süsleme öğeleriyle benzerlik göstermektedir. Sadece dönemin sanat beğenisini yansıtmayan bu eserler aynı zamanda o döneme ait örf ve adetlerin mezartaşına işlenerek bugüne kadar süren birer vesika niteliği kazanmasını sağlamıştır.

Anadolu'da bulunan tarihi mezarlıklar ve hazirelerdeki mezar taşlarının her yönden sistematik olarak incelenmesi, bunların kataloglanması Türk kültür tarihi açısından gerekli bir durumdur. Bu şekilde kayıt altına alınan mezartaşları birçok bilim dalı için önemli ve yararlı sonuçlar doğuracaktır.

Genel olarak mezartaşları konusunda bugüne kadar birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte, bunlarda belirli büyük merkezlere ağırlık verildiği dikkat çekmektedir. Anadolu'daki diğer il ve ilçelerdeki örnekler ise yeterince tanıtılmadığı için bilinmemektedir. Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii

---

[5] **İ. Ayanoğlu,** "Fatih Devri Ricali Mezar Taşları Ve Kitabeleri" ,**Vakıflar Dergisi**,C.IV, Ankara 1958,s.193-209.

[6] **Eyice, a.g.m.**,s.123.

[7] **M. Haseki,** Plastik Açıdan Türk Mezartaşları ,İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul 1997,(syf.no.yok). (Not:Eser 1977 yılında yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir).

Hazireleri'ndeki Mezartaşalarını doğrudan konu alan bir çalışma mevcut değildir. Tamamen orijinal konu olduğu için bu hazirelerdeki mezartaşları üzerinde çalışmayı planladık.

Amacımız, çeşitli sebeplerden dolayı gittikçe azalan mezartaşları içinde, Akhisar Paşa Camii Ve Ulu Camii Hazireleri'ndeki mevcut örnekleri tespit edip, özelliklerinin belirlenerek bilimsel istatistikle belgelenmesinin yanı sıra, söz konusu taşların Türk sanatına kazandırılmasıdır.

Çalışmamız esnasında pek çok kaynaktan faydalanılmıştır. Ancak Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Haziresi'ndeki eserlerle doğrudan ilgili bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak bu şahidelerden birkaçı Gül Tunçel tarafından yayınlanmıştır[8]. Manisa Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki Mezartaşları konulu Yüksek Lisans tez çalışmamızda 72 adet eser incelenmiştir. Bunlardan beş tanesi lahit biçiminde mezar 62 tanesi başucu, beş tanesi ise ayakucu şahidesidir. Mezar taşlarından dört tanesi 15. Yüzyıl, üç tanesi 18. Yüzyıl, kırk sekiz tanesi 19. yüzyıl, beş tanesi 20. yüzyıla aittir. Ancak on iki tanesinin tarihi bilinmemektedir. Dolayısıyla söz konusu taşların tarih sınırları H.893/M.1488-H.1336/M.1918 yılları arasındadır.

Gerek sanat eseri, gerekse tarihi ve edebi belgeler olmaları sebebiyle mezartaşları önemli kültür varlıklarımızdan biridir. Ancak açık hava müzesi durumundaki bu mezarlıklardaki önemli eserlerin korumasız olmaları nedeniyle kolayca tahrip edildikleri görülmektedir. Ayrıca taşınabilir nitelikte olmaları bu eserlerin çalınma riskini arttırmaktadır.

Eserlerin korumasız oluşları tahribatı her geçen gün daha da artırmaktadır. Bu tahribat kimi zaman doğa olayları karşısında olurken, kimi zamanda insanlar tarafından bilinçli olarak yapılmaktadır.

Nitekim Akhisar Ulu Cami Haziresi'nde, daha önceki yıllarda yapılmış fotoğraf çekimleri sırasında var olan bir kısım mezartaşının, tez araştırmamız sırasında, ya yerinde olmadıkları ya da parçalanarak tahrip edilmiş oldukları gözlenmiştir. Bu mezartaşlarından bir tanesinin parçaları bulunmuş ve

---

[8] **Bkz. G.Tunçel,** Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezartaşları,Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara 1989, s.103, 104, 110, 137, 163-167.

H.Kamil Biçici'nin daha önce bu bölgede yapmış olduğu fotoğraf çekimi* ile karşılaştırılarak bugünkü durumu gözler önüne serilmiştir.

Çalışmamız da, öncelikle konu seçimi için gözlemler ve incelemeler yapılmıştır. Ardından kütüphane araştırmasına başlanmış, konuyla ilgili kaynaklar incelenmiştir. Daha sonra arazi çalışması gerçekleştirilmiştir. Eserlerin tek tek tespiti yapılmış ve numaralandırılarak, doğal nedenlerle oluşan tahribatın izleri elden geldiğince ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Devrilmiş şahideler kaldırılmış, üst üste kırık vaziyette bulunan parçalar birleştirilmeye çalışılmış, kitabe ve alınlıklarda oluşan yosunlar ile mezarların çevrelerinde yer alan bitkiler temizlenmiştir. Böylelikle daha net olarak ortaya çıkarılmaya çalışılan şahideler ve lahitlerin ölçüleri alınmış, fotoğrafları çekilip çizimleri yapılmıştır.

Bu eserlerin bir kısmının ön cepheleri duvara doğru betona gömülü olduğundan, kitabe metni ve süsleme özellikleri hakkında detaylı bilgi alınamamaktaydı. Bu sebeple Akhisar Ulu Camii İmamı, Sayın Osman Demirel 'in izni ve yardımıyla mezartaşlarının gömülü oldukları beton bir balyoz yardımıyla kırılarak mezartaşları yerlerinden çıkartılmış, gerekli bilgiler alındıktan sonra tekrar yerlerine yerleştirilmişlerdir. Daha sonra elde edilen veriler bir araya getirilerek değerlendirilmiş ve sonuca varılmıştır.

Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Haziresi'ndeki mezartaşları isimli çalışmamızda "GİRİŞ" adı verilen bölümde; konunun tanımı, sınırları, önemi, amacı, yöntem ve kaynakların değerlendirilmesi yer almaktadır. Ayrıca bu bölümün altında Akhisar Tarihine Kısa Bir Bakış ve Akhisar Ulu Camii ,Paşa Camileri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

"TÜRKLERDE MEZAR GELENEĞİ VE MEZAR TAŞLARINA KISA BİR BAKIŞ" adlı bölümde; Türker'deki mezar geleneğinin tarih içindeki gelişimi ve genel olarak mezartaşlarından bahsedilmiştir.

Eserlerin tek tek tanıtıldığı "KATALOG" bölümünde; 72 adet eserin yeri, inceleme tarihi, bugünkü durumu, tarihi, kime ait olduğu, kitabesi,

---

* Çalışmamız sırasında parçalanmış bir eserin eski fotoğrafını temin etmemizi sağlayan Sayın, H.Kamil Biçici'ye teşekkürü bir borç bilirim.

ölçüleri, malzemesi, işleniş niteliği, formu, genel tanımı, süslemede kullanılan motifler ve kompozisyonu tek tek tanıtılmıştır. Eserler kronolojik sıraya göre ele alınmıştır. Tarihi belli olmayanlar ise form ve süsleme özelliklerine göre tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Tarihlendirme için yapılan karşılaştırmada önce bölgedeki sonra Anadolu'daki benzer örnekler esas alınmıştır.

Bu bölümde yer alan plaka görünümündeki şahidelerin ölçüleri; yükseklik, üst genişlik, alt genişlik, taş kalınlığı. Silindirik görünümündeki şahidelerin ise; yükseklik, alt ve üst çevre uzunluğu ile verilmiştir. Lahit biçimi mezarların ise; yükseklik, uzun kenar ve kısa kenar sırasıyladır. Kavuk/Sarık/Fes formuna sahip tepeliklerde ise; yükseklik, üst çevre, alt çevre, boyun bölümü ise; yükseklik ve çevre ölçüleri şeklindedir.

Mezar taşları üzerindeki kitabeler bütün eserlerde aynı nitelikte olmayıp, kimisinde tahribat söz konusudur. Her kitabe mümkün olduğunca en ince ayrıntılarıyla okunmaya çalışılmıştır. Okunamayan kelimeler boş bırakılmıştır.

"KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME" adlı bölümde; katalogda incelenen şahideler form, malzeme, işleniş niteliği, kitabe, süslemede kullanılan motifler kompozisyon ve biçimlendirme özellikleri açısından değerlendirilerek, benzer örneklerle karşılaştırılmıştır.

Daha sonra ise elde ettiğimiz verilere göre yaptığımız değerlendirmeden edinilen "SONUÇ" kısmı yer almaktadır.

Kaynakça fotoğraflar ve çizimler çalışmanın desteklenmesi ve daha net anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır.

A) Akhisar Tarihine Kısa Bir Bakış

Hititlerin şavaşçı kadın rahipleri olan amazonlarca kurulan Akhisar ve çevresine ait olan ilk arkeolojik buluntular bostancı köyüne aittir. İ.Ö. 3000-2500 yıllarına tarihlenen bu buluntuların birçoğu Alaşehir yakınlarındadır. Bunlar toplu halde bulunan "Yortan Mezarlık Kültürü "adını alırlar. 1900-19001 yıllarında, Goudin ve M. Victor Chapot tarafından yapılan ilk kazılarda yalnızca ölüye ait mezar hediyeleri bulunmuştur.

Akhisar stratejik konumundan dolayı birçok devletin uğrak yeri olmuştur.Eski bir yerleşim yeri olan Akhisar ilçesinin ilk ismi amazonların en önemli liderlerinden birinin adı olan "Thyateira"dır. İkinci ismi ise Yunan mitolojisindeki Pulops'un kızının adı olan"Pelopei"dır. Üçüncü ismi Kutsal Kilise manasındaki "Ta Siyateyra"dır. Daha sonra sırasıyla Batı Asur Kraliçesinin adı "Semiramis",at yetiştirme anlamındaki "Euppia", Bizans döneminde Beyaz Hisar anlamına gelen "Aspro-Kastro",Osmanlı döneminde ise "Köklice" ve "Akhisar" isimleri kullanılmıştır[9].Batı Anadolu Bölgesinde Hıristiyanlığın ilk yayıldığı şehirlerden biri olan Akhisar 1300lü yıllarda Saruhan Bey tarafından ele geçirilmiştir. 80-90 yıl kadar Saruhan Beyliği tarafından yönetilen Akhisar ve civarı, Yıldırım Beyazıt tarafından zaptedilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlıların Akhisar'ı ele geçirdiği yıllarda, Şeyh Bedrettin isyanı patlak vermiş, İzmir, Manisa, Aydın toprakları ile birlikte Akhisar da yakılıp yıkılmıştır.1402 tarihinde, Timur tarafından tahrip ve yağma edilen İlçenin bütün serveti Manisa iline taşınmıştır[10]. Timurun çekilmesinden sonra I. Mehmet tarafından Akhisar toprakları tekrar Osmanlıya katılmıştır.

Osmanlı imparatorluğunun I.Dünya savaşından yenik çıkması Anadolu topraklarının düşman kuvvetleri tarafından yağmalanması ve işgalini başlatmıştır.5-9 Haziran 1919 yılında Yunan işgalinde kalan ilçe,22 haziran 1920'de yeniden işgal edildi ve 7 eylül 1922 de işgalden kurtulmuştur.

B)Akhisar Paşa Camii

Akhisar İlçesinin Paşa Mahallesi, Tahtakale semtinde yer alamaktadır.1469 yılında Sarı Ahmet tarafından yapılan camii, geniş bir meydan ve çarşı ortasında bulunmaktadır. Revaklı avlulu, dikdörtgen planlı yapının kubbesi sütunlar üzerine oturmaktadır. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Kubbe kasnağı yüksekçe olup, ibadet mekânı altlı üstlü ikişer

---

[9] **G.B.Bozacı-Y.Algın**,Akhisar'ın Yerel Tarihi, Akhisar 1999,s.15-16.

[10] **Anonim, Büyük Bayramda Akhisar,**Feyizli Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Münasebetiyle 1923-1933,Akhisar Ticaret Odası Yayınları,İzmir 1933,s.9.

pencere ile aydınlatılmıştır. Özellikle doğu ve batı tarafındaki pencerelerde kullanılan camlar Türkiye de kurulan ilk cam fabrikasının mamülleridir[11].caminin arka tarafında Sarı Ahmet Paşa'nın aile mezarlığı bulunmaktadır[12].

C)Akhisar Ulu Camii

Manisa'nın Akhisar ilçesinde bulunan bu yapının kitabesi olmadığından mimarı ve tarihi hakkında kesin bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak bu yapının altında Roma dönemine ait olduğu bilinen ve Bizans döneminde de kiliseye çevrilen bir yapı olduğu camideki kalıntılardan anlaşılmaktadır.

XV. yüzyılda Saruhanoğulları tarafından camiye çevrilen yapı, moloz taş ve tuğladan yapılmıştır. Kentin en büyük camisi olan bu yapı dikdörtgen planlıdır. İbadet mekânının üzerinde yer alan kubbe yüksek bir kasnak üzerine oturmaktadır. Tarih boyunca oldukça fazla onarım geçiren bu yapı, kurtuluş savaşı sırasında tahrip edilmiştir. Caminin minaresi geç dönemde eklenmiştir. Caminin sağ tarafında, taş kaideli, yuvarlak gövdeli ve tek şerefelidir[13].

---

[11] **Anonim, Manisa il yıllığı,**1968,s.191.
[12] **Bozacı- Algın,Akhisar'ın Yerel Tarihi**, Akhisar 1999,s.67.
[13] **S.Ç etinkaya,**Akhisar Ulu Camii,**E.Ü Sanat Tarihi Dergisi Yard.Doç.Dr.Lale Bulut'a Armağan**, İzmir 2005,s.45-60.

II- TÜRKLER'DE MEZAR GELENEĞİ VE MEZARTAŞLARINA KISA BİR BAKIŞ

Genel anlamda düşünüldüğünde ziyaret edilen yer anlamını taşıyan mezar daha çok ölünün gömüldüğü çukur manasına gelmektedir. Üzerinde herhangi bir yapı bulunmayan bu kabirler her dönemde kültür ve inanışlar çerçevesi altında farklı bir özellik göstermiştir. Mezartaşı ise mezarlar üzerine dikilen ve genelde baş taşı, ayak taşından oluşmaktadır. Bazende bu taşlar, sanduka şeklinde taştan yapılmış mezarlar üzerine dikilmiştir.

Mezarların topluca bulundukları yerlere ise mezarlık, kabristan veya makbere denir. Hazireler ise camii, medrese gibi yapıların bahçesinde bulunan daha küçük mezarlıklardır[14].

Türklerde mezar geleneği Türk tarihinin başlangıcından bugüne kadar süre gelen bir olgudur. Değişik dönemlerde bir takım farklılıklar arz eden bu gelenek, genel hatlarıyla aynı inanışın devamlılığına bağlanabilir. Bu değişimin en göze çarpan dönemi ise Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonraki yıllarına rastlamaktadır.

İnsanoğlu her dönemde inançlarının gereği olarak ölülerine farklı şekilde davranmışlardır. Kendilerine özgü tören ve kurallar çerçevesinde bu dünyadan uğurlamayı gerçekleştirmişlerdir. Bunlar içinde en yaygın olanlarından biri ölünün toprağa gömülmesi geleneğidir. Bu mezarların kültür çerçevesi içinde farklı isimleri olmakla birlikte farklı çeşitleri de bulunmaktadır. Türkler mezara "sin", "gasın" demekle birlikte mezartaşına "sintaş",sonrasında ise "senk" demişlerdir[15].Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce "kurgan"[16] adı verilen yığma tepeler şeklinde mezar yapısı oluşturmaktaydılar. M.Ö II.-IV. y.y'a ait kurgan adı verilen ve Türklere ait olan mezarlar, yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır[17].

---

[14] **E. Nefes,** Samsun Yöresinde Bulunan Mezartaşları ,(Ondokuz Mayıs Ünv .Yayınlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2002, s.8.

[15] **Şapolyo, a.g.m.**, s.10-11.

[16] **E.F . Tekçe, Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü,Kültür BakanlığıYayınları**, Ankara 1993,s.38-63.

[17] **G.Tunçel,** "Türklerde Mezartaşı Geleneğine Kısa Bir Bakış", **Bilge Dergisi**,Ankara 1996,s.16-18.

Altay-Sayan dağlarında Rus arkeologlar tarafından ortaya çıkarılan eski devirlere ait kültürlerin yanında bu bölgede özellikle Türk kültür tarihi açısından önemli yere sahip bulgular ortaya çıkarılmıştır. Bu bölgede yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan ve özellikle M.Ö birinci bin yıllarına ait olduğu düşünülen mezarlar Göktürk, Uygur ve Kırgızlara ait olduğu bilinmektedir. Bu mezarlar içinde yer alan ölü hediyeleri, ölümden sonraki hayata olan inancın bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır[18].

Hun Devletine ait kurganların kazı çalışmalarını ilk olarak başlatan Radloft; Berel ve Katanda bölgesinde ve bunu takip eden yıllarda Kozloft ;Noin-Ula ve Rudenko tarafından Altay dağlarının Pazırık bölgesindeki Hun kurganlarının açılması ile bu döneme ait önemli buluntuları bilim dünyasına kazandırmışlardır. Burada yapılan kazılarda önemli 5 büyük Pazırık kurganı açılmıştır. Yapı ve tip olarak aynı şekilde oluşturuldukları gözlenen bu kurganların Berel, Tuekta, Noin-Ula, Başadan, Şibe, Katanda ve diğer Hun kurganlarıyla benzer özellikler gösterdiği görülür. Genel olarak kare veya dikdörtgen mezar odasından oluştuğu ve kütüklerle etrafının çevrelendiği görülmüştür. Bu oda, kurganların güneyinde bulunmakla beraber mumyalanmış cesedi de barındırmaktadır. Ölü hediyelerle beraber mumyalanarak ve ahşap bir sanduka içine konularak gömülür[19]. Ölünün atı ise bu mezar odasının dışında yer almaktadır. Zemin ve çevre kütüklerle desteklendikten sonra üst kısmı toprak tabakasıyla kaplanırdı. Bu tabakanın üzerine ise taşlar yığılarak yığma bir tepe görüntüsü verilmektedir[20].

Daha özet bir açıklamayla kurganlar; toprak altındaki mezar odası ve yığma tepe olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Türkler, Orta Asya'da cesedi belirli işlemlerden geçirmişlerdir. Cenazeyi toprağa verecekleri günü belirlemişlerdir. Türkler cesedi ilaçlayarak "bark" denilen bir çadırda bekletmişlerdir. İç organları çıkarılan ölü, mumyalama sistemi ile gömülmüştür. Araştırmacılar bu geleneği İslamiyet'in

---

[18] **A. İnan,** "Makaleler Ve İncelemeler", VII. Seri, S.1, (bsm.yer.yok) 1968. s.497.
[19] **Tunçel, a.g.m.,** s.16-18.
[20] **N. Diyarbekirli, Hun Sanatı,** ,İstanbul 1972, s. 99-108.

kabulünden sonra ortaya çıkan kümbet geleneğinin menşeisini oluşturduğunu açıklamaktadırlar[21].

Hunlar ölülerin yüzlerini daima batıya bakacak şekilde başlarını ise doğuya doğru yerleştirmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise dönemin inanç etkileri çerçevesinde yeniden doğuşun batıda tekrar yaşanacağı inancını taşımalarıdır[22].

Ölümden sonraki hayatın devamlılığını ortaya koyan kılıç, süngü, zırh, bıçak, makas, balta, kazma, iğne, çömlek, silah, koşum takımları, kemer, bilezik gibi gündelik hayatta kullanılan eşyaları inançları gereği ölüyle beraber gömen atalarımızın, bu buluntular sayesinde geçmişteki gündelik hayatları, sosyal, ekonomik, kültürel yaşamları hakkında oldukça sağlam bilgiler sunmaktadır[23]. Bu kurganlarda Mısır piramitlerinde olduğu gibi gündelik hayatı resimlerle anlatan sahneler mezar resmi olarak yapılmışlarsa da, özellikle kurganların duvarlarını kaplamak amacıyla kullanılan tekstil ürünlerinde belirli sahneler oldukça gerçekçi bir şekilde yansıtılmıştır. Özellikle hayvan mücadele ve av sahneleri oldukça dikkat çekici öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır[24].

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, Türkler ölülerini kendisinden sonrakilere hatırlatacak şekilde bir takım işlemlere tabi tutmuşlardır. Mezar açma ve bu mezarlara taş dikme geleneği bunlardan biri olarak gösterilebilmektedir.

M.Ö 3.y.y'da Çin kaynaklarından Türklerin ölülerini bazı işlemlerden geçirdikten sonra ölen kişilerin mezarlarına "kurgan" adını verdikleri, başlarına ise "balbal" adı verilen taşlar diktikleri anlatılmaktadır[25]. Bu balbalların büyük çoğunluğunu 7. ve 8. y.y Göktürklerden, geriye kalanların ise 8–9.y.y Uygurlardan kaldığı belirtilmekle beraber bunların heykelsi tarzda

---

[21] **O.C . Tuncer,** "Anadolu Kümbetleri", I.Selçuklu Dönemi, Ankara 1986, s. 367.

[22] **K. Üstün,** Ordu Yöresi Osmanlı Dönemi Mezartaşları,Perşembe Örneği,(Haccetepe Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003,s.12.

[23] **Nefes, a.g.t.,** s.8.

[24] **G. Elitez,** Türk Mezartaşlarında Bitki Motifi ,(Mimar Sinan Ünv. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 1996,s.8-11.

[25] **D. Karaçağ, Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara 1994,s.12.

yapılarak daha sonraki dönemlerde mezar taşı geleneğinin oluşmasında katkı sağladığı söylenmektedir[26].

Pazırıkta ortaya çıkarılan bir bulgu ise, ölüyle beraber gömülen atların kuyruklarının bağlı ya da düğümlenmiş olduğudur. Bu durum araştırmacılar tarafından yas işareti olarak görülmektedir[27].

Türk mezar taşlarının kökeni ile ilgili önemli bir diğer veri ise Yenisey ve Orhun bölgesinde bulunan Göktürklere ait mezarlardır[28]. Şamanizm'i benimseyen Göktürkler (M.S VI-VIII. yüzyıl) kurgan geleneğini devam ettirmiş ve bu mezarlar üzerine "bengütaş" adı verilen taşlar dikmişlerdir. Bu kişinin, hayatta iken öldürdüğü düşman sayısı kadar da "balbal" diye nitelendirilen heykellerin daire biçiminde sıralandığı, Orhun yazıtlarından anlaşılmaktadır[29].

Bu heykellerin uzaktan görülebilmesi amacıyla büyük bir sırık dikilir ve yanı başına genellikle tanınmış kişiler için ahşap veya taş malzemeyle "bark" yapılırdı. Halk'a ait mezarlar ise, bir kitabeden ibaret sade bir görünüme sahiptir[30]. M.S VI-VII.(Yenisey),VIII.(Orhun) yüzyıla tarihlendirilen Kültügin, Kültigin'in kardeşi Bilge Kağan ve Bilge Kağan'ın veziri Tonyukuk'a ait olan mezarlardan özellikle Kültügine ait olan mezarda, savaşlarda yenilgiye uğrattığı düşmanlarının portre niteliğindeki heykelleri de bulunmuştur. Bu bölgede üzeri tezyinatlı, büyük bir şekilde yapılmış olan mezarlar daha çok üst düzey yani; han, vezir ve zenginlere aittir. Bu taşlar üzerinde yer alan özellikle hayvan motifi, ölen insanın bağlı bulunduğu kavmin damgası olup bu damgaların daha sonraki yüzyıllarda Anadolu'da da başta mezartaşları olmak üzere, tekstil ürünleri ve buna benzer sanat eserlerinde kullanıldığı dikkati çeker[31].

---

[26] **O. Aslanapa,** Türk Sanatı, İstanbul 1997,s.9.

[27] **B.Ögel,** "İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak Ve Buluntularına Göre",VII. S.42,Ankara 1962,s.65.

[28] **B. Karamağaralı, Ahlat Mezartaşları**, Selçuklu Tarih Ve Medeniyeti Enst.Sanat Tarihi Serisi, Ankara 1972,s.52.

[29] **G. Tunçel,** Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989,s.5.

[30] **Tunçel, a.g.m.,** s.16.

[31] **B. Ademoğlu**, Karacaahmet 7.Ada Mezartaşları, (Marmara Ünv. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002,s.12.

Göktürk mezar geleneği Hunların devamı niteliği taşısa da bazı yeni unsurların eklendiği dikkati çeker. Yapılan araştırmalar Türklerin çeşitli gömü şekilleri olduğunu göstermektedir. Bunlar boyların bulundukları bölgeye ve dini düşüncelerden kaynaklanan farklılığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır[32].

Kültigin, Bilge Kağan ve Vezir Tonyukuk adına dikilen anıtlarda yapılan araştırmalarda, bu kişilerin aileleri ve kendileri oldukça gerçekçi tarzda heykelleştirilmiştir. Yine bu heykellerin yüzlerinin doğuya bakar şekilde verilmesi geleneklerin devam ettirildiğinin göstergesi olarak sayılabilir[33].

801 tarihli Çin kaynaklarında Göktürklerle ilgili olarak cenaze merasimi şu şekilde anlatılmıştır:

"ölüyü çadıra koyarlar, oğulları torunları, erkek, kadın akrabası, atlar ve koyunlar keserler ve çadırın önüne sererler. Ölü bulunan çadır etrafında at üzerinde yedi defa dolaşırlar, kapının önünde bıçakla yüzlerini kesip ağlarlar. Yüzlerinden kan ve yaş karışık akar. Bu töreni 7 defa tekrar ederler. Sonra muayyen bir günde ölünün bindiği atı, kullandığı bütün eşyayı ölü ile beraber ateşte yakarlar. Külünü yılın muayyen bir gününde mezara gömerler. Kışın veya güzün ölenleri, çiçekler açtığı zaman(ilkbaharda)gömerler. Defin gününde ölünün akrabası tıpkı öldüğü günde yaptıkları gibi at üzerinde gezer ve yüzlerini keser ağlarlar. Mezar üzerinde kurulan yapının duvarlarına ölünün resmini, hayatında yaptığı savaşları tasvir ederler. Bu ölü ömründe bir adam öldürmüş ise mezar üzerine bir taş(balbal) korlar, bazı ölülerin mezarında bu taşlar yüz'e hatta bin'e baliğ olur. Atlar ve koyunları kurban ettikten sonra kafalarını kazıklar üzerine korlar(baydara veya tayılga)"[34].

Göktürk mezar yapısı yalnızca ölünün bulunduğu bir yapı değil aynı zamanda sembolizm açısından da önemli bir yere sahiptir. "takdis edilen " kutsal yerler olduğu belirtilen bu yapılar aynı zamanda Çin kaynaklarına göre "kurban için evler inşa ederler","ecdat mabedi makamında bir taş oyarlar","taş evin içerisinde; göğe, yere, hakanın soyuna kurban keserlerdi" şeklindeki

---

[32] **A. İnan,** "Tarihte Bugün" ŞamanizmVe Meteryaller Ve Araştırmalar, Ankara 1972,s.180-181

[33] **Elitez, a.g.t.,**s.10.

[34] **Üstün, a.g.t.,** s.47.

ifadeler barkların bir tür mabet-mezar olduğunu göstermesi açısından önemlidir[35].

Göktürklerden sonra Şamanizm'i benimseyen Uygurlar, Göktürk İmparatorluğu döneminde, Orhun ve Selenga nehirlerinin bulunduğu bölgede yaşamaktaydılar. Orhun nehri çevresinde M.S 744 senesinde devletlerini kurmuş ve yüzyıl kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Devletin kurulmasından bir süre sonra Uygur Hakanı Bögü Kağan Manihaizm'i resmi din olarak kabul etmiştir. Böylece Mani tapınakları inşa edilmiş ve yerleşik yaşama geçiş başlamıştır. Uygurlar Doğu Türkistan'a geldikten sonra Budizm 'i kabul etmiş ancak bir kısmı ise Manihaizm dinini devam ettirmiştir.

Doğu Türkistan'daki Uygur şehirlerinin şekillenmesinde Budizm'in etkisi oldukça fazladır. Uygur şehir kalıntılarından anlaşıldığına göre tapınak ve stupa olduğu anlaşılan yapı birimlerinin kalıntılarından, yüksek bir kaide üzerinde bulundukları ve merkezi bir avluya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu Budist tapınakların alçı ve fresk süslemeleri oldukça dikkat çekicidir. Haço'nun surlarla çevrili kısmının dışında yer alan iki grup mezar anıtının, Koş-Gumbaz adı verilen Haço'daki Budist stupalar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu anıtlar kubbeli türbe yapılarının örnekleri olmaları bakımından önemli olmalarının yanında İslamiyet'in kabulünden sonra da türbe anlayışının doğmasına sebep olmuşlardır. Bu stupalar ile Selçuklu türbe ve kümbetleri arasında bir ilişki kurulabileceği söylenmektedir[36]. Araştırmacılar Uygurlar arasında İslamiyet'in zamanla yaygınlaşması İslami devride "Eshab-ı Keyf-yedi uyuyanlar" türbesi olarak adlandırılan yapının Budist devre ait bir mezar yapısı olduğunu kabul etmektedirler. Toyuk'da bulunan bu yapı daha sonraki Karahanlı ve Selçuklu türbeleriyle benzerlik göstermektedir[37].

Uygurlar Göktürklerden sonra mezar kültü geleneğini devam ettirmekle beraber, Göktürklerde olduğu gibi Uygurlar da mezar üzerine taş dikme

---

[35] **Y.Çoruhlu,** "Kurgan Ve Çadır(Yurt)'dan Kümbet Ve Türbeye Geçiş", **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü Ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,(18-20 Aralık 1998),Mezarlık Vakfı,**İstanbul 1999,s.49-52; **Üstün, a.g.t.,** s.14.

[36] **M.Cezar, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık,** İstanbul 1977, s.67-75.

[37] **Cezar, a.g.e.,** s.77.

geleneğini devam ettirmişlerdir. Ellerinde kadeh tutar vaziyette verilen bu heykelciklere "bengütaş" demişlerdir. 5–6 m uzunlukları bulunan bu örnekler Orta Asya da Karabalgasu bölgesinde yer alır[38].Uygurlar mezartaşına "sintaş" adını da vermekteydiler[39]. Uygurlar döneminde dikkati çeken bir başka unsur, daha önceki dönemlerde heykelde daha çizgisel ve şemalara dayanan yüzler, bu dönemde daha belirgin ve hareketli hale getirilmiş, hacim daha belirginleştirilmiş böylece figüre üç boyutluluk kazandırılmıştır. Ayrıca renk unsuru diğer bir yenilik olarak karşımıza çıkmaktadır[40].

X. yüzyılda Karahanlılarla birlikte Türklerin kitleler halinde İslamiyet'i kabulü ile mezar anlayışında kısmen bazı değişiklikler görülmüşse de, İslamiyet'in kabul görmediği alanlarda bile geçmişe dayalı geleneklerden tamamen uzaklaşılmamış, bu yeni inanç düzeni çerçevesinde, mezar geleneğinde eski ile yeninin karıştırılarak değişik tarzda mezar yapımı devam etmiştir[41].

İslami düşüncede yer alan kaybolmuş mezar, yani anıtlaştırılmayan mezar, Türklerin bu dini kabul etmesinden sonra inanç sistemine ters düşse de anıt mezar yapımı devam etmiştir. Bu simgeleştirme özellikle İslami Türk devletlerinden Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklular döneminde de artarak devam etmiş, böylece çeşitli bölgelerde bulunan şartlara göre çok sayıda çeşitli mezar anıtı ortaya çıkmıştır. Türbe veya kümbet adı verilen mezar anıtlar ilk olarak Karahanlılar döneminde kendini gösterir[42].

Büyük Selçuklular döneminde sayıları oldukça artan türbe, kümbet gibi mezar anıtları genel itibari ile üç bölümden oluşmaktadır. En alt kısım kaide olarak nitelendirilir. Bu kısım esas mezar odasını oluşturan cenazelik/mumyalık kısmıdır. Daha sonra toprak üstünde yer alan gövde

---

[38] **Karaçağ, a.g.e.**, s.18.

[39] **S.Açıkgözoğlu,** Eyüpsultan Civarında İmzalı Mezartaşları,(Marmara Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 1995, s.2.

[40] **Elitez, a.g.t.** ,s.13.

[41] **Karamağaralı, a.g.e.**, s.1; **Tunçel, a.g.e**, 1989, s.6.

[42] **Cezar, a.g.e.**, s.97; **O.Aslanapa,Türk Cumhuriyetleri Mimarlık Abideleri,** Ankara 1996, s.19 ; **M.O.Arık,** "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", **Anadolu(Anatolia)**, C.XI,(1967),Ankara 1969, s.57-100; **Tuncer, a.g.m.**, s.14–40.

kısmı yer alır. Burada genellikle sembolik bir lahit bulunur. Üçüncü bölüm ise örtü sistemini oluşturmakla birlikte külah ya da kubbe ile örtülüdür[43].

Malzeme olarak kerpiç ve tuğla kullanıldığı Karahanlı türbeleri kare planlı ve kübik gövdeli yapılardır[44].Karahanlı mezar yapısı olarak sayılabilecek Tim Ata Türbesi, Nasr Bin Âli Türbesi, Ayşe Bibi Türbesi Ve Ballacı Hatun önemli örnekler arasında sayılabilir. Karahanlılar özellikle Kırgızistan da bu alanda önemli örnekler vermişlerdir[45].

XI. yüzyılda Güney Batı Asya da bulunan Gazneliler daha sonra doğuya kayarak Hindistan da hüküm sürmüşlerdir. Bu dönemde Karahanlılar'daki türbe geleneği devam ettirilmiştir. Bu dönem eserleri arasında Sultan Mahmut Türbesi, Aslan Cazip Türbesi gösterilebilir[46].

Türk kavimleri arasında önemli bir yere sahip olan Oğuzların, Selçukluların ortaya çıkışıyla önemi artmıştır. Göktürk abidelerinde adları geçen Oğuzlar Karahanlılar gibi Müslümanlığı kabul etmişlerdir. Ölü gömme adetleri İbn Fadlan tarafından şu şekilde anlatılmıştır.

"Aralarından biri ölürse, ona ev şeklinde büyük bir çukur kazarlar ve kurtağını(elbisesini)giydirir, kuşağını ve yayını bağlarlar. Eline içinde şarap bulunan tahta bir kadeh verirler ve önüne de içi şarap dolu tahta bir kap bırakırlar. Bütün malını getirirler ve onunla yaptıkları eve koyarlar. Sonra ölüyü oturturlar ve üzerini örterler ve topraktan kubbemsi bir şey yaparlar. Bundan sonra ölünün hayvanlarını, miktarına göre birden yüze kadar öldürüp etlerini yer, yalnız başlarını, ayaklarını, derilerini ve kuyruklarını geriye bırakırlar ve bunları tahtalara asarak "işte bunlar ölenin hayvanları. Cennette giderken bunlara binecek" derler. Eğer ölen yiğit bir kimse ise, öldürdüğü kimselerin suretlerini bir tahta üzerine oyup kabrine koyarlar ve "bunlar onun hizmetçileridir, cennette ona hizmet edecekler" derler.

Bazen hayvanların öldürülmesini bir gün iki gün ihmal ederler, ozaman ululardan bir ihtiyar "filancayı(yani ölüyü) rüyamda gördüm. Bana " işte beni görüyorsun geri kaldım, bütün arkadaşlarım beni geçti yalnız başıma kaldım"

---

[43] **Tunçel, a.g.m.**, 1996, s.17.
[44] **Üstün, a.g.t.**, s.18.
[45] **Aslanapa, a.g.e.**, 1996, s.211.
[46] **Aslanapa., a.g.e.** , s.46.

dedi "der. Bunun üzerine derhal ölünün hayvanlarını tutup öldürürler ve kabrinin yanına asarlar. Bir iki gün geçtikten sonra ihtiyar yanlarına gelir ve "filanı rüyamda gördüm, aile efradıma ve arkadaşlarıma deki beni geçenlere yetiştim yorgunluğum geçti ve dinlendim" dedi" der[47].

Büyük Selçuklular zamanında türbe mimarisi daha çok gelişmiş ve önemli örnekler verilmiştir. Bunlar arasında Sultan Sencer Türbesi, Kağagan Türbesi, Mü'mine Hatun Türbesi, Kümbet-İ Surh sayılabilecek örnekler arasındadır[48]. Bu kümbetler elliden fazla örneği ve zengin süslemeleri ile daha sonra Anadolu'da taş ve çini süsleme sanatının gelişimini sağlamıştır.

Türklerin Anadolu'yu fethetmeye başladığı yüzyıllarda(11.y.y), mezar geleneğinin sürdürülmüş olduğu dikkat çekse de, yöresel özelliklerinde bu mezartaşları üzerinde etkili olduğu gözlenmiştir[49].

Selçuklularda insan yüzünün taş üzerine detaylı bir şekilde işlendiği göze çarpar. İslamiyet'in tasvir yasağına karşın, Selçuklular bu geleneği birçok alanda kullandıkları gibi mezar taşında da kullanmayı ihmal etmemişlerdir. Özellikle kadın yüzleri, saçlarının örgüleriyle baş ve başlıklarıyla özenli bir şekilde işlenmiştir[50].

Selçuklular Anadolu'da birçok yerde vücuda getirdikleri eserleri süslemekle kalmamış, aynı zamanda ölünün ebedi istirahat yeri olarak düşünülen mezarlıklardaki mezartaşlarını da aynı itina ve güzellikte süslemeyi ihmal etmemişlerdir. Bu eserler Selçuklu taş işçiliğinin en güzel örneklerini temsil etmektedir[51].

Anadolu'da Selçuklu mezar taşlarının yoğunlukta bulunduğu merkezlerden biri Konya'dır. Kademeli sandukalar ve sivri kemerli şahideli mezarlar olarak dikkat çektikleri görülür. Bu yörede yer alan bir başka merkez olan Akşehir'de de şahideli mezar örnekleri oldukça fazladır. Figürlü mezar taşlarının oldukça fazla olduğu Akşehir'in yanında, Anadolu'nun birçok

---

[47] **Üstün, a.g.t.,** s.20.
[48] **Aslanapa., a.g.e.,** s.69.
[49] **Karamağaralı, a.g.e.,** s.2.
[50] **S. A.Ünver,** "XIV. Asırda Anadolu Selçuklularının Ananesine Bağlı Mezartaşları Üzerine",**Vakıflar Dergisi**, C.XII, Ankara 1978,s.15–26.
[51] **M.Önder, "** Konya Mezartaşlarında Süsleme Unsurları", **Ön Asya Dergisi,** S:2/13, (bsm.yer.yok)1966,s.3-5.

bölgesinde figürlü ve zengin tezyinatlı Selçuklu mezartaşlarına rastlanabilmektedir[52].

Akşehir de bulunan türbe ve mezarların büyük tahribat ve yok edilme karşısında kalmasına rağmen bu bölgenin yinede bu konuda oldukça zengin malzemeye sahip olduğu söylenebilmektedir[53].

Doğu Anadolu bölgesi 12.-15 y.y'a kadar ait mezartaşları açısından oldukça fazla örnek teşkil eder. Ancak buradaki mezartaşları diğer bölgelere göre farklılıklar arz etmektedir[54].

Özellikle Ahlat mezartaşları ele alındığında gerek tezyinatı gerekse biçim ve boyutları ile oldukça farklı özellikler göstermektedir. Daha çok Orhun anıtlarıyla benzerlik gösterdiği düşünülen bu taşlar, çatma lahit şeklinde şahidesiz prizmatik sandukalar ve şahideli olmak üzere gruplandırılmıştır.

Genel olarak bitkisel, geometrik desenlerin yanında figürlü süslemelere yer verildiği görülür[55]. Bununla birlikte Anadolu'nun birçok bölgesinde zengin tezyinata sahip Selçuklu mezartaşlarına rastlanmaktadır. Özellikle Sivas, Tokat, Konya gibi merkezlerde bulunan mezartaşları Ahlat mezartaşlarına oranla daha küçük boyutludurlar. Ancak tezyinat açısından aynı motiflerin kullanımı söz konusudur[56].

Anadolu Selçuklu döneminde İznik'te ele geçen eserler Selçuklu boylarının burada yapmış olduğu mezartaşlarının ilk örnekleri olarak gösterilmektedir[57].Anadolu Selçuklularına ait olan ilk örneklerin genellikle sanduka tarzında olduğu zamanla şahideli mezarlara doğru bir gelişim süreci izlendiği söylenmektedir[58].

14. y.y 'da Beylikler dönemine gelindiğinde Selçuklu mezar anıtlarının geleneksel özelliklerinin devam ettirildiği bunun yanında dönemin kendine

---

[52] **Ş.Yetkin,** "Yeni Bulunmuş Figürlü Mezartaşlar" , **Selçuklu Aştırmalar Dergisi** , S:I, (bsm.yer.yok)1970,s.151.
[53] **M.R.Meriç,** " Akşehir Türbe Ve Mezarları",**Türkiyat Mecmuası**,C.V, (bsm.yer.yok)1936,s.149.
[54] **Karamağaralı, a.g.e**.s.52.
[55] **Karaçağ, a.g.e.,** s.22.
[56] **Açıkgözoğlu,a.g.t.,** s.18.
[57] **Karaçağ, a.g.e.**,s.25.
[58] **Nefes, a.g.t.,** s.8.

özgü bazı yenilikler getirdiği dikkati çeker. Bu döneme ait özellikle Aydın, Manisa, Kütahya gibi bölgelerde önemli örnekler bırakılmıştır[59].

Bu mezartaşlarında bölgeler arasında bazı farklılıklar göze çarpsa da süslemeye verilen önem her bölgede, aynı oranda yoğunluğa sahiptir. İnanışlar çerçevesinde geliştirilen mezartaşları, Türk sanatının gelişmesini sağlamış ve birbirini etkileyerek daha önceden bu bölgelerde var olan sanat anlayışı ile Orta Asya, İran, Irak, Suriye bölgelerindeki İslam sanat öğeleri ile birleştirilerek güçlü bir sentez oluşturulmuştur.

Bu dönemde belli bir bütünden bahsedilmemekle birlikte her bölgede farklı topluluklar oluşturulmuş ve bunun doğal bir sonucu olarak da yöresel özellikler ön plana çıkarılmıştır. Bu dönemde Selçuklu da rastlanılan figürlü öğelere rastlanılmamaktadır. Geometrik desen ön plana çıkmıştır. Yazı sanatında kufi yazının yerini büyük oranda nesih ve sülüs yazı almıştır[60].

Beylikler dönemi yaşanırken Kuzeybatı Anadolu'da da Osmanlı Beyliği kurulmuş, imparatorluğun temelleri atılmaya başlanarak hızlı bir yayılma süreci başlamıştır. Osmanlılar kendilerinden önceki Beylikler döneminden aktarılan üsluba kısmen bağlı kalmakla birlikte, kendilerine özgü ve önceki üslubun sentezini yaparak yeni sanat ürünlerini ortaya koymuşlardır[61].

Osmanlı dönemi mezartaşları ilk olarak İznik'te karşımıza çıkar. Daha sonra ise Bursa, Edirne ve İstanbul da bu dönem örneklerini görmekteyiz[62].Bu bölgelerde yapılan mezartaşları dönemin en olgun ve en güzel örneklerini sergilemektedir[63].

Osmanlı mezartaşı geleneği yalnız kendi içinde değil diğer Müslüman ülkelerde de kendine özgü bir kimlik kazanmıştır. Bu eserler ölenin cinsiyetine göre yapılmıştır. Erkek mezartaşlarında başlık ön plana

---

[59] **E.Çoktan.,**Karacaahmet 9.Ada Mezartaşı Kitabeleri,(Marmara Ünv. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996,s.14.

[60] **G.Öney, Beylikler Dönemi Sanatı,**Ankara 1989,s.29.

[61] **Tunçel., a.g.m.,** s.16-18.

[62] **H.T.Dağlıoğlu,** "Sanat Bakımından Mezar Ve Mezartaşları Ve Karacaahmet Mezarlığı",**Milletlerarası I. Türk Sanatları Kong,(19-24 Ekim,1959)**,Ankara 1962.s.62-64.

[63] **N.Ülker,**"İzmir-Pınarbaşı Mezar Kitabeleri",(XVIII Ve XIX. Yüzyıl), **II. Araştırma Toplantısı, (16-20 Nisan 1984),** Ankara 1985, s.1-19.

çıkartılırken, kadın mezarlarında İslam öncesi Türk kültürünün etkilerinin kendini hissettirdiği söylenmektedir[64].

Erken dönem Osmanlı mezartaşlarında motifler üzerinde Selçuklu ve Beylikler döneminin etkisi görülse de XVI-XVIII. Yüzyıl arasında kendine özgü bir karakter sergilediği görülür[65].

Kültürler arası etkileşim ve bunun yanında batıya doğru bir yönelişin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan değişim, mimariyle paralel bir çizgi halinde gelişim göstermiştir. Bu durum mezartaşlarında da etkili olmuştur. Böylece eskinin yeni bir anlayışla yorumlanması sonucu farklı karakterde birçok mezartaşı ortaya çıkarılmıştır.

Şahideler, sivri kemerli ve kitabelidir. Özellikle Bursa ve İznik bölgesinde bulunan bu taşlar plastik özellikleri açısından da önemlidir.

İstanbul'un ilk fethedildiği yıllara ait olan mezartaşlarında Bursa ve İznik mezartaşları ile paralellik gösteren bir anlayışın varlığı görülür. İstanbul mezartaşlarındaki gelişim mimariyle aynı paralelde ilerlemiştir. Bu mezar taşlarının bir diğer önemli özelliği de bu taşlar da figüre yer verilmemiş olmasıdır. Ancak ölen kişinin kimliğini belirtmek amacıyla bazı semboller kullanılmıştır[66].

Bu devrin en dikkate değer noktalarından biri sanatkârın kullandığı iki basit motiften birçok çeşit ortaya çıkarmasıdır. İlk bakışta birbirinin eşi gibi görünen motifler dikkatle incelendiğinde farklılık gösterdiği görülür.
Bu dönemde mezartaşlarının büyük kısmında sanduka yoktur. Kenar süsleri nadirdir. Taşa işlenen motifler çok derindir[67].

Klasik dönem Osmanlı mezartaşları yine mimari değişime uygun olarak gelişim göstermiştir. Bu dönem mezartaşarı oldukça sade, net bir tarz izlemiştir. Figüre yer verilmemiş olması ölen kişinin kimliğini sembollerle sağlanması yolunu açmıştır[68]. Bu semboller kavuklu vezir mezartaşları,

---

[64] **S.Bekir,** "Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezartaşları Ve Kitabeleri" ,**Türk Halk Kültürünü Araştırma Ve Tanıtma Vakfı Yayınları,** Ankara 2001,s.7-8.
[65] **M.M.Tayanç,** "Türk Süsünde Çiçek" ,**Tarih Hazinesi Dergisi,**İstanbul 1951,S:9,s.434-435.
[66] **Çoktan, a.g.t.** ,s.12 .
[67] **M.M.Tayanç,** "Türk Süsleme Sanatında Mezartaşları",**Tarih HazinesiDergisi,**C.1,S:7, İstanbul,(bsm.tarh.yok), s.2044-2046.
[68] **Haseki, a.g.m.,** s.27.

tarikat mensubu kişilere ait olan sikkeli ve tacı-ı şerifli taşlar, çapalı kaptan-ı derya taşları, sarıklı ilmiye taşları, hokka ve divitli hattat mezartaşları sayılabilir[69].

Osmanlı mezartaşlarındaki başlıklar incelendiğinde geçmiş yaşantıların izleri açıkça görülür. Osmanlı toplumunun batıda olduğu gibi belli farklılıkların belirginleştiği sınıfsal tabaka yoktu.

Ancak giysiler ve kullanılan başlıklar bağlı bulunulan zümreyi göstermekteydi. Osmanlı toplumunda giysilerin sosyal bakımdan büyük bir önemi vardı. Buna örnek olarak da padişahların hilat giymeleri gösterilebilir. Osmanlı, tarihi boyunca birçok giysi yasası çıkarmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da saray mensubu kişiler, âlimler, askerler, halk farklı giyim tarzına sahipti. Bu durum farklı başlıklarında ortaya çıkmasına sebep olmuştur[70].

Bu dönemde mezartaşlarına kullanılan serpuşlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu sayede ölen kişinin mesleği sosyal sınıfı belirlenebilmektedir. Mezar taşlarında kullanılan başlıkların çok çeşitli olup, kişilerin bulundukları statüye göre yapılanması yalnızca Osmanlı Türk kültürüne ait bir özelliktir[71].

Kadın mezartaşlarında değişik süsleme öğelerinin dikkat çektiği görülür. Özellikle çiçek demetleri en belirgin süsleme özelliğidir. Örneğin genç yaşta ölen delikanlı veya oğlan çocuklarının kavuklarına çiçek motifinin iliştirilmiş olduğu, erken yaşta ölen genç kızın taşının ise duvak şeklinde süslendiği görülmektedir[72].

Kadınlar başlık giymediği ve serpuş yerine başlarına hotoz, yaşmak, yemeni gibi adlarla anılan örtüler örttükleri için Osmanlı dönemi kadın mezar taşı başlıkları, çiçek buketleriyle ve çiçeklerle süslenerek başörtüsünü temsil eder şekilde verilmiştir[73].

---

[69] **Açıkgözoğlu, a.g.t .,** s.4. ; **A.Akar,** "Eski Türk Mezartaşlarının Süslerine Dair", **Sanat Dünyamız**,S.2, 1974,s.12-14.

[70] **Günay, a.g.t.,**s.31-33.

[71] **H.Çal.**"İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar"**Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler),** (28-30 Mayıs1999),İstanbul 2000,s.206–225; **Şapolyo, a.g.m., Ön Asya Dergisi** , S.5/57, 1970,s.10-11; **H.P.Lanqueur,** "Osmanlı Mezartaşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler", **Suut Kemal Yetkin'e Armağan, H.Ü** Ankara 1984,s.260.

[72] **Ademoğlu, a.g.t.,** s.18.

[73] **M.Önder,** "Konya Mezartaşlarında Şekil Ve Süsler", **Türk Etnoğrafya Dergisi**,S.XII, Ankara

Osmanlı döneminde bazı önemli mezartaşları dikkat çeker. Bunlar arasında yeniçeri mezartaşları üzerinde görülen simgeler o yeniçerinin hangi yeniçeri bölüğüne mensup olduğunu göstermektedir. Bu bölümler; nalıncı keseri, ters kılıç, çizme, çarkıfelek, çifte makas, süpürge, merdiven, hama ve üç balık şeklinde simgelerle gösterilmekteydi[74].

Bu dönemde ayrıntıdan çok bütüne önem verildiği söylenebilmekle beraber, süs öğeleri gereksiz ve karmaşık bir şekilde kullanılmıştır. Bu durum mimaride olduğu kadar mezartaşlarında da aynı şekilde uygulanmıştır. Ayrıca mezartaşlarındaki bordür ve alınlıklardaki süslemeler mimari eserlerde kullanılan motiflerle paralel bir çizgidedir.

Klasik dönem mezartaşları genel olarak incelendiğinde, stilize ve sembolik motiflerin azaldığı, bitkisel süslemede özellikle çiçek motiflerinde natüralist bir yaklaşımın var olduğu görülür. Bu yaklaşım yalnızca mezar taşlarında değil dönemin bütün sanat dallarında etkili olmuştur. Baş taşının alınlık kısmına büyük bir önem verilir. Kabartma şeklinde işlenen motifler daha sade ve incedir. Sembolik hayvan motifleri artık görülmez. Kimi ayaktaşının iç kısımlarında vazolar içinde çiçek demetleri göze çarpar. Bir diğer dikkat çekici nokta bu oluşumların dönemin cami, mescit, çeşme, sebiller gibi eserler üzerinde de aynı doğrultuda olmasıdır[75].

Osmanlı Devleti XVIII. Yüzyılın başında, Sultan III. Ahmet'in saltanatı yıllarında, "Lale Devri" olarak adlandırılan bir döneme girmiş ve kendine özgü lale devri üslubunu oluşturmuştur. Bu dönemde Türk sanatı durgunluk döneminden sıyrılarak yeni bir canlılık kazanmıştır. Genel itibari ile bu dönem eserlerinde klasik üslubun devam ettiği ancak özellikle mimaride geniş yüzeylerin belirli bölümlerinde kullanılan sade ve düzenli süslemeler yerini gereksiz ve karmaşık bir süsleme anlayışına bırakmıştır. Dönemin en belirgin süsleme öğesi ise lale çiçeği olmuştur.

1970, s.9; **Lanqueur, a.g.m.,** s.264; **H.T.Dağlıoğlu,** "Mezar ve Mezar Örnekleri",**Yeni Türk Dergisi**, S.1.34, (bsm.yer.yok) 1935,s.2177-2178.

[74] **Haseki, a.g.m.,**s.27.

[75] **Tayanç, a.g.m.,**s.453;**G.Ünver,** "Osmanlı Sanatında Vazolu Ve Vazosuz Çiçek Demetleri" **Vakıflar Dergisi**, S.9,Ankara 1970,s.321-329; **Y.Demiriz.**,Osmanlı Kitap Sanatında Doğal Çiçek, İstanbul 2005,s.6.

Bu dönem mezartaşlarında yer alan bitkisel bezemeler kendini daha çok kadın mezarlarında göstermektedir. Özellikle vazo ve sepet içerisinde verilen çiçek motiflerinin mezartaşı süslemesinde yer aldığı görülür[76].

Lale'nin baskın bir motif olmasının yanında bu dönemde çiçek türleri çoğalmıştır[77]. Dönemin özelliğine göre yeniden biçimlendirilen süslemeler III. Ahmet ve Tophane Çeşmelerinde olduğu gibi dönemin mezartaşlarına da yansımıştır[78]. Mezartaşlarında klasik dönemin sadeliğinden uzaklaşılarak her tarafın süslendiği görülür. Motifler önceki dönemin motifleriyle aynı olmakla beraber çizgiler ve işçilik daha kabacadır. Çiçeklerdeki kıvrılmalarda değişimler olur. Karanfiller sadeliğini kaybeder, katmerli ve karışık bir görünüm alır[79].

XVIII. yüzyılın ikinci yarısında süslemede kendini hissettirmeye başlayan batı etkisi mimaride olduğu gibi mezartaşlarında da ortaya çıkmıştır.

Barok ve ampir olarak adlandırılan bu dönemde, mezartaşları form açısından genel olarak klasik dönem mezartaşlarının özellikleriyle aynı olmakla beraber, özellikle Barok karakterli kavisli, kıvrımlı alınlıklar dikkati çeker. Bu dönemde Osmanlı motiflerinin yerini batı etkili biçimler almıştır. Özellikle mimaride kendini gösteren bu süsleme programı İstanbul'daki birçok yapıda hissedilir ölçüdedir. Bunlar arasında Nuri Osmaniye Camii, Laleli Camii, Nusretiye Camii, Dolmabahçe Camii, Koca Ragıp Paşa Türbesi, Laleli Türbesi, Mihrişah Sultan Türbesi, Şah Sultan Türbesi, Fatih Türbesi Barok karakterli mimari eserler arasında gösterilebilir[80].

XVIII. yüzyılın ortalarında, dış etkilere maruz kalan mimarimiz gibi mezartaşlarında da, Barok, Rokoko, ampir gibi üslupların etkileri görülür.

---

[76] **Ademoğlu, a.g.t.,**s.18.
[77] **Demiriz,a.g.e.,** s.6.
[78] **Çoktan,a.g.t.,**s.15.
[79] **M.M.Tayanç,** "Türk Süsleme Sanatında Mezartaşları",**Tarih Hazinesi Dergisi,**C.1,S.7, İstanbul (bsm.tarh.yok), s.2044-2046.
[80] **T.Önalp,** "İstanbul'daki Barok Türbeler",**Ön Asya Dergisi**, S.23/24-27,İstanbul 1967,s.11.

Kendi öz motiflerimizin yerini, kendimize göre yorumladığımız dış kaynaklı biçimler almıştır[81]. Bu dönemde mezartaşlarını süsleyen laleler, sümbüller, karanfiller, servi, hurma ağaçları, salkımlar yok olur, yerini kâse ve tabakları süsleyen meyveler ve batı etkili süsleme öğeleri almıştır[82].

XIX. yüzyılın ekonomik ve kültürel çöküntüsü hat sanatı dışında bütün sanat dallarını etkilemiş ve her alanda olduğu gibi mezartaşlarında da Türk kültüründen farklı olarak bir yozlaşmanın varlığı bu dönemde kendini hissettirmiştir. Artık serpuşların yerini fesler almıştır[83].

I. Dünya Savaşından önce ve sonraki dönemlerde eskiye duyulan özlem, Klasik Türk üslubuna yöneliş başlatmıştır. Bu dönüş mimaride olduğu gibi bazı mezartaşlarında da kendini göstermiştir. Fatih ve Süleymaniye Türbesinin avlularındaki mezartaşlarında da bu yönelişin etkileri görülebilmektedir. Ancak neoklasik üslup olarak adlandırılan bu dönem kalıcı olmamıştır.

Cumhuriyet döneminde de eski taş işçiliğinin sona erdiği, yenidünya görüşü bütünüyle eskiyi unutturmuş, eski ustalarında giderek yok olması, eski sanat icrasının son bulmasına sebep olmuştur. Dümdüz ifadesiz mezar taşları kabristanları doldurmaya başlamıştır.

Genel olarak bakıldığında Türk mezar geleneği ana hatlarıyla birbirine benzemekle birlikte bazı bölgesel farklılıklar ile yapıldığı dönemin özelliklerini yansıttığı görülür. Türk mezartaşı geleneğini Altaylardan Anadolu'ya uzanan geniş coğrafyada, özellikle mimari üsluplar ile yakın ilişki içinde geliştiği görülmektedir.

İslamiyet öncesi ve sonrası mezar geleneğin de bazı farklılıklar göze çarpsa da, Türklerin eski kültür ve adaletlerini tam anlamıyla terk etmediklerini dönemin özelliği ve dini inançlar çerçevesinde yeniden biçimlendirilerek kullandıkları görülür.

---

[81] **Haseki, a.g.m.,** s.44.
[82] **Tayanç,a.g.m.,** (bsm.yıl.yok). s.337.
[83] **H.T.Dağlıoğlu,** "Mezar Ve Mezar Örnekleri"**Yeni Türk Dergisi,**S.1/34,İstanbul 1935,s.2178.

Bütün farklılıklara rağmen genel itibariyle Türk mezar geleneğinin ana hatlarıyla ortak özellikler gösterdiği ve karakteristik bir form ve süslemeye sahip olduğu söylenebilir.

III- KATALOG

Katalog No : 1
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H. Zilkade 893 /M. Ekim-Kasım 1488
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi : Binti Paşa Ahmedullah Abdullah
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte, lahit kapağının bulunduğu kısımda bazı tahribatlar söz konusu olmakta ancak bu tahribat demir kelepçeler ve beton yardımıyla giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca başucu ve ayakucu şahidesinin lahit birleşme noktalarındaki tahribat beton ile giderilmiştir.
Resim No :1–4
Çizim No :1–5
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Lahit Biçimi Mezar : 35 X 237 X 61 cm
Baş Taşı : 127 X 45 — 45 X 11 cm
Ayak Taşı : 128 X 47 — 47 X 8,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Dikdörtgen prizması şeklindeki mezarın gövdesinin ayak ve başucu cephesinin ortasında simetrik olarak iç içe iki daire şeklindeki silme içine yerleştirilmiş ay ve beş kollu yıldız motifi yer almaktadır. Bu daire şeklindeki silmelerin bulunduğu kısım alt ve üst taraftan ince bir silme yardımıyla sınırlandırılmıştır.

Lahit şeklindeki mezar gövdesinin büyük olan dikdörtgen cephesinde ise, yine her iki cepheye simetrik olarak yerleştirilmiş stilize bir çiçek motifi

oval bir silme içinde cephenin tam orta kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Yine bu oval silme içindeki motif, lahit cephesini üstten ve alttan dolanan bir silme yardımıyla dikdörtgen bir pano oluşturacak şekilde sınırlandırmıştır.

Başucu Şahidesi:

Ön Cephe; Paralel kenarlarla yükselen mermer plaka gövde, kıvrımlı üçgen bir alınlıkla sonlandırılmıştır. Şahide cephesinin ön ve arka yüzünün büyük bir bölümü kitabe metnine ayrılmıştır. Ön cephede, en alt kısmında küçük bir pano içine yerleştirilen iki Palmet dizisi ve bu motifin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilen beş kollu yıldız motifine yer verilmiştir.

Bu süsleme öğesinin üst tarafında sekiz Palmet dizisi yer almaktadır. Bu dizi yanlarda ince bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kitabe yanlardan, dikdörtgen başlıklı sütunceler, üstten ve alttan ise ince düz silmelerle sınırlandırılmıştır. Kitabe ile alınlık kısmı arasında oluşturulan bordür de, Rumi dizileri kıvrımlı hatlar oluşturarak, orta kısımda Palmet motifini meydana getirecek şekilde birleştirilmiştir.

Dilimli üçgen alınlık, hiç boş yer bırakılmaksızın bütün Rumi, Palmet ve kıvrımlı dalların kombinasyonundan oluşan akıcı bir çizgiyle süslenmiştir.

Kalın Rumi kıvrımları yüzeyi doldurmaktadır. Konturlar yuvarlak ve derin çizgi halinde oyulmak suretiyle belirtilmiştir.

Kavisler çizen kıvrık dallar sahayı boydan boya dolaşmakta, kıvrık dallardan çıkan firiz ve yapraklar merkezde Palmet motifiyle sonlandırılmaktadır.

Dilimli üçgen alınlığın üst kısmı tahrip olmuştur. Helezonlar oluşturan Rumi motifleri bir ağ halinde zemini kaplamıştır.

Arka Cephe; Başucu şahidesinin ön cephesine işlenen motiflerin arka cepheye simetrik olarak yerleştirildiği görülür. Ancak burda kitabe ile alınlık kısmı arasında oluşturulan bordürde Rumili süsleme öğesinden farklı olarak iç içe geçmiş çizgilerden oluşan geometrik bir kompozisyon özelliği dikkati çeker. Bu cephede beş pano şeklinde verilen kitabe kısmının ilk üç

panosunun aynı özellikte olduğu ancak son satırı ile dördüncü satırı oluşturan pano arasına zencirek motifinden oluşan bir bordürün yer aldığı görülmektedir. Bu bölümün üstündeki panoda ise kitabe metnini ikiye bölecek şekilde üçgen formunda bir silme meydana getirilmiştir.

Bu üçgen silmenin ortası ise merkezde çizgisel hareketlerle oluşturulmuş bir Palmet ve yine bitkisel karakterli bezemelerle doldurulmuştur. Bu bölümde de kitabe kısmı yanlardan sütuncelerle sınırlandırılmıştır.

Ayakucu Şahidesi:

Ön Cephe; Üstten dilimli üçgen biçiminde tepelik ile taçlandırılan mermer ayakucu şahidesi, birbirine paralel uzun kenarlarla uzanmaktadır. Düz yüzeyli ince bir silme, şahide kenarlarında yer almaktadır. Bu silmenin hemen yanında sütunceler ile taş levha sonlandırılmıştır.

Şahide cephesi form ve tepelik kısmında yer alan süsleme açısından başucu şahidesi ile aynı özellikleri gösterir. Farklı olarak kitabe metninin geldiği kısımda kitabeye yer verilmemiştir. Bu bölümde taç kısmı aşağı doğru gelecek şekilde verilmiş Palmet motifi, ortada kıvrılan çizgilerle geometrik bir düzenleme oluşturmuş ve bu kısmın aşağı doğru uzanan en uç kısmından yine yukarı doğru bakan Palmet dizisi bulunmaktadır. En alt kısımda yarım Palmet etrafında uçları düğümlü simetrik olarak yerleştirilen Rumiler dikkati çeker. Dört tane dışa doğru kıvrılan çanak yaprağı olan küçük Palmetin merkezinde daha küçük boyutlu bir başka Palmet yer almaktadır. Zemin tamamen bir sıra halinde bu motiflere ayrılmıştır.

Arka Cephe; Ayakucu şahidesinin arka yüzeyinde ise, ön cephesinin tepelik kısmında yer alan süsleme unsurlarına yer verilmemiş, bunun yerine yüzeyin büyük bir bölümü boş bırakılmıştır. Süsleme unsuru olarak eksende ucu tepelik kısmına kadar uzanan şamdan içinde mum motifine yer verilmiştir. Şamdan motifi incelendiğinde ayaklı ve gövdesi genişçe olup boyun kısmını oluşturmak amacıyla daraldığı ve ağız kısmına gelince Palmet motifi ile gösterilen bir forma sahip olduğu dikkati çeker.

Şamdanın gövde kısmı merkezde Palmet olmak üzere, bu Palmetin kollarından çıkan Rumilerin kıvrımlar oluşturacak şekilde verildiği görülür. Rumilerin uç kısımları volümler oluşturmaktadır.

Mum motifi, ağız kısmından yukarı doğru incelmiş ve ışığını belirtir şekilde uç kısımda kıvrımlı bir çizgiye yer verilmiştir. Bu motifinin her iki yanında merkezde altı kollu yıldızdan çıkan kollar dairesel bir motif oluşturacak şekilde verilmiştir. Bu geometrik süsleme mumun iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiştir. Tepelik kısmı olarak adlandırılan bölümün en tepe noktası bugün aşınmaya uğramış olsa da görülebilen kısımlarından bu bölümde altı kollu yıldızın varlığından söz etmek mümkündür. Kenarları dışa doğru taşıntı yapan kapak levhasının ortasında bir çiçeklik açıklığı bulunmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

Ön cephe;

قال النبى صلى الله عليه و سلم

كن في الدنيا غريبان وعبير سبيل

والقبر اما روزضة من رياض الجنت

و حفرة من حفرة النيران صدق رسول الله

Kale'n- Nebîyyu sallâllâhu aleyhî ve sellem
"kun fi'd-dünyâ garîben ve abire sebîlîn"*
"ve'l-kabru îmmâ ravzatun min riyâzi'l cenneti
Ve hufratun min hufrati'n-nîrân" *sadaka resulullah*

---

* Bu hadisin kitaplarda geçen şeklinde "ve" kelimesi yerine "ev" kelimesi vardır. **Bkz.El-Tirmizi.,Muhammed B.İsa,Es-Sünen**,Beyrut,C. 4,S.639,Hadis No:2460.

* Bu hadisin kitaplarda geçen şeklinde yukarıdaki hadiste belirtilen "ve'l-kabru" yerine "el-

Arka cephe;

قضات المرحوم المغفور السعيد

الشهيد المحتاج الي رحمت الله تعالى

احمد پاشا بن عبد الله الله قبربقاءالجنة و جفا

في شهروعام ذالقعدة سنة ثمان ماية ثلث و تسعين

Kudâtû'l-merhum el-mafûr es-said
Eş-şehîd el-muhtâc ilâ rahmeti'llâhî teâlâ
Binti paşa ahmedullah Abdullah kabr-i bekâü'l-cenneh ve cefa Fî şehri ve âmün
Zilkade sene 893

---

kabru","ve"yerine "ev" ile "niran" yerine "nar" kelimeleri geçmektedir. **Bkz. El-Heysemi, Nuraddin.,El-Mecmuau'z-Zevaid**,Beyrut,1412,C.3,sayfa,164

* **Türkçesi:** hz.peygamber(s.a.v) şöyle demiştir:" dünyada ya garib ol ya da yoldan karşıdan karşıya geçen biri gibi ol."
kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya da cehennem çukurlarından bir çukurdur"
Allah resulü doğru söyledi.

Katalog No : 2
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.899/M. 1494
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma, Oyma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır.
Resim No : 5-6
Çizim No : 6-7
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 88 X 32 - 32 X 10 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel kenarlarla uzanan dikdörtgen plaka formuna sahip başucu şahidesi, dilimli üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Alınlık kısmı dilimli forma uygun biçimde adeta dantelâ şeklinde işlenmiştir. Bu bölümde dilimli Rumiler kıvrım dallar üzerinde kimi zaman helezonlar oluşturarak tüm yüzeyi kaplamıştır. Kıvrımlı hatlar oluşturan Rumiler orta kısımda birleşmiş ve dilimli bir Palmet oluşturmuştur. Taç kısmı aşağı gelecek şekilde işlenen bu motiften çıkan dallar, yanlara doğru yeniden kıvrımlar oluşturarak tüm cepheyi ışık- gölge kontrastı oluşturacak şekilde kaplamıştır.

Tüm motifler Rumi, Palmet ve kıvrımlı dallardan oluşan akıcı bir üslupta verilmiştir. Konturlar yuvarlak ve zeminden kabartılarak verilmiştir.

Dikdörtgen bir kaide üzerine oturtulmuş taş levha yüzeyi düz silmelerle oluşturulmuş iki panoya ayrılmıştır. En altta bulunan panoda üçgen formunda içe doğru girinti yapan bir silme görülmektedir. Bu üçgen formun yüzeyi boş bırakılmıştır. Üstten düz bir silme ile sınırlandırılan bu panonun köşelerinde kalan boşluğa ise Rumi ve kıvrım dallardan oluşturulmuş bir süsleme kompozisyonuna yer verilmiştir.

Üstteki panoda ise kitabe metni oldukça grift yazı karakteri ile oluşturulmuş ve yüzeyden kabartılarak işlenmiştir. Kitabe metni ile alınlık kısmını birbirinden ayıran bordüre ise, Rumi ve kıvrımlı dallardan oluşan motifler yerleştirilmiştir.

Şahidenin arka yüzeyinde; altta bir kaide üzerine yerleştirilmiş bir mum motifi yanar vaziyette verilmiştir. Motifin yüzeyinde iki panonun varlığı dikkati çeker. Bunlardan alttaki kare panoda merkezde on iki kollu stilize bir çiçek ve bu çiçeğin kollarından oluşan yarım stilize çiçeklerle oluşturulmuş bitkisel bir düzenleme zeminden oyularak verilmiştir. Bir diğer düzenleme ise, kare panonun üst kısmında yer almaktadır. Altıgen bir düzenlemenin içi kare panoda görülen süsleme ile benzer özelliktedir. Ancak burada motifler zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

في شهر صفر

تسعه وتسعين و ثما نماء

Fi şehri sefer
Tis'a ve tis'în ve semanize-mie

Katalog No :3
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Cami Haziresi
Tarihi : H.899/M.1494
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Mezartaşının tepelik bölümünün zirve noktası ile alt kısmı kırık vaziyetedir.
Resim No : 7
Çizim No : 8–9
İnceleme tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri :
Baştaşı : 50 X 25 – 25 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Paralel kenarlarla yükselen plaka şeklindeki mezartaşının tepelik kısmının bir bölümü kırılmış olmasına rağmen, üçgen formunda bir tepelikle nihayetlendirildiği düşünülmektedir.

Süsleme alınlık kısmında yoğunlaşmıştır. Bu bölümde Rumi ve kıvrımlı dallar yüzeyi kaplamaktadır. Yüzeyden kabartılarak işlenen Rumi motifleri ile kıvrım dallar birbiri içinden geçerek ortada birleşmiş ve küçük bir Palmet motifi oluşturmuşlardır.

Kitabe metni yanlarda kırılma göstererek "V" şeklini almış bir bordür ile üstten sınırlandırılmıştır. Bu bordürde Rumili kıvrımlı dalların kavisler yaparak ortada küçük bir Palmet oluşturdukları görülür. Bu Palmetin üst kısmı aşağı doğru gelecek şekilde verilmiştir.

İnce silmelerle oluşturulmuş kare bir pano içine yerleştirilen kitabe metnini oluşturan pano dışında alt tarafında bir başka panoya daha yer verilmiştir.

Bu panonun köşelerinde Rumi ve kıvrım dallara yer verildiği halde diğer alanın boş bırakıldığı dikkati çeker. Kitabe metni oldukça grift bir yazı karakteri ile yüzeyden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

في شهر صفر

تسعه وتسعين و ثما نماء

Fi şehri sefer
Tis'a ve tis'în ve semanize-mie

Katalog No : 4
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.Safer 904/M.1498–1499
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Mehmed Han
Günümüzdeki Durumu : Alınlığın zirve kısmı tahrip olmakla beraber genel itibari ile iyi durumdadır.
Resim No : 8
Çizim No : 10–11
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 90 X 38 – 35 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde, sivri kemer formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır. Süsleme yoğun olarak alınlık kısmında görülmektedir. Kemer kavsine uygun olarak işlenen Palmet, Rumi ve kıvrım dallardan oluşturulan motifler, hiç boş yer bırakılmaksızın yerleştirilmiştir. Rumi kıvrımlarından gelişen dallar kıvrımlar oluşturarak alınlık kısmında, üç dilimli Palmet motifini oluşturmaktadır. Kompozisyonlar simetrik olarak yerleştirilmiştir. Rumi kıvrımlarının bir kısmının uçları düğümlüdür.

Kabartma şeklinde spiraller yaparak yukarıya ve yanlara doğru ilerleyen, kıvrımlı dallar ve Rumiler yüzey üzerinde bitkisel bir düzenleme oluşturmuşlardır.

Kitabe metni yanlardan dikdörtgen başlıklı sütunce formları, alttan ve üstten ise, yatay düz silmeler ile sınırlandırılan panolar içine yerleştirilen üç satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

غذا قبر مرحوم محمد خان

غفر الله له بن سنان بك

في شهر صفر سنه اربعه و تسعما يه

Hâzâ kabri merhum Mehmed han
Gafera'llâhu leh binti Sinan beg
Fi şehri safer sene 904

Katalog No :5
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.1172/M. 1758–1759
Malzemesi : Taş
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma, Linear
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Kitabe metni aşınmış ve taş levha oldukça tahrip olmuştur.
Resim No : 10
Çizim No : 12
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 102 X 43 – 36 X 16,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka şeklindeki gövde, sivri kemer formunda bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Alınlık kısmında bulunan süsleme öğeleri, oldukça linear tarzda işlenmiştir. Bu kısımda yarım yay şeklinde bir silme ile sınırlandırılmış dokuz yapraklı stilize bir çiçek motifi dikkati çeker. Bu motifin dilimlerinin birleştiği yerde merkezde iki daire şeklinde silme ile çevrelenen bir kabartma yer almaktadır. Kompozisyonu dıştan sınırlayan silme üstünde ise, zirve noktasına gelecek şekilde işlenmiş ay formunda bir âlem bulunmaktadır.

Kitabe metni oldukça tahrip olduğundan bu bölüm hakkında sağlıklı bilgi edinilememektedir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه١١٧٢

Sene 1172

Katalog No :6
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.1182/M.1768-1768
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ayşe Hanım
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte kitabe metninde aşınmalar olduğu dikkati çeker.
Resim No :11
Çizim No : 13
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 100 X 44,5 - 34,5 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form açısından incelendiğinde; mermer mezartaşının aşağıdan yukarı doğru genişlediği ve uç kısmı bugün tahrip olmasına rağmen formundan anlaşıldığı üzere sivri kemer şeklinde bir tepelikle sonlandırıldığı düşünülmektedir.

Alınlığı oluşturan kısım, dönemin süsleme beğenisini yansıtır şekilde tanzim edilmiştir. Simetrik olarak yerleştirilen motifler "C" ve "S" kıvrımları oluşturarak işlenmiştir. Merkezde stilize edilerek verilmiş lale motifi bir vazo içine yalnızca çiçeğinin görülebileceği şekilde yerleştirilmiştir. Bu motifin orta yaprağı yukarı doğru uzanarak uç noktasında sağa doğru kıvrım yaparak dönem özelliğine uygun bir şekilde "C" kıvrımı oluşturmuştur. Motifin sağ ve sol tarafına simetrik olarak yerleştirilen stilize yaprak ve çiçekler, kıvrımlı hatlar çizmekte ve uç kısımlarında aşağı sarkar şekilde verilen stilize çiçekler ile sonlandırılmaktadır.

Tepelik kısmı Barok karakterli süsleme anlayışına uygun bir şekilde geliştirilen "C" ve "S" kıvrımlarıyla oluşturulan plastik bir çerçeve içine

alınmıştır. Kitabeyi üstten sınırlayan kemer formunun köşeliklerine Barok karakterli yaprakların simetrik olarak yerleştirildiği dikkati çeker.

Linear üslupta işlenmiş olan kitabe metni, dört bir yanını dolaşan bir bordür ile sınırlandırılmıştır. Kitabe metninin dıştan sınırlayan bordür üstte yuvarlak kemer formunu almıştır. Bu bordür baklava dilimi ile daire formlu geometrik motiflerle süslenmiştir. Kitabe metni taş levha yüzeyine yedi satır oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت وخل لا ن

زياردلرد بز ايليه خير

مرحو مه مغفور كمان

زاده على افنديك كريمه سى

عايشه رو حجو ن فاتحه

سنه ١١٨٢

Âhmine'l- mevt ve halane
Ziyaretlerde bize eyleye hayır
.....
Merhume mağfure kamanzâde
Ali efendinin kerimesi
Ayşe ruhiçun fatiha
Sene 1182

Katalog No : 7
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1203/M.1788-1789
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Zeyneb Hanım
Resim No : 12
Çizim No : 14
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 68 X 30,5 - 22 X 5,5cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyen plaka şeklindeki gövde formu, dilimli üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Baştaşı olan bu eserin tepelik kısmında mimari ve bitkisel tasvirlere, alt bölümde ise kitabe metnine yer verildiği görülür.

Tepeliğin yüzeyinde tek kubbeli bir camii tasviri yer almaktadır. Kubbe yüzeyi kazıma çizgilerle altı bölüme ayrılmıştır. Tek katlı olarak tasvir edilen camii motifinin cephesi üzerinde üç tane açıklık bulunmaktadır. Bunlardan ortadaki kapı, diğer ikisi ise pencere açıklığı olmalıdır. Alınlığın sol tarafına yerleştirilen bu mimari öğenin sağına gelecek şekilde yerleştirilen minaresi eksen de bulunmaktadır. Tek şerefeli silindirik bir gövde formuna sahip olan minare, hafif bir bombe ile genişleyen bir kaide üzerinde yer almaktadır.

Şerefeye ile kaideden gövdeye geçilen bölümlerde bilezik formuna sahip düz yüzeyli bir silme bulunmaktadır. Minare kaidesinin ön cephesinde bir kapı açıklığı dikkati çeker.

Mimari tasvirlerin gerisindeki taş yüzeyinde, kubbe ile minare arasında yüzeyleri kazıma çizgilerle hareketlendirilmiş iki servi ağacı motifi bulunmaktadır.

Tepeliğin sağ tarafı ise dalında çiçeği ve yaprakları ile verilmiş bitkisel karakterli bir motife ayrılmış olup, dönem özelliğine göre kıvrımlar oluşturarak stilize edilmiş bir şekilde verilmiştir.

Servi ağaçlarının mimari öğelerin gerisinde verilmiş olması, perspektif değeri taşıyan hatlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitabe metni, yüzey üzerine sağa meyilli olarak yazılmıştır. Üstten yuvarlak kemer formuna sahip bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kemer köşelikleri ise, üç yapraklı stilize çiçekler ile süslenmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت

نا زنیم کتدی جنة باغنه

فراقنی قودی والدنی بنی جاننه

قورال زاده حاجی علی

قزی زینب روحنه

فاتحه سنه ۱۲۰۳

Ah- min-el-mevt
Nazaniyem gitti cennet bağına
Firakını kodu validini canına
Karalzade hacı ali
Kızı Zeyneb ruhuna
Fatiha sene 1203

Katalog No : 8
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Cami Haziresi
Tarihi : H.1215/M. 1800–1801
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hacı Mehmet
Günümüzdeki Durumu : İyi olmakla birlikte tepelik kısmını oluşturan başlığı bugün yerinde yoktur. Kitabe kısmını oluşturan harf karakterlerinin aşınmaya uğradığı dikkat çeker.
Resim No :13
Çizim No :15
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 1,15 X 35 - 32 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşı, aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselmiştir. Bugün boyun ve tepelik kısmı olmayan bu mezartaşında herhangi bir süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Kitabe kısmı dört taraftan ince silmelerle sınırlandırılarak panolara ayrılmıştır. Yüzeyden hafif kabartılarak verilen kitabe on satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالبا قي سنه ١٢١٥

يوق بوميحنت كدنك ذرجه عسلى فسلى
مستديرپردع غام ايچره.....

بنده كچتيم بو فنا موعربي سيرتديم

كورمديم ذره قدر حابى حايلدن فارقى

شوحرتدى ملده يوق وفا بوتون اوحامى حايل

هبى ايدن طولء اماله ميل سوقى سويوك

كچوب دونيا متيندان غونح ايله غالن كولونك

كيمين كاپوسونه واريلسين غايرو بابع لوتفوضن

حاجى عوسمن اوغلى حاجى

محمدك روحيچن فاتحه

Hüve'l Bâkî
Sene 1215
Yok, bu mihnet kedenin zerrece aslı faslı
Müstetir perde-i gâm içre .....
Bende geçtim bu fena muâbereyi seyr-ittim
Görmedim zerre kadar hubb-ı hayalden farkı
Şöhreti malda yok vefa bütün evhâm-ı hayal
Heb iden Tül-i emele meyl sevk-i suvuna
Geçip dünya metaından günah ile gelen kulunun
Kimin kapusuna varılsun gayr-i bâb-ı lütfundan
Hacı Osman oğlu hacı
Mehmed'in ruhiçun fâtiha

Katalog No : 9
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.1229 / M. 1813–1814
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla beraber kitabenin bir kısmı toprak altındadır
Resim No : 14
Çizim No : 16
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :104 X 50 -44 X 7,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyen mermer mezartaşı sivri üçgen bir tepelikle taçlandırılmıştır. Alttan ince düz bir silme ile sınırlandırılan alınlık kısmı zeminden kabartılarak işlenen süsleme programına sahiptir. Ortada merkezde bir vazo içinde stilize edilmiş on tane gül çiçeği, iki tane lale ve tam orta kısma gelecek şekilde yüzeyi yukardan aşağı doğru kazıma çizgi yardımıyla ikiye ayrılan stilize meyve motifi bulunmaktadır. Bir kısmı dalları ve yaprakları ile verilen bu çiçekler yukarı ve yanlara doğru uzanır şekilde işlenmiştir.

Ayaklı vazo görünümündeki motifin ayak kısmını kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde yanlara doğru stilize yapraklar oluşturmuş ve bu bitkisel karakterli kıvrımlar alınlığın kenarından yukarı doğru uzanmaktadır. Dış bükey ağız kısmına sahip olan vazonun gövde kısmı ise dilimlere ayrılarak hareketlendirilmiştir. Tepeliğin zirve kısmında ışın demetleri şeklinde yayılan altı tane kabartma bulunmaktadır. Bezemeler alınlık kısmına simetrik olarak yerleştirilmiştir.

Bir kısmı toprak altında olan mezartaşının kitabe kısmı sağa meyilli silmelerle oluşturulan panolar içine yerleştirilmiştir. Kitabe, iki yandan sütunce motifleri ile sınırlandırılmıştır. Sütuncelerin Barok karakterli bitkisel başlıkları ince bir silme ile sınırlandırılmıştır.

Kitabe, üstü yivli "C" şeklinde kıvrımlı yaylar ile üstten kuşatılmıştır. İki kademeli kemer görünümündeki kavislerin köşelikleri yine "C" ve "S" formundaki bitkisel karakterli dal ve yapraklarla doldurularak karşılıklı simetrik olarak bir şekilde yerleştirilmişlerdir. Bugün panolar içine yerleştirilen kitabe metninin yalnızca beş satırı görülebilmektedir.

Işık gölge kontrastını yansıtacak şekilde verilen motifler taş yüzeyinde oldukça hareketli bir görünüme sahiptir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه ۱۲۲۹

بنی قیل مغفرت ای رب یزدان

بحق عرش ا عظم نور قران

کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان

ایده روحمه فاتحه احسان

Sene 1229
Beni kıl mağfiret ey rabb-i Yezdân
Bi hak-i arş-i a'zam-i nûr-i kur'an
Gelub kabrime ziyaret eden ihvan
Ede ruhûna fatiha ihsan

Katalog No :10
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.1229/M.1814
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte kitabe metninin bir kısmı toprak altında kalmıştır.
Resim No :15
Çizim No :17
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri :
Baştaşı : 87 X 40 - 33 X 7,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen gövde formuna sahip olan başucu şahidesi sivri üçgen bir tepelikle taşlandırılmıştır. Süsleme tepelik kısmında yoğunlaştırılmıştır. Bu kısımda eksene yerleştirilen minarenin sol tarafına tek kubbeli bir cami, sağ tarafına ise iki mimari tasvir ve bitkisel bezemelere yer verilmiştir.

Cami tasvirinde örtü sistemini meydana getiren kubbenin yüzeyi çizgilerle dilimlere ayrılmış ve üstüne bir âlem yerleştirilmiştir. Ana hatlarıyla iki katlı bir görünüşe sahip tek kubbeyle örtülü ve tek minareli yapıdır. Örtü sistemi düz ince iki profil ile sınırlandırılmıştır. Bir saçak profili ile ayrılan daha alt kademede ki bölüm kubbe kasnağı ile birlikte aynı zamanda üst cephe görünümündedir. Bu bölümün dış duvar kısmı, saçaktan itibaren hafifçe genişleyerek verilmiştir.

Bu cephe de aynı zamanda iki daire şeklinde pencere açıklığı ve bu açıklıklarının ortasında ise çift kanatlı bir başka açıklık, yuvarlak kemerli bir form içinde verilmiştir.

Cami tasvirinde alt kademede bulunan cephede yatay iki düz silme ile üst bölümden ayrılarak yanlara doğru taşıntı yapmaktadır. Orta kısımda dikdörtgen, iki yanında ise sivri kemerli iki kanada ayrılmış açıklıklar yer almaktadır. Ortada ki açıklığın yüzeyi kazıma çizgileriyle baklava dilimlerine ayrılmıştır.

Minare yapının sağ yanındadır. Bir kısmı caminin cephe duvarı, diğeri ise tepelik kısmının sağ tarafında bulunan bir duvar örgüsüyle kapatılmıştır. Kapatılan kaide dışında soğan formunda ikinci bir kaide yüzeyine sahip olan minare tek şerefeli olup, petekte şerefe kapısı görülmektedir. Minare gövdesinde mangal pencerelere yer verildiği dikkati çeker. Külah şeklinde bir örtü sistemine sahip olan minarenin sağ tarafında ise cami tasvirinden hariç iki mimari tasvire yer verilmiştir. Bunlar yan yana verilmekle birlikte soldakinin cephe duvarı üzerinde yuvarlak kemer formuna sahip bir açıklığın olduğu görülür. Bu açıklık kazıma çizgilerle baklava dilimlerine ayrılmış ve konik bir külaha sahiptir. Sağdaki mimari eleman ise yine konik külahlı olmakla birlikte bu örtü sistemi dilimlere ayrılmıştır. Her iki yapının ve minarenin alt kaide kısmı düzgün kesme taş işçiliği ile belirginleştirilmiş, köşeli bir duvar ile kapatılmıştır.

Mimari tasvirler dışında tepelik kısmında bitkisel bezemelere de yer verildiği görülür.

Caminin sol ve minarenin her iki arka tarafında servilere yer verilmiştir. Yine iki mimari tasvirin arka kısmında stilize çiçek motiflerine rastlanır.

Mimari öğelerin geri planda kalan silindirik gövdeleri ve ayrıca servi motifleri arasındaki mesafeye bakılarak perspektif çalışması yapılmaya çalışıldığı söylenebilir. Ancak duvar derzlerinin perspektife uymayan hatları bunu olumsuz etkileyen unsurlar arasındadır.

Kitabe çevresi silme bordürler ile kuşatılarak yuvarlak kemer formu içine alınmış ve köşelerine de Barok karakterli yapraklarla birer dolgu motifi işlenmiştir. Soldan sağa hafif meyilli silmelerle meydana getirilen yazının bir kısmı toprak altındadır. Bu sebeple altı satırı görülebilen kitabe metni yanlardan sütunca şeklinde bir silmeyle kuşatılmıştır. Bu sütunca başlıkları Barok karakterli kıvrımlarla verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه ۱۲۲۹

ج۱۱

علی زاده علی اغا زوجه سی

دختر عباسله ---

امی عقلیما ایدی خوش عاقلر

کندی عقباته اومر حرام وفد

غرق رحمت ایله یارب لطف ایدوب

Sene 1229
Alizade ali ağa zevcesi
Duhter abbasla ...
Ummu aklime idi hoş akıller
Kendi akbete umuri haram veft
Garki rahmet eyle yarab lutf idub
...

Katalog No	:11
Bulunduğu Yer	: Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi	: H.1229/ M.1813–1814
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu	: Kitabe metninin bir kısmı toprak altında kalmıştır bugün yalnızca dört pano halindeki dört satırı görülebilmektedir. Bunun dışında iyi durumdadır.
Resim No	: 16
Çizim No	: 18
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 60 X 26 - 26 X 8,5 cm
Başlık	: 21 X 53 X 66 cm
Boyun	: 6 X 38 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel kenarlarla yükselen dikdörtgen formuna sahip başucu şahidesi, kavuk şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmını oluşturan başlık yanlara doğru taşkın sarıklı, çubuk başlıklı bir kavuk şeklindedir. Kavuğun kesik koni şeklindeki boyun kısmına oturduğu yerde iç kısımda yer alıyormuş görüntüsü verilen ve kazıma çizgilerle oluşturulmuş altı dilim dikkati çeker. Kavuğun sarık kısmını oluşturan bölüm yukardan aşağı doğru hafifçe diyagonal bir şekilde uzanmış bir çift silme ile iki bölüme ayrılmıştır.

Bu silmelerden soldakinin yüzeyi sade bırakılmakla birlikte, diğerinin ise kazıma çizgiler yardımıyla hareketlendirilmiştir. Solda bulunan yüzey üzerinde aşağı doğru sarkar şekilde verilen stilize üç yapraklı çiçek iki yaprağıyla birlikte yüzeyden kabartılarak işlenmiştir.

Hafif sağa meyilli silmeler yardımıyla oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe metninin bugün yalnızca dört satırı görülebilmektedir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالمعين سنه ١٢٢٩

اى فلك چوق كوردين ايسه بنه

... شمدى ايلدم سندن ايبا

صاغ سلامت ايليوب كر فاكان

Huve-l-mü'in sene 1229
Ey felek çok gördün ise bana
... şimdi eyledim senden ibâ(eybâ)
Sağ selamet eyleyub ger faniyan

Katalog No :12
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1231/M. 1815–1816
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği :Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi : Ayşe Hanım
Günümüzdeki Durumu : İyi durumdadır
Resim No :17
Çizim No :19
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 96 X 34 - 28 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek verilen plaka görünüşündeki gövdenin zirve noktasını oluşturan bölüm bugün tahrip edilmiştir. Alınlık kısmında on bir yapraklı yarım stilize çiçek motifi, üstten yarım daire şeklinde silmelerle çevrelenmiştir. Yaprakların birleştiği merkezde, dışarı doğru hafifçe kabartılmış stilize bir çiçek motifi bulunmaktadır. Bu bölüm etraftan ince bir silme ile sınırlandırılmıştır.

Kitabe basık kemer şeklindeki bir silme ile üstten sınırlandırılmıştır. Kitabe metni alttan ve yanlardan kalın profillerle sınırlandırılmıştır. Sağa meyilli olarak yazılan kitabe metni ince düz silmeler yardımıyla panolara ayrılmıştır. Bu panolardan en üstteki ve en alttaki daha geniş tutulmuştur. Zeminden hafif kabartılarak işlenmiş olan kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

روحيجون الفاتحه

زيارتدن مراد بر

دعادير بوكون

بكا ايسه يارين

سكادير

مرحومة و مغفورة

عايشه بنت حق

سنه ١٢٣١

Ruhiçun el fatiha
Ziyaredden murad bir duâ dır
Bugun bana ise yarın sanadır
Mehrumet ve mağfure
Ayşe binti hakkı
Sene 1231

Katalog No :13
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1233/M.1817-1818
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi :Hacı Himmet
Günümüzdeki Durumu : Tepelik kısmını oluşturan başlık kısmı bugün yerinde yoktur. Bunun dışında iyi durumdadır.
Resim No : 18
Çizim No : 20
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 88 X 26 – 26 X 7,5 cm
Boyun : 3 X 32 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel kenarlarla yükselen gövde formuna sahip başucu şahidesinin başlık kısmı tahrip olduğundan formu hakkında bilgi verilememektedir.

Mezartaşının gövdesi tamamıyla kitabe metnine ayrılmıştır. Oldukça grift bir harf karakteri ile oluşturulan kitabe metni sağa doğru meyilli düz silmelerle oluşturulan panolara ayrılmıştır. Zeminden kabartılarak verilen kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالمعين

ميسر اولدى بكا شهادت

الهی نصیب سه ایله سعادت

بولمدن ترکی شفاعت رسولکدن

مرحوم قوبان اوغلو

الحجی همد روحونه فاتحه

سنه ۱۲۳۳

Huve-l- mü'in
Müyesser oldu bana şahadet
İlâhi nasibse eyle saadet
Bulamadan terk-i şafaat resulünden
Merhum kuban oğlu
El hacı himmet ruhûna fatiha
Sene 1233

Katalog No : 14
Bulunduğu yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1235 / M. 1819–1820
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ümmi Gülsüm
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumda bulunan şahide beton zemin üzerine oturtulmuş şekildedir
Resim No :19
Çizim No :21
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 1,35 X 33,5 – 41 X 6 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri

Mermer mezartaşında yukarı doğru genişleyen gövde üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmı hiç boş yer bırakılmaksızın süsleme öğeleri ile doldurulmuştur. Merkezde bir kâse içinde yer alan meyve ve çiçek bezemelerinden iki tanesi dalında ve yaprağıyla verilmiş stilize meyve motifidir. Orta kısımda gül çiçeği ve meyve tasviri bulunmaktadır. Stilize gül çiçeğinin birleştiği bölümün üst kısmı yine gül çiçeğini andırır şekilde verilen " S" ve " C" kıvrımlı bezemelerle hareketlendirilmiştir. Kâse motifinde ise gövde ile ağız kısmı bitkisel karakterli süsleme öğeleri ile bezenmiştir. Ağız kısmının gövdeye uzanan bölümünde inişli çıkışlı şekilde verilen bezeme bir şerit halindedir.Gövde kısmı ise uçları yukarı doğru yedi kıvrım oluşturacak şekilde bitkisel karakterli bir bezeme anlayışıyla süslenmiştir. Kâse içinde yer alan meyve ve çiçekleri "C" ve "S" kıvrımlı yapraklarla bezenmiştir. Kâseyi iki yandan kuşatan stilize bir başka çiçek simetrik olarak yerleştirilmiştir.

"C" ve "S" kıvrımlı motifler, üçgen alınlığın uç kısmına doğru uzanarak alınlığı doldurmuştur. alınlığın tepe kısmında verilen çiçek bezemeleri

dallarından sarkıyormuşçasına verilmiştir. Bunlar tepeliğin mevcut yüzeyini tamamıyla dolduracak şekilde düzenlenmiştir. Tepelik kısmı alttan iki silme yardımıyla kitabeden ayrılmıştır.

Kitabe kısmı yanlarda sütunceler üzerine yerleştirilen yuvarlak formlu bir kemer yardımıyla ayrılmıştır. Sütuncelerin bitkisel karakterli kıvrımlı başlıkları, kısa birer silme ile üstten sınırlandırılmıştır.

Kitabe satırları belirli çizgilerle birbirinden ayrılmamıştır. Zeminden kabartılarak sağa meyilli olarak yazılan kitabe sekiz satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالمعين

سنه ١٢٣٥

بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا

ايده محشرده شفاعت مسطفى

فضلى اوغلى كيرمه سي

دباغ اوزون على اغا

زوجه سى ام كلثوم

خواجه روخنه فاتحه

huvel mu'in
Sene 1235
Bu merkâda her kim ederse duâ
İde mahşerde şefaat-i mustafa

Fazlı Oğlu Kerimesi
Debağ Uzun Ali Ağa
Zevcesi Ümmi Gülsüm
Havace ruhûna fâtiha

Katalog No :15*
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H./1242/M1826–1827
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Fatma Hanım
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 20
Çizim No : 22
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 120 X 48 -34 X 6 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer malzeme kullanılarak yapılmış olan mezar taşının, üçgen alınlık kısmından aşağı doğru daralan gövde formuna sahip olduğu görülmektedir. Mimari tasvir ile birlikte verilen bitkisel karakterli süsleme öğeleri alınlığı tamamen dolduracak şekildeişlenmiştir. Bu kısımda merkezde bir cami motifi ve buna bağlı olarak sağ tarafında bazı mimari öğelere yer verildiği görülür.

Cami tasvirinde yapı, cepheden ve tek katlıdır. Dilimli büyük bir kubbesi bulunmakla birlikte bu büyük kubbenin sol tarafında ise yine biri dilimli diğeri sade iki küçük kubbe yer almaktadır. Cami tasvirinin minaresi caminin taş eksenine gelecek şekilde işlenmiştir. Alınlığın sol tarafında bulunan bu mimari öğeler minareden itibaren sola doğru işlenmiştir.

Minare caminin sağ ucunda saçak silmesi üzerinde yükselerek sivri külahlı ve tek şerefeli olarak verilmiştir. Caminin sol uç tarafı cephe duvarını çevreleyen bitkisel karakterli "C" ve " S" kıvrımlı bezemelerle kaplanmıştır.

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.103.

Cami motifinde cephede iki açıklığın varlığı dikkat çeker. Birer kapı olduğunu düşündürecek bu açıklıklardan soldaki çift silme şeklinde ince bir çizgiyle sınırlandırılmıştır. Sağdaki ise, basık kemerli olarak verilmiştir.

Cami motifinin minareden sonraki sağ kısmında üç tane sivil mimari öğenin arka arkaya gelecek şekilde verildiği görülür. Silindirik gövdeli olan kompozisyonların örtü sisteminin külah ile sonlandırıldığı görülmektedir. Külahlardan baştaki ve sondakinde âlem motifine yer verilmişken ortadakinin üst kısmı alınlığı çevreleyen bitkisel karakterli kıvrımlarla kapatılmıştır. Ön tarafta bulunan mimari öğenin cephesinde yüzeyleri baklava dilimlerine ayrılmış yuvarlak kemerli iki açıklık bulunmaktadır. Bunlardan önde olan tam diğeri ise yarım tasvir edilmiştir. Diğer ikisinde açıklık bulunduğu görülse de, bunlar öndeki mimari öğe ve tepeliği kuşatan bitkisel karakterli kıvrımlarla alt kısımdan yarıya kadar kapanmış durumdadır.

Tepeliği çevreleyen ve dönemin özelliğine uygun batı etkili Barok karakterli kıvrık dal ve yaprakların yanlarda ve üst kısımda "C" ve "S" kıvrımları oluşturarak burada yer alan mimari tasvirleri kuşattığı görülür. Tasvirlerde perspektif kuralına uygun olarak caminin sağ tarafında yer alan mimari öğelerin gerek ard arda gittikçe küçülerek verilmesi veya kısmen birbirini kapatarak işlenmiş olması bu alanda bir uğraşın olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Alınlık kısmı yatay düz bir silme yardımıyla kitabe kısmından ayrılmıştır.

Kitabe çift kademeli yuvarlak kemer şeklinde oluşturulan silmeler ile üstten kuşatılmıştır. Köşeliklere simetrik olarak yerleştirilen Barok karakterli bitkisel motiflere yer verilmiştir. Dokuz satır halinde sağa meyilli düz silmeler arasındaki panolara yerleştirilen kitabe metni, zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالخی لباقی

هو الحی الباقی

بنی قیل مغفرت ای رب یزدان

بخق عرش ا عظم نورقران

کلوب قبریمه زیارت ایدن اخوان

ایده روحیمه فاتحه احسان

داءی زاده الحاجی محمد اغانك

زوجه سی مرحوم ومغفورلها

فاطمه حانم روحیجونا

الفا تحه سنه ١٢٤٢

Hüve-l –hayy-ül bâkî
Beni kıl mağfiret eyle ey rabb-i Yezdân
Bi hakk-i 'arş-i'azam-i nûr-i kur'ân
Gelüb kabrime ziyaret eden ihvân
Ede ruhuma fatiha ihsân
Dai z'ade el hac Muhammed ağa'nın
Zevcesi merhum ve mağfur lehâ
Fatima hanım ruhiçün
El fatiha sene 1242

Katalog No	:16 *
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1243/M.1827–1828
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu	: Tepeliğin zirve noktasında gelen tahribat ve kitabe metninin bir bölümünün toprak altında olması dışında iyi durumdadır.
Resim No	: 21
Çizim No	: 23
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 91 X 38,5 - 32 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form bakımından yukarı doğru genişleyerek yükselen mezartaşının üçgen bir tepelikle sonlandırıldığı görülür. Süsleme unsurları tepelik kısmında yoğunlaşmıştır. Motif olarak mimari öğelere ağırlık verildiği dikkati çeker.

Cepheden verilen bu mimari öğelerin tepelik kısmı ortadan iki eşit parçaya ayırırsak tam merkeze yerleştirilen minarenin sol tarafında cami, sağ tarafında ise diğer mimari öğelere yer verildiği görülür.

Cami motifi incelendiğinde, cepheden ve iki katlı olarak İşlendiği dikkati çeker. Yapı, yüzeyi derin olmayan çizgiler yardımıyla bölümlere ayrılmış ve üst tarafına âlem yerleştirilmiş tek kubbeli bir örtü sistemine sahiptir. İki kademeli bir saçak düzenlemesi formuna sahip silmeler üzerine yerleştirilen kubbenin altında cami motifinin ikinci katı yer almaktadır. Bu bölümde basık kemer formuna sahip iki açıklık dikkati çeker. Hemen sağında minarenin gövdesi, sol tarafında ise yalnızca üç dilim şeklinde görülen yarım

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.105

bir kubbe tasvir edilmiştir. Yapının alt katını oluşturan cephede basık kemer formlu iki açıklık üstten iki silme yardımıyla ikinci kattan ayrılmıştır. Bu açıklıklar ise iki uç tarafta düzgün kesme taş duvar örgüsü ile sınırlandırılmıştır.

Cami tasvirinin sağ köşesindeki kesme taş duvar üzerinden yükselen minare tek şerefelidir. Taşın tahrip olması sebebiyle petek ve örtü sistemi hakkında bilgi verilememektedir. Minarenin sağ arka tarafında, cephesinin bir bölümünün minare gövdesi ve caminin kesme taş cephesi tarafından kapatıldığı bir başka sivil mimari unsur göze çarpar. Bu mimari öğenin konik görünüşlü gövdesi külah şeklinde ve üzerine âlem yerleştirilen bir örtü sistemi ile sonlandırılmıştır. Gövdede bulunan açıklık dışında belirgin bir özelliği bulunmayan bu yapının hemen sağında bir kısmı arkada kalmış dikdörtgen planlı dilimli iki kubbeye sahip bir başka mimari öğe dikkati çeker. Yine bu kubbelerde âlem yerleştirildiği görülür. Yapının cephesinde bulunan ve yarısı tasvir edilen kapı açıklığı olduğunu düşündüğümüz bölüm, basık kemerli çift silme ile oluşturulmuş ve bu silmeler de dıştan kalın düz bir silme ile sınırlandırılarak açıklık belirginleştirilmiştir. Kapı açıklığını dışında kalan cephe de ise, düzgün kesme taş işçiliği ile duvar örgüsü oluşturulmuştur. Çift kubbeli örtü sistemine sahip olan yapının kubbelerinden, solda bulunan diğerine göre daha büyükçe yapılmış ve diğer küçük kubbenin bir kısmını kapatır şekilde verilmiştir.

Tepelik kısmının büyük çoğunluğu mimari öğelere ayrılmış olsa da bazı bitkisel formlu bezemelere de ara ara yer verildiği görülür. Bunlar, cami kubbesi ile minare arasında iki servi ve yine taşın sağ tarafındaki mimari öğelerin gerisinde yükselen stilize bir çiçek motifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Perspektif bakımından, mimari öğelerin arka arkaya sıralanarak verilmeye çalışılmasına rağmen derinlik etkisinin yeterince verilmediği hissedilmektedir.

Kitabe üstten yuvarlak kemer formunda bir silme ile sınırlandırılmıştır. Üç yaprak şeklinde stilize bitkisel bezemeler karşılıklı olarak bu kemer köşeliklerine yerleştirilmiştir.

Sağa meyilli düz silmeler yardımıyla oluşturulan panolar da bulunan kitabe metninin bir kısmı toprak altında kalmıştır. Bugün görülebildiği kadarıyla zeminden kabartma olarak verilen kitabe beş satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی رمضان سنه ١٢٤٣

میسر اولرمی بکا شهادت

الهی سن نصیب ایله سعادت

بولم تاکی رسولکدن شفاعت

سلیمانك ---

Hüve'l – Bâkî ramazan sene 1243
Müyyeser olur mı bana şahadet
İlâhî sen nasib eyle saadet
Bulam ta-ki resûlünden şefaât
--- Süleyman'ın

Katalog No	: 17 *
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1245/M.1829–1830
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Hatice Kadın
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça iyi durumdadır.
Resim No	: 22
Çizim No	: 24
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	:127 X 45 - 39 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşı aşağıdan yukarı doğru genişleyerek üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır. Süsleme alınlık kısmında yoğunlaşmıştır. Mimari tasvirlerin ön planda olduğu bu bölüm yer yer bitkisel tasvirlerle doldurulmuştur. Alınlık kısmının tepe noktasında bir Palmet motifi dikkat çeker. Bu motif iki yanda dönemin süsleme özelliğini yansıtan "C" ve "S" kıvrımlı dallar ile boş alan bırakılmadan doldurulmuştur.

Genel anlamda tepelik iki eşit parçaya bölündüğü düşünülürse sol yarısında tek kubbeli ve tek minareli bir cami motifi diğer yarısında ise dört tane mimari öğenin varlığı dikkat çeker. Cami ile tepeliğin sağ yarısındaki mimari motiflerin orta kısmında adeta bunlar arasında bir bağlantı sağlayan ve bitişik olarak yapılan bir başka mimari öğe görülür.

Kademeli olarak verilen cami tasviri cepheden verilmiştir. İnce silmelerle dilimlere ayrılan kubbenin tepe kısmına ise âlem yerleştirilmiştir. İki katlı olan cami motifinin ikinci katında yuvarlak kemerli üç pencere açıklığının yüzeyleri, çapraz çizgilerle baklava dilimlerine bölünmüştür. Yine alt katta duvar cephesi üzerinde orta kısımda dikdörtgen bir çerçeve ile

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.105.

sınırlandırılmış ve çift kademeli silmelerle belirtilen bir kapı açıklığı dikkati çeker. Bu kapı açıklığı dışında kalan kısımlar ise, dikdörtgen bölümlere ayrılarak yine çapraz çizgilerle baklava dilimlerine ayrılmıştır.

Minare yapının sağ tarafında yükselmektedir. Saçak silmesinden itibaren yükselen minare gövdesi tek şerefeli ve sivri külahlıdır.

Tepeliğin sağ tarafında bulunan mimari dört öğe de birbirine benzer özellikte ve ikişer sırayla arda arda yerleştirilmiştir. Örtü sistemi birer konik külahdır. Cephelerinde dikdörtgen çerçeve içine alınan birer açıklık bulunmaktadır. Bunlardan öndeki iki mimari unsurun çapraz çizgilerle baklava dilimlerine, diğer ikisinin ise soldan sağa meyilli çizgilerle bölümlere ayrıldığı görülür.

Mimari tasvirler, dışında görülen süsleme öğeleri incelendiğinde; cami tasvirinin arka kısmında kubbe ile minare arasına gelecek şekilde iki servi motifi ve daha üstte bir hilal, minarenin sağ tarafında ise dört mimari unsur arkasından uzanan iki yapraklı stilize bir çiçek motifi zemini doldurmaktadır.

Kitabe, üstten basık kemer formunda bir silme ile alınlıktan ayrılmıştır. Bu kemer köşeliklerine yerleştirilen büyük, kıvrımlı Barok üsluplu yapraklar ortada birleşerek kitabeye doğru stilize bir çiçek halinde aşağı sarkar şekilde verilmiştir.

Kitabe satırları yanlardan sütuncelerle çerçevelenmiştir. Bu sütunce görünümlü bordürler üzerinde ikişer stilize yapraktan oluşan bitkisel karakterli başlık bulunur. Soldan sağa meyilli düz silmeler yardımıyla oluşturulmuş panolar içine yerleştirilen kitabe metni, sekiz satır halinde yüzeyden kabartılarak oluşturulmuştur.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ١٢٤٥

بنی قیل مغفرت ای رب یزدان

بخق عرش اعظم نورقران

كلوب قبريمى زيارات ايدن اخوان

ايده روحيمه فاتحه احسان

كلا حجى اوغلو مصطفى

زوجه سى تيرياق كريمه سى مرحومه

حتيجه قدين روحينه فاتحه

Hüve'l – Bâkî sene 1245
Beni kıl mağfiret eyle ey rabb-i Yezdân
Bi hakk-i 'arş-i'azam-i nûr-i kur'ân
Gelüb kabrime ziyaret eden ihvân
Ede ruhuma fatiha ihsân
Külâhcı oğlu Mustafa
Zevcesi tiryak kerimesi merhûme
Hadice kadın rûhuna fatiha

Katalog No : 18
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H. 1246/M1830–1831
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Abbasizade Ali Ağa
Günümüzdeki Durumu : Kitabe metninin bir kısmı toprak altında olması dışında iyi durumdadır.
Resim No : 23
Çizim No : 25
İnceleme Tarihi :18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 100 X 33 - 33 X 8 cm
Başlık : 24 X73 X85 cm
Boyun : 8,5 X46 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel iki kenarla yükselen gövde formu, kavu şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmı çubuk başlıklı, taşkın sarıklı bir kavukla taşlandırılmıştır. Yüzeyi diyagonal tarzda iki dikey silme ile ortadan ikiye ayrılmıştır. Bu silmelerden birinin yüzeyi boş bırakılırken diğeri kazıma çizgiler yardımıyla süslenmiştir. Başlığın sol tarafı kazıma çizgiler yardımıyla yatay beş dilime ayrılmıştır. Diğer yüzey ise boş bırakılmıştır.

Kitabe metnin bir kısmı toprak altında kalmıştır. Sağa doğru hafif meyilli silmeler yarımıyla oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe metni görülebildiği kadarıyla dokuz satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت سنه ١٢٤٦

عباس زاده على اغا د ريغا

اولدى مرجور --- سبحان

غرقى الطافح ارى رحمت

ايله يا رب بحق قران

جرم نقصاننى يارب عفوايت

حرمتى حق بعاسمى رحمان

قبرمى ايله همييه ثور نور

----مزحورى جنيه غلمانه

Âhmine'l- mevt sene 1246
Abbaszâde ali ağa deriğa
Oldu mercur --- sübhan
Garki tafıh-eri rahmet
İle yarabbi hakkı kur'ân
Cürm-ü noksanını ya rabb affed
Hürmet-i hakkı bi ismi rahman
Kabrini eyle hemayüs pur-ı nur
Onu muzevec cennete gulman

Katalog No :19*
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1253/M.1837
Malzemesi : Taş
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hanife Hanım
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte tepeliğin zirve noktasında aşınmalar gözlenmiştir.
Resim No : 24
Çizim No : 26
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 85 X 35 - 29 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşı aşağıdan yukarı doğru genişleyerek üçgen formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır. Alınlık kısmında süsleme unsuru olarak mimari öğelere ağırlık verildiği dikkati çeker.

Merkeze yerleştirilen minarenin sol tarafına tek kubbeli bir cami, sağ tarafına ise, çift kubbeyle örtülü başka bir yapı cepheden verilmiştir. Külliye şeklinde verilmeye çalışıldığı düşünülen bu yapı topluluğu oldukça linear tarzda denilebilecek çizgilerle oluşturulmuştur.

Cephene tek katlı olarak verilen cami motifi incelendiğinde, örtü sistemini meydana getiren kubbenin yüzeyinin çizgilerle beş bölüme ayrıldığı görülür. Çift kademeli bir silme kuşağıyla örtü sisteminden cepheye geçilerek tek katlı bir yapı oluşturulur. Cephe yüzeyinde basık kemer formuyla belirtilmiş üç açıklık dikkat çeker. Bunlardan orta kısımda yer alan açıklık

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.137.

dışındaki açıklıklar kazıma çizgiler yardımıyla baklava dilimi oluşturacak şekilde, ortadaki açıklık ise yine kazıma çizgilerle "V" şeklinde düzenlenmiştir.

Yüzeyi kesme taş şeklinde verilen soğan formunda bir kaideye sahip olan minare, cami tasvirinin hemen sağında yükselmektedir. Tek şerefeli gövdenin şerefesine yine ikinci bir bilezik şeklinde silme yardımıyla geçilmiştir. Petek kısmı ve örtü sistemi taşın bu kısmının tahrip olması sebebiyle tam olarak görülmemektedir.

Minarenin sağ tarafında yer alan mimari öğelerin cephe kısmının bir bölümü minare kaidesi ile kapatılmıştır. Bir çift silme ile sınırlandırılan cephe yüzeyinde cami cephesinde görüldüğü gibi basık kemer formuna sahip üç açıklığın varlığı dikkati çeker. Bunların cami tasvirinin cephesinde görülen açıklıklarla bire bir aynı şekilde işlendiği görülür. Kazıma çizgilerle işlenen bu bezemelerden ortadaki,"V" diğer ikisi ise çapraz çizgilerle baklava dilimi formunda bölümlere ayrılmıştır. Mimari öğenin örtü sistemi incelendiğinde sivri görünüşlü yan yana iki kubbenin yüzeylerinin kazıma çizgilerle bölümlere ayrıldığı görülür. Soldaki küçük olan kubbe dört, büyük olan ise beş dilim oluşturacak şekilde bölümlere ayrılmıştır.

Tepelik kısmını oluşturan sivri üçgen formundaki alınlıkta mimari öğelerin dışında, bazı stilize edilmiş bitkisel karakterli motiflere de yer verildiği göze çarpar. Minarenin sağında kalan yapının kubbeleri arasından görünen ve minareye doğru kıvrımlar yaparak yükselen stilize edilmiş iri bir bitkisel tasvir bulunmaktadır. Minarenin sol tarafında ise, cami ve minare arasında görünen servi ağacı, yapıların arkasında kalıyormuş gibi gösterilmiştir.

Kitabe, yuvarlak kemer formlu bir silme yardımıyla üstten kuşatılarak sınırlandırılmıştır. Kemer köşeliklerine yerleştirilen stilize yarım çiçek motifi simetrik olarak verilmiştir.

Kitabe metni, soldan sağa meyilli beş satır halinde verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالخی الباقی

الهى روظهء جنان ايليه مقامين

يمشجى محمود خوجه اهلى

مرحومه خنيفه روحنه فاتحه

سنه ١٢٥٣

Hüve-l hayy-ül- bâki
İlâhi ravza-i cinân eyle makamın
Yemişçi mahmud havace ehli
Merhume Hanife ruhûna fatiha
Sene 1253

Katalog No : 20
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1255/M.1839
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ayşe Hanım
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 25
Çizim No : 27
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 163 X 38 - 33 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form bakımından incelendiğinde, aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen mermer mezartaşı, üçgen bir alınlıkla taçlandırılmıştır. Tepelik kısmında yoğunlaşan süslemede bitkisel karakterli motiflerin "C" ve "S" kıvrımları içinde yanlara doğru uzandığı görülür. Bu Barok karakterli kıvrımlı yaprak ve çiçek motifleri yukarı doğru en üstte stilize bir çiçek motifiyle sonlandırılmıştır. Tepeliğin ortasında çift kulplu kâse içinde meyve tabağı göze çarpar. Natürmort olarak adlandırılan bu süsleme yanlardan Barok karakterli kıvrımlı hatlarla çevrelenmiştir.

Kâse motifi yayvan bir gövdeden oluşmaktadır. Gövde yüzeyinin bir kısmı stilize yaprak motifiyle süslenmiştir. Bu kısmın altında yine sitilize bitkisel karakterli yapraklar ortada birleşerek bir Palmet oluşturmuşlardır. "S" biçiminde kıvrılarak oluşturulan kulp kâsenin gövdesine yerleştirilmiştir. Kâse içinde ortada stilize edilmiş şekilde nar, iki yanında ise tek yaprağı ile birlikte verilen stilize armut meyvesi yer almaktadır. Ortada yer alan nar meyvesinin bir kısmı içindeki taneleri gözükecek şekilde işlenmiştir. Meyvelerin arka kısmında ise, dalları üzerinde yapraklarıyla birlikte verilmiş olan üç tane stilize çiçeğin başlarının aşağı doğru hafif kavis verilerek oluşturulduğu

dikkati çeker. Bunlardan sağ tarafta bulunanın iki diğerinin dalında ise tek çiçeğin işlenmiş olduğu görülür.

Kitabe kısmı, yanlardan iki sathi sütunce şeklinde silmelerle sınırlandırılmıştır. Bitkisel karakterli, kıvrımlı başlıklı sütuncelerden sağdakinin başlığı diğerine nazaran daha yüksek tutulmuştur. Kitabe üstten yuvarlak kemerli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kemer köşeliklerine ise Barok karakterli "C" ve "S" kıvrımlı stilize yapraklar yerleştirilmiştir. Bu yaprak kıvrımları iki yandan uzanarak yuvarlak kemer kavsin orta kısmını dolayarak birleştirilmiştir. Dönemin süsleme özelliğine uygun olarak tasarlanan motifler oldukça hareketlidirler.

Kitabe kısmı, sağa meyilli silmelerle oluşturulan yatay on iki pano içine yerleştirilmiştir. Toplam on üç satırdan oluşan kitabe en alt panoda çift satır olarak düzenlenmiştir. Oldukça girift bir yazı karakteriyle oluşturulan harfler yüzeyden kabartılarak oluşturulmuştur.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالخی الباقي سنه ١٢٥٥

بیوردی کل شيء هالك رب الانام الله

پیایی ارتحال عالمه انجق بو برهانك

صراط مستقیم انس وجن در عالم برزخ

مهیا اول بو وادیده ثنا قیل ایمه سلطانم

کرك فغفور خاقانی اول ه کرك سلطان زوالقرنین

قمویه سد اولوردنیا تدارك کور دمیه خانم

نیجه رستملری پامال ایدر بو پیرزن دنیا

دمیشدی مرتضاي دهر او پي ه کسمه مادرنم ه

هلا ل پنجمیشدن اقتدی خوهری حکمت

جنانك نرکس والاسیدر بو عایشه خانم

داي زاده خلیل اغا زوجه سی عایشه

خانمك روحنه فاتحه

Hûve'l-hayyü'l-bâkî
Sene 1255
Buyurdu küllü şey'in hâliki rabbi enama'llâh
Peyâyi irtihâl-i âleme ancak bu bir hânın
Sırât-ı müstakim-i ins ve cindir âlem-i berzâh
Müheyyâ ol bu vâdide sana kıl itme sultanım
Gerek fağfur-ı hakânî ol gerek sultan-ı zülkarneyn
Kamuya sed olur dünya tedarik gör demeye hanım
Nice Rüstemleri pâmâl ider bu pirzen dünya
Demişdi murtaza-yı dehr o pîre-kesme maderinim
Hilâl-i pencemişden akıtdı cevheri hikmet
Cinânın nergis-i vâlasıdır bu Ayşe Hanım
Dai zâde Halil ağa zevcesi Ayşe
Hanımın ruhiçun fâtiha

Katalog No	: 21
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H. 1257/ M.1841
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Hanife Hanım
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça iyi durumdadır.
Resim No	: 26
Çizim No	: 28
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 98 X 44,5 - 33 X 5,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermerden yapılmış mezartaşında taş levha aşağıdan yukarı doğru kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde genişleyerek, bitkisel karakterli "S" kıvrımlı kemer formunda tepelikle taçlandırılmıştır.

Alınlığı oluşturan tepe kıvrımını merkezde bir vazo içinden çıkan çiçek ve yaprak motifleri oluşturmaktadır. Ayaklı bir saksı gibi duran motifin ağız kısmı yanlarda dışbükey bir hareket göstermektedir. Saksı içinden yanlara ve yukarı doğru hareketli bir şekilde işlenen bezemeler yanlara kıvrımlar yaparak uzanmıştır. Bunun yanında dikey olarak uzananlar ise, tepeliğin zirvesinde üç dilimli, yanlarda ise altı dilimli daha kısa yelpaze şeklini andıran bitkisel bezeme anlayışıyla oluşturulmuştur. Yukarıdan aşağı doğru sarkarcasına verilen bezeme öğeleri Barok karakterli kıvrımlı hatlara sahiptir. Oldukça hareketli verilen motiflerden en alt kısımda vazodan çıkan ve yanlara doğru eğilen bezemelerde, iki tane açmış vaziyette, iki tane gonca halinde ki stilize lale çiçeği ile iki tane beş yapraklı stilize çiçek karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Dalları üzerinde yapraklarıyla verilen bu motifler simetrik yerleştirilmiştir.

Kitabe metni, üstten bir silme ile tepelik kısmından ayrılmıştır. Silmelerle oluşturulan altı pano içine yerleştirilen kitabe metni, zeminden

hafifçe kabartılarak verilmiştir. sol üst iki satırı sınırlayan silmenin yanında oluşturulan Barok karakterli stilize bitkisel motifler kıvrımlar oluşturarak altı yaprak şeklinde taşın formuna uygun olarak verilmiştir. Bu motif sağ tarafta tekrarlanmış ancak bulunduğu konum ilk satırı sınırlayan silmenin yanıdır. Bu motifler alınlıktaki yaprak motiflerinin uç kısımlarıyla birleştirilmiş ve böylece akıcı bir üslupla bütünlük sağlanmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت

الهي روضهء جينان ايله مقامن

بنى امين قيل مغفرت رحمتا ليلعامين

مفتي الحاج احمد افندنك

كير ماسى مرحومه ومغفوره خنيفه

حانيماك روحيجون فاتحه

سنه ١٢٥٧

Âh mine'l – mevt
İlahi ravzai cinan eyle makamın
Beni emin kıl mağfiret-i rahmeten li'l-âlemîn
Müftü el-hac ahmed efendi'nin
Kerimesi merhûme ve mağfûre Hanife
Hanım'ın ruhiçün Fatiha
Sene 1257

Katalog No	: 22
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1261/M. 1845
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Muhammed Bin Süleyman
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça iyi durumdadır
Resim No	:27
Çizim No	:29
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri:	
Baştaşı	: 107 X 35 – 31 X 8 cm
Başlık	: 20 X 62 X 74cm
Boyun	: 7 X 34 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşı aşağıdan doğru hafifçe genişleyerek yükselen bir plaka şeklindedir. Bu plaka üstte bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Sarık şeklindeki başlık kısmı birbirine yatay uzanan kazıma çizgilerle dört bölüme ayrılmıştır. Başlığın sol tarafında ve karanfil çiçeğini andıran stilize çiçek motifi dalında iki yaprağıyla birlikte işlenmiştir. Açmış bir şekilde sekiz yapraklı olarak tasvir edilen bu bitkisel motif yüzeyden kabartılarak ve aşağı doğru sarkar şekilde verilmiştir.

Kitabe yanlardan düz silmeler, alttan ve üstten ise kemer şeklinde silmeler yardımıyla sınırlandırılarak, sağa meyilli düz silmeler ile altı panoya ayrılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هو الباقي سنه ١٢٦١

الهی روضه جنان

ایلیه مقامن امین

رجب اوغلو محمد

بن سلیمان روحنه

الفاتحا

Hüve'l – Bâkî
Sene 1261

İlâhi ravza-ı cinân

Eyle makamın emin

Recep oğlu Muhammed

Bin Süleyman ruhuna

El-fâtiha

Katalog No	: 23
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1264/ M.1848
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Ali
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça iyi durumdadır.
Resim No	: 28
Çizim No	: 30
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	:67 X 25 - 22,5 X 10cm
Başlık	:11 X 56 X 60 cm
Boyun	: 6 X 37 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen forma sahip olan başucu şahidesi, sarık şeklinde bir tepelikle taçlandırılmıştır. Başlık kısmı ince yatay çizgiler yardımıyla bölümlere ayrılmıştır.

Kitabe metni sağa meyilli düz silmeler yardımıyla oluşturulmuş altı panodan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٢٦٤

نازنيم كدى جنت باغنه

فراقى قلدى والدينى جاننه

لوب اوغلی حسیك محتومی

علی روحیجون

فاتحه

Hüve'l – Bâkî
Sene 1264
Nazaniyem gitdi cennet bağına
Firakı kaldı validini canına
Lob oğlu Hüseyin mehdumi
Ali ruhiçun
Fatiha

Katalog No : 24
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H. 1267/M.1850-1851
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Emedli Hüseyin Ağa
Günümüzdeki Durumu : İyi durumdadır.
Resim No : 29
Çizim No : 31
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 130 X 30 - 21 X 8 cm
Başlık : 17 X 66 X72 cm
Boyun : 7 X40cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşının aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen formu tepelik ile taçlandırılmıştır. Fes ile taçlandırılan başlık kısmının zemini yatay çizgilerle dilimlere ayrılmıştır. Diyagonal çizgilerle beş bölüme ayrılan başlığın sağ tarafında dışa doğru hafif kabartılmış şekilde verilen püskülü bulunmaktadır.

Taş levha yüzeyi düz silmelerle panolara ayrılmıştır. Bu panolardan en altta bulunan iki pano diğerlerine göre daha küçük tutulmuştur. Yüzeyden kabartılarak verilen kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

وهالخلا ق الباقى

بو مرقده هر كيم ايدرسا دعا

ايد محشرده شفاعت مصطفى

مرحوم ومغفر دابغ امدلى

الخاج حسين اغانك روحيجون

الفاتحه

سنه ١٢٦٧

Hüve-l-hallâk-ül-bâki
Bu merkâda her kim duâ iderse
İde mahşerde şefaât Mustafa
Merhûm ve mağfur debbağ emedli
El-hâc Hüseyin ağa'nın ruhiçun
El-fâtiha
Sene 1267

Katalog No :25
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1268/ M.1851-1852
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Arap Ali
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 30
Çizim No : 32
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 86 X 28 - 26 X 11 cm
Başlık : 13 X 68 - 68 cm
Boyun : 8 X 44 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Başucu şahidesinde yukarı doğru genişleyen gövde plakası, püsküllü fes biçiminde tepelikle taçlandırılmıştır. Başlığın sol tarafında bulunan püskül zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe hafif sağa meyilli düz silmelerle beş panoya ayrılmıştır. Bu panolardan dört tanesi daha büyük yapılmışken son pano daha küçük tutulmuştur. Kitabe zeminden kabartılarak beş satır halinde yazılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی سنه ١٢٦٨

الهی--- جنان ایلیه مقامی

عرب علی نولك باشنی ك

رحيجون رضاً

الفاتحه

Hüve-l hayy
Sene 1268
İlâhî --- cihan eyle mekamı
Arap ali bölük başının
Ruhiçün rızaen el fâtiha

Katalog No :26
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1268/M.1852
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Muhammed Âlim Ağa
Günümüzdeki Durumu : İyi durumdadır.
Resim No : 31
Çizim No : 33
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :113 X 21 – 21 X 9 cm
Başlık : 16 X 57 X 60 cm
Boyun : 7 X 41cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Plaka formuna sahip başucu şahidesi birbirine paralel kenarlarla yükselerek fes şeklinde bir başlıkla sonlandırılmıştır. Püsküllü fes biçiminde oluşturulan başlık kısmı derin olmayan yatay diyagonal çizgilerle bölümlere ayrılmıştır. Sağ tarafına yerleştirilen dilimli püskül yüzeyden kabartılarak verilmiştir.

Gövdenin tamamı kitabe metnine ayrılmıştır. Kitabe metni sağa meyilli düz silmelerin oluşturduğu panolar içine yerleştirilmiştir. Altı satır halinde hazırlanan metin, yüzeyden kabartılarak verilmiştir.

,

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت سنه ١٢٦٨

الهى روضه جنان

ايليه مقامك رحمان

دباغجى امدلى حاجى حيدر اغا

اوغلى محمد عالى اغا

روحيجون الفاتحه

Ah min-el mevt sene 1268
İlâhî revda-i cinan
Eyleye makamın rahman
Dabbağcı emedli Hacı Haydar Ağa
Oğlu Mehmed Âli ağa
Ruhiçun el fatiha

Katalog No :27
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H. 1269/M.1852
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Kitabenin bir kısmı toprak altında olması dışında iyi durumdadır.
Resim No : 32
Çizim No : 34
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 108 X 43 - 37 X 6,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Başucu şahidesinde yukarı doğru genişleyen plaka görünüşündeki gövde üstten kemer formuna sahip bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Süsleme tepelik kısmında yoğunlaşmıştır. Merkezde ayaklı bir kâseden çıkan yirmi üç dilimli bitkisel tasvir, yanlara doğru uzanarak kemer formu oluşturmuştur. Ayaklı kâse incelendiğinde, üzerinin yine stilize edilmiş bitkisel karakterli bezemelerle süslenmiş olduğu dikkati çeker. Gövdeye göre oldukça küçük tutulan ayak kısmı yukarı doğru daralmış ve daha sonra yuvarlak hatlar çizerek genişletilerek gövde formunu oluşturmuştur. Burası bitkisel karakterli yapraklarla süslenmiştir. Ağız bölümü, hafif bir dış bükey hareketle oluşturulmuştur.

Kâse içinden çıkan yaprak demetleri oldukça hareketli bir şekilde yukarı ve yanlara doğru uzanmaktadır. Ağız kısmının iki ucunda dört yapraklı stilize çiçeklere yer verildiği görülür. Bu çiçeklerin baş kısımları aşağı gelecek şekilde verilmiştir. Zemin hiç boş yer bırakılmadan "C" ve "S" kıvrımlı bitkisel karakterli bezemelerle tanzim edilmiştir.

Kitabe kısmı üstten basık kemer şeklinde ince bir silme ile sınırlandırılmıştır. Köşeliklere simetrik olarak yerleştirilmiş ve dönemin süsleme üslubuna uygun kıvrımlı yaprak demetleri kademelendirilerek yerleştirilmiştir.

Taşın alt kısmı fazlaca gömüldüğünden kitabe metninin tamamı açıkta değildir. Bugün görülebildiği kadarıyla yazı zeminden alçak kabartma harflerle soldan sağa meyilli silmelerle oluşturulmuş altı tane pano içine yerleştirilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی البا قی سنه ١٢٦٩

بنی قیل مغفرت یارب یزدان

بیحق عرش اعضم نورء قرعن

کلوب قبرم زیارت ایدان احوان

ایده روحما برفاتحه احسان

Hûve'l-hayyü'l-bâkî
Sene 1269
Bana kıl mağfiret yâ rabb-i Yezdân
Bihakk-i arş-i azam-i nûr-i kur'an
Gelüb kabrime ziyater eden ihvan
Ede rûhuma bir fatiha ihsan

Katalog No	:28
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1271/M. 1854–1855
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Muhsine Hanım
Günümüzdeki Durumu	: İyi durumda olmakla birlikte kitabe metninde silinmeler olmuştur. Ayrıca taş üzerinde bulunan pas lekesi kitabe yüzeyinin bir kısmını kaplamıştır.
Resim No	: 33
Çizim No	: 35
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 97 X 30 - 28 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyen plaka görünüşündeki gövde, kemer formunda bir alınlıkla sonlandırılmıştır. Tüm yüzey kitabe metnine ayrılmıştır.

Sağa doğru meyilli silmelerle oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe, sekiz satırdan oluşmaktadır. En üstteki satır, yuvarlak kemer formundaki tepelik kısmına yerleştirilmiş ve buradaki kemer silmesi ile sınırlandırılmıştır. Mezartaşında kitabe metni dışında herhangi bir süsleme öğesi görülmemektedir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٢٧١

امر اتدى خدا ايلدى ---

شربتی اجل روحمی ---

زوجه سی مرحمه محسان

رحیجون فاتحه

Hüve'l – Bâkî sene 1271

Emretti Hûdâ eyledi ferman

Şerbet-i ecel ruhîmi purasan

Zevcesi merhume muhsine

Ruhiçun fatiha

Katalog No :29
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1275/M.1858–1859
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : İbrahim
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte yer yer dökülmeler gözükmektedir.
Resim No : 34
Çizim No : 36
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 92 X 27 – 26 X 11 cm
Başlık : 16 X 56 X 58 cm
Boyun : 10 X 38 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Başucu şahidesinde aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde, sarık şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır. Gövdeden boyun kısmına kademeli olarak geçilmiş ve boyun kesik koni şeklinde verilmiştir.

Tepelik kısmını oluşturan sarık, diyagonal çizgiler yardımıyla ortada uzun sağa meyilli bir bordür oluşturmuştur. Bu bordür sarığı dikey olarak ikiye ayırmıştır. Yine bu bordürün sol tarafında sola, sağ tarafında ise sağa meyilli diyagonal çizgiler yardımıyla kademeler oluşturmuştur.

Kitabe metni soldan sağa meyilli düz silmeler yardımıyla panolara ayrılmıştır. Yüzeyden hafif kabartma olarak verilen kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ۱۲۷۵

برغونجه ایکن اجلدن صولدم

والدمی زارو فرقه قودم

باغی جهانی ترك ایدوب ---

--- اغالیی بولدم

--- کججی علی اوستنك اوغای مرحوم

ابراهیم روحنه فاتحه

Hüve'l – Bâkî sene 1275
Bir gonca iken ecelden soldum
Validemi zaru ve fıraka kodum
Bağı cihan-ı terk idub ---
... Ağayı buldum
Keçeci Ali ustanın oğlu merhum
İbrahim ruhuna fatiha

Katalog No :30
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1276/M. 1859-1860
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Muhammed Efendi
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır.
Resim No : 35
Çizim No : 37
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 79 X 22 -20 X 9,5 cm
Başlık : 15 X 40 X 58 cm
Boyun : 7 X 36 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Başucu şahidesin de yukarı doğru hafifçe genişleyen gövde plakası fes formunda bir başlık ile taçlandırılmıştır. Yatay diyagonal çizgilerle dört bölüme ayrılan başlığın sol yanında, tepeden aşağı sarkar şekilde işlenen püskülü linear tarzda verilmiştir.

Kitabe metni üstten kemer formuna sahip bir silme ile sınırlandırılmıştır. Soldan sağa meyilli düz silmeler ile oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe metni beş satırdan oluşmaktadır. Son satırı daha küçük bir pano içinde bulunmakla birlikte alttan bursa tipi kemer formunda bir silme ile sınırlandırılmıştır. Yüzeyden alçak kabartma olarak verilen kitabe metni oldukça silik görünmektedir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی سنه ١٢٧٦

كلجه زاده حاجى

حسن افندى نك اوغلى

السيد محمد افندى

روحنه فتحه

Hûve'l-hayy sene 1276
Küllücezade hacı
Hasan efendinin oğlu
Esseid Muhammed Efendi
Ruhuna fatiha

Katalog No	:31*
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H./15 Ş 1277 M/ 26 Şubat 1861
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi	: Zeynep Hanım
Günümüzdeki Durumu	:İyi durumda olmakla birlikte alınlığın kenar kısımlarında ufak aşınmalar ve yıpranmalar göze çarpar.
Resim No	: 36
Çizim No	: 38
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 110 X 36 - 30 X 6,5cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşında, aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka formundaki gövde, üçgen bir alınlıkla taçlandırılmıştır. Tepeliğin orta kısmına gelecek şekilde yerleştirilen mimari motiflerin en önemli özelliği yapının bütün halinde verilmeyişidir. Sadece minaresi ve kubbesi görülen cami tasviri, alınlıkta ön plana çıkan motiflerdir. Tek şerefeli olarak verilen Minare kısmı, iki kubbenin arasına yerleştirilmiştir.

Altı dilime ayrılmış şekilde verilen kubbelerde âlem motifinin yerleştirildiği dikkat çeker. Perspektif kaygısından uzak, oldukça yüzeysel çizgilerle verilen öğeler alttan düz silme ile kitabe kısmından ayrılmışdır. Cami motifinin arkasında kalacak şekilde işlenen çizgisel stilize ağaç motifleri oldukça silik işlenmiştir.

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.163.

Kitabe kısmı kemer şeklinde bir silme ile üstten kuşatılarak, sağa meyilli silmeler arasında oluşturulan panolara sekiz satır halinde yerleştirilmişlerdir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی الباقی فی ش ٥١

سنه ١٢٧٧

بنی قیل مغفرت یا رب یزدان

بحق عرش اعظم نورقران

کلوب قبریم زیارت ایدن اخوان

ایده روحمه بر فاتحه احسا ن

دباغ امام اغلی مصطفی کریمه سی

مرحومه زینب روحیجون

فاتحه

Hüve-l hayy-ül- bâki fi 15 Ş sene 1277
Beni kıl mağfiret yâ rabb-i Yezdân
Bi hakk-i 'arş-i'azam-i nûr-i kur'ân
Gelüb kabrime ziyaret eden ihvân
Ede rûhuma bir fatiha ihsân
Dabbağ imam oğlu Mustafa kerimesi
Merhûme Zeynep rûhiçün
Fatiha

Katalog No :32
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1278/M.1861–1862
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Fatma Hanım
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 37
Çizim No : 39
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 76 X 28 - 25 X 7 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde, üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Süsleme tepelik kısmında görülmektedir. Bu bölümde yer alan stilize bitkisel karakterli bezeme anlayışı yanlara ve yukarı doğru uzanarak bir hareketlilik sağlamıştır. Zeminden kabartma olarak oluşturulan motifin dalları yukarı ve yanlara doğru uzanmış stilize bir ağaç görüntüsündedir. Kıvrımlar oluşturarak sarkan stilize yapraklar kademeli bir motif oluşturmaktadır. Yedi kök dal üzerinde yükselen bu bezeme dönemin süsüleme anlayışına uygun olarak kıvrımlar oluşturmaktadır.

Kitabe metni yalnızca üstten basık kemer şeklinde bir silme ile tepelikten ayrılarak sınırlandırılmıştır. Taş gövde üzerinde birbirinden kesin sınırlar oluşturmadan kendi içinde dört satıra ayrılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی سنه ۱۲۷۸

شطف اوغلی سلیمان

اغا کریمه سی فاطمه

الفا تحه

Hüve-l hayy sene 1278
Şataf oğlu Süleyman ağa kerimesi
Fatıma
El fatihâ

Katalog No	:33
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1281/M.1864–1865
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Süleyman Efendi
Günümüzdeki Durumu	:Kitabe'deki aşınmalar dışında oldukça iyi durumdadır.
Resim No	: 38
Çizim No	: 40
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 115 X 30 - 28 X 10 cm
Başlık	: 16 X 44 X 59 cm
Boyun	: 9 X 44cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form açısından incelendiğinde, mermer mezartaşının aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükseldiği görülür. Oldukça kalın bir şekilde verilen boyun kısmı tepelikle sonlandırılmıştır.

Başlık kısmı fes şeklinde verilmiştir. Sol tarafında zeminden kabartılarak verilen püskülü fesin tepesinden başlayarak aşağı doğru uzanmış ve aşağı kısmında dışa doğru taşırılarak hafif bir kavisle uç kısmı hareketlendirilmiştir.

Kitabe metni hafif sağa meyilli düz silmelerle sekiz panoya ayrılmıştır. Üstten yuvarlak kemerli bir silme ile sınırlandırılan kitabe metni grift bir şekilde zeminden kabartılarak sekiz satır halinde verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ۱۲۸۱

زوق ایلیه نظرایدن شو مزارك طاشینه

عاقل ایسك غافیل اولمه عقلکی ال باشنه

مامور ایدیم کزردم کور ان کلدی باشمه

عاقبت سیران اولدم طا ش دیکلدی باشمه

دایی اوغلنك غلامی خلدك

اوغلی مرحوم سلیمانك

روحیجون الفاتحه

Hüve'l – Bâkî
Sene 1281
Zevk eyleye nazar iden şu mezarın taşına
Âkil isen gâfil olma aklını al başına
Me'mur idim gezerdim gör ân geldi başıma
Akıbet seyran oldum taş dikildi başıma
Dayıoğlunun gulamı haldun
Oğlu merhum Süleyman'ın
Ruhiçun el-fâtiha

Katalog No	:34 *
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1282/M.1865–1866
Malzemesi	: Taş
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi	: Fatma
Günümüzdeki Durumu	:Kitabe metni ve tepelik kısmında yer alan süsleme oldukça tahrip olmuş ve silik duruma gelmiştir.
Resim No	: 39
Çizim No	: 41
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006 - 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 107 X 37 – 30 X 7cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyen plaka görünüşündeki mezartaşı üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır. Tepelik kısmına yerleştirilen camii motifi oldukça çizgisel bir üslupla işlenmiştir. Orta kısımda büyükçe bir kubbe bulunmakla birlikte oldukça silik olan motifler tam olarak seçilememektedir. Kubbe yüzeyi yatay çizgilerle kuşaklara ayrılmıştır. Sol yanına bitişik olarak yerleştirilen tek şerefeli minare ve bunun da solunda yüzeyi çizgilerle bölümlere ayrılmış konik bir unsur bulunmaktadır. Bu mimari öğenin taş kenarları arasında yer alan bir servi ağacı motifi aynı eksen üzerinde yer almaktadır. Taşın en üst kısmındaki zirvede karşılıklı iki hilâl ve bunların ön tarafına gelecek şekilde küçük birer daire motifi dikkat çeker.

Kitabe, üstten yuvarlak kemerli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kitabe köşeliklerine ise şematik olarak yaprak motifine yer verilmiştir. Yedi satırlık yazı sathı bordürlerle birbirinden ayrılmıştır.

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır..**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s.165.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ۱۲۸۲

دار دونیا بر مسافرخاندر

نفسینه الدنمیك مرداندیر

دایی اوغلنك غلامی

خالدك کریمه سی مرحومه

فاطمه منلانك روحیجون

الفاتحه

Hüve'l – Bâkî
Sene 1282
Dâr-ı dünya bir misafirhanedir
Nefsine aldanmayan merdanedir
Dayıoğlu'nun gulami
Halid'in kerimesi merhume
Fatime Monla'nın rûhiçün
El fâtiha

Katalog No	:35
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1283/M. 1866–1867
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Fatma Hanım
Günümüzdeki Durumu	: Boyun kısmına geçilmeden oluşturulmuş ve omuz şekli verilmeye çalışılmış olan taş plakanın sağ tarafı tahrip olmuştur. Ayrıca orijinal başlığı yerine bir başka başlık yerleştirilmiştir.
Resim No	: 40
Çizim No	: 42
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 116 X 36 - 33 X 7 cm
Başlık	: 15 X 52 X 71 cm
Boyun	: 7 X 30 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Plaka şeklindeki gövde, yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselmekte ve başlık ile sonlandırılmaktadır*. Boyun kısmına geçilmeden oluşturulmuş ve omuz şekli verilmeye çalışılmış olan taş plakanın sağ tarafı tahrip olmuştur.

Kitabe metni sola doğru hafif meyilli silmelerle oluşturulan panolara yerleştirilen kitabe metni sekiz satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه ١٢٧٣

* Bugün orijinal olmadığını düşündüğümüz tepelik fes formuna sahiptir.

هوالحی الباقی

بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا

ایده مخشرده شفاعت مجتبا

یا الهی قیل عنایت قبریمی دارایلمه

کوشکومی ایله جنت یریمی نار ایلمه

بکر خواجنیك کریمه سی

فاطمه روحیجون الفاتحه

Sene 1283
Hûve'l-hayyü'l-bâkî
Bu markada her kim ederse du'â
Ede mahşer'de şefaât-i müctebâ
Yâ ilâhi kıl inayet kabrimi dar eyleme
Köşkümü eyle cennet yerimi nar eyleme
Bekir havacenin kerimesi
Fatıma Ruhû içün el fâtiha

Katalog No :36*

Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi

Tarihi : H.1284/M. 1867–1868

Malzemesi : Mermer

İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma

Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor

Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte kitabenin bir kısmı Toprak altında kalmıştır. Ayrıca alınlık kısmının kenar silmelerinde aşınmalar olduğu görülmektedir.

Resim No : 41

Çizim No : 43

İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007

Ölçüleri

Baştaşı : 80 X 26-24 X 6,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleterek yükselen plaka görünüşündeki mermer mezartaşı, üçgen şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Üçgen tepelik kısmı oldukça sade tutulmakla birlikte sembolik olduğunu düşündüğümüz bir takım stilize mimari tasvirlere yer verildiği görülür. Oldukça şematik olarak yapılan bu öğelerden orta kısımda yer alan tasvirin gövdesi ince ve yanlarındaki diğer iki mimari tasvirlere göre daha uzun tutulmuştur. Oldukça stilize bir şekilde işlenen bu motifler incelendiğinde yüzeylerinde belli açıklıkların olduğu dikkati çeker. Ortada yer alanın üçgen bir örtü sistemine sahip olduğu ve bu örtü sisteminin de üst kısmına âlem diye nitelendirebileceğimiz bir başka motifin yerleştirildiği görülür. Bunun cephesi üzerinde dikey ve yatay açıklıkların varlığı dikkat çeker. Bu mimari

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır.**Bkz. Tunçel, a.g.e.,** s. 245.

tasvirin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilen diğer iki öğede ise pencere açıklığı olarak düşünülebilecek bezemelerden soldaki açık diğeri ise yarı açık pencere gibi görülebilmektedir. Bunlardaki örtü sisteminin varlığının yanında, âlem yerleştirildiği görülür. Oldukça kabataslak verilen motifler zeminden kabartılarak işlenmiştir.

Kitabe kısmı üstten yarım silindir şeklinde bir silme ile sınırlandırılmıştır. Sağa meyilli silmelerle oluşturulan panoların bir kısmı toprak altındadır. Bugün görülebilen kısımlarıyla yedi satırlık panolardan oluşan kitabe metni zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه ١٢٨٤

هوالخلاق الباقى

زيارتد ن مراد بر

دعادر بوكون بكا ايسه

يارين صنادر مرحوم قره

خليل اغانك زوجسى

Sene 1284
Hüve-l-hallâk-ül-bâki
Ziyaredden murad bir duâdır
Bugün bana ise
Yarın sanadır merhum kara
--- Halil ağanın zevcesi

Katalog No :37
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1286/ M1869–1870
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Kitabenin bir kısmı toprak olması dışında iyi durumdadır.
Resim No : 42
Çizim No : 44
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :90 X 37 - 32 X 7 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka şeklindeki gövde, üçgen formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmı bitkisel karakterli bezemelerle oluşturulmuş kemer formundadır. Süsleme unsurlarının yoğunlukta bulunduğu alınlıkta, merkezde yukarı ve aşağı doğru kıvrımlar oluşturarak yayılan yaprak demeti dönemin süsleme anlayışını yansıtacak şekilde "C" ve "S" kıvrımları oluşturmaktadır. Merkezden alınlığın zirvesine doğru dik şekilde uzanan üç tane stilize yaprak ile yine merkezden yanlara doğru kademeli bir şekilde uzanan yapraklar tepeliğe formunu kazandırmışlardır.

Kitabe kısmı bugün fazlaca gömüldüğünden metnin tamamı açıkta değildir. Üstten basık kemer şeklinde ve yanlardan da düz silmelerle sınırlandırılan kitabe metni bordürler yardımıyla panolara ayrılmıştır. Bugün görülebildiği kadarıyla taş levha üzerine zeminden kabartma şeklinde işlenen kitabe kısmı altı satıra ayrılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هولحي سنه ١٢٨٦

كنج ايكن عزم سفر ايلدم بقايه

بويله يازمش كيم ديانور امر خدايه

والدم فرياد فغان ايدوب اغلاميه

باازين مولا برابر كيدريز جنت اعلايه

Hüve-l hayy sene 1286
Genç iken azm-i sefer eyledim bekaya
Böyle yazmış kim dayanur emri hûdaya
Validem feryadu figan edub ağlamaya
Bazin mevla beraber gideriz cenneti âlâya

Katalog No :38
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H./1288 M./1871-1872
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hatice
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır.
Resim No : 43
Çizim No : 45
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 89 X 31,5 - 24 X 4cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde, sivri kemer formuna sahip tepelikle sonlandırılmıştır. Mezartaşının alınlık kısmının merkezinde kenarları çift silmelerle oluşturulmuş bir daire yer almaktadır. Bu dairenin merkezinde ise beş yapraklı stilize bir çiçek motifine yer verildiği göze çarpar. Bu daire motifinin üst kısmına gelecek şekilde yerleştirilen stilize hayat ağacı yanlara ve yukarı doğru kademeler oluşturarak tepeliği üst kısmını meydana getirmişlerdir. Merkezde yer alan bu daire motifinin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilen stilize çiçek motifi beş yapraklı olarak işlenmiştir. Dalında uzun iki yaprağıyla verilen bu bezemeler simetrik olarak yerleştirilmiştir.

Kitabe kısmı yuvarlak kemer formlu bir silme ile alınlıktan ayrılmaktadır. Hafif sağa meyilli düz silmelerle oluşturulan panolara arasına yerleştirilen kitabe yüzeyden kabartılarak altı satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

سنه ١٢٨٨

هوالحى الباقى

زيارتدن مراد بر دعادر

بوكون بنا ايسه يارين ساندر

كلاح اوغلى سليماك واليدى

حاطجه روحنه فاتحه

Sene 1288
Hüve-l hayy-ül- bâki
Ziyaretten murad bir duadır
Bugün bana ise yarın sanadır
Küllah oğlu süleymanın Validi
Hatice Ruhuna fatiha

Katalog No : 39
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1288/ M.1871–1872
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ayşe Hanım
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 44
Çizim No : 46,47
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :129 X 52 - 43 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru kavisler çizerek yükselen gövde plakası yukarı doğru genişlemektedir. Mermer mezartaşı, üçgen formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Süsleme tepelik kısmında yoğunlaştırılmıştır. Üçgen formundaki tepelik kısmı akantus yapraklarının yanlara ve yukarıya doğru kademeli olarak uzamasıyla oluşturulmuştur. Bu bölümde merkezde ayaklı bir vazo içinden çıkan bitkisel bezemeler tüm yüzeyi süslemiştir. Vazonun ayak kısmı daralarak ince bir boyun oluşturulmuş ve bu kısımdan gövdeye geçilmiştir. Bu motifinin gövde kısmı uçları yukarı doğru kıvrılan akantus yapraklarıyla süslenmiştir. Hafif içbükey kavis oluşturacak şekilde verilen stilize yapraklar, gövde formunu oluşturacak şekilde verilmiştir. Ağız kısmında sekiz tane inci dizisi şeklinde verilen süsleme motifleri oldukça plastik işlenmiştir. Vazodan çıkan yaprak demetleri dönemin süsleme üslubuna uygun olarak yukarı ve yanlara doğru kıvrımlı hatlar şeklinde uzanarak uç kısımda volütler oluşturarak sonlandırılmıştır. Yine içinden çıkarak aşağı doğru sarkan üzüm salkımları ve yaprakları kıvrımlı hatlar ve volütler çizerek verilmiştir. Üzüm taneleri dallarından sarkar şekilde kitabe metnini sınırlayan kavisli silmeye

doğru uzanmışlardır. Dallarından çıkan yaprakların uçları uçları ise vazonun boyun kısmına gelecek şekilde verilmiştir. Sağlı sollu olarak verilen bu üzüm salkımları tam olarak simetrik bir şekilde verilmemiştir. Sağdaki üzüm salkımındaki taneler on dokuz iken soldaki salkımdaki taneler yirmi iki taneli olarak verilmiştir. Oldukça akıcı bir şekilde verilen motifler zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe, yanlardan ve üstten dalgalı kavisler çizerek sınırlandırılmıştır. Kitabeyi sınırlayan bu kavisli silme ile en dışta yer alan silme arasında oluşan boşluğa dört yapraklı stilize çiçek motifi yerleştirilmiştir. Bu çiçek motifinin dalları ve yaprakları, üst bölümünden başlayarak tüm kitabe metnini dolanarak tekrar üst kısımda sonlandırılmıştır. Bu bitkisel karakterli süsleme gerek dalının kıvrımları ve yapraklarındaki hareketli işlenişi ile dönem özelliğini yansıtmaktadır.

Bugün bir kısmı toprak altında olan kitabe metni görülebilen yüzeyinde sağa meyilli silmelerle oluşturulmuş on üç panodan oluşmaktadır. Panolar içine yerleştirilen satırlar yüzeyden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٢٨٨

ایا شهرت کزین وخود پسند غافل سرسام

ندر بو سنده کی غفلت نه بو طورو وقورانه

سنی پامال ایدر والله غزار دیندر بو

اکر رحم ایلسه ایلردی اول شاهانه خاقانه

شکست ایتدی سر فغفوری بر فنجان کبی یاهو

صاجلدی معزسامانی او همکام ایجره هر یانه

خصوصا بن حصا ری عاءشه قادین ایکن والله

حصاری جسممی قیلدی اجل طوبیله ویرانه

یرمده قلمدی جرم و کنهرن غیری بر نسنه

واروب عصیانمی عرض ایلدم درکاهی سبحانه

--- بو سوزویازدی محمد

Hûve'l-bâkî sene 1288
Eyâ şöhret-güzîn ve hod-pesend gâfil-i sersem
Nedir bu sendeki gaflet ne bu tavr-ı vakûrâne
Seni pa-mâl ider va'llâh güzar dindir bu
Eğer rahm eylese eylerdi ol şâhâne-i hâkâne
Şikest itdi ser-i fağfuri bir fincan gibi yâhu
Saçıldı ma'zı samanı o hemgâm içre her yana
Husûsa ben hisârî aişe kadın iken va'llâhi
Hisârî cismimi kıldı ecel tobuyla virâne
Yerimde kalmadı cürm-ü günahdan gayri bir nesne
Varub isyanımı arz eyledim dergâh-ı sübhâne
--- bu sözü yazdı mehmed

Katalog No	:40
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Cami Haziresi
Tarihi	: H.1289/M.1872-1873
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartama
Ait Olduğu Kişi	: Hatice Kadın
Günümüzdeki Durumu	:Kitabe kısmının son satırının üst kısmından Kırılmış olduğu ancak daha sonra onarıldığı görülür. Ayrıca mezartaşının yanlardan tahrip olduğu da dikkati çekmektedir.
Resim No	:45
Çizim No	:48
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 82 X 37 - 31 X 5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermerden yapılmış mezartaşı, aşağıdan yukarı doğru genişleterek yükselen plaka görünüşündeki gövde formu, bitkisel karakterli stilize yapraklar yardımıyla meydana getirilen kemer formunda tepelikle taçlandırılmıştır.

Tepelik kısmının merkezinde beş yapraklı stilize yarım bir çiçek motifi, kitabe ile alınlığı birbirinden ayıran yuvarlak kemer formlu silmenin üst orta kısmına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu motifin üst yaprakları arasından çıkıyormuş gibi verilen başka bitkisel karakterli stilize yapraklar, tepeliğin üst ve yan kısımlarına doğru uzanarak bu bölümü oluşturmaktadır.

Kitabe, sağa meyilli yatay silmeler arasına yerleştirilmiş panolara ayrılmıştır. Bugün bir kısmı toprak altında kalan kitabe metninin görülebilen kısmı beş satırdan oluşmaktadır. Zeminden kabartılarak verilen kitabe metni üstten yarım daire yanlardan ise düz silmelerle sınırlandırılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحي سنه ١٢٧٩

بولمدم فانى جهانده الامان

شرتى جان اجلد ن كندى جان

سفر اوغلى سليمان اغانك

كريمه سى خديجه قدين

Hüve-l hayy sene 1289
Bulmadım fani cihanda el eman
Şireti can ecelden kendi can
Sefer oğlu Süleyman ağanın
kerimesi Hatice kadın ---

Katalog No :41
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1291/M
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Alemdar Zade Şevki Sandık Emini Mustafa
Günümüzdeki Durumu :İyi durumda olmakla birlikte tepeliği oluşturan başlık kısmının orijinal olmadığı ve daha sonra bir başka başlığın mezartaşına tutturulduğu görülmektedir. Ayrıca yer yer aşınmalar gözlenmektedir.
Resim No : 46
Çizim No : 49
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 104 X 30 - 28 X 12 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer mezartaşın da taş levha aşağıdan yukarı doğru genişleyerek sarık şeklinde bir başlık ile sonlandırılmıştır.

Kitabe metni mermer levha cephesini kaplamaktadır. Soldan sağa meyilli silmeler yardımıyla oluşturulan panolara yerleştirilen kitabe metni on satır halinde zeminden kabartılarak işlenmiştir*.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

الحكمه لله سنه ١٢٩١

* Bugün orijinal olmadığını düşündüğümüz sarık formundaki başlık kısmı ince diyagonal çizgilerle beş bölüme ayrılmıştır.

جونکی فرمان اولدي ارجع ايلدم جانم فدا

رحمته كله يارلغه كل اى كريم ربنا

كل عزيزم غافل اولمه بو جهانده يوق صفا

ملك دولت بو تنده قالور هج بوى ايتمز وفا

طاشمى نظر قلان جان لطف ايدب ايله دعا

جمله ميزه شافيع اولسون اول رسول مجتبا

علمدار زاده شوقى صندق امنى مصطفا

مسكنم قرب رسول قيل هم على المرتضا

روحيجن فاتحه

El-hükmü li'llâh Sene 1291
Çünkü ferman oldu irci'eyledim canım fedâ
Rahmete gele yarlığa gel ey kerim Rabbenâ
Gel azizim gâfil olma bu cihanda yok sefâ
Mülk-ü devlet bütünde hiç buy etmez vefa
Taşımı nazar kılan cân lütf idub eyle dua
Cümlemize şâfi' olsun ol resûl muctebba
Alemdâr zâde şevki sandık emini Mustafa
Meskenim kurb-i resûl kıl hem aliyyü'l- mürtezâ
Ruhiçun el-fatiha

Katalog No	:42
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1303/M.1885-1886
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Halid Ağa
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça tahrip olan mezartaşı ortadan ikiye ayrılmış ve daha sonra demir bir kelepçe ile birbirine tutturulmuştur. Bu demir levha zamanla paslanmış ve bu pas lekesi mezartaşını yüzeyine akmıştır.
Resim No	: 47
Çizim No	: 50
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	:134 X 35 - 32 X 7 cm
Başlık	: 18 X 45 X 55 cm
Boyun	: 6 X 37 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünümündeki mermer şahide, sarık şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmını oluşturan sarık formundaki başlık aşağıdan yukarı doğru hafif bir daralma göstererek, sola eğimli diyagonal kazıma çizgiler yardımıyla dört bölüme ayrılmıştır.

En üst sol köşede yer alan ve zeminden kabartılarak oluşturulan kısa püskül aşağı sarkar şekilde verilmiş üç dilimli stilize bir yaprak görüntüsü sergilemektedir.

Kitabe metni sağa meyilli düz silmelerle panolara ayrılmış dokuz satırdan oluşmaktadır. Satırlar yüzeyden hafif kabartma şeklinde verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالخلاق الباقی سنه۱۳۰۳

موءمن اولان کشی داعم ارار بولور رضایی

اخباب ایله قرابتی کم کلنده بولور رضایی

اهلی --- مشغول ایدی

--- حیدمد --- بولور رضایی

رحمتی واخددن --- رسولدن بکلر ایدی

ایرشدی عنایت خاجی خالد اغا هم بولور رضایی

مرحوم ومغفور له حاجی

خالد اغا روحنه فاتحه

Hüve-l hallâk-ül- baki sene 1303
Mü'min olan kişi daim erer bulur rızayı
Ahbab eyle karabet-i kem gelende bulur rızayı
Ehli --- meşgul idi
Gelme--- hidmet --- bulur rızayı
Rahmeti vahiden --- resulden bekler idi
İrişti inayeti hacı halid ağaya hem bulur rızayı
Merhum ve meğfurun lehu hacı
Halid ağa ruhuna fatiha

Katalog No :43
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1303/M.1885-1886
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hacı Mustafa Ağa
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 48
Çizim No : 51
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :110 X 39 – 36 X 7,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünümündeki mermer başucu şahidesi, sarık şeklinde bir başlıkla sonlandırılmıştır.

Kitabe, taş levha gövdesini kaplamakla birlikte sağa doğru hafif meyilli silmelerle oluşturulmuş panolar içine yerleştirilmiştir. Kitabe en üst kısımda basık kemer formuna sahip bir silme ile sınırlandırılmıştır. Zeminden hafif kabartma şeklinde yazılan kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır*.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ۱۳۰۳

یارب بنی قیل رحمتکله یزدان

ساکن ایله جنت علا ایله غفران

* Başlık kısmı, diyagonal ince çizgilerle bölümlere ayrılarak verişmiştir. Üst sağ tarafta aşınmalar görülen başlığın şahidenin orijinal başlığı olmadığı düşünülmektedir.

لطف ايله قبرمی نور ايله پريان

سولوجه لی حا جی مصطفی

اغانك روحنه فاتحه

احسان ذی الحجه ١٣

Hüve'l – Bâkî sene 03
Yâ râb beni kıl rahmetinle Yezdân
Sakin eyle cennet-i alâ ile gufran
Lütf eyle kabrimi nur eyle puryan
Suluceli hacı Mustafa
Ağanın ruhuna fatiha
İhsan zülhicce 13

Katalog No :44
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1306/M1888–1889
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 49
Çizim No : 52
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 68 X 35 - 29 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Tepelik kısmı bitkisel karakterli bezeme anlayışıyla oluşturularak kemer formu verilmiştir. Süsleme unsurlarının yoğunlukta bulunduğu alınlık kısmında merkezde stilize bir vazo motifinden çıkarak yukarı ve aşağı doğru kıvrımlar hatlarla yayılan yaprak demeti dönemin süsleme anlayışını yansıtacak şekilde "C" ve "S" kıvrımları oluşturmaktadır. Merkezden üçgen alınlığın zirvesine doğru dik şekilde ve yanlara doğru kademeli bir şekilde uzanan yapraklar tepeliğe formuna uygun yerleştirilmiştir.

Kitabe metni, üstten yuvarlak kemer formuna sahip bir silme ile sınırlandırılmıştır. Sağa meyilli silmeler ile oluşturulmuş panolar içine yerleştirilen altı satırlık kitabe metni zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٣٠٦

كنج ايكن كلدى اجل كدى جان

غافل اولمه باقي دكل جان

نوش ايدوب موتك شطرنى

جمله جهان مرحومه تحى

همتكدى اى زاهد

Hüve'l – Bâkî sene 1306
Genç iken geldi ecel gitti can
Gafil olma baki değil can
Nüşedüp idub mevtin şartını
Cümle cihan merhum tahi
Himmetindi ey zahid

Katalog No :45
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1308/M.1889-1890
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Katırcı Mustafa
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 50
Çizim No : 53
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :77 X 31 - 29 X 6 cm
Başlık :14 X 45 X 64 cm
Boyun : 7 X40cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Başucu şahidesi, form bakımından aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka görünümüne sahip olmakla birlikte tepelik ile taçlandırılan mezartaşında herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Başlık püsküllü fes olarak yapılmış ve bu fesin cephesinde orta kısımda daire şeklinde bir silme içinde ay ve yıldız kabartmasına yer verilmiştir.

Kitabe sağa doğru meyilli sekiz panodan oluşmaktadır. Üstten basık kemer şeklinde bir silme ile sınırlandırılan kitabe metni, yüzeyden kabartılarak küçük harflerle sekiz satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٣٠٨

لااله الاالله محمد رسول الله

وسيعلم الزين ظلموا اى منقلب ينقلبون

قطرجى اولو كوردوسه اشلمكده ايكن

بركجه سوكودلى چشمه قربند خدمتكاريله

برابر ظلمك قتل ايديلن قطرجى طاغ دويرن

اوغلو مرحوم شهيد قطرجى مصطفانك

روحنه فاتحه

Hüve'l – Bâkî
Sene 1308
Lâilâhe illâllah muhammedün resûlullah
Ve seya'lemü'l-lezine zalemü eyye münkalıbu yenkalibûne
Katırcı olub gördüs'te işlemekde iken
Bir gece söğüdlü çeşme kurbünde hidmetkârıyla
Beraber zulmen katl idilen katırcı dağ deviren
Oğlu merhum şehid katırcı Mustafa'nın
Ruhuna fâtiha

Katalog No :46
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H. 1310/M.1892-1893
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ayşe
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 51
Çizim No : 54
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 77 X 31 - 29 X 6 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel kenarlarla aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen başucu şahidesi, basık kemer formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Süsleme alınlık kısmında bulunmaktadır. Forma uygun olarak yerleştirilen stilize yaprak motifleri, alınlığı sağdan, soldan ve üst taraftan çevrelemektedir. Dönemin süsleme beğenisini yansıtan bu motifler kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde alınlığı kaplamıştır.

Kitabe metni, ilk satırda yuvarlak bir kemer formu ile sınırlandırılan pano içinde yer almaktadır. Diğer üç satır ise yatay düz silmelerle oluşturulan panolar içine yerleştirilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٣١٠

بو كنهكار جاريك عفون اوموب يا ربنا

اعتراف جرمله ناجار اولوب كلديم سكا

يتورجى على كريمه سى عاءشه روحنه فاتحه

Hüve'l – Bâkî sene 1310
Bu günahkâr cariyen affınumub yarabbena
İtirafı cürümle naçar olub geldim sana
Yaturcı Ali kerimesi Ayşe ruhuna fatiha

Katalog No :47
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1311/M.1893-1894
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Sıdıka Hanım
Günümüzdeki Durumu : Bugün dört parçaya ayrılmış olan bu örneğin her Bir parçası toplanarak bir araya getirilmeye çalışılmıştır.
Resim No : 52,53
Çizim No : 55,56
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 156 X 44 - 36 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form bakımından, kitabe metninin alttan altıncı satırına kadar düz bir plaka halinde yükselen gövde, bu satırdan itibaren yukarı doğru kavisler çizerek yükselmiş, ve en üstte sivri kemer formuna sahip bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Süsleme alınlık kısmında yoğunlaşmıştır. Bu bölümde merkeze yerleştirilen kandil motifi dikkat çekicidir. Zirve noktasından aşağı doğru uzunca bir zincir ile bağlanan bu bezemenin gövde formu, Barok karakterli stilize yapraklarla oluşturulmuştur. "C "ve "S" kıvrımlı bu yapraklar ağız kısmının altında volümler oluşturarak kulp formunu meydana getirmiştir. Dönemin süsleme beğenisini yansıtan stilize yapraklar, zincir motifinin iki yanından aşağı doğru kıvrılarak adeta bir duva görüntüsü oluşturmaktadır. Kandil motifinin ayak kısmının olduğu bölümde iki sıra halinde yer alan ve yarım dairelerin arka arkaya dizilmesi ile oluşturulan gerdanlık motifi dikkat çekicidir. Bu bezemenin orta kısmından aşağı doğru uzanan biri daire diğer ikisi yarım daire formundaki bezemelerin ard arda dizilmesi ile gerdanlık

motifinin uç kısmı oluşturulmuştur. Her iki yanındaki stilize yapraklar kıvrımlı hatlar içinde verilmiştir.

Kitabe metni, sağa meyilli silmelerle oluşturulan on dört tane pano içine yerleştirilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالرحيم

مواد خليل اغاك دخترى صديقه حانم اه

دريغا سورمدى كنجلك صفاسنى داردنياده

نهال قامت سروى جمالى هرانوركن

اسوب باد اجل دوشتى يره اول ورو رعناده

نشانلنميشدى لاكن ايرمه دن دنيا مرادينه

تراب الود اولوب حشره دك بو زير غبراده

جهانه خير اعمالن اولوب عزم جنان ايتدى

انى مولى كلين ايتدى همان فردوس اعلاده

كلديلر فاتحه لر جوهرى تاريخنى يازدم

صفالر ايله سين صديقه خانمك تاكى ماواده

مرحومه نك روحيجون فاتحه

Hüver –rahim
Müvad Halil Ağanın Duhteri Sıdıka Hanım ah
Deriga sürmedi gençlik safasını dar-ı dünyada
Nihal-i kamet serv-i cemali her envarken
Essüb bad-ı ecel düştü yere ol varu ranâda
Nişanlanmıştı lakin irmeden dünya muradına
Türab-ı âlud olub haşre dek bu ziri gubrada
Cihanı hayr amâlin olub azmi cinan etti
Anı Mevlâ gelin itti heman Firdevs-i alâda
Geldiler bir fatihalar eyle cevheri tarihini yazdım
Safhalar eylesin Sıdıka Hanımın taki mevâda
Merhumenin ruhiçun fatiha

Katalog No	: 48
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1311/M.1893-1894
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Afife Havace
Günümüzdeki Durumu	: Oldukça iyi durumda olmakla birlikte baş taşını bir kısmının betona gömüldüğü bu sebeple kitabenin tamamının okunamadığı gözlenmiştir.
Resim No	: 54
Çizim No	: 57
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	:125 X 33 - 31 X 5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer malzeme kullanılarak yapılan baştaşının yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünümündeki formu, üstten üçgen bir tepelikle son bulmuştur.

Tepelik kısmı yuvarlak kemer şeklinde bir silme ile kitabe kısmından ayrılmıştır. Üçgen tepeliğin merkezinde bulunan vazo motifinde, ayak kısmı geniş tutulmuş ve daha sonra yukarı doğru daraltılarak boyun kısmı oluşturulmuştur. Bilezik formunda ince bir silme ile kademeli ve dilimli gövdeye geçiş sağlanmıştır. On dilime ayrılan gövde, ağız kısmında ince bir silme ile dışbükey bir şekilde belirginleştirilerek sonlandırılmıştır. İçinden adeta çevreye doğru yayılır şekilde verilen stilize kıvrımlı yaprakların bir kısmı yukarı doğru uzanırken bir kısmı ise aşağı doğru kıvrımlar yaparak süsleme programını oluşturmuştur. Yukarı doğru uzanan bu bezemeler tepeliğin en uç kısmında sonlandırılmıştır. Simetrik olarak yerleştirilen kompozisyonlar tepeliği yukarıdan aşağıya doğru kıvrımlı hatlarla hareketlendirmiştir.

Yuvarlak kemerli silme yardımıyla tepelikten ayrılan kitabe kısmı yanlarda bordür içine yerleştirilmiş Palmet dizisiyle, üstte ise yine aynı süsleme programını devamıyla kemer formu meydana getirilerek kuşatılmıştır. Yatay uzanan ince düz silmeler yardımıyla birbirinden ayrılan kitabe satırlarını bir kısmı toprak altında kalmıştır. Bugün on bir satır olarak görülebilen kitabe metni zeminden kabartılarak küçük boyutlu harflerle oluşturulmuştur.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت

سنه ١٣١١

حاجى عبدالقادراغا مرحومك خيرالخلف

دختر پاكيزه سى حيفا عفيفه حواجه اه

نيجه ماه اولدى اسير بستر رنج و محن

بر دواسز درده اولوب مبتلا اول يوزى ماه

عاقبت ايتدى اجل بادى صر اردى صولدى اول

پرتو حسن جمال غنجه كل حدى واه

بر عروس تازه سنبل صاچلى نو جوان ايكن

حيف اوله پوشيده سى اولدى خاك سياه

مداحيك رف ايدوب عرشه ياز تاريحى

عالم عقبایا عزم ایتدی عفیفه حواجه اه

Ah min'el mevt
Sene 1311
Hacı abdulkadir ağa merhumun hayrü'l half
Duhter-ı pâkizesi hayfâ afîfe havâce ah
Nice mâh oldu esir-i bister-i renc u manh
Bir devasız derde olub mübtelâ ol yüzü mânh
Âkıbet etti ecel bâdı sır erdi soldu ol
Pertev Hasan Cemal gonca gül haddi vâh
Bir arûs-i tâze sünbül saçlı nev-civan iken
Hayf ola pûşîdesi oldu hâk-ı siyah
Meddahın ref' edûb arşa yaz tarihi
Âlem-i ukbâya azm etti afife hâvace âh

Katalog No	:49
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: H.1312/M.1894–1895
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Hacı Mehdumi Ali
Günümüzdeki Durumu	:İyi durumda olmakla birlikte başlık kısmının orijinal olmadığı düşünülmektedir.
Resim No	: 55
Çizim No	: 58
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 92 X 27 - 24,5 X 8cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde formu, fes şeklinde bir tepelikle taçlanmıştır*. Boyun kısmına işlenmiş olan ay ve yıldız motifi dikkat çeker.

Gövde kısmı tamamıyla kitabeye ayrılmıştır. Kitabe metni yanlarda düz yüzeyli silmelerle kuşatılmıştır. Bugün bir kısmı toprak altında olan kitabe sağa meyilli düz silmelerle panolara ayrılmıştır. Bir kısmı betona gömülü halde bulunan kitabe metni bugün görüldüğü kadarıyla dokuz satır halinde, yüzeyden kabartılarak işlenmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی الباقی سنه ۱۳۱۲

* Orijinal olmadığını düşündüğümüz fes formundaki başlık kısmı solda hafif dışarı taşkın bir püskül ile hareketlendirilmiştir

كل افندم نظار ايله قبرمك طاشنه

غافل اولوب كزمه طوبله عقلك باشنه

بق بر صالينوب كزر ايكن نلر كلدى باشمه

عاقبت بن تراب اولدم طاش دى كلدى باشمه

مرحوم و مغفرله حاجى

خالد اغا اوغلى محمدك

مخدومى على بيك روحى

Hûve'l-hayyü'l-bâkî
Sene 1312
Gel efendim nazar eyle kabrimin taşına
Gafil olub gezme tobla aklın başına
Bak bir sallanıb gezer iken neler geldi başıma
agîbet ben turab oldum taş dikildi başıma
Merhum ve merhurlehû hacı
Halid oğlu muhammedin
mehdûmî âli bin ruhi

Katalog No	:50
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Cami Haziresi
Tarihi	: H.20 zilhicce 1313/M.1895–1896
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	: Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu	: Kitabenin bir kısmının toprak altında olması dışında iyi durumdadır.
Resim No	: 56
Çizim No	: 59
İnceleme Tarihi	:18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	:115 X 35 - 33 X 7 cm
Başlık	: 9 X 62 X 70 cm
Boyun	: 6 X 37 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Mermer başucu şahidesi, yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen gövde formuna sahiptir. Herhangi bir süsleme öğesi bulundurmayan başlık kısmının zemini diyagonal çizgilerle dört kısma ayrılmış sarık formundadır.

Oldukça sade tutulan taş yüzeyin cephesinde yer alan kitabe, sağa meyilli düz silmeler yardımıyla panolara ayrılmıştır. Üstten kemer formunda bir silme ile sınırlandırılan kitabe oldukça grift denebilecek harf karakterleriyle oluşturulmuştur. Bugün görülebilen kısmı ile on bir satırdan oluşan kitabe metni zeminden kabartılarak işlenmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقي سنه ١٣١٢ ز ٢٠

خیا لدر بو جهانك عزم جاهی

دوشنه بكزر سرای خانه كاهی

تیقن ایت بو حالی عاقل ایسك

اولوب غواص فكرتده چوماهی

اكر میلدكسه انجامی حزاندر

فنا كلزارینه ایتمه نكاهی

دعا ایله ایدن یاد بوفقیری

ایكی عالمده اولسون حق پناهی

زاغنوس پاشا وقف شریفی

متوللی وكیلی صو یولجی زاده حاجی

Hüve'l – Bâkî
20 zilhicce 1313
Hayaldir bu cihanın azm-i câhî
Düşene benzer saray hânegâhı
Teyakkun it bu hâli âkil isen
Olub gavvas-ı fikrette çumâhî
Eğer meylettinse en câmı hazandır
Fenâ gülzarına itme nigâhı
Dua ile iden yâd-ı bu fakiri

İki âlemde olsun hak penâhı
Zağnos paşa vakf-ı şerifi
Mütevelli vekili suyolcu zâde hacı

Katalog No :51*

Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi

Tarihi : H.1313/M.1895–1896

Malzemesi : Taş

İşleniş Niteliği :Yüksek Kabartma

Ait Olduğu Kişi : Fatma

Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumda olmakla birlikte kitaben bir Kısmı toprak altında kalmıştır.

Resim No : 57

Çizim No : 60

İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007

Ölçüleri

Baştaşı :171 X 38 – 33 X 9cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen mermer mezartaşı dilimli üçgen formunda bir tepelikle taçlandırılmıştır. Taşın zirve kısmını oluşturan kaş kemer formu zikzaklı bir kavis oluşturacak şekilde dilimlere ayrılarak istiridye kabuğu formunu hatırlatacak şekilde oluşturulan bir kabartma ile sonlandırılmıştır.

Oldukça detaylı bir şekilde işlenen mezartaşında, süsleme unsurlarının alınlıkta yoğunlaştığı dikkati çeker. Mimari unsurların alınlığı tamamıyla kapladığı göze çarpmaktadır. Buradaki cami tasviri kitabeyi üstten sınırlayan yatay ince silme üzerine yerleştirilmiştir. Çift minareli, tek kubbeli, son cemaat yeri ile birlikte tasvir edilen tasvir yüzeyden kabartılarak verilmiştir

Son cemaat yeri beş sütunla tasvir edilmekle birlikte üç bölüme ayrıldığı dikkati çeker. Burada, örtü sisteminin iki kubbesi kısmen gözükmekle birlikte üzerlerinde yer alan âlemleri ile belirginleştirilmiştir. Ön sırada yer alan ilk dört sütun ön, diğerinin ise yan cepheye ait olduğu görülür. Bu şekilde perspektif sağlanmaya çalışılmıştır. Ön tarafta bulunan bu dört sütundan

* Bu şahide daha önce yayınlanmıştır..**Bkz.Tunçel, a.g.e.,** s.166.

ortada yer alan ve aralığı diğerlerinden daha geniş tutulan iki sütun basık kemer, diğerleri ise düz silmelerle birbirine bağlanmıştır. Camiye girişi sağlayan kapı açıklığı olarak tasvir edilen ortadaki sütunların bulunduğu kısımda yükselen üç basamaklı bir merdivenin varlığı dikkati çeker. Camiye girişi sağlayan bu merdivenlerin kademeli bir şekilde verilmesi yine perspektif kaygısının gözetildiği izlenimini vermektedir.

Büyük boyutlarda işlenmiş olan minarelerden sağ taraftaki, son cemaat yerinin arkasında bir bölümüyle verilmiş olması yine bahsedilen perspektifi verme kaygısından kaynaklanmaktadır. Tek şerefeli olarak işlenen minarelerden soldakinin külahının bir kısmının tahrip olduğu, ancak sağ taraftaki ile benzer olduğu düşünülmektedir. Şerefe açıklığı ve âlemleri ile birlikte verilen minarelerden soldakinin iki kademeli olarak yapıldığı ve bu iki kademe arasındaki geçişin prizmatik Türk üçgenleri ile sağlandığı görülür. Minare kaidesinden alttakinin kübik, üsttekinin ise poligonal bir forma sahip olduğu dikkati çeker. Yine son cemaat yerinin, soldaki minarenin arka tarafına da kaldığını belirtir şekilde yapılmış olması, bu derinlik hissini belirginleştirmek açısından önemlidir.

Kitabe kısmı, düz silmeler yardımıyla panolara ayrılmıştır. En üstte yer alan satır daire şeklinde bir silme içine yerleştirilmiştir. Üstten yuvarlak kemer formunda bir silme ile sınırlandırılan kitabe metni bugün görülebildiği kadarıyla on bir satırdan oluşmaktadır. Küçük karakterli harflerle yazılan kitabe zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه ۱۳۱۳

بو دختر پاکیزهء موتاب خلیل اغا دخی

ایجدی اجل شرابنی ارزولیوب مولاسنی

برنوعروس نوجوان بر دلبر ممتاز ایکن

یومدی جحان فانیدن اول دیهء شهلاسنی

بر سنك خارا عاقبت اولدی نشانی قبرینك

یییوب قزا طپراق انك اول قامت بالاسنی

ای چرخ دون پرور سكك یتدی عجب بو دلر با

رحم ایتمیوب كنجلیكنه حسرت قودك دنیاسنی

وانی كلوب اوچلر دیدی اول جوحری تاریخنی

فا طمه نك مأواسنی ---

Hüve'l – Bâkî
Sene 1313
Bu duhter-i Pâkize-i mûtâb-ı Halil ağa dahi
içti ecel şarabını arzuleyüb mevlasını
Bir nev-arûs nev-cüvan,bir dilber-i mümtâz iken
Yumdu cihân-ı faniden ol dide-i şehlâsını
Bir senk-i hâra akibet oldı nişân-ı kabrinin
Yiyüb kaza toprak onun ol kâmet-i belâsını
Ey çerh-i dün perver senin yetti acep bu delarbâ
Rahm itmeyub gençliğine hasret kodun dünyasını
Ve anı gelüb üçler dedi ol cevher-i tarihini
..... Fatmanın me'vasını

Katalog No : 52
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : M.1314/H.1896–1897
Malzemesi : Taş
İşleniş Niteliği :Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : İyi olmakla birlikte yer yer çatlamalar ve delinmeler gözlenmiştir.
Resim No : 58
Çizim No : 61
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :100 X 42 – 40 X 10cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form bakımından aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka gövde, sivri kemer formlu bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Süsleme unsuruna yer verilmeyen taş levhanın büyük bir bölümü boş bırakılmıştır.

Kitabe metni tepelik kısmından başlayarak sağa meyilli düz silmelerle oluşturulmuş panolar içine yerleştirilmiştir. Beş satır halinde yazılan kitabe zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی الباقی سنه ١٣١٤

مسکنم طاغلر باشی صحرایه حاجت قالمدی

هب اوکوندی یازلریمز جراحه حاجت قالمدی

اچدیم اجل شربتنه لقمانه حاجت قالمدی

قنده جانم کتدی الدن درمانه حاجت قالمدی

Hûve'l-hayyü'l-bâkî sene 1314
Meskenim dağlar başı sahra ile hacet kalmadı
Heb okundu yazılarımız cerraha hacet kalmadı
İçtim ecel şerbetine lokmana hacet kalmadı
Kanda canım gitti aldın dermana hacet kalmadı

Katalog No :53
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1315/M1879–1880
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Halil Ağa
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte kitabenin bir kısmı toprak altında kalmıştır.
Resim No : 59
Çizim No : 62
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 95 X 35 - 33 X 9 cm
Başlık : 22 X 63 X69 cm
Boyun : 6 X 46 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarıya doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde formuna sahip başucu şahidesi, boyun kısmını oluşturmak amacıyla tekrar bir daralma göstermiş ve sarık şeklinde bir tepelikle son bulmuştur.

Herhangi bir süsleme öğesinin bulunmadığı mezar taşında tepelik olarak kullanılan sarıkta oldukça linear üslupta bir püskül başlığın sol tarafına yerleştirilmiştir.

Başlık ince çizgiler yardımıyla ortada iki yatay bordür oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

Kitabe, yukarıdan basık kemer formunda bir silme ile sınırlandırılmıştır. Sağa meyilli düz silmeler yardımıyla oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe metni zeminden kabartılarak işlenmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقی سنه اواسط ۱۳۱۵

کن فی الدنیا کانك غریب

دریغا خلیل اغا ایلد ی عزم بقا

مراضیم الحکم لله بوایمش امر خدا

عانیت مظهری لطف شفاءت مصتفی

هم اولر شفع علمه بدجل هم اولور مجتبا

رحمت قیل لطفن ایله ای رب رحیم

جنة الحلف اول کی جوار رسول کریم

Hüve'l – Bâkî evasıd sene 1315
Kunf'i-dünya keeneke garîbûn
Derigaga Halil ağa eyledi azmi beka
İnayet-i mazharı lûtf-î şefaat-ı mustafa
Murazım el hukmu lillâ bu imiş emri hûda
Hem olur şefi'i ulmi bedcel hem olur müctebâ
Rahmet kıl lütfın ile rabbe rahim
Cennet'ül hulf olduki civar resuli kerim

Katalog No :54
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Cami Haziresi
Tarihi : H.1315/M. 1897–1898
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Zahide Hanım
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte dikdörtgen prizması Biçimindeki gövdesinde başucu ve ayakucunun bulunduğu bölümün daha sonra beton dökülmek kaydıyla bir onarım geçirdiği dikkati çeker.
Resim No : 60-63
Çizim No : 63-66
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Lahit Biçimindeki Mezar : 392 X 169 X 48 cm
Baştaşı :105 X 30 - 30 X 6 cm
Ayaktaşı :112 X 20 - 27 X 7 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Dikdörtgen prizması şeklinde lahit biçimindeki mezarın cephelerini oluşturan baş ve ayak levhaları ile yekpare hazırlanmış iki şahidesi bulunmaktadır. Kapak taşı yan cephelerden dışa taşkın bir şekilde verilmiş olup, göbek kısmında çiçeklik olduğu düşünülen bir boşluk bırakılmıştır.

Mezar kütlesinin dar ve uzun olan dikdörtgen formuna sahip iki yan cephesi oldukça sade tutulmuştur. İki cephenin orta kısmında görülen aynı özellikte ki süsleme unsuru dikkati çeker. Daire şeklinde bir silme içine yerleştirilen ve zeminden kabartılarak verilen bezemede, merkezde beş yapraklı stilize bir çiçek motifinden çıkan yirmi kollu ışın demetleri şeklindeki süsleme en dışta zikzaklı bir görünüme kavuşmaktadır. Bu motif simetrik olarak aynı şekilde diğer dar ve uzun olan dikdörtgen şeklindeki yan cephede tekrarlanmıştır.

Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin bulunduğu kare formuna sahip cephelerinde ise yine bir daire içinde altı yapraklı stilize çiçek motifi, cephenin orta alt kısmına gelecek şekilde verilmiştir. Bu motif aynı şekilde diğer kare şeklindeki yüzeyde tekrarlanmıştır.

Başucu şahidesi; Paralel kenarlarla yükselen gövde plakası yukarı doğru hafif genişleyerek yükselir ve omuz hizasına denk gelen yerde stilize bitkisel motiflerin kıvrımlı hareketleriyle daralmaktadır.

Tepelik kısmını oluşturan bölüm, bitkisel karakterli stilize edilmiş bezemelerin bir araya getirilerek oluşturduğu bir buket görünümündedir. Burada, ortada büyük yanlarda ise daha küçük beş tane stilize çiçek motifi bulunmaktadır. Bu motifi yanlara doğru kıvrılarak tepelik kısmı meydana getirilmiştir. Bunlardan ortadaki büyük olanın altı, iki yanındaki çiçeğin beş ve en küçük olan ve baş tarafta yer alanların ise dört yaprağı bulunmaktadır. Sağlarında ve sollarında uçları dışa doğru kıvrılan stilize bitkisel karakterli yapraklar ile buket motifi tamamlanarak şahide taçlandırılmıştır.

Mezartaşının tepelik kısmı olarak kabul edilen ve bitkisel bezemeler ile oluşturulan bu bölümün uç kısımları aşağı doğru kıvrılarak akantus yaprakları ile orta kısımda birleşmektedir. Bu süsleme programı dönemin Barok ve Rokoko üslubunun en belirgin özellikleridir.

Kitabe metni; yukardan yuvarlak hatlara sahip bir silme yardımıyla sınırlandırılmıştır.

Sağa meyilli silmeler yardımıyla oluşturulan panolara yerleştirilen kitabe metni yedi satırdan oluşmaktadır. Oldukça sade görünüme sahip olan harf karakterleri yüzeyden kabartılarak işlenmiştir.

Ayakucu şahidesi; Paralel kenarlarla yükselen gövde plakası yukarı doğru hafif genişleyerek yükselir ve omuz hizasına denk gelen yerde stilize bitkisel motiflerin kıvrımlı hareketleriyle daralmaktadır. Alçak kabartma olarak verilen tepelik kısmı baş taşını oluşturan tepelik ile aynı özellikleri göstermektedir. Ancak farklı olarak ayakucu şahidesindeki tepelik kısmını oluşturan çiçek demeti başucu şahide sindekine oranla daha küçük boyutlu

işlenmiş ve kullanılan stilize yaprak motifleri daha az sayıdadır. Taş levha yüzeyinde bir servi ağacına yer verildiği görülür. Uç kısmı hafif sağa meyilli olarak verilen motifin gövde kısmının bulunduğu bölümden kazıma çizgiler ile oluşturulan bir kuşak servi motifini de içine alarak cepheyi çevrelemiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت سنه ١٣١٥

اواسط

قره عثمان زاده ثابت

بكك كريمه سى اقحسار

خاندانند ن سايم بكزاده

محمد تقى الدين بكك

حليله سى زاهده خانمك

Ah min'el mevt sene 1313.....
Kara Osman zâde sebat
Beyin kerimesi Akhisar
Hanedanından selim beyzâde
Mehmed takieldîn beyin
Halilesi zahide hanımın

Katalog No :55
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1316/M.1898–1899
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hacı Ahmed Efendi
Günümüzdeki Durumu : iyi durumda olmakla birlikte, orijinal başlığı Olmadığını düşündüğümüz tepelik kısmı sonradan eklenmiştir.
Resim No : 64
Çizim No : 67
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :120 X 45- 42 X 8 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen mermer mezartaşının tepeliği tahrip olduğundan bilgi sahibi olamamaktayız*. Kitabe yanlardan dört silme ile sınırlandırılmıştır. En içte kalan silmenin yüzeyi balıksırtını andıracak şekilde bir motifle dolgulandırılarak bordür oluşturulmuştur. Dıştaki iki silme mezartaşını dört taraftan kuşatmıştır.

Kitabe metni, en üst satırda yuvarlak kemerli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Boyun kısmına geçilmeden önceki bölümde oluşan panoya uçları völümler oluşturacak şekilde tasarlanan iki stilize bitkisel karakterli motif ortada birleşerek Palmet motifini oluşturmaktadır.

Kitabe metninin üst ve alt kısmına üç yapraklı stilize karakterli bir çiçek motifi yerleştirilmiştir. Kitabe metni taş levha üzerinde düz silmeler yardımıyla oluşturulan panolar içinde ikişer satır halinde yerleştirilmiştir. Yüzeyden

* Bugün mevcut olan boyun ve tepelik kısmının orijinal olmadığı düşünülmektedir.

kabartılarak verilen kitabe metni yedi panodan ve on dört satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالحی الباقی سنه ١٣١٦

یازیجی زاده حواجه عابد
اولدی عزلتنشین خالء سیاه

مسلك اتقایه سالك ایدی
تجلیدی یوزنده نورالله

غرق دریای رحمت حقدر
اورایه منتهیدی طوتدیغی راه

کلدی شو بیت ایله بو تاریخه
کهر خامه دن حزین بر اه

طاءرلانه کاه خلد اولدی
حاجی احمد افندی طاب ثراه

روحیجون الفاتحه

Sene 1316
Hûve'l-hayyü'l-bâkî

Yazıcı zâde havace âbid
Oldu uzlet-nîşîn-i hâl-i siyah

Meslek-i ittikâya sâlik idi
Tecelliydi yüzünde nur-ı ilâh

Gark-ı derya-yı rahmet-i hakdır
Oraya müntehîdi tutduğu râh

Geldi şu beyit ile bu tarihe
Gehr hamedan hazin bir âh

Tâir-i lâne-gâh huld oldu
Hacı ahmed efendi tâb-ı serâhu

Ruhiçun el- fâtiha

Katalog No :56
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : H.1321/M.1903
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır.
Resim No : 65
Çizim No : 68
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 136 X 38 - 36 X 8 cm
Başlık : 18 X 60 X 65 cm
Boyun : 8 X 36cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövde, sarık şeklinde bir başlık ile sonlandırılmıştır.

Başlık kısmı diyagonal çizgilerle bölümlere ayrılmıştır. Sağdan sola meyilli çizgilerlerin oluşturduğu bu bölümlerden ortadaki kalın tutulmuştur.

Yüksek bir mermer levha görünümündeki mezartaşında cephe tamamıyla kitabeye ayrılmıştır. Kitabe metni en üstte kemer formuna sahip bir silme yardımıyla sınırlandırılmıştır.

Soldan sağa meyilli silmelerle oluşturulan panolar içine yazılan kitabe metni, en altta kemer şeklinde bir başka silme ile sonlandırılmıştır. Zeminden kabartma olarak verilen kitabe on üç satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

اه من الموت فی سنه ۹ محرم الحرام ۱۳۲۳

نجون فكر مشوشله تغافل ايليوب كجدك

دلا دون قبره هر كره اوقو اوفله هم ال عبرت

بو مرحوم يازيجى زاده حاجى احمد افندينك

كوجك فرزندى شو كتدى بقايه ايلدى رحلت

هنوز كنج بر زكى طالب كه مشكل درس كشا ايكن

دريغا كل نفس مبحثنده چكدى پك ثقلت

وكل باران ورعد بلكى سرو شان اغليور همده

فغان خلق سمانك قبه سين چارپوب ايد رعودت

شريكمدى بنى بر اويله تاثير ايتدى مسعود كيم

تحسرله او دم فى الحال جهاند ن ايلدم نفرت

ديدم شويله مجوهر فوتنه تاريح دعا كونه

جهاندن كلشن عدنه سيركاه ايلسون شوكت

روحنه فاتحه سنه ٣ مارت ١٣٢١

Âhmine'l- mevt
Fi sene 9 muharremu'l-haram 1323
Niçün fikri müşevveşle tegâfûl eyleyub geçtin
Dilâ dön kabre her kere oku üfle hem al ibret
Bu merhum Yazıcı Zâde Hacı Ahmed Efendi'nin
Küçük ferzendi şu gitti bekâya eyledi rıhlet

Henüz genç bir zeki talebe ki müşkil ders-güşa iken
derîgâ gel nefsin mebhasinde çekti pek sıklet
Ve küllü bâran-u ra'd belki serrü-şân ağlıyor hemde
Figan-ı halk semanın kubbesin çarpub ider avdet
Şerikimdi beni bir öyle tesir itdi mesûd kim
Tehassurla o dem fil-hal cihandan eyledim nefret
Dedim şöyle mücevher fevtine tarih duâ güne
Cihândan Gülşen-i adne seyirgâh eylesun şevket
Ruhuna fatiha 3 Mart 1321

Katalog No : 57
Bulunduğu Yer :Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H. 11 zilhicce 1322/ M. 16 Şubat 1905
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Hatice Hanım
Günümüzdeki Durumu : iyi durumda olmakla birlikte, baş ve ayaktaşının tahribata uğradığı ancak daha sonra lahit kapağının üst yüzeyine beton dökülerek yeniden yerleştirildiği göze çarpmaktadır
Resim No : 66-68
Çizim No : 69,70
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Lahit Biçimindeki Mezar : 78 X 185 X 65 cm
Baş Taşı :141 X 63 X 65 cm
Ayak Taşı :162 X 60 X 63 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Bir kaide üzerine oturtulan lahit şeklindeki mezar, dikdörtgen prizma şeklinde olup yüksekçe yapılmıştır. Kenarları dört yana doğru dışa taşıntılı kapak levhasının ortasında bir çiçeklik açıklığı bulunmaktadır.

Mezar kütlesinin dar uzun dikdörtgen şeklindeki iki yan cephesi tamamen aynı özellikte bezeme anlayışına sahiptir. Üst ve alt kısımdan, gövde yüzeyinin dört cephesini dolanan Palmet ve Rumi dizisi kademeli olarak verilmiştir. Alt kısımda Rumiler birleşerek Palmetleri oluşturmaktadır. Rumilerin uç kısımları düğümlüdür. Oldukça detaylı bir şekilde işlenen bu motifler cepheler üzerinde hareketli bir görünüme sahiptir.

Lahit gövdesinin uzun orta kısımda, merkeze altı yapraklı bir çiçek bulunur ve bu çiçeğin yapraklarından çıkan on altı tane Rumili kıvrım birbirleri içinden geçerek en dışta Palmet şeklinde sekiz yaprakla sonlandırılmıştır.

Bu yapraklardan sağ ve sol uçtaki yaprak kendi içinde, uç kısmı merkeze doğru bakan simetrik iki Palmet oluşturarak rozet motifini oluşturmuştur. Bu motifinin iki yanına simetrik olarak yerleştirilen dalları üzerindeki çiçek ve yapraklar vazo içinde verilmiştir. Ayaklı olarak verilen vazonun iç bükey ayak kısmından sonra gövdeye geçilmektedir. İnce çizgilerle istiridye kabuğu şeklinde yedi bölüme ayrılan gövde kısmından halat şeklinde bir bilezik ile ağız bölümüne geçiş yapılmıştır. Bu bölüm iç bükey şeklinde ve üzeri stilize bitkisel karakterli motiflerle belirginleştirilerek süslenmiştir.

Vazo motifi içinde yer alan çiçek ve yapraklar ise simetrik olarak yerleştirilmiştir. Beş yapraklı bir çiçek, dalının küçük bir kısmı gösterilecek şekilde yukarı doğru uzanırken, diğer iki dal yanlara doğru kıvrılma göstererek aşağı doğru sarkıtılmıştır. Her bir dal üzerinde yanlara doğru uzanan yarı açmış ve kıvrılarak vazo motifinin ayak ile gövde arasına gelecek şekilde açmış şekilde yedi yapraklı stilize çiçek bezemesine yer verilmiştir. Ayrıca yine her bir dalda henüz açmamış dokuz tomurcuğa yer verildiği görülür. Bu haliyle bahar dalını andıran kompozisyon simetrik olarak yerleştirilmiştir. Her bir dal üzerinde on tane yaprak motifi oldukça detaylı işlenmiştir. Ayrıca bu kompozisyon bütünü lahit biçimindeki mezarın diğer dar ve uzun gövdesi üzerinde de tekrarlanmıştır. Ancak farklı olarak her iki cephede yer alan vazolardan soldakinin gövdesi istiridye kabuğu şeklinde yedi bölüme ayrılmışken diğerinin beş bölüme ayrılmıştır.

Lahit biçimindeki mezarın baş ve ayakucu cephelerine ait kare şeklindeki yüzeyinde ise uzun cephede kullanılan rozet motifi aynı özellikte simetrik olarak bu cepheler üzerinde de yer almıştır.

Başucu Şahidesi; Akantus yaprakları arasından yükselen silindirik bir forma sahip olmakla birlikte kaide kısmı tahrip edilmiştir.

Yandan ve alt kısımdan ince, üstten ise sivri kemer şeklinde bir silme ile sınırlandırılan kitabe, dokuz panodan oluşmaktadır. Zeminden kabartılarak verilen bu dokuz satır oldukça muntazam bir şekilde işlenmiştir.

Ayakucu Şahidesi; Silindirik forma sahip olmakla birlikte, kitabe kısmı boş bırakılmıştır. Şahide, kaideden birkaç santim yükseldikten sonra içe doğru hafif kavis yaparak yükselmiştir. Alt kısmı akan yaprakları ile süslenen şahide de başka süsleme unsuruna rastlanmamaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هو الباقی

لااله الا الله

الملك الحق

المبين محمد رسول الله

صادق الوعدالامين

عباس زاده كريمه سی

علی زاده خليله سی

حديجه حانم

روحنه فاتحه

١١ ذی الحجه سنه ١٣٢٢

Hûve'l bâkî
La ilâhe illallah

El mülkû'l hakk -mû'bîn
Muhammedin resûllâh
Sadikû'l va'edûl emîn
Abbas zade kerimesi
Alizade halilesi
Hatice Hanım
Ruhuna fatihâ
11 zilhecce 1322

Katalog No :58
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.şevval 1326/M. Ekim-Kasım 1908
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Muhammed Kâmil Bey
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 69-71
Çizim No : 71,72
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Lahit Biçiminde Mezar : 68 X 157 X 66 cm
Baştaşı :158 X 58 X 53 cm
Ayaktaşı :145 X 53 X 51 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Lahit biçimindeki mezar, dikdörtgen prizması formuna sahiptir. Kenarları dışa doğru taşıntılı kapak levhasının ortasında bir çiçeklik açıklığı bulunmaktadır. Lahit gövdesinin çevresini alttan içi boş şekilde birbiri içine geçerek yapılmış Palmet dizisi dört bir taraftan bordür ile çevrelenmiştir. Yine bu Palmet dizisi biri açmış diğeri ise tomurcuk şekilde verilen bordür ile cepheyi üstten kuşatmaktadır.

Lahit şeklindeki mezarın baş ve ayakucu levhalarının bulunduğu kısa cephesi ile uzun yan cephelerin de birbirinin benzeri olan motifler orta kısımlara gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Uç kısımları Palmetlerle sonlandırılan bu rozetler uzun cephelerde biraz daha büyük olarak işlenmiştir. Sekiz yaprak oluşturacak şekilde verilen bu bezeme anlayışı dönem özelliğine göre kademeli ve kıvrımlı verilmiştir.

Başucu şahidesi; kaideden itibaren hafifçe içe doğru kavis yaparak bir bilezik oluşturulmuştur. Bu bölümden sonra iri akant yaprakları arasında silindirik formuyla yükselen şahide cephesinde, sağa meyilli silmelerle

oluşturulan yedi panodan oluşan kitabe kısmı üstte sivri kemer formunda bir silme ile yanlardan ve alttan ince silmelerle sınırlandırılmıştır.

Ayakucu şahidesi; başucu şahidesi ile form bakımından aynı özellikleri gösterdiği görülür. Kaideden itibaren hafif bir kavis oluşturulmuş daha sonra akantus yaprakları arasında silindirik formlu şahide yükselmiştir. Ayakucu şahidesin de herhangi bir süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالبـ اقي

لاإلهإلاالله

محمدن رسولله

علی زاده محمد کاملـ

بك روحيجون الفا تحه

فی شوال سنه ١٣٢٦

Hüve'l Bâkî
Lâ ilâhe ilallâh
Muhameddin Resullâh
Alizâde Muhammed Kâmil
Bey ruhunal fatihâ
Fi şevval 1326

Katalog No :59
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : H.23 muharrem 1327/M.8 Mart 1909
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Yüksek Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Ahmed Bey
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 72
Çizim No : 73,74
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Lahit Biçiminde Mezar : 68 X 157 X 66 cm
Baştaşı :153 X 56 X 50 cm
Ayaktaşı :144 X 52 X 50 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Lahit biçimindeki mezar dikdörtgen prizması formuna sahiptir. Kenarları dışa doğru taşıntılı kapak levhasının ortasında bir çiçeklik açıklığı bulunmaktadır. Lahit gövdesinin çevresini alttan içi boş şekilde birbiri içine geçerek yapılmış Palmet dizisi dört bir taraftan bordür ile çevrelenmiştir. Yine bu Palmet dizisi biri açmış diğeri ise tomurcuk şekilde verilen bordür ile cepheyi üstten kuşatmaktadır.

Lahit şeklindeki mezarın baş ve ayakucu levhalarının bulunduğu kısa cephesi ile uzun yan cephelerin de birbirinin benzeri olan motifler orta kısımlara gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Uç kısımları Palmetlerle sonlandırılan bu gül bezekler uzun cephelerde biraz daha büyük olarak işlenmiştir. Sekiz yaprak oluşturacak şekilde verilen bu bezeme anlayışı dönem özelliğine göre kademeli ve kıvrımlı verilmiştir.

Başucu Şahidesi; Kaideden itibaren hafifçe içe doğru kavis yaparak bir bilezik oluşturulmuştur. Bu bölümden sonra iri akant yaprakları arasında silindirik formuyla yükselen şahide cephesinde, sağa meyilli silmelerle oluşturulan yedi panodan oluşan kitabe kısmı üstte sivri kemer formunda bir silme ile yanlardan ise ve alttan ince silmelerle sınırlandırılmıştır.

Ayakucu Şahidesi; Başucu şahidesi ile form bakımından aynı özellikleri gösterdiği görülür. Kaideden itibaren hafif bir kavis oluşturulmuş daha sonra akantus yaprakları arasında silindirik formlu şahide yükselmiştir. Ayakucu şahidesin de herhangi bir süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هو الباقی

لااله الا الله

محمد رسول الله

علیزاده

احمد بکك

روحنه فاتحه

سنه۲۳ محرم ۱۳۲۷

Hüve'l Bâkî
Lâ ilâhe ilallâh
Muhameddin Resullâh
Alizâde Ahmed Beyin

Ruhuna Fatiha
Sene 23 muharrem 1327

Katalog No :60
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Cami Haziresi
Tarihi : H.1336/M1917–1918
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Yakup Ağa
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır.
Resim No : 73
Çizim No : 75
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :118 X 24,5 - 22,5 X 8,5 cm
Başlık : 22 X 54 X 69 cm
Boyun : 7 X 38 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek verilen mermer plaka sarık formunda bir tepelik ile sonlandırılmıştır.

Tepelik kısmını oluşturan başlık yanlara doğru taşkın sarıklı, çubuk başlıklı bir kavuk şeklindedir. Kavuğun kesik koni şeklindeki boyun kısmına oturduğu yerde iç kısımda görüntüsü verilen kazıma çizgilerle oluşturulmuş altı dilim dikkati çeker. Kavuğun sarık kısmını oluşturan bölüm yukardan aşağı doğru hafifçe diyagonal bir şekilde oluşturulmuş iki silme ile iki bölüme ayrılmıştır. Bu silmelerden soldakinin yüzeyi sade bırakılmakla birlikte, diğerinin yüzeyine kazıma çizgiler yardımıyla bir hareketlilik verilmiştir. Solda bulunan yüzey üzerinde aşağı doğru sarkar şekilde verilen stilize karanfil çiçeği iki yaprağıyla birlikte yüzeyden kabartılarak işlenmiştir.

Sağa meyilli ince düz silmeler yardımıyla oluşturulan panolar içine yerleştirilen kitabe metni, yedi satırdan oluşmaktadır. En alttaki satır diğerlerine göre daha küçük tutulmuştur.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالمعين

زيارتدن مراد اولان دعادر

بوكون بكا ايسه يارين سكادر

عباسى زاده على بكن اوغلو

مرحوم يعقوب اغا

روحنه فاتحه

سنه ١٣٣٦

Huve-l-mü'in
Ziyaredden murad olan duâdır
Bugün ban ise yarın sanadır
Abbasizâde Ali Beyin oğlu
Merhum Yakup Ağa
Ruhûna fatihâ
Sene 1336

Katalog No :61
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği :Alçak kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Toprağa gömülü şekilde bulunmayan mezartaşı bazı küçük kırıklar dışında iyi durumdadır
Resim No : 74,75
Çizim No : 76,77
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 6 X 44 – 44 X 7 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Ön Cephe;

Form itibari ile birbirine paralel kenarlarla uzanan plaka görünüşündeki mermer mezartaşı, dilimli üçgen bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Alınlık kısmı boş yer bırakılmaksızın işlenmiştir. Akıcı bir çizgiyle verilen Rumi, Palmet ve kıvrımlı dallar ışık-gölge kontrastı oluşturacak şekilde verilmiştir. Dilimli üçgen tepelik formuna uygun olarak yerleştirilen motifler birbirleri içinden dantelâ örgüsü gibi geçerek kompozisyonu oluşturmuşlardır. Rumili kıvrımlı dallar birbiri içinden geçerek ortada büyük bir Palmet oluşturmuşlardır. Bu Palmet motifinin dallarından çıkan Rumiler aşağıda yine orta kısımda birleşerek daha küçük boyutlu bir başka Palmet daha oluşturmuşlardır.

Düz silmeler yardımıyla oluşturulan iki pano içine yerleştirilmiş kitabe metni dışında, kitabe metninin altındaki panoda Palmet dizisinden oluşan bir başka düzenleme dikkati çeker.

Arka Cephe; Dilimli üçgen formundaki alınlık kısmında görülen süsleme unsurlarının ön yüzeyde kullanılan süsleme özelliği ile bire bir benzerlik gösterdiği görülür.

Bu bölümde de kitabe metnine yer verildiği dikkati çeker. üç panodan oluşan kitabe metni yanlardan meandır motifi ile sınırlandırılmıştır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

Ön cephe:

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

Euzubillahî Mine'l Şeytanirracim

Arka cephe:

قال النبى صلى الله عليه و سلم

اعجلوا بصلاة قبل الفوت

واعجلوا بتوبة قبل الموت

Kâlel Nebiyû Salallâhû Aleyhi Ve
Selâm A'cilu Bi-Selâti Kablel Fevt
Ve A'cilu Bi Tevbet-İ Kablel Mevt

Katalog No :62
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte yazı ve süslemede bazı aşınmalar gözlenmiştir.
Resim No : 76,77
Çizim No : 78,79
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı : 85 X 47- 45 X 7,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı hafifçe genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki mermer başucu şahidesi, sivri kemer formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır. Mezartaşının her iki yüzeyinde süsleme ve kitabe metnine yer verildiği dikkati çeker.

Ön Cephe; Yüzeyin en alt kısmında silmelerle sınırlandırılmış bir pano içinde bir ucu aşağı doğru diğer ucu yukarı bakan Palmet dizisine yer verilmiştir. Alınlık kısmının yüzeyi tamamıyla Palmet,Rumi ve kıvrık dallarla kaplanmıştır. Bu kıvrık dallar Rumiler merkezde birleşerek Palmetleri oluşturmuştur.

En üstte sivri kemer zirvesine gelecek şekilde düğmeli iki Ruminin dışa doğru kıvrılarak birleşmesiyle oluşan büyükçe bir Palmet ve yine bu Rumi dallarının içe doğru kıvrılarak orta kısımda oluşturduğu daha küçük bir Palmet dikkati çeker.Bu bezemelerdenden alt tarafta olan, uç kısmı aşağı bakacak şekilde, diğeri ise yukarı bakacak şekilde üst üstte işlenmiştir.

Rumi motiflerinin bir kısmının uçları düğümlüdür. Süsleme sivri kemer kavsine uygun olarak dıştan kıvrımların oluşturduğu bir silme ile

sınırlandırılmıştır. Birbiri içinden geçerek veya birleşerek oluşturulan motifleri içinde alt orta kısımda küçük bir Palmet motifi oluşturulmuştur. Yüzeyden kabartma olarak verilen motifler, akıcı bir çizgi ile işlenmiştir.

Kitabe metni düz silmeler yardımıyla oluşturulmuş panolar arasına yüzeyden kabartılarak iki satır halinde verilmiştir.

Arka Cephe; ön cephede bulunan motiflerin simetrik olarak bu cephede de işlenmiş olduğu görülür.

Bu bölümde kitabe metni, düz silmeler yardımıyla oluşturulmuş üç satırlık panodan oluşmaktadır. Panolar yanlardan meandır motifi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca kitabe metni içinde kullanılan harflerin bir kısmında, bazı harflerin Rumilerle sonlandırıldığı ve küçük Palmet motiflerinin aralara yerleştirildiği dikkati çeker.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

Ön Cephe:

لااله الا الله

محمد رسول الله

Lâ ilâhe ilallâh
Muhameddin resullâh

Arka Cephe:

قال النبى صلى الله عليه و سلم

اعجلوا بصلاة قبل الفوت

واعجلوا بتوبة قبل الموت

Kâlel Nebiyû Salallâhû Aleyhi Ve Sellâm
A'cilu Bi-Selâti Kablel Fevt
Ve A'cilu Bi Tevbet-İ Kablel Mevt*.

* **Türkçesi:** "peygamber aleyhisam şöyle demiştir:
Vakti geçmeden önce namazı kılmak için acele ediniz

Katalog No : 63
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi :Mermer
İşleniş Niteliği :Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi :Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : İyi durumdadır
Resim No :78,79
Çizim No :80,81
İnceleme tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :105 X 38 - 36 X 10 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Ön Cephe; Form bakımından incelendiğinde, aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyen plaka gövdesi, sivri kemer formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır. Taş levha yüzeyi, yanlardan dikdörtgen başlıklı sütunceler ile sınırlandırılmıştır. Düz silme yardımıyla dört panoya ayrılan cephenin en alt kısmında üçgen şeklindeki bir silme panonun iç kısmına doğru girinti yapmıştır. Bu bölümün yüzeyinde Rumili kıvrımlara yer verilmiştir. Üstteki üç pano da ise oldukça girift karakterli kitabe metni yer almaktadır. Kitabe metnini üstünde yer Rumili kıvrımlarla oluşturulmuş bir bordür yer almaktadır.

Alınlık kısmı sivri kemer formuna uygun olarak Rumi, Palmet, kıvrımlı dallardan oluşan bitkisel karakterli bir düzenlemeyle oluşturulmuştur. Birbiri içinden geçerek kıvrımlı hatlar oluşturan bu motifler akıcı bir üslupla verilmiştir.

Arka Cephe; Alınlık ve kitabe kısmını oluşturan bölümlerin bulunduğu yüzeyde ayaklı şamdan içinde yanan bir mum motifinin kullanıldığı görülebilmektedir. Yanlardan dikdörtgen başlıklı sütuncelerle sınırlandırılan bu motifin yüzeyi bitkisel karakterli Palmet ve Rumilerle bezenmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

قال النبى صلى الله عليه و سلم

اعجلوا بصلاة قبل الفوت

واعجلوا بتوبة قبل الموت

Kâle'n – nebiyyü aleyhi's-selâm
Accilû bi's-salâti kable'l-fevti
Ve accilû bi tevbet-i kable'l-mevti

Katalog No	: 64
Bulunduğu Yer	: Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi	: Bilinmiyor
Malzemesi	: Mermer
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi	:Hediye
Günümüzdeki Durumu	: Kitabe kısmını oluşturan panolardan ikisi dışında diğerleri toprak altındadır. Toprak üstünde olan kısmı bugün iyi durumdadır.
Resim No	: 80,81
Çizim No	: 82,83
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Baştaşı	: 74 X 44 - 32 X 8,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Bir kısmı toprak altında olan mezartaşının, aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka görünüşündeki gövdesi, dilimli üçgen bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Dilimli üçgen formundaki alınlık kısmına uygun olarak yapılan süsleme ışık-gölge kontrastı oluşturacak şekilde kabartılarak verilmiştir. Kıvrımlı hatlar tüm yüzeyi boş yer bırakılmaksızın kaplamıştır. İç içe geçmiş kıvrımlı dallar ve Rumiler en üstte tepelik kısmının zirvesine gelecek şekilde bir Palmet oluşturmuşlar ve bu Palmetin yan yapraklarından uzanan dilimli Rumiler helezonlar oluşturacak şekilde verilmişlerdir. Yine bu Palmetten çıkarak aşağı doğru uzanan dallar kıvrımlar oluşturacak şekilde bezemede bir bütünlük sağlamışlardır.

Yine kitabe kısmı incelendiğinde kitabe harfleri arasına küçük Palmet ve Rumilerin yerleştirildiği dikkati çekmektedir. Bu motifler arka yüzde simetrik olarak tekrarlanmıştır.

Girift bir yazı şekliyle yazılan kitabe yanlardan düz silmeler ve dikdörtgen başlıklı sütunceler ile sınırla

ndırılmıştır. Bir kısmı toprak altında kalan kitabe metni, dikdörtgen panolar içine yerleştirilerek zeminden kabartılarak verilmiştir.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

Ön Cephe;

قال النبی علیه و سلم

kâlel nebiyû aleyhî selâm

Arka Cephe;

هدی موتون بر مرحومه خاتون
بنتی---

Hediye mevtun bir merhûme hatûn
binti ---

Katalog No :65
Bulunduğu Yer : Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği :Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Halil Ağa
Günümüzdeki Durumu : İyi durumda olmakla birlikte kitabenin bir kısmı toprak altında kalmıştır.
Resim No : 82
Çizim No : 84
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :115 X 34 - 32 X 12 cm
Başlık : 24 X 84 X 78 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen mermer plaka, fes formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Fes biçimindeki tepelik kısmı oldukça büyük yapılmıştır. İnce kazıma çizgilerle dokuz bölüme ayrılan yedi tane püskül tepeden aşağı sarkar şekilde verilmiştir. Bu motif fesin orta kısmına kadar uzanmıştır. Yine başlığın sol tarafında başka forma sahip bir başka püskül dikkat çeker. Dışa taşkın bir forma sahip bu bezeme kademelendirilerek uç kısmında hafif kıvrımlı bir şekilde işlenerek hareketlilik sağlanmıştır.

Kitabe metni mermer levha yüzeyini kaplamaktadır. Taşın alt kısmının bir bölümü gömüldüğünden kitabe metninin tamamı açıkta değildir. Yazı zeminden kabartma harflerle soldan sağa meyilli düz silmelerin oluşturduğu panolar içindedir. Oldukça grift tarzda olan harflerin oluşturduğu kitabe bugün görülebildiği kadarıyla sekiz satırdan oluşmaktadır.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالباقى

اولدى سويى خلده داخل قلعه ء شدن جقوب

اقحصارك خانه داننندن بر اهل مرحمت

اول خليل اغا كى جون عيش افناي قلدي ترك

جد فخرالانبيايه اوله خيف مسكنت

دعوت اولدى ارجعى امرايله حسن خصلتى

Hüve'l – Bâkî
Oldu suyu hulde dahil kalai şedden çıkub
Akhisarın hanedanından bir ehli merhamet
Ol Halil ağa ki çun ayş efnayı kıldı terk
Ceddi fahrülenbiyaya ola hayfı meskenet
Davet oldu irci-i emr ile hüsn-i hasleti

Katalog No :66
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Cami Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi : Abbasizâde İbrahim Ağa
Günümüzdeki Durumu : İyi durumdadır
Resim No : 83
Çizim No : 85
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Baştaşı :86 X 27 - 27 X 12 cm
Başlık :26 X 48 X 83
Boyun : 9 X 50 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Şahide formu itibariyle, paralel kenarlarla yükselen plaka şeklindedir ve yukarıda bir başlık ile sonlandırılmıştır.

Kesik koni şeklinde bir boyun üzerine oturtulan tepelik kısmı çubuk başlıklı taşkın kavuk formuna sahiptir. Bu motifin alt orta kısmına gelecek şekilde yarım daire içine yerleştirilen ve kazıma çizgilerle oluşturulan beş dilim dikkati çeker. Yüzeyi sade tutulmuş üst kısmı yine kazıma çizgilerle dilimlere ayrılmıştır.

Kitabe metni dikdörtgen cephe üzerine dört satır halinde yerleştirilmiştir. Bu satırlar arasına herhangi bir sınırlandırma getirilmediği dikkati çeker.

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

مرحمم

عباص زاده

ابراهيم اغا

روحيجون فاتحه

Merhum
Abbasizâde İbrahim ağa
Ruhiçun fatihâ

Katalog No : 67
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma
Ait Olduğu Kişi :Abbas Efendizâde Ali Bey
Resim No : 84
Çizim No : 86
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Günümüzdeki Durumu : Kitabe metninin bir kısmı toprak altında olması dışında oldukça iyi durumdadır.

Ölçüleri

Baştaşı :131 X 38 - 38 X 10 cm
Başlık : 29 X 80 X 95 cm
Boyun :105 X 49 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Birbirine paralel kenarlarla yükselen plaka görünüşündeki mermer levha, çubuklu başlıklı taşkın sarıklı bir kavuk ile sonlandırılmıştır. Dalında yaprağıyla verilen beş yapraklı çiçek motifi kavuğun sol tarafında kabartma olarak yer almaktadır. Kavuğun üst kısmı dikey dilimlere bölünmüştür. Taşkın sarık kısmı ise yukarıdan aşağı doğru uzanan diyagonal silmeler ile ikiye bölünmüştür. Dışa taşkın olarak işlene bu silmelerden birinin yüzeyi düz iken, diğeri balıksırtı şeklinde kazınarak belirginleştirilmiştir. Sarığın taşkın kısmını ikiye ayıran bu silmelerin sağ tarafı boş bırakılırken, sol tarafı yatay çizgilerle hareketlendirilmiştir

Boyun kısmında bir âlem motifinin işlenmiş olduğu dikkati çeker. Oldukça küçük karakterli harflerle yazılan kitabe metni ince silmeler ile oluşturulan panolar içine yerleştirilmiştir. Bugün görülebilen on dört satırlık kitabe metni zeminden kabartılarak verilmiştir. Bu kısım üstten yuvarlak

kemerli bir silme ile sınırlandırılmıştır. Kemer köşeliklerine stilize edilmiş yapraklar yerleştirilmiştir

Kitabe Metni Ve Latin Harfleriyle Yazılışı Şu Şekildedir:

هوالخلاق الباقی

اولدی مرحوم حضرت عباس افندی زاده حیف

خوش طبیب خازق ایدی زات پاکی پر هنر

اسمی پاکیدر علی بك رحمته الله علیه

حق رضاسیجون اکا قیل دعای محتصر

مظهر فیض شفاعت اوله یارب قیل کرم

ایلیه محشرده عنایت اول رسول معتبر

فی سبیل الله مرضایه ایدردی خوش دوا

کر فقیر و کر غنی دردین اکا ویرسه خبر

کل نفس ذاقته الموت اجلدن یوق خلاص

وقتکه اماده اول نوبت سکا برکون دکر

خیرناس ایدی بو عباس ذاده چوق خیر ایله دی

خیرنی چوق کوردی عالم کورمدی بر کمسه شر

Hûve'l- hallâku'l-bâkî
Oldu merhum hazret-i Abbas efendi zâde hayf
Hoş tabib-i hâzik idi zat-ı pâkî pûr-hüner
İsm-i pâkîdir âli bey rahmetullâhi aleyh
Hak rızasıçun ona kıl dua-yı muhtasar
Mazhar-ı feyz şefaat ola yâ râb kıl kerem
Eyleye mahşerde inâyet ol resûl-i mu'teber
Fi sebi li'llâh merzaya iderdi hoş devâ
Ger fakir ve ger gani derdin ana verse haber
Kullu nefsin zaikatü'l-mevt ecelden yok halas
Vaktine amâde ol nöbet sana birgün değer
Hayrü'n-nas idi bu Abbas zâde çok hayır eyledi
Hayrını çok gördü âlem görmedi bir kimse şer

Katalog No :68
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma, Linear
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 85
Çizim No : 87
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Ayaktaşı : 78 X 44 – 41 X 6,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen mermer plaka, sivri üçgen formunda bir tepelikle taçlandırılmıştır.

Cephe yüzeyi mezartaşının formuna uygun bir şekilde etraftan ince düz bir silme ile kuşatılmıştır. Mermer taş levha yüzeyinin orta kısmı ucu tepelik kısmının zirve noktasına gelecek şekilde stilize bir servi ağacı motifiyle süslenmiş ve yüzeyindeki yapraklar kazıma çizgilerle belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Servi ağacının her iki yanında simetrik olarak yerleştirilen stilize lale tasvirinin, dalları üzerinde uzun ve kıvrılarak verilen yapraklar ile birlikte ince kazıma çizgilerle beş dilime ayrılan çiçek kısmı yer almaktadır.

Katalog No	:69
Bulunduğu Yer	: Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi	: Bilinmiyor
Malzemesi	: Taş
İşleniş Niteliği	: Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi	: Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu	: Taş levha oldukça tahrip olmuştur. Derin çatlamalar ve dökülmeler meydana gelmekle birlikte yüzeyindeki süsleme belli belirsiz hale gelmiştir.
Resim No	:86
Çizim No	:88
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Ayaktaşı	:112 X 42 - 36 X 16 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukaru doğru genişleyerek yükselen taş levha sivri kemer formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Taş levha yüzeyinde bulunan uç kısımları sola doğru hafif bir kıvrılma hareketi gösteren üç tane stilize servi motifi bulunmaktadır. Linear tarzda yapılan işlenen bu bezemeler oldukça zor seçilebilmektedir.

Katalog No :70
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Oldukça iyi durumdadır
Resim No : 87
Çizim No : 89
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Ayaktaşı :110 X 41 - 30 X 6,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka şeklindeki gövde, sivri kemer formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Tüm yüzey üç ana motife ayrılmıştır. Orta eksende yer alan servi ağacının uç kısımları hafif sağa meyilli şekilde verilmiştir. Yüzeyi kazıma çizgiler yardımıyla hareketlendirilen bu tasvirin sağ ve sol tarafına simetrik olarak yerleştirilmiş dalı ve yaprakları ile birlikte verilen stilize lale motifi dikkati çeker. Çiçek kısmını oluşturan bölüm incelendiğinde, yine kazıma çizgiler yardımıyla altı dilime ayrıldığı görülür. Dalları üzerinde verilen stilize yapraklar ise hafif kıvrımlar oluşturarak yukarı doğru uzanmaktadır.

Katalog No :71
Bulunduğu Yer : Akhisar Paşa Camii Haziresi
Tarihi : Bilinmiyor
Malzemesi : Mermer
İşleniş Niteliği : Alçak Kabartma,Linear
Ait Olduğu Kişi : Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu : Toprağa gömülü şekilde bulunmayan bu mezartaşının tepelik kısmında yer yer aşınmalar olduğu görülür.
Resim No : 88
Çizim No : 90
İnceleme Tarihi : 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri
Ayaktaşı :88 X 29 - 21 X 7,5 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Form itibari ile incelendiğinde; aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen mermer plakanın, kemer şeklinde bir tepelikle nihayetlendirildiği görülür.

Mezartaşının cephesi üzerinde orta eksenine gelecek şekilde uç kısmı sağa meyilli stilize bir servi ağacı motifi yerleştirilmiştir. Bu servi ağacını yüzeyi kazıma çizgilerle hareketlendirilmiştir. Bu motifin sağ ve sol tarafına simetrik olarak yerleştirilen stilize lale motifinin yaprakları kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde biri yukarı diğeri aşağı uzanmış olarak verilmiştir. Kazıma çizgilerle üç dilime ayrılmış stilize lale çiçeği yanlara doğru hafif kıvrımlı bir hat çizerek işlenmiştir.

Katalog No	:72
Bulunduğu Yer	: Akhisar Ulu Camii Haziresi
Tarihi	: Bilinmiyor
Malzemesi	: Taş
İşleniş Niteliği	:Alçak Kabartma(lineer)
Ait Olduğu Kişi	: Bilinmiyor
Günümüzdeki Durumu	: Yer yer aşınmaların dışında iyi durumdadır
Resim No	: 89
Çizim No	: 91
İnceleme Tarihi	: 18.11.2006- 06.12.2006–08.05.2007
Ölçüleri	
Ayaktaşı	:78 X 32 - 24 X 9 cm

Genel Tanım Ve Kompozisyon Özellikleri:

Yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka şeklindeki gövde, sivri kemer formunda bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Kitabe metninin bulunmadığı ayakucu şahidesi'nde süsleme unsuru olarak aşağıdan tepe noktasına kadar uzanan bir servi ağacına yer verilmiştir. Servi ağacı gövdesi iki küçük dalı ile tasvir edilmiştir. Yukarı doğru dik olarak uzana servi ağacı dışında herhangi bir süsüleme öğesine rastlanmamaktadır.

V- KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Manisa İli, Akhisar İlçe merkezindeki Ulu Cami Ve Paşa Cami Hazireleri'nde 72 adet mezartaşı tespit edilmiştir. Bu eserlerden 25 tanesi Paşa Camii, 47 tanesi ise Ulu Cami Haziresi'nde yer almaktadır.

Ulu Camii Haziresi'nde yer alan eserlerin 2 tanesi dışında tamamı tarihlidir(Kat. No:65,72). Paşa Camii Haziresi'nde yer alan örneklerden 10 tanesinde, tarih satırları ya toprağa gömülü olmasından ya da hiç olmadığından tespit edilememiştir(Kat. No: 61-64,66-71). Katalogumuzdaki mezartaşlarının tarih sınırları; H.893/M.1488-H.1336/M.1918 seneleri arasında tespit edilmiştir. Ancak bu süreç süreklilik göstermeyip 16. Yüzyıl ile 17. Yüzyıl'a ait eserlere rastlanmamaktadır.

Ulu Camii Haziresi'ndeki eserler; H.1203/ M. 1789- H.1321/M.1903 yıllarını kapsamaktadır. Paşa Camii Haziresi'ndeki şahideler H.893/M. 1488-H.1336/M.1918 yılları arasındadır. Kimi örneklerde ay ve günlere yer verilerek tarih atıldığı dikkati çeker (Kat. No: 1, 4, 43, 50, 56-59). Bu eserlerin 5 tanesi Paşa Camii, 3 tanesi ise Ulu Camii Haziresi'nde yer almaktadır. Yalnızca tek örnekte iki tarih atıldığı görülmektedir(Kat. No:56).Ulu Camii Haziresi'nde yer alan eserde, kullanılan tarihlerden birinin Hicri, diğerinin ise Rumi yılı ifade ettiği düşünülmektedir.

İncelenen 72 eserin 4 tanesi 15 yüzyıl'a aittir. H.893/M.1488-H.904/M.1499 tarihleri arasını kapsayan bu örneklerin tamamı Paşa Camii Haziresi'nde yer almaktadır.

18. yüzyıl'a ait üç şahide bulunmaktadır(Kat. No:5-7). H.1172/ M. 1758- H.1203/M.1789 yıllarına ait olan eserlerin iki tanesi Paşa Camii diğeri ise Ulu Camii Haziresi'nde yer almaktadır(Kat. No:7).

19. yüzyıl'a ait 48 eser bulunmaktadır(Kat. No:8-55).H. 1215/M. 1800-H.1316/M.1899 yılları arasını kapsayan bu eserlerin 43 tanesi Ulu Camii Haziresi'nde yer almaktadır(Kat. No: 8,12-17,19-53,55).

20. yüzyıl'a ait 5 eser bulunmaktadır(Kat. No:56-60). H.1321/M.1903-H.1336/M.1918 tarihleri arasını kapsayan eserlerin dört tanesi Paşa Camii

Haziresi'nde bulunmaktadır (Kat. No: 57-60). Örneklerin 2 tanesi başucu şahidesi iken 3 tanesi lahit biçiminde mezardır(Kat No: 57-59).

A) MALZEME

İncelenen eserlerin tamamına yakınında mermer malzeme kullanıldığı dikkati çeker. Ancak 7 tanesinde taş malzemenin kullanıldığı görülür(Kat. No: 5, 19, 34, 51, 52, 69, 72).

B) MEZAR ÇEŞİTLERİ

1- Lahit Biçiminde Şahideli Mezarlar

Lahit formuna sahip beş adet mezar Akhisar Paşa Cami Haziresi'nde bulunmaktadır(Kat No:1, 54, 57, 58,59). Bu eserlerin en erken tarihlisi H.893/M. 1488 en geç tarihlisi ise, H.1327/M.1909 yıllarına aittir. Dikdörtgen prizması formuna sahip gövde, dışa taşıntılı bir kapak levhasıyla kapatılmış ve bu levhanın ortasına çiçeklik açıklığı bırakılmıştır. Bu mezarlardan bir tanesinde, baş ve ayakucu şahidesinin lahit gövdesine ait olmadığı düşünülmektedir. M.1488 tarihli olan bu eserdeki onarımın dışında kullanılan süsleme programı 15. yüzyıl bezeme programı ile örtüşmemektedir(Kat No:1).

Süsleyici unsurlar bütün örneklerde kullanılmış olmakla birlikte iki eserde baş ve ayakucu şahidesinde yoğun olarak görülürken (Kat No:1,54), diğer üç tanesinde lahit gövdesinde yoğunlaşmıştır(Kat No:57, 58, 59). Haziredeki lahit biçiminde mezarlardan iki tanesi, gerek form gerekse süsleme programı açısından birbiri ile birebir benzer özellikler göstermektedir(Kat No:58,59).

2- Şahideli Mezarlar

Akhisar Ulu Camii Haziresi'nde yer alan şahidelerin tamamı betona gömülü olduğundan belli bir mezar tipi oluşturmamaktadır. Eserlerin tamamı orijinal yerlerinden sökülerek buraya yerleştirilmiş ve herhangi bir tahribata karşı betona gömülerek yerleri sabitleştirilmiştir. Paşa Camii Haziresi'nde yer

alan eserlerde ise, toprağa gömülü halde olan baş ve ayakucu şahidelerinin birbirlerine ait olmadıkları ve bir kısmının ise hiçbir şekilde toprağa dahi gömülmediği izlenmiştir.

C)FORM

Her dönem kendi içinde değişim çizgileri gösteren mezartaşları, farklı biçimleri de ortaya koymuştur. Bunun yanında yine aynı dönem içerisinde dahi dönemin farklı beğenilerinin etkisi ile çeşitli mezartaşı formlarının kendini hissettirdiği dikkati çeker. Bu farklı formların varlığı, belirli bir gruplama yapma zorunluluğu içine girmemize sebep olmaktadır. Paşa ve Ulu Camii Hazireleri'ndeki mezarların hepsinde şahide kullanılmıştır. Bu eserlerin bir kısmı toprak üstünde dikdörtgen prizması şeklinde bir kütleye sahiptir. Bu kütlenin üzerinde ise, baş ve ayakucu şahideleri bulunur. Diğer mezarlarda sadece şahide vardır. Çalışmamız sırasında tespit edilen form tipleri şu şekildedir:

1) Plaka Görünüşünde Gövdeye Sahip Şahideler:

a) Aşağıdan Yukarı Doğru Genişleyerek Yükselen Plaka Görünüşünde Gövdeye Sahip Şahideler

Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan 72 eserin, 56 tanesi aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen plaka şeklinde gövde formuna sahiptir(Kat No:4-10, 12, 14-17, 19-24, 27, 28, 30-56, 60, 62, 63, 65, 68-72). Bu eserlerin en erken tarihlisi H.904/M.1498-1499, en geç tarihlisi ise, H.1336/M.1918 yılın aittir. Ancak bu eserlerden sekiz tanesinin tarihi bilinmemektedir(Kat. No: 62, 63, 65, 68-72).

Büyük kısmı Ulu Camii Haziresi'nde yer alan eserlerin 12 tanesi Paşa Camii Haziresi'ndedir(Kat. No: 4-6, 9, 10, 60, 62, 63, 65, 69-71).

Aşağıdan yukarı doğru genişleyerek yükselen gövde formuna sahip bu eserler çeşitli formlardaki tepeliklerle sonlandırılmıştır.

Kemer formuna sahip tepelikle sonlandırılan 20 eser bulunmaktadır(Kat. No: 4-6, 21, 27, 28, 37-40, 44, 46, 47, 52, 62, 63, 69-72). Bunlardan on dört tanesi sivri kemer formuna (Kat. No: 4-6, 37-40, 44, 47, 52, 62, 63, 70, 72). Dört tanesi yarım daire şeklinde kemer formuna(Kat. No: 21, 27, 28, 69), iki tanesi ise basık kemer formuna sahiptir(Kat. No: 46,71).

Üçgen formuna sahip tepelikle sonlandırılan 16 eser bulunmaktadır (Kat. No:7, 9, 10, 14-17, 19, 20, 31, 32, 34, 36, 48, 51, 66).

13 eserin kavuk/sarık/fes formu ile sonlandırıldığı görülmektedir. Bunlardan 8 tanesi sarık formuna sahip tepelikle sonlandırılırken (Kat. No:22-24, 30, 42, 50, 53, 56), 1 tanesi kavuk (Kat. No:60), 4 tanesi ise fes formununa sahip tepelikle nihayetlendirilmiştir(Kat. No:33, 45, 49, 65). Bu örnekler dışında tepelik kısmı bugün kırık olmasına rağmen boyun kısmının varlığı sebebiyle, tepeliğe sahip olduğunu düşündüğümüz 3 örnek bulunmaktadır (Kat. No:8, 12, 55). Bugün var olup da gerek malzemedeki farklılıktan gerekse formu itibariyle gövde formu ile uyum göstermeyen başlıklardan 4 tanesinin orijinal olmadığı düşünülmektedir (Kat. No:35, 41, 43, 49). Eserlerin 5 tanesi ise ayakucu şahidesidir (Kat. No:68-72).

b)Paralel Kenarlarla Yükselen Plaka Görünüşünde Gövdeye Sahip Şahideler:

Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan 13 eser, paralel kenarlarla yükselen plaka görünüşünde gövde formuna sahip şahidelerden oluşmaktadır(Kat. No:1-3, 11, 18, 25, 26, 29, 54, 61, 64, 66, 67). Eserlerin büyük bir kısmı Paşa Camii Haziresi'nde yer alır. Yalnızca 3 şahide Ulu Camii Haziresi'ndedir(Kat. No:25, 26, 29).

Eserlerin en erken tarihlisi H.893/M.1488, en geç tarihlisi ise, H.1315/M.1898 yılına aittir. 4 tanesinin tarihi bilinmemektedir (Kat. No:61, 64, 66, 67).

Paralel kenarlarla yükselen plaka görünüşünde gövdeye sahip şahideler çeşitli formda tepeliklerle sonlandırılmıştır. Üçgen görünüşünde tepelikle sonlandırılan 5 örnek bulunmaktadır (Kat. No:1-3, 61, 64). Yuvarlak kemer formunda tepeliğe sahip, tek eser vardır(Kat. No:54).Kavuk/sarık/fes

ile sonlandırılan 7 eserden, 3 tanesi kavuk (Kat. No:11, 66, 67),2 tanesi sarık (Kat. No:18,29). 2 tanesi ise fes formuna sahiptir(Kat. No:25,26).

2- Silindirik Gövdeli Şahideler

Silindirik gövdeli formuna sahip 3 eser bulunmaktadır ve tamamı Paşa Camii Haziresi'nde yer almaktadır(Kat. No: 57-59).

Eserlerin tarih sınırları H. 1322/M. 1905 – H.1326/ M. 1908 yılları arasındadır. Herhangi bir tepeliğe sahip olmayan örneklerin tamamı lahit biçimindeki mezarın baş ve ayakucu şahidesinden oluşmaktadır.

D) İŞLENİŞ NİTELİĞİ

İncelenen eserler de genel olarak alçak kabartma görülmekle birlikte az sayıda yüksek kabartma(Kat. No: 2, 3, 9, 46, 51, 57-59), oyma (Kat. No:1, 2) ve linear tarzda uygulamalara rastlanmaktadır(Kat. No:1, 5, 12, 31, 34, 68-72).

Yüksek kabartma tekniği ile işlenen 8 eserin en erken tarihlisi H.899/M. 1494 yılına ait olup en geç tarihlisi ise H.1326/M.1908 yılına aittir. Alçak kabartma tekniği ile işlenen 55 eserlerin en erken tarihlisi H.893 /M.1488 yılına ait olup en geç tarihlisi ise H.1336/M.1918 yılına aittir(Kat. No:1,4,6-8,10,11,13-30,32,33,35-45,47-50,52-56,60).7 tanesinin ise tarihi bilinmektedir (Kat No:61-67). Linear üslubunun kullanıldığı 10 eserin en erken tarihlisi H.893/ M.1488 yılına ait olup, en geç tarihli örnek ise H.1283/M.1867 tarihlidir. 5 örneğin ise tarihi bilinmemektedir (Kat. No: 68-72).

E) TEPELİK YÜZEYİ İLE KİTABE ARASI

Genel olarak yatay uzanan bir veya birkaç silme tarafından sınırlandırılmış olan bu alanda, az sayıda eserde, iki silme arasına bir süs frizi yerleştirilmiştir (Kat. No: 1-3,63). Süs frizine sahip bu örneklerin tamamı Paşa Camii Haziresi'nde yer almakla birlikte, 3 tanesinin tarihi de 15.y.y'a aittir. Diğerinin ise tarihi belli olmamasına rağmen, gerek formu gerekse süsleme ve kompozisyon özellikleri açısından diğerleriyle ortak özelliğe sahip

olduğu görülmektedir. Dolayısıyla aynı yüzyıla ait izlenimi uyandırmaktadır (Kat. No: 63).

Bütün örneklerde, süs frizinde kullanılan süsleme, Rumi ve kıvrımlı dallardan oluşmaktadır. Rumili kıvrımlar ortada birleşerek küçük bir Palmet oluşturmuşlardır. Bunların dışında 5 eserde, tepelik yüzeyi tamamen kitabe metnine ayrılmıştır(Kat No:28, 52, 57-59).

F)TEPELİK ÇERÇEVESİ

Tamamen çerçevesiz düz kenarlarla yapılabildiği gibi(Kat. No: 4, 5, 7, 10, 16, 51, 62, 63), ağırlıklı olarak Barok karakterli kıvrık dal ve yapraklarla bitkisel bir çerçeve içine alınan tepeliklere de rastlamak mümkündür(Kat. No: 6,9,14,,15,15,17,20,21,23,27,32,37,39,40,44,46,47,54).

Kimi örneklerde, kitabeyi yanlardan çevreleyen düz silme kuşaklarının devamı şeklinde uzanan parçalar(Kat. No:3.19,31,33,36,38,48,52) veya alınlığın formuna uygun olarak kıvrımlar oluşturan silmelerle sınırlandırılmıştır(Kat. No: 1, 2, 61, 64).

G) KİTABE

Camii, medrese, türbe, han, hamam, köprü, kervansaray, çeşme gibi mimari eserlerde, mezartaşlarına yüzeyden kabartılarak veya oyma tekniği ile işlenen eserin kimliğini belirten yazılara "kitabe" denilmektedir.

Birer tarihi vesika niteliğindeki mezar ve mezar yapılarında bulunan kitabeler, tarihi aydınlatma yolunda önemli bir yere sahiptir. Aynı döneme ait mezartaşlarının birbirine benzer özellikte yapıldıkları dikkat çeker. Süsleme ve form dışında dönem üslubunun kitabe metnine de yansıdığı görülür. Buna rağmen her bir mezartaşında ayrı insanların hayat hikâyelerini yansıtmaları açısından kendine özgü nitelikler taşımaktadır.

Genel olarak Osmanlı mezartaşlarının dili, Osmanlıca olup, erken örneklerde Arapça yazılara yer verildiği görülür. Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan mezartaşlarının kitabe metinleri incelendiğinde, ağırlıklı olarak sülüs hatla yazılan kitabe metni dışında, talik(Kat. No: 6, 8, 13,

43, 46, 48, 53-55, 57) ve rıka(Kat. No: 5, 36, 44, 45, 47, 51) yazı türlerine de yer verildiği görülür.

1-Kitabe Metni; kemer formu meydana getiren bir veya birkaç kademeli silme ile üstten kuşatılmıştır. Kitabeyi çevreleyen kemer genellikle yuvarlak olmakla birlikte, "Basık"(Kat No:5) veya "Bursa Tipi Kemer"inde kullanıldığı görülebilmektedir (Kat. No: 22, 50, 56). Ayrıca tek eserde kitabe metninin bordür yardımıyla kuşatılmış olduğu dikkati çeker(Kat. No: 6). Bu bordür kuşağının yüzeyi baklava dilimi ve daire motiflerinin birbiri ardına yerleştirilmesiyle oluşturulmuş süs friziyle süslenmiştir.

Kitabe metni, kemer formu meydana getiren silmeler dışında Barok ve Rokoko etkili sanat beğenisini yansıtan bitkisel bir çerçeve kuşağıyla üstten sınırlandırılmıştır(Kat No: 9,39).

Bunların dışında kıvrımlı silme(Kat. No: 21) veya düz silme yardımıyla üstten sınırlandırılan eserlere de rastlamak mümkündür(Kat. No: 1-4, 8, 11, 13, 23-26, 29, 30, 35, 41, 42, 60-66).

2-Kemer Köşelikleri; kemer formu meydana getiren silmelerin tamamında kemer köşeliği bulunmaktadır(Kat No:5, 12, 32, 36-38, 40, 44, 46-48). Eserlerin kemer köşeliklerinin tamamında şematik veya Barok karakterli stilize bitkisel motiflere yer verildiği görülür.

3-Kitabe Yanları; ağırlıklı olarak ince düz silmelerle çevrelendiği gibi, herhangi bir çerçeve kullanılmaksızın düz bırakılmış eserlerde bulunmaktadır(Kat No: 5-7, 14, 32, 66). Ayrıca süs sütuncesi (Kat No: 1, 49, 10 14, 15, 17, 20, 47, 63-65) veya süs bordürü ile çevrelenen eserlere de rastlamak mümkündür(Kat. No: 6, 39, 48, 55, 61, 62). Bu bordürlerin bir kısmının baklava dilimi, daire, balıksırtı, meandr gibi geometrik karakterli motiflerle süslendiği görülmektedir(Kat. No: 6, 55, 61, 62). Ayrıca bitkisel karakterli motiflerle süslenmiş bordürlere de rastlamak mümkündür(Kat No: 39,48).Süs sütunceleri ise, 15. yüzyıl örneklerinde dikdörtgen biçiminde(Kat

No: 1-4,63), diğerlerinde ise Barok karakterli yapraklarla oluşturulmuş başlıklarla sonlandırılmıştır.

4-Kitabe satırları: Kabartma harflerle ve genellikle soldan sağa meyille düzenlenmiştir. Sağdan sola meyilli tek örnek bulunmaktadır(Kat. No:35). Bunların dışında kitabe satırlarının düz olarak yazıldığı da görülür(Kat. No: 1-6, 8, 14, 24, 32, 33, 46, 48, 51, 55, 61-64, 66, 67).Satır sayısı; en az bir en fazla on beş olarak değişmektedir.

5-Kitabelerde kayıtlı olan bilgiler*:

a) Başlangıç İfadesi(yakarış); Mezartaşı yazılarındaki başlangıç hikâyesi diğer adı ile yakarış Allahın en çok kullanılan sıfatlarından oluşmaktadır. Bu sıfatlar kitabe metninin ilk satırında yer almaktadır.

Huve'l baki, huv'el hayyül baki, huvvel hallku'l baki, huvvel hayy, huvel muin, ah minel mevt, huvvel rahim, el-hümmü lillah kullanılan başlangıç ifadeleridir(Kat. No:6-8 ,11, 13, 25-31, 33-60, 65, 67).

b)Dua; Ölen kişiyi dua ile anmak birçok mezartaşında uzun olarak verilmez. Erkeklerde merhum ve mağfur, kadınlarda meğfure ve mağfura şeklinde kullanılmaktadır. İncelenen eserlerin 31 tanesinde duaya yer verilmiştir(Kat.No:6,8,9,12-15,17,19-22,24,25,27-31,33,34,36,38,41,45-49,60,66).

c)Kimlik; Mezartaşında bulunması gereken en önemli bölümü oluşturan ölenin adının belirtildiği kimlik bölümüdür. Ölen kişinin yalnızca adı dışında ünvanı ile birlikte verilen örnekler bulunmaktadır. Erkekler için ağa, bey, efendi, paşa, molla gibi ünvanlar kullanılmıştır. Kadınlar için ise dudu, hatun, hanım, kadın gibi unvanlar kullanılmıştır(Kat. No: 1,4,6-8,10,12,13-26,28-35,40,41,43,45-51,53,54,56-59,65-67).

---

* Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Cami Hazireleri'nde yer alan mezartaşları üzerindeki yazı türleri ve konuların sıralanışı **Tablo-3'de** detaylı olarak verilmiştir.

d) Dua İsteme; Ölen kişi için dua edilmesi ricasıdır. Bu bölümün içinde ölenin ruhuna fatiha istenmesidir(Kat.No: 9,12,14,15,17,23,24,30-35,38,41,45-47,49,50,54,55,57-60,66).

e) Tarih; Genel olarak kitabe metninin en sonunda bulunan tarih bölümü imparatorluğun sonlarına doğru yayılma göstermiştir. Kimi zaman ölüm tarihleri tam olarak verilmişken ay adları kısaltılabilmektedir. Kişi ayın ilk günü ölmüş ise "gurre" sözcüğü ile son gün ölmüş ise ayın son günü anlamına gelen "selh" sözcüğü ile belirtilmektedir.

Hicri takvime göre atılan tarihlerde Arabî aylar son dönemlere doğru kısaltılarak verilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Muharrem "mim"
Safer "sad"
Rebiul evvel "ra-elif"
Rebiul ahir "ra"
Cemaziye'el evvel "cim –elif"
Cemeziy'el ahir "cim"
Receb "ba"
Şaban" şın"
Ramazan "nun"
Şevval "lam"
Zi'l-kade "zal-elif"Zi'l hicce "zal"*

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Haziresi'nde yer alan eserlerin büyük kısmında tarih bulunmaktadır(Kat. No: 1-60).

f)Sebep bildirme; genel itibari ile ölen kişinin ölüm sebebinin belirtilmediği mezartaşlarında çok genç yaşta ölenlerin veya anlamlı ölümler mezartaşlarında belirtilmiştir. İncelen eserlerin iki tanesinde ölüm sebebine yer verildiği görülür(Kat.No:45,48). Bu eserlerden birinde ölüm sebebi olarak

---

* **A.Tüfekçioğlu,** "Türk İslam Dönemi Türbe Ve Mezar Kitabelerinde Tarih İbareleri" **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü İle İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**(18–20 Aralık 1998),İstanbul s.400.

dermansız bir derde düştüğü anlatılırken(Kat.No:48),diğerinde katl edilerek öldürüldüğü anlatılmaktadır.

g)Tanrıdan Dilek; Mezartaşlarında yazı olarak kullanılan dua, yakarış, kimlik bilgileri, tarih ve sebep bildirme bilgileri bulunduğu gibi kimi mezartaşlarında Allahtan istek anlamı taşıyan yazılara rastlamak mümkündür(Kat. No: 9,10,15-18,21,22,25,26,31,35,43,47,53).

h)Nasihat; Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan örneklerin bir kısmında nasihat niteliği taşıyan yazılara yer verilmiştir. Dünyanın geçiciliği ve ona adlanılmaması gerektiği anlamını taşıyan bu yazıların sonunda insanlardan dua istendiği görülür(Kat. No: 8, 10,13, 20, 29, 33, 34, 36, 39-41, 44, 49, 50, 55, 60).

I)Hadis veya Ayet; Genel olarak erken dönem örneklerinde karşılaşılan hadis ve ayet içeren yazılar oldukça girift şekilde sülüs hatla yazılmıştır(Kat.No: 1,45,58,59,61-64).

H) SÜSLEMEDE KULLANILAN MOTİF, KOMPOZİSYON VE BİÇİMLENDİRME ÖZELLİKLERİ

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki mezartaşlarında tezyinat, yapıldıkları dönemin sanat beğenisini yansıtır karaktere sahiptir. Bitkisel, geometrik, nesnel motiflerin bir arada veya tek olarak kullanıldıkları bu eserler, kronolojik olarak incelendiğinde, mezartaşlarında kullanılan motiflerin, zaman içinde gösterdikleri değişim çizgisi açıkça görülebilmektedir. Aynı zamanda eski motiflerin terk edilmediği, geliştirilerek tekrar tekrar kullanıldıkları göze çarpmaktadır. Bu tezyinat anlayışının kullanıldıkları dönem içinde yalnızca mezartaşlarında değil, bütün alanlarda yer aldığı görülür.

İncelemiş olduğumuz eserlerin bir kısmında süslemeye yer verilmediği görülmektedir(Kat. No: 13,23-26, 28, 29, 33, 35, 41-43, 49, 50, 52 ,53, 56, 66).

1- BİTKİSEL MOTİFLER

Süslemede kullanılan bitkisel motifler genel itibari ile 15.yüzyılda Rumi, Palmet, kıvrık dal gibi bezemelerdir. 18. yüzyılda; selvi, lale, karanfil, natüralist çiçek motifleri, meyve tabakları, 19. yüzyıldan sonra batılılaşma etkisi ile "C" ve "S " kıvrımlı hatlar, Barok ve Rokoko üslubunu yansıtan motifler kullanılmıştır.

a) Palmet, Rumi, Kıvrık Dal

Bir sapın iki tarafında simetrik olarak uzun yapraklardan oluşan üsluplaştırılmış bitkisel bezeme öğesine Palmet denilmektedir. Mezopotamya uygarlıklarından alınarak her dönemde ve her alanda kullanılan bu motif dönem özelliğine göre çeşitlilik göstermektedir[84]. Ana vatanı Mısır olarak kabul edilen Palmet motifi Büyük Selçuklu Zengi devri Şam ve Musul eserlerinde çeşitlilik göstermektedir[85].

Ancak Anadolu da özellikle Anadolu Selçuklu ve Osmanlı sanatında olduğu kadar bol ve değişik şekilde başka yerde rastlanmaz[86].

Tespit edilen eserlerin on bir tanesinin tezyinatında Palmet motifi kullanılmıştır. Bu örneklerden dört tanesi 15. Yüzyıl'a (Kat. No: 1, 2, 3,4), üç tanesi 20. Yüzyıl'a aittir(Kat. No: 57, 58, 59). Geriye kalanların tarihleri ise bilinmemektedir(Kat. No: 61, 62, 63, 64). Ancak bu eserlerin gerek form gerekse süsleme programı açısından 15. yüzyıl örnekleri ile benzerlik gösterdikleri görülmektedir.

Eserlerden dört tanesi erkek mezarına(Kat. No:1, 4, 58, 59), bir tanesi ise kadın mezarına aittir (Kat. No: 57). Geriye kalanların kime ait olduğu bilinmemektedir. Simetrik olarak yerleştirilen bu motif, genel olarak Rumi ve kıvrık dal motifleriyle birlikte kullanılmıştır. Genel itibari ile birbirine benzer oldukları görülse de ufak ayrıntılardan ayrıt edici özellikleri bulunmaktadır.

---

[84] **M.Sözen, - U.Tanyeli, Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü**,İstanbul 1992,s.184.

[85] **H.Gündoğdu,** "İkonografik Açıdan Türk Sanatında Rumi Ve Palmetler", **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar. Güner İnan'a Armağan**, Ankara 1993,s.198.

[86] **S.Ögel, Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara 1987s.75.

Sekiz eserde Palmet motifi şahidenin alınlık kısmında, merkezde yer almaktadır.

Forma uygun olarak yerleştirilen bu motif, kıvrık dallar ile Rumilerin orta kısımda birleşmesi ile oluşturulmuştur (Kat. No: 1,2, 3, 24, 61, 62, 63,64). Bir tanesinde Rumi motifi üçgen tepeliğin zirve noktasına uzanmış şekilde verilmiştir. Bu Palmet motifinin yaprakları aşağı doğru uzayarak dilimli ve kıvrımlı Rumiler oluşturmuştur (Kat. No: 64).Bir başka örnekte Palmet motifi aşağı doğru uzanmaktadır. Bu motiften çıkan Rumiler Palmet motifinin çevresini sarmaktadır(Kat. No: 2).

Lahit biçimindeki mezarların üçünde kullanılan bu motif, lahit gövdesinin dört yanını çevreleyecek şekilde verilmiştir. Birbiri içinden geçerek verilen bu bezeme cepheye hareketlilik kazandırmıştır. Dönem özelliğine göre değişiklik gösterse de genel itibari ile Palmet motifini yansıttığı dikkat çekicidir(Kat. No: 57, 58,59)

Bu motif, iki eserde kitabe metninin altında oluşturulmuş bir pano içinde yan yana sıralanmış şekilde verilmiştir(Kat. No: 61,62).

Bir başkasında ise, yine kitabe metnin altında ince bir bordür oluşturacak şekilde sıralandırılmış ve bu bordürün alt kısmında dikdörtgen bir pano içine iki Palmet motifi üst üste yerleştirilmiştir. Lahit biçimindeki bu mezarın ayak taşının ön cephesinde yine Palmet motifine cephe üzerinde yer verildiği ve arka cephesinde yer alan kandil motifinin gövde kısmında da kullanıldığı görülür(Kat. No: 1). Bir başka eserde, şahidenin arka cephesindeki kandil tasvirinin gövde kısmında bu motife yer verilmiştir(Kat. No: 63).

Türk sanatında yoğun olarak kullanılan bir başka motif olan Rumi üsluplaştırılmış yaprak biçiminde bir süsleme öğesi olarak kabul edilmektedir[87]. Genel itibari ile şahidelerin alınlık bezemelerinde görülmektedir. Alınlığın formuna uygun olarak düzenlenen bu kompozisyonlar simetrik olarak hiç boş yer bırakılmaksızın yerleştirilmiştir.

---

[87]**Sözen-Tanyeli, a.g.e.,**s.205.

Çoğunlukla Palmet motifi ile birlikte kullanılan Rumilerin kıvrımlar oluşturarak birleştiği ve Palmet motiflerini meydana getirdikleri görülebilmektedir. Oldukça sık kullanılan bu motifin kökeni hakkında iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri zoomorf kökenli olduğu diğeri ise yarım Palmet motifinin değiştirilerek kullanıldığı görüşüdür. Ancak çıkış noktası eski Mısır sanat çevresi olarak kabul edilen bu motifin Orta Asya kökenli olduğunu savunanlarda bulunmaktadır[88].

İncelenen sekiz mezartaşının süsleme programında Rumi motifine yer verildiği görülmektedir (Kat. No: 1,2, 3, 4, 61, 62, 63, 64). Bu örneklerden dört tanesi 15 yüzyıla ait iken(Kat. No: 1, 2, 3, 4), geriye kalan dört tanesinin tarihleri bilinmemektedir. Ancak kullanılan motiflerin benzerliği ve kullanım şekilleri dikkate alındığında diğerleri ile benzerlik gösterdiği dikkati çeker. Bu motif üç tanesinde kitabe metninin üstünde ince bir bordür oluşturacak şekilde kullanılmıştır(Kat. No: 1, 2, 63).

b) Stilize Çiçek Motifleri

İncelemiş olduğumuz mezartaşlarında karşımıza çıkan çiçek motifleri çok çeşitli biçimlerde olup, çoğunlukla stilize edilmiş biçimde verilmiştir. İncelenen yirmi beş tanesinde stilize çiçek motifine yer verildiği görülmektedir.(Kat. No: 1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12,14, 16, 20, 21, 22, 27, 38, 40, 54, 57, 58, 59, 60, 67, 68, 70, 71). Bunlardan üç tanesi 18 yüzyıl(Kat. No:5-7), 13 tanesi 19 yüzyıl(Kat. No: 9, 10, 11, 12,14, 16, 20, 21, 22, 27, 38, 40, 54), dört tanesi 20. yüzyıl'a aittir (Kat. No: 57, 58, 59, 60)

Geriye kalan dört eserden üç tanesi ayakucu şahidesi olduğundan üzerinde tarihleri bulunmamaktadır(Kat. No: 68, 70, 71). Diğer iki tanesinin ise kitabe metninin bir kısmı toprak altında kaldığından tarihi öğrenilmemektedir. Yedi tanesi kadın(Kat. No:6, 7, 14, 20, 21, 40, 54). Yedi tanesi erkek mezartaşıdır(Kat. No: 1, 10, 22, 58-60, 67). Yedi tanesinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Kadın mezartaşlarından üç tanesi 18. yüzyıl(Kat. No:6, 7, 12), beş tanesi 19. yüzyıl'a (Kat. No:14, 20, 21, 40, 54)aittir. Erkek

---

[88] **Gündoğdu, a.g.m.,** s.204.

mezartaşlarından bir tanesi 15.yüzyıl (Kat. No:1),üç tanesi 19. yüzyıl(Kat. No: 10, 22,58), iki tanesi ise 20. yüzyıl'a tarihlenmektedir (Kat. No:60,67).

Stilize çiçek motifi lahit biçimindeki mezarların dördünde lahit gövdesinde (Kat. No:1, 57.58.59) bir tanesinde ise lahit gövdesi dışında baş ve ayakucu şahidesinin tepelik kısmında kullanılmıştır(Kat. No:54). Bunlardan iki tanesinde lahit gövdesi üzerinde kullanılan stilize çiçek motifinin birbiri ile benzer özellikte kullanıldığı dikkati çeker(Kat. No:58,59).Sekiz yapraklı stilize çiçek motifi lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerine ortaya gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu motif bütün cephelerde tekrarlanmıştır. Lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi incelendiğinde, ortada bitkisel karakterli bir rozet ve bu motifin merkezinde ise altı yapraklı stilize bir çiçek motifine yer verildiği görülür. Bu motif kısa cephelerde tekrarlanmıştır. Yine uzun cephe üzerinde yer alan ve rozet motifinin iki yanına simetrik olarak yerleştirilen vazodan çıkan stilize çiçekler dalları ve yaprakları ile birlikte kıvrımlar oluşturacak şekilde tasvir edilmiştir(Kat. No:57).

Lahit biçimindeki mezarın birinde, tepelik kısmını oluşturan çiçek demetleri stilize yapraklar içinde verilmiştir(Kat. No:54). Bu çiçeklerden ortada yer alan diğerlerinde göre daha büyük tasvir edilmiştir. Bir başka lahit biçimindeki mezarda ise yalnızca uzun cephe üzerinde rozet şeklinde stilize çiçek motifine yer verildiği görülür(Kat. No:1).

Erkek mezarlarına ait dört eserde, stilize çiçek motifinin başlık kısmında kullanıldığı dikkati çeker. Dalları ve yaprakları ile birlikte işlenen bu motifler başlığın sol yanından aşağı doğru sarkar şekilde verilmiştir(Kat. No:11, 22, 60, 67).Yine üç eserde, stilize edilmiş lale çiçeğine yer verildiği görülür. Ayakucu şahidesi olan bu örneklerden 1 tanesinde altı dilimli(Kat. No:70), bir tanesi beş dilimli(Kat. No:68), bir tanesi ise üç dilimli (Kat. No:71) olarak tasvir edilmişlerdir. Bu motiflerin ortak özelliği ortada bir servi motifinin iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş olmalarıdır. İki yaprağı ile birlikte tasvir edilen bu motiflerden bir tanesi "S" kıvrımı oluşturacak şekilde verilmiş (Kat. No:71),diğer ikisinde ise birbirine benzer şekilde kullanılmıştır. Bir başka eserde ise, stilize lale çiçeği alınlığın iki yanından yukarı doğru uzanırcasına verilmiştir(Kat. No:5). İki eserde benzer şekilde görülen bir başka uygulama

da ise alınlığı dolduracak şekilde verilen ve yarım yaprağı ile tasvir edilen bu motif, dışta kemer formuna sahip bir silme ile sınırlandırılmıştır(Kat. No:5,12). Farklı olarak, biri dokuz yapraklı verilmişken(Kat. No: 5),diğeri on bir yapraklı olarak işlenmiştir (Kat. No:12). Üç tanesinde, stilize çiçek motifinin mimari öğelerle birlikte kullanıldığı görülür(Kat. No:10, 16, 67). Alınlık kısmına yerleştirilen bu motiflerin, iki tanesinde mimari öğelerin arkasından uzandığı(Kat. No: 10,16), birinin ise alınlığın sağ tarafını doldurduğu görülmektedir(Kat. No: 67). Üçünün kemer köşeliklerine yerleştirilen stilize yarım çiçekler dikkati çeker.

İncelenen başucu şahidelerinden beşinde, stilize çiçek motiflerinin bir kâse içinden çıkarak dalları ve yaprakları ile birlikte tasvir edildiği görülür(Kat. No: 9, 14, 20, 21, 27).bunların dördünde kullanılan stilize çiçek motifinin birbiri ile benzerlik gösterdiği görülür. Stilize gül çiçeği olduğu düşünülen bu motifler dönemin süsleme beğenisine uygun olarak "C" ve "S" kıvrımları oluşturacak şekilde dalları üzerinde verilmiştir(Kat. No: 9, 14, 20, 27). Bir tanesinde kullanılan çiçek motifinin diğerlerinden farklılık gösterdiği dikkati çeker.(Kat. No: 21). Açmış ve tomurcuk halde verilen çiçek motifleri simetrik olarak yerleştirilmiştir. Üç eserde, çiçek motifleri kâse içindeki meyvelerle birlikte tasvir edilmiştir(Kat. No: 9, 14, 20).Bir tanesinde ise, stilize gül çiçeği ve stilize lale çiçeği birlikte verilmiştir.(Kat. No: 9). Bir başka eser incelendiğinde, alınlık kısmına yerleştirilen stilize çiçek motiflerinin dalları üzerinde, alınlığın sağ ve sol köşelerine gelecek şekilde yerleştirildiği görülür. Orta kısımda kemer silmesinin üst orta kısmında oval bir silme içine yerleştirilen altı yapraklı stilize bir başka çiçek motifine yer verilmiştir(Kat. No: 38).

c) Akant Biçimli Stilize Yaprak Motifi

Yaban enginarı yaprağına benzer biçimde yapılan bu süsleme öğesi,6 eserde karşımıza çıkmaktadır(Kat. No: 32, 40, 44, 57- 59). Oldukça stilize edilerek kullanılan bu motif lahit biçimindeki üç mezarda, diğer üç tanesi ise başucu şahidesinde kullanılmışdır(Kat. No:32,40,44). Bu örneklerden üç tanesi 19.yüzyıl(Kat. No: 32, 40, 44),üç tanesi 20. yüzyıl'a aittir. Üç tanesi

kadın mezarına ait iken (Kat. No:32,40,57) iki tanesi erkek mezarına ait şahidelerden oluşmaktadır (Kat. No:58,59).bir tanesinin kimliği bilinmemektedir(Kat. No:44).

Akant biçimli stilize yaprak motifleri şahide üzerinde alınlığı üstten sınırlayarak kemer formu oluşturacak şekilde kullanılmıştır. Yanlardan "C" kıvrımları oluşturarak aşağı doğru inen stilize yaprak motiflerinin bu şekildeki kullanımları, üç tane başucu şahidesinde görülmektedir(Kat. No: 32, 40, 44). Bunlardan birinde akant yapraklarının stilize bir vazo içinden çıkarak alınlığa (Kat. No: 24), bir diğerinde beş yapraklı stilize yarım bir çiçeğin üst yaprakları arasından çıkarak tepeliğin formuna uygun şekilde yerleştirildiği görülür(Kat. No: 40). Bir tanesinde ise, kitabe metnini üstten sınırlayan kemer formuna sahip silmenin üst orta kısmına gelecek şekilde yerleştirildikleri dikkati çeker(Kat. No: 32).

Akant biçimli stilize yaprakların lahit biçimindeki üç mezarın baş ve ayakucu şahidelerinde kullanıldıkları görülür. Silindirik forma sahip şahidelerin alt kısmında yer alan bu motif, silindir gövde formuna uygun olarak yerleştirilmiştir(Kat.No: 57, 58, 59).

d) Stilize Yaprak Motifi

İncelemiş olduğumuz mezartaşlarında stilize yaprak motifinin on altı eserde bulunduğu gözlenmiştir(Kat. No: 6, 9, 14, 15, 17, 20, 21, 27, 37, 39, 46-48, 54, 55, 57).

Bunlardan 1 tanesi 18. yüzyıl'a ait iken (örnek no:6),geriye kalan on dört tanesi 19. yüzyıl'a ait olduğu bilinmektedir. Bir tanesi ise 20.yüzyıl'a aittir(Kat. No: 57). Eserlerin, on bir tanesi kadın mezarı(Kat. No: 6, 14, 15, 17, 20, 21, 39, 46 - 48, 54),bir tanesi erkek mezarıdır(Kat. No: 55). Geriye kalanların ise kime ait oldukları bilinmemektedir.

Genel anlamda incelendiğinde stilize yaprak motifinin yapıldıkları dönemin süsleme anlayışına uygun olarak tasarlandığı dikkati çeker. "C" ve "S" kıvrımlı hatlar çizerek oluşturulan komposizyonlar on üç tanesinde alınlık kısmında yer almaktadır(Kat. No: 9, 14, 15, 17, 20, 21, 27, 37, 39, 40, 46, 47, 48). Lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerinde(Kat. No: 57),bir

diğerinde ise lahit biçimindeki mezarın baş ve ayakucu şahidelerinin tepelik kısmını oluşturan bölümünde, stilize çiçek motifleri ile kullanılmıştır.(Kat. No: 54). Aşağı ve yukarı doğru kıvrımlı hatlar oluşturan stilize yaprakların tepelik formunu oluşturduğu ve bu kısımda beş tane stilize çiçek motifini içine alarak buket görünümlü bir tepelikle sonlandırıldığı dikkati çeker. Bir başucu şahidesinde ise, kitabe metninin üst kısmına yerleştirilmiştir(Kat. No:55). Bu örnekler incelendiğinde, stilize yaprak motiflerinin birbirinden farklı olarak kullanıldığı dikkati çeker. Bir tanesinde vazodan çıkan kıvrımlı dallar üzerinde stilize çiçek motifleri ile birlikte oldukça detaylı işlenmiştir. Kıvrımlı hatlar oluşturan bu motiflerin damar çizgileri dahi belirtilerek simetrik olarak yerleştirilmişlerdir(Kat. No: 57). İki eserde, mimari motiflerle birlikte verilen Barok karakterli bu yapraklar tepeliği plastik çerçeve içine alacak şekilde verilmiştir(Kat. No: 15,17)Dört tanesinde, stilize yaprak motifinin vazo içinden kıvrımlı hatlar oluşturarak alınlığı kapladığı görülür(Kat. No: 21, 27, 39, 48). Bu örneklerden üç tanesi alınlığın formuna uygun olacak şekilde verilmiştir(Kat. No:21, 26, 38). Bir başka eserde, kitabe metninin dört taraftan çerçeveleyecek şekilde kıvrımlı dal üzerinde stilize yapraklara yer verildiği görülür(Kat.No:38).

Alınlık üzerinde yer alan stilize yaprak motifinin kandil ve gerdanlık motifleri ile birlikte kullanıldığı dikkati çeker(Kat. No: 47). Gerdanlık motifinin iki yanına simetrik olarak yerleştirilen "C" ve "S" kıvrımlı stilize yaprak motifleri, kitabe metnini üstten sınırlayan kemer formundaki silmenin köşelerinden yukarı doğru kıvrılarak oluşturulan dallar üzerine yerleştirilmiştir. Bunun dışında kandil motifinin bağlı bulunduğu zincirden iki yana doğru kademeli bir şekilde inen kıvrımlı yapraklar alınlık zeminini oldukça hareketlendirmiştir. İki eserde, stilize yaprak motifinin başka herhangi bir süsleme öğesi kullanılmaksızın alınlığı kapladığı görülür(Kat. No: 37,46). Bunlardan birinde stilize yaprakların yine stilize üç yapraklı bitkisel karakterli bir motifin ortadaki yaprağının üstünden yanlara ve yukarı doğru uzandığıdikkati çeker. Simetrik olarak yerleştirilen bu motifler kıvrımlı hatlar çizmektedirler (Kat. No:37).

Stilize yaprak motifi, üç örnekte kâse içinde meyve ve çiçek motifleri ile birlikte kullanılmıştır(Kat. No:9, 14, 20). Merkeze yerleştirilen kâse içindeki meyve ve çiçek motiflerini yanlardan ve üstten çevreleyen stilize yapraklar birbirleri ile benzer özellikler göstermektedirler. Yine dönemin süsleme beğenisini yansıtan bu eserler alınlığı çevreleyecek şekilde yerleştirilmiştir.

Yalnızca alınlık üzerinde değil kemer köşeliklerinde de kullanılan stilize yaprak motifi altı örnekte karşımıza çıkmaktadır(Kat.No:6, 9, 14, 15, 17, 20). Birbirine benzer özellikte kullanılan bu motifler kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde kemer köşeliklerine yerleştirilmiştir. Bunlardan dördünde, kitabe metnini yanlardan sınırlayan sütünce başlıklarında stilize yaprak motifleri ile oluşturulmuştur(Kat No::9, 14, 17, 20).

e) Hayat Ağacı Motifi

Yaklaşık olarak 3000 yıllık bir geçmişe sahip olan bu motif bazı farklılıklar göstermiş olsa da ana teması bakımından asırlarca aynı kalmıştır. M.Ö VII-XI. Yüzyıllarda Asurlular Ve Hititler tarafından da kullanılan bu motif, Anadolu da çok eski dönemlerden bu yana kendine yer edinmiştir[89].

İncelenen mezartaşları içerisinde stilize hayat ağacı motifine sahip tek bir şahide bulunmaktadır(Kat. No: 37).1871 tarihli bu şahide de tepelik kısmında oluşturulan daire motifinin üst kısmına gelecek şekilde yerleştirilen hayat ağacı motifi, yanlara ve yukarı doğru kademeler oluşturarak tepeliğin üst kısmını oluşturmuştur.

f) Servi Ağacı Motifi

İlk çağlardan itibaren insanoğlu güneşe, aya, yıldıza, ateşe, dağa, ormana çeşitli anlamlar yüklemiştir. Her uygarlık kendine özgü bir varlığı kutsal saymış ve sembol edinmiştir. Bunlardan biri olan ağaç kültü oldukça yaygın olmakla birlikte her kültür farklı bir ağaç çeşidini kutsal kabul etmiştir.

Kutsallık kazandırılan ağaçlar arasında yer alan servi ağacının yaklaşık on iki çeşidi bulunmakla birlikte Akdeniz havzası, Suriye İran, Lübnan, Uzak Doğuyu da içine alan geniş bir yelpazede yetiştiği bilinmektedir. Her dönem yeşil kalabilen bu ağaç cinsi, antik dönemden

---

[89].Elitez, a.g.t.,s.41.

itibaren insanoğlunun ilgisini çekmeyi başarmış ve ağaçların güzeli olarak" Venüs"ün sembolü olmuştur.

İran'da Zerdüşt dini servi kültürüyle gelişmiş ve göğe alev şeklinde yükselişi ilahi bir sembol olarak kabul edilmiştir. Yine Sümerlerin kurban törenlerinde buhurdanlarda servi ve sedir yaktıkları bilinmektedir. Asur ve Mısır kültüründe de yer edinen servi ağacı, Suriye'de güneş tanrısına ithaf edilmiştir.

Servi, yaz kış yeşil kalabilen güzel kokulu bir ağaç çeşididir. Işığa doğru yükselen servi ağacı, aşağıdan yukarı doğru yükselen sivri konik bir şekle sahiptir. Uzun ömürlü olan bu ağaç Osmanlı Döneminde mezarlık ağacı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Tasavvuf içinde de önemli bir yere sahip olan servi, Kuran'daki Arapça "Allah" yazılışının ilk harfi olan elif'e benzetilmektedir. Yaşamın ve ölümün sembolü olarak kabul edilen servi ağacının ışığa doğru yükselişi bir ideal noktaya ulaşma isteğini gösterir[90]. Bunlar gibi birçok anlam yüklenen servi ağacı, Türk süsleme sanatında oldukça fazla kullanılmıştır. Özellikle mezartaşları ve çeşmeler üzerinde sıkça karşılaşılan bu motif yaşam ve ölümün simgesi olarak görülmüştür.

Tespit edilen mezartaşlarından on üçünde servi ağacı motifine yer verildiği görülmektedir(Kat. No: 7, 10, 16, 17, 19, 31, 34, 54, 68,-72).Bunlardan altı tanesi ayakucu şahidesidir(Kat. No: 54, 68- 72).
Eserlerin beş tanesinin tarihi bilinmemektedir(Kat. No: 68-72). Bir tanesi 18.yüzyıl'a(Kat No: 7), geriye kalan yedi eser ise 19. yüzyıl'a aittir. Altı tanesi kadın (Kat. No: 7, 17, 19, 31, 34, 54,) bir tanesi erkek mezarıdır(Kat. No: 10). Bir tanesinin kitabe metninin alt kısmının betona gömülü olması nedeniyle kime ait olduğu bilinmemektedir(Kat. No: 16).Eserlerin yedi tanesinde servi ağacı motifinin şahidenin üçgen formuna sahip alınlığında yer aldığı görülür(Kat. No: 7, 10, 16, 17, 19, 31, 71). Mimari kompozisyonlarla birlikte verilen bu motif genellikle mimari öğenin arka tarafında tasvir edilmiştir. Ancak bir örnekte bu motifin alınlığın sol uç tarafına, mimari öğenin

---

[90] **A.Ersoy,** "Eyüp'teki Mezartaşlarında Servi Ağacı Kültü" **Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla V.Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler)**, (11-13 Mayıs 2001)İstanbul 2002,s.94.

yanına gelecek şekilde yerleştirildiği dikkati çeker(Kat. No: 34). Geriye kalan altı tane ayakucu şahidesinde servi motifinin şahide cephesinin eksenine yerleştirildiği görülür(Kat. No: 54, 68, 69, 70, 71, 72). Bu örneklerden üç tanesinde cephe üzerinde yalnızca servi ağacı motifine yer verilmişken(Kat. No:54, 69, 72), diğer üç örnekte ise servi motifinin iki yanına simetrik olarak yerleştirilen stilize lale çiçeği ile birlikte tasvir edilmiştir(Kat. No: 68, 70, 71). Bu motif, bir başka örnekte şahide cephesi üzerinde üç tane yan yana gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bunlardan ortadaki daha kalın ve uzun iken iki yanına yerleştirilenler ise daha ince ve kalındır(Kat. No: 69).

Eserler incelendiğinde, bir örnekte servi ağacının uç kısmının sola (Kat. No: 69), dört tanesinin ise sağa doğru hafif meyilli oldukları gözlenmiştir(Kat. No: 34, 54, 70, 71). Altı örneğin dik uzandığı görülür(Kat. No: 7, 10, 16, 17, 31, 68). Bir tanesinin alınlık kısmına yerleştirilen üç servi ağacı motifinden birinin uç kısmı hafif sola meyilli olarak verilmiştir(Kat. No:19). Diğer ikisinin ise dik uzandığı görülür. Yine bir başkasında, şahidenin uç kısmında meydana gelen aşınmadan dolayı bu motifin uç kısmı tahrip olmuştur(Kat. No: 72).

Bu motifinin kullanıldığı sekiz eserde, servilerin eğik ve dik çizgilerle tarandığı görülür(Kat. No: 7, 10, 16, 17, 19, 68, 70, 71). Geriye kalan beş tanesinin yüzeylerinin boş bırakıldığı dikkati çeker(Kat. No: 31, 34, 54, 69, 72).

g) Kâse İçinde Çiçek Ve Meyve Betimlemeleri

İncelenen mezartaşlarının üç tanesinde, kâse içinde meyve ve çiçek betimlemesine yer verildiği görülmektedir(Kat. No: 9, 14, 20). Bunlar 19 yüzyıl'a ait olup ikisi kadın mezarıdır(Kat. No: 14, 20). Diğerinin kitabe metninin bir kısmı toprak altında kaldığından kime ait olduğu bilinmemektedir(Kat. No: 9).

Kâse içinde çiçek ve meyve betimlemelerinin üçgen alınlığın merkezine yerleştirilmiş olduğu görülür. Bir başka ortak noktaları ise, kâse içinde çiçek ve meyve betimlemelerinin etrafının Barok karakterli bitkisel motiflerle çevrelenmiş olmasıdır. Örneklerin birinde yer alan stilize nar meyvesi kâsenin ortasına yerleştirilmiş ve iki yanına stilize armut meyvesi

yaprakları ile birlikte verilmiştir. Kulplu bir kâse içindeki meyve betimlemeleri dışında kıvrımlı dallar üzerinde yaprakları ile birlikte verilen üç tane stilize çiçek motifi görülmektedir(Kat. No: 20).

Nar ağacı ve meyvesi binlerce yıldır neredeyse tüm uygarlıklar için bereketin sembolü olarak kullanılmıştır. Mezartaşlarında sık sık karşımıza çıkan nar meyvesi, yeniden doğuşu ve bereketi, çiçeği ise mutluluğu simgelemektedir[91].

Bir başka şahide de kullanılan kâse içinde çiçek ve meyve betimlemesinde kâsenin ucuna yerleştirilen stilize kaysı meyvesi yine yaprakları ile birlikte verilmiş olup bu iki meyvenin ortasına stilize bir gül çiçeği yerleştirilmiştir. Bu üç motifin üstüne ise yine üç tane stilize çiçek bezemesi yerleştirilmiştir(Kat. No: 14).

Bir diğer örnekte ise kâse içine yerleştirilen betimlemelerden yalnızca en alt ortadaki stilize bir meyveyi andırırken, diğerleri stilize çiçeklerden oluşmaktadır. İkisi lale çiçeği olmak üzere toplam on iki tane stilize çiçek motifi ile kâse içinde çiçek ve meyve betimlemesi tamamlanmıştır(Kat. No: 9).

h) Saksı İçinde Üzüm Salkımı Betimlemesi

İncelenen örnekler içinde yanlıca bir şahide de üzüm salkımı motifine yer verildiği görülür. Şahidenin alınlık kısmına yerleştirilen bu betimleme bir saksının iki yanından aşağı doğru uzanır şekilde tasvir edilmiştir(Kat. No: 39).

1872 tarihli Ayşe Hanım'a ait bir şahidenin alınlık kısmında saksı ve üzüm salkımı dışında Barok karakterli stilize yapraklara yer verilmiştir. Simetrik olarak yerleştirilen üzüm tanelerinden soldaki yirmi iki, sağdaki on dokuz tanelidir. Bereketin sembolü olarak kullanılan üzüm meyvesi, Hitit Uygarlığında tanrısal bir bitki olarak kabul edilmiştir. Bu motif özellikle mezartaşlarında ve çinilerde oldukça fazla kullanılmıştır. Cennet bitkisi ve hayat ağacı olarak görülen asma ya karşılık üzüm meyvesi bereketi simgelemektedir[92].

---

[91] **G.Erbek,** "Hayat Ağacı Motifi I", **Antika Dergisi**,S.15, İstanbul 1986,s.29.
[92] **Erbek, a.g.m.,** s.26.

Anadolu da farklı biçimlerde kullanılmış olsa da genel itibari ile kullanılan asma ve üzüm motifi birçok alanda kullanıldığı gibi mezartaşlarında da yerini bulmuştur.

2) GEOMETRİK MOTİFLER

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki mezartaşları incelendiğinde geometrik motif ihtiva eden on iki esere rastlamak mümkündür (Kat. No: 1, 6, 38, 45, 51, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 63).

Geometrik motif içeren mezartaşlarından bir tanesi 15. yüzyıl(Kat. No: 1), bir tanesi 18. yüzyıl(Kat. No: 6),dört tanesi 19. yüzyıl(Kat. No: 38, 45, 51, 54),üç tanesi 20. yüzyıl(Kat. No:57, 58, 59), üç tanesinin ise tarihi bilinmemektedir. Yine bu örneklerden beş tanesi erkek (Kat. No: 1, 45, 51, 58, 59),iki tanesi kadın mezarıdır(Kat. No: 6,54).

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki mezartaşlarında görülen geometrik motifler; zencerek, baklava dilimi, daireler, ay-yıldız, madalyon, pano, çokgen, rozet, üçgen motifleridir.

a) Üçgen, Çokgen, Baklava Dilimi, Daire Motifleri

Tespit edilen mezartaşlarından iki tanesinde üçgen(Kat. No: 1,63), bir tanesinde çokgen(Kat. No: 1), bir tanesinde baklava dilimi ve daire(Kat. No: 6) motiflerine yer verildiği görülmektedir.

Üçgen motifi ihtiva eden başucu şahidesi incelendiğinde, bu motifin kitabe metninin en alt kısmında yer verildiği görülür(Kat. No: 63). Pano görünümlü dikdörtgen bir alanın içine doğru girinti yapan bu motifin etrafı Rumi ve kıvrım dallarla dolgulandırılmıştır. Aynı uygulama 1 şahide de görülmektedir(Kat. No:1).

Bir mezartaşının ayakucu şahidesinin arka yüzeyinde Çokgen motifine rastlanmaktadır(Kat. No:1) . Arka cephe üzerinde yer alan mum ve şamdan motifinin üst iki yanına ve bugün bir kısmı tahrip olan şahidenin zirve noktasında bu motife yer verildiği görülmektedir.

İki örnekte baklava dilimi motifine rastlanmaktadır(Kat. No: 1,6).bu motif bir tanesinde, ayakucu şahidesinin ön cephesinde gövde yüzeyine

dikey doğrultuda uzanan bir kompozisyon içinde verilmiştir(Kat. No:1). Bu motif, merkezde düz çizgilerle oluşturulan dört tane baklava dilimi ile kenarlarda yuvarlak hatlar oluşturan çizgiler yardımıyla bir bütün içinde işlenmiştir. Bir başkasında ise, kitabe metnini dört taraftan sınırlayan bordür içinde daire ve baklava dilimlerinin ardı ardına dizilmesi ile oluşturulmuştur(Kat. No:6).

b) Meandr Motifi

Selçuklu sanatında çoğu zaman Rumili kompozisyonların etrafını çevirirken, yanlıca mezartaşlarında değil, taş süslemenin her alanında, ahşapta, cilt ve sayfa kenarlarında kullanılmış, daha sonra Beylikler ve Osmanlı sanatında kendine yer edinmiş bir motif olma özelliğini taşımaktadır.

Tespit edilen mezartaşlarından üç tanesinde bu motife yer verildiği görülmüştür(Kat. No: 1, 61, 62). Bunlardan birinde, başucu şahidesinin arka cephesi üzerinde en altta yer alan kitabe metninin üstünde, ince bir bordür içine yerleştirilmiştir(Kat. No: 1). Diğer iki örnek incelendiğinde, benzer şekilde uygulama dikkati çeker. Kitabe metnini yanlardan sınırlayan bu motif, dikey bir bordür oluşturmuştur(Kat. No: 61,62).

c) Madalyon, Rozet Ve Panolar

Kimi zaman üsluplaştırılmış çiçek biçiminde bezemeye sahip olan veya daire, çokgen, elips şeklinde bir çerçeve içinde yer alan süslemeye sahip rozet çeşitlerine beş örnekte rastlamaktayız(Kat. No: 45, 54, 57, 58, 59). Bunlardan bir tanesi 19. yüzyıla ait iken(Kat. No:54)üç tanesi 20. yüzyıl'a aittir(Kat. No: 57, 58, 59). İkisi kadın mezarı iken (Kat. No: 54,57), üç eser erkek mezarıdır (Kat. No: 54, 58, 59). Bu örneklerden beş tanesi lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerinde yer almakla birlikte, iki örnekte bire bir benzer biçimde uygulanmıştır(Kat. No: 58,59). Uzun ve kısa cepheler üzerinde simetrik olarak yerleştirilen bu motif üsluplaştırılmış çiçek biçiminde yüzeyden kabartılarak verilmiştir. Bir başka eserde, merkezde sekiz yapraklı stilize bir çiçeğin yaprakları arasından çıkarak kıvrımlı hatlarla oluşturulan üsluplaştırılmış çiçek biçimindeki rozet, her iki uzun cephenin ortasına

gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu motifin yapraklarını oluşturan Rumiler içe doğru kıvrılarak birleşmiş ve Palmet motifini oluşturmuşlardır. Bu motif kısa cephede tekrarlanmıştır(Kat. No: 57).

Lahit biçiminde bir başka mezarda ise uzun ve kısa cepheye sahip lahit gövdesi üzerinde, orta kısıma gelecek şekilde yerleştirilen stilize çiçek şeklindeki rozet, yüzeyden kabartılarak verilmiştir(Kat. No: 54). Kısa cephe üzerine yerleştirilen çiçek rozeti altı yapraklı verilirken, uzun cephedeki yirmi tane ışın demeti şeklinde ve dışta zikzaklar oluşturacak şekilde verilen yapraklardan oluşmaktadır.

Kullanım yeri açısından farklı bir uygulama görülen bir başucu şahidesinde rozet motifinin fes formuna sahip tepelik üzerinde işlendiği görülür(Kat. No:45). Ay-yıldız motifi ile dolgulandırılan bu bezeme yüzeyden hafif kabartılarak verilmiştir.

İncelenen mezartaşları içinde madalyon motifine sahip üç eser bulunmaktadır(Kat. No: 1, 38, 51).Bunlardan bir tanesi lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerinde(Kat. No: 1), diğer ikisi ise başucu şahidesinde bulunmaktadır(Kat. No: 38,51).Lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerine yerleştirilen madalyonlar iç içe iki silme ile oluşturulmuştur. Uzun cephede yer alan madalyon, elips formuna sahip olup, içi stilize çiçek motifi ile bezenmiştir. Bu motif, her iki uzun cephede uygulanmıştır. İki kısa cephe üzerine yerleştirilen daire formuna sahip madalyonun içi ise ay-yıldız motifi ile süslenmiştir. Bir başka eser incelendiğinde, daire formuna sahip madalyon motifinin kitabe metnini üstten, alınlığı ise alttan sınırlayan silme arasına yerleştirildiği görülür(Kat. No: 51). Bir başka eser incelendiğinde, çift silme yardımıyla oluşturulmuş elips şeklindeki madalyon motifinin iç yüzeyine altı yapraklı stilize bir çiçek yerleştirildiği görülür(Kat.No:38). Bu motifin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilen stilize çiçek motifleri ve hayat ağacı ile birlikte verilen bu motif alınlık kısmına yerleştirilmiştir.

Lahit biçimindeki mezarın başucu şahidesi üzerinde kullanılan dikdörtgen formuna sahip pano motifi, bir silme yardımıyla çevrelenmiş ve iç yüzeyi süslenmiştir(Kat.No:1). Ön cephenin en altında, küçük boyutlu olarak verilen bu motifin içinde üst üste gelecek şekilde iki Palmet dizisi tam olarak,

bir tanesi ise taç yaprağı görülecek şekilde işlenmiştir. Bu motifin iki yanına ise simetrik olarak yerleştirilen beş kollu yıldız motifi bulunmaktadır.

d) Ay-Yıldız Motifi

İncelen eserler içerisinde ay-yıldız motifine sahip iki örnek bulunmaktadır. Bunlardan biri başucu şahidesi iken(Kat. No: 45), diğeri lahit biçimindeki mezardır(Kat. No: 1).Her iki örnekte erkek mezarıdır.

Başucu şahidesi incelendiğinde ay-yıldız motifinin şahidenin tepelik kısmını oluşturan fes biçimindeki başlığında kullanıldığı görülür. Ay motifi sağ, yıldız ise sol yana gelecek şekilde yuvarlak bir madalyon içine yerleştirilmiştir. Zeminden alçak kabartma olarak verilen bu motif başlığın ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Lahit biçimindeki mezar incelendiğinde, ay-yıldız motifinin lahit gövdesinin kısa cephelerine simetrik olarak yerleştirildiği görülür. İç içe çift silme ile oluşturulmuş madalyon içine yerleştirilen bu motifin diğeri ile benzer şekilde yerleştirildiği dikkati çeker. Yine bu eserin başucu şahidesinin en alt kısmında yer alan dikdörtgen pano içine karşılıklı simetrik olarak yerleştirilen yıldız motifleri bulunmaktadır.

2) NESNEL MOTİFLER

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan örneklerden on üç tanesinde nesnel motiflere yer verildiği görülür. Süslemede kullanılan nesnel motifler kandil, şamdan, mum, vazo, kâse, gerdanlık olarak belirlenmiştir.

a) Kandil, Şamdan, Mum Motifleri

Oldukça uzun bir geçmişe sahip olan kandil motifinin Fenike, Bizans, Etrüskler, tarafından kullanıldığı bilinmekle birlikte, bu durumdan yola çıkarak bu motifin yalnızca İslami döneme ait olmadığı anlaşılabilmektedir[93].

---

[93] **Y.Benli,** Akşehir'de Bulunan Süslemeli Türk Mezartaşları,(Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Konya 1992,s.20.

Anadolu Türk Sanatında özellikle Osmanlı döneminde çok farklı malzeme üzerinde farklı tekniklerle ortaya çıkarılmış kandil motiflerine rastlamak mümkündür. Allah'ın ışığı ile özdeşleştirilmiş ve sembolik bir anlam kazanan bu motif, oldukça geniş bir alanda uygulanmıştır[94]. Birçok sanat dalında süsleme programı içinde kendine yer edinmiş olan bu motif özellikle mezartaşları üzerinde geniş bir yer tutar.

Tespit edilen mezartaşları içinden yalnızca bir örnekte kandil motifine yer verildiği görülür(Kat. No:47). 19. yüzyıl'a ait olan bu eser bir kadın mezarıdır. Alınlığın ortasına gelecek şekilde yerleştirilen bu motif, alınlığın zirve noktasından aşağı doğru uzunca bir zincir ile bağlanmıştır. Üçgen ayaklı kandilin gövde formu Barok karakterli stilize yapraklarla sağlanmıştır. Volümler oluşturarak işlenen motifler kulp formunu almıştır. Ağız kısmında yer verilen kıvrımlı stilize yapraklar alev formunu hatırlatır şekilde işlenmiştir. Zincir motifinin iki yanından dönemin süsleme anlayışına uygun olarak işlenmiştir. Kandil motifinin ayak kısmının olduğu bölümde, yarım dairelerin arka arkaya dizilmesiyle oluşturulan gerdanlık motifi bulunmaktadır. İki sıra halinde verilen ve uç kısmı aşağı doğru sarkan bu motifin iki yanında ise yine bitkisel karakterli stilize yapraklara yer verildiği görülür.

Tespit edilen eserlerde üç tanesinde şamdan ve mum motifine yer verildiği görülür(Kat. No: 1, 4, 63). Bunlardan ikisinin tarihi ve ait olduğu kişi bilinmemekle birlikte(Kat. No: 4,63),bir tanesi 15 yüzyıla ait ve erkek mezarıdır(Kat. No: 1).

Bu motiflerin iki tanesi başucu şahidesinin arka yüzeyinde (Kat. No: 4, 63),bir tanesi lahit biçimindeki mezarın ayakucu şahidesinin arka yüzeyinde bulunmaktadır (Kat. No:1). Bütün örnekler üzerinde yükselen mum motifi, yanar vaziyette verilmiştir(Kat.No:1,4,63).

Ayaklı olarak tasvir edilen iki şamdan motifinin gövde formları birbirine benzemektedir(Kat. No:1,63). Bütün örneklerde şamdan motifinin gövde yüzeyi üzerinde Palmet motifine yer verildiği görülür. Özünde Palmet motifi olsa da sanatçının bireyselliği doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir. Üç

---

[94] **S.Kalfazade – Ö.Ertuğrul,** "Kandil Ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine" **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi,** C.II, İstanbul 1989,s.25-26.

örnekte de cephe üzerinde ve yanlardan dikdörtgen başlıklı sütuncelerle birlikte verilmiştir. İki tanesinde sütuncelerin üst kısmından başlayarak yukarı doğru uzanan bitkisel karakterli motiflerle çevrelenirken(Kat. No: 4,63),bir tanesinde geometrik motiflerle birlikte kullanılmıştır(Kat. No: 1).

b)Vazo Ve Kâseler

İncelenen eserlerin üç tanesi 19. yüzyıl'a bir tanesi ise 20. yüzyıl'a ait toplam dört örnekte vazo motifine yer verildiği görülmektedir(Kat. No: 39, 44, 48, 57).Bunlardan iki tanesi kadın mezarı iken(Kat. No: 39, 48),iki tanesinin kime ait olduğu bilinmemektedir.

Eserlerin üç tanesi başucu şahidesinin alınlık kısmında yer alırken(Kat. No: 39, 44, 48), bir tanesinde bu motifin lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerinde kullanıldığı görülür. Birinde oldukça stilize edilen bu motifin yüzeyi çizgilere hareketlendirilmiştir(Kat. No: 44). Üç örnekte vazo motifi ayaklı olarak verilmiştir(Kat. No: 39, 48, 57).Bu eserlerin ortak noktası, hepsinin içinde stilize edilmiş bitkisel karakterli motiflerin olmasıdır. Bir tanesinde bitkisel karakterli stilize yaprakların dışında asma motifine(Kat. No: 39),bir diğerinde ise vazodan çıkan dallar üzerinde stilize çiçek ve yaprak motifine yer verildiği görülür(Kat. No:48).Yüzeyleri dekoratif unsurlarla hareketlendirilen bu motifler yüzeyden kabartılarak verilmiştir.

İncelenen kâse motiflerinin tamamı 19 yüzyıl'a aittir(Kat. No: 9, 14, 20, 21, 27). Bu örneklerin üç tanesi kadın mezarı iken (Kat. No: 14, 20, 21),iki tanesinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Kâse motifi bütün örneklerde başucu şahidesinin alınlık kısmında yer almaktadır. Merkeze yerleştirilen bu örneklerden üç tanesinin içinde stilize edilmiş çiçek ve meyve motiflerine yer verilirken(Kat. No: 9, 14, 20),iki tanesinde stilize yapraklarla birlikte stilize çiçek motifine yer verildiği görülür(Kat. No: 21,27). Eserlerde dört tanesinde, kâse motifi, ayaklı olarak verilmiştir(Kat. No: 9, 14, 21, 27).Bir örnekte, kâse motifi kulplu olarak işlenmiştir(Kat. No:20).Geniş ağızlı olarak tasvir edilen bu motiflerin yüzeyinde dekoratif öğelere yer verilerek hareketlendirildiği görülür.

c)Gerdanlık Motifi

Evlenmemiş bayanların mezartaşlarını süsleyen bu motifin ölen kişinin ölmeden önce kullandığı gerdanlık ile benzer olduğu düşünülmektedir[95].

19. Yüzyıldan kalan tek eser, bugün parçalanmış vaziyettedir(Kat. No:47). Başucu şahidesinin alınlık kısmında yer alan bu motif, iki sıra halinde arka arkaya dizilen daire şeklindeki motifler yardımıyla oluşturulmuştur. Oldukça plastik işlenen bu motifin orta kısmında aşağı doğru uzanan biri daire, ikisi yarım daire formundaki motiflerin ard arda dizilmesi ile uç kısmı oluşturulmuştur.

4) MİMARİ MOTİFLER

a) Cami Ve Sivil Mimari Tasvirleri

İncelenen eserlerden on tanesinde cami tasvirine yer verildiği görülür(Kat. No: 7, 10, 15, 16, 17, 19, 31, 34, 36, 51). Bu motifin tamamı üçgen bir tepelikle sonlandırılan başucu şahidesinin alınlık kısmında yer almaktadır. Yine bu eserlerin tamamı 19. Yüzyıl'a ait olmakla birlikte kadın mezarıdır.

Bu eserlerden bir tanesinde cami tasviri alınlığı dolduracak şekilde verilmiştir(Kat. No: 51). Bu örnek diğerlerinden farklı olarak çift minareli ve son cemaat yeri beş sütunla tasvir edilerek üç bölüme ayrılmıştır. Bu bölümde iki kubbesi kısmen görülmekle birlikte üzerlerine yerleştirilen âlem motifleri ile belirginleştirilmiştir. İlk dört sütun ön cepheye, bir tanesi ise yan cepheye aitmiş gibi verilerek perspektif sağlanmaya çalışılmıştır. Bir başka eserde alınlık kısmına yerleştirilen cami motifi olduğunu düşündüğümüz mimari öğeler oldukça sembolik olacak şekilde verilmiştir(Kat. No: 36). Cami motifi ile birlikte bitkisel bezemelerin kullanıldığı iki örnek dikkati çeker(Kat. No: 7,31). Bunlar tek minareli olarak verilmiştir. Minareler alınlık cephesinin ortasına dikey şekilde yerleştirilmiştir. Bu mezartaşlarından birinde çift

---

[95] **M.M.Tayanç,** "Türk Vefası Ve Mezartaşları Gerdanlıklar" **Tarih Konuşuyor,** C.5, S.25, (bsm.yer.yok)(basm.tar.yok), s.2044–2046.

kubbenin yer aldığı ve kubbe yüzeyinin dilimlere ayrıldığı görülür. Cami motifinin yalnızca kubbe kısmının işlendiği bu mezar taşında kubbeler minarenin iki yanına yerleştirilmiştir. Bitkisel bezeme olarak servi ağacı motifinin işlendiği görülür(Kat. No: 31).Bir diğer örnekte ise, yine eksene yerleştirilen minarenin sol tarafında cami motifinin cepheden verildiği görülür. Dilimli kubbeli, pencere ve kapı açıklığı ile birlikte verilen bu motif, tek katlı olarak işlenmiştir. Minarenin sağ tarafına yerleştirilen stilize bitkisel karakterli motif bu alanı hareketlendirmiştir(Kat. No: 7). Her iki mezar taşında işlenen servi motiflerinin caminin arka tarafında kalıyormuş gibi verilmesi dikkat çekicidir.

Cami tasvirlerinden iki tanesi, tepelikteki konumuna göre ortada(Kat. No:34,51),altı tanesi sol yanda yer almaktadır(Kat. No: 7, 10, 15, 16, 17, 19).

İki eserde yalnızca örtü sistemine yer verildiği görülür(Kat. No:31,34). Tek eser, bir büyük bir küçük kubbeden oluşmaktadır(Kat. No:15). Bir tanesinde bir tam bir yarım kubbede, beş tanesinde ise tam kubbeden oluşmaktadır(Kat. No: 7, 10, 17, 19, 51).

Kat sayısına göre, cephesiz sadece örtü sisteminden oluşan iki örnek bulunmaktadır(Kat. No:31,34). Tek kat cepheye sahip üç örnek vardır.(Kat. No: 7, 15, 19). Tek kat cephe ve bir tambur bulunan dört örnek yer almaktadır(Kat. No: 10, 16, 17, 51).

Minare sayısına göre ise, bir eserin çift minareli(Kat. No: 51),diğerlerinin ise tek minareli olarak işlendiği görülür.

Bu eserlerden beş tanesinde cami motifi ile birlikte sivil mimari öğelere de yer verildiği görülür(Kat. No: 10,15-17,19) Minarelerin sağ tarafına gelecek şekilde yerleştirilen bu öğelerden bir tanesi duvar örgüsünün arka tarafında verilerek perspektif sağlanmaya çalışılmıştır(Kat. No: 10). Bir başkası cepheden verilerek çift kubbeli bir örtü sistemine sahiptir. Minarenin sağ tarafında yer alan sivil mimari öğenin cephe yüzeyinin bir bölümü, minare kaidesi ile kapatılmıştır (Kat. No:16).

Bir eserde minarenin sağ tarafına yerleştirilen üç mimari öğenin arka arkaya gelecek şekilde verildiği görülür. Silindirik gövdeli olan bu mimari öğeler külah ile sonlandırılmıştır(Kat. No: 15).

Bir başka şahide de minarenin sağ tarafına, ayrı işleve sahip olduğu düşünülen iki sivil mimari motife yer verildiği görülür. Konik görünüşlü gövde ve külah formunda bir örtü sistemine sahip bu motifin bir kısmının minare gövdesi ve caminin kesme taş cephesi tarafından kapatıldığı görülür (Kat. No:10)

b) Sütunceler

Mimari özellikli bu motif, mezartaşlarında süsleyici eleman olarak kullanılmıştır. Akhisar Ulu Cami ve Paşa Cami Hazireleri'nde yer alan 9 tanesinde bu süsleyici elemana yer verildiği görülür(Kat. No: 1, 4, 9, 10, 14, 17, 20, 63, 64).

Eserlerden iki tanesi 15. yüzyıl'a (Kat. No: 1,4),beş tanesi 19.yüzyıl'a aittir(Kat. No: 1, 6, 18, 21, 34). Geriye kalan iki tanesinin tarihi bilinmemektedir. Bu şahidelerin üç tanesi erkek (Kat. No: 1, 4, 10), üç tanesi kadın mezarıdır(Kat. No: 14, 17, 20). Geriye kalan üç tanesinin kime ait olduğu bilinmemektedir(örnek no:9, 63, 64).

Sütünce motifi, 5 eserde ön cephe üzerinde kitabe metnini yanlardan sınırlayarak verilmiştir (Kat. No: 9, 10, 14, 17, 20). 4 şahide de ise her iki cephe üzerinde yer almıştır (Kat. No: 1, 4, 63, 64). Bu örneklerden bir tanesi lahit biçimindeki mezarın lahit baş ve ayakucu şahidesiyken (Kat. No: 1), diğerleri ise başucu şahidesidir. Dört eserde, sütünce başının dikdörtgen başlıklı olduğu dikkat çeker (Kat. No: 1, 4, 63, 64) .Geriye kalan beş tanesinde ise başlık formu dönemin süsleme özelliğini yansıtır şekilde kıvrımlı sitilize yapraklarla oluşturulmuştur. (Kat. No: 9, 10, 14, 17, 20)

Anadolu ve Balkanlarda benzer özellikler taşıyan birçok mezartaşı bulunmaktadır. Gerek form gerekse süsleme programı açısından karşılaştırıldığında, sivri kemer formuna sahip mezartaşlarına 14. ve 15. yüzyıllarda Bursa eserlerinde rastlamak mümkündür. Bu mezartaşlarının ortak özelliklerinden biri kitabe metninin bazen her iki cephede de kullanılmasıdır. Bunun dışında dönemin süsleme programına uygun olarak yapılan Palmetli, Rumili ve kıvrım dallı süsleme anlayışı egemendir. Bursa Türk İslam Eserleri Müzesinde yer alan 15. Yüzyıl'a ait olduğu düşünülen Usta İbrahim Oğlu Usta Ömer ve Şehit Melek Mehmet El Kemani Oğlu

Mehmet'e ait olan şahideler ile Pınarbaşı mezarlığında bulunan ve 15. Yüzyıla ait olan Atar Abdullah Oğlu Hoca Sinan'a ait plaka biçiminde gövdeye sahip şahide, kemer formuna sahip tepelikle sonlandırılan örneklerdendir. Molla Fenari Camii Haziresi'nde yer alan Mehmet Şah Kızı Esleme Şah Hatun, Timurlaş Camii Haziresi'ndeki Oruç Bey Çelebi Oğlu Ali Bey Çelebi, Başçı İbrahim Camii Haziresi'nde bulunan Abdullah Oğlu Hacı İbrahim Emir Sultan Mezarlığındaki Hoca zadeye ait olduğu söylenen plaka biçiminde gövdeye sahip şahideler 14. ve 15. Yüzyıl Bursa örneklerinden yalnızca bir kaçıdır[96].

Akşehir bölgesinde yer alan şahide örneklerine bakıldığında sivri veya dilimli kemerli oldukları dikkati çeker. Eserler incelendiğinde, Süslemenin genellikle alınlık kısmında yoğunlaştığı, cephenin ise kitabe metnine ayrıldığı görülür[97].Kastamonu bölgesinde yer alan şeyh Şaban-ı Veli Camii ve Türbesi Haziresi'ndeki mezartaşlarından bazılarının sivri kemer formuna sahip oldukları görülebilmektedir. Bu örneklerden bir kısmının dönem özelliğinin yanında bölgesel farklılıkları da içerdiği görülmektedir[98].Sivri kemerle nihayetlendirilen şahidelere Eyüp Sultan Mehmet Vusule Efendi Türbesi Haziresi'nde de rastlanmaktadır. 1878 tarihli Ahmet Sıdkı El Kadiriye ait olan ayaktaşı, Şeyh Ahmet Efendinin Zevcesi Şerife Halime Hanıma ait olan ayaktaşı verilebilecek örnekler arasındadır[99].Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'nde de sivri kemer formuyla nihayetlendirilen örneklere rastlamak mümkündür[100].

Üçgen veya dilimli üçgen tepelikle sonlandırılan şahideler Anadolu'nun birçok bölgesinde mevcuttur. Oldukça geniş alanda görülebilen bu form tipi batı Anadolu'da yaygın olarak kullanılmıştır. İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü fotoğraf arşivinde yer alan örnekler[101] İstanbul Karacaahmet

---

[96]**Karaçağ, a.g.e.,** s.86,101.
[97]**Meriç, a.g.m.,** s.146-159.
[98]**M.Taşdemir,** Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camisi Ve Türbesi Haziresi'nde Yar Alan Mezar taşları, (Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003,s.181.
[99]**K.Biçici**, "Eyüp Sultan Mehmet Vusule Efendi Türbesi Haziresi",**Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla III.Eyüp Sultan Sempozyumu,(Tebliğler)** (28-30 Mayıs 1999),İstanbul 2000,s.494,495.
[100]**G.Tunçel**, "Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki Şahideler",**Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi**, Ankara 2005,s.85.
[101] **Lanqueur, a.g.m.,** s.268,269.

Mezarlığı 9. Adada yer alan ve Rukiye hanıma ait olan şahide bu forma örnek olarak gösterilebilir[102].Yine Samsun yöresinde bulunan mezartaşları içinde üçgen bir tepelikle nihayetlendirilen örnekler görülebilmektedir. Kökçü Oğlu mezarlığındaki 1812 tarihli Havva Hatun'a ait olan mezartaşı bunlardan biridir. Forma uygun olarak düzenlenen süsleme programı dönem özelliğini yansıtmaktadır[103].İstanbul Koca Mustafa Paşa(Sümbül Sinan) Camii Haziresi'ndeki mezartaşları incelendiğinde bir kısım örneğin üçgen tepelikle sonlandırıldığı göze çarpmaktadır[104].Ege bölgesi incelendiğinde, üçgen tepelikle nihayetlendirilen birçok mezartaşı örneğine rastlamak mümkündür. Şerife Fatma Hocanın 1797- 1798 tarihli şahideleri, Hafıza Hatice Kadın'ın 1781 tarihli şahidesi, Sokullu Oğlu Hacı Efendinin eşi Ayşe Kadının 1815 1816 tarihli mezartaşı, Hacı Ömer Ağanın eşi İbiş Kadın'ın 1816- 1817 tarihli mezartaşı ile Nalbant Muhammed eşi Rakas Hatun'un 1826- 1827 tarihli mezartaşları verilebilecek örnekler arasındadır[105]. Yine Pınarbaşı 1822, 1828, 1834, 1813, 1830 tarihli mezartaşları, Manisa Gökta'lı Haziresi'ndeki H. 1266 tarihli şahideler, Bergama Harputlu Mescit Haziresi'nde yer alan mezartaşları üçgen formla sonlandırılan mezartaşlarına örnek olarak gösterilebilirler. Menemen Ulu Camii Haziresi'ndeki 1794,1795, 1801, 1833 tarihli mezartaşları, Tire Müzesi'ndeki 1800 tarihli mezartaşı da üçgen formu ile sonlandırılan örnekler arasındadır[106].

Plaka şeklinde gövdeye sahip ve kavuk/sarık/fes ile sonlandırılan mezartaşlarına Anadolu ve Balkanların birçok bölgesinde rastlamak mümkündür. Bu örnekler içinde kavuk formuna sahip Göynük Akşemsettin Türbesi Haziresi'ndeki 1793 tarihli Çapkın Zadeye ait olan mezartaşı[107] ile

---

[102]**Çoktan, a.g.t.,** s.30.
[103]**Nefes, a.g.t.,** s.87.
[104] **M.Nuhoğlu,** Koca Mustafa Paşa(Sümbül Sinan) Camisi Haziresi Mezartaşları Üzerine Bir Araştırma, (Marmara Ünv.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),2003,s.331,384.
[105] **Ülker, a.g.m.,**s.15-18.
[106] **Tunçel, a.g.e.,**1989.
[107]**H.Ö.Barışta,** "Göynük Akşemsettin Türbesi Haziresi'ndeki Mezartaşları"**9.Araştırma Sonuçları Toplantısı, C.I,(28 Mayıs–1 Haziran2001),** Ankara 2002,s.124.

Üsküp Sultan Murat Camii Haziresi'ndeki H.1098 ve H.1189 tarihli örnekler kavuk formlu bir tepelikle sonlandırılmıştır[108].

Beypazarı Müzesi'nde yer alan H.1224 tarihli Ahmet Ağa'ya ait olan örnekte plaka görünüşündeki gövdenin kavuk biçimindeki tepelikle sonlandırıldığı görülür[109]. Yine Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki şahidelerden H.1231 tarihli Safi Zade Efendi'nin mezartaşı ile Lütfullah Efendiye ait olan mezartaşları kavuk formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır[110].

Sarık formuna sahip örneklere Anadolu'nun birçok bölgesinde rastlamakla birlikte bu tür mezartaşları İstanbul, Bursa ve Edirne de oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Dönemin değişen şartları, her alanda olduğu gibi giyim kuşamı da etkilemiş ve bu değişim mezartaşlarına da yansımıştır. Zamanla kavuk ve sarığın yerini fesin almaya başlaması bu değişimin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminde erkeklerin gündelik hayatında başına taktığı kavuk/sarık/fes gibi başlıklar öldükten sonrada mezartaşlarına işlenmiştir.

II. Mahmut döneminden sonra fes giyme zorunluluğunun getirilmesi bu dönemden sonraki mezartaşlarına da yansımıştır. Fes formuna sahip mezartaşlarına İstanbul Koca Mustafa Paşa (Sünbül Sinan) Camisi Haziresi mezartaşlarında[111], yine Eyüpsultan Mehmet Vusuli Efendi Türbesi Haziresi'nde yer alan Sabri Efendiye ait 1904 tarihli mezartaşı[112], Üsküp Sultan Murat Camii Haziresi'ndeki H. 1318 tarihli Muhammed Latif Efendi ile H.1322 tarihli Ahmet Efendi'nin mezartaşları örnek olarak gösterilebilmektedir[113].Yine Ankara Beypazarı Müzesi'nde H.1307 tarihli mezartaşı [114], Ayaş Bünyemin Ayaşi Hazretleri Camii Haziresi'ndeki H.1304 tarihli mezartaşı ile Karakaya mezarlığındaki H.1325 tarihli örnekler[115],

---

[108]**Tunçel,** "Üsküp Sultan Murat Camii Haziresi'ndeki Mezartaşları", **Bilge Dergisi,** Ankara 2004,s.33,34.

[109]**Tunçel,**"Beypazarı Müzesindeki Mezartaşları",**A.Ü.D.T.C.F Dergisi**,Ankara 2005,s.280.

[110] **Tunçel**, "Üsküp İsa Bey Camii...", 2005,s.80,81,84.

[111] **Nuhoğlu, a.g.t.,** s.312,365,370.

[112] **Biçici, a.g.m.,** s.499.

[113] **Tunçel, a.g.m.,** 2004,s.33-35.

[114]**Tunçel,** "Beypazarı Müzesindeki....."**A.Ü.D.T.C.F Dergisi**,Ankara 2005,S.281.

[115]**Tunçel,** "Ayaş Mezartaşları",**E.Ü Sanat Tarihi Dergisi**,Yrd.Doç .Dr. Lale Bulut'a

İstanbul Karacaahmet mezarlığında yer alan Muhammed Kamil Efendiye ait mezartaşı ile H.1270 tarihli Osman Ağa'ya ait mezartaşı fes formuna sahip tepelikle sonlandırılan mezartaşlarına örnek olarak verilebilmektedir[116]. Yine Üsküp Alaca Camii Haziresi'nde yer alan üç örnekte fes formuna sahip bir tepelikle sonlandırılmıştır[117].

Silindirik gövdeli forma sahip baş ve ayakucu şahideleri olan lahit biçimindeki mezarlara örnek olarak, Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camii ve Türbesi Haziresi'ndeki eserler gösterilebilir. 1905 tarihli Mehmet Sabit Efendi'ye ait olduğu bilinen lahit biçimindeki mezarın kapak taşı üzerinde çiçekliğin bulunması dışında, silindir formundaki baş ve ayakucu şahideleri ve bu şahidelerin alt kısımlarının akant yaprakları ile süslenmiş olması Akhisar Paşa Camii Haziresi'ndeki üç örnek ile benzerlik göstermektedir[118]. Yine Samsun yöresinde bulunan ve bugün şahidelerden bir tanesi kırık olan lahit şeklindeki mezarda çiçekliğe yer verilmiş olması ve silindirik forma sahip şahidelerin alt kısmında akant yapraklarının bulunması açısından da benzer özellikler göstermektedir.[119]

Akhisar Paşa Cami Haziresi'nde yer alan beş tane lahit biçimindeki mezarın bir tanesinde baş ve ayakucu şahidesinin aşağıdan yukarı doğru hafifçe genişleyerek yükselen plaka biçimindeki gövdesi, çiçek demeti şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır. Buna benzer örneklere Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki Gazi Osman Mazhar Paşa'ya ait H. 1278 tarihli mezarında rastlanmakta ve Ayakucu şahidesinin stilize çiçek demetinden oluşan bir tepelikle taçlandırıldığı görülmektedir[120].

Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camii ve Türbesi Haziresi'ndeki 1874 tarihli Fatma Hanıma ait olan lahit şeklindeki mezarın, ayaktaşında Akhisar Paşa Camii Haziresi'nde yer alan örnekle benzerlik gösterdiği görülür.

Armağan, İzmir,2005,s.297,300,302.

[116] **E.Çoktan**,Karacaahmet 9.Ada Mezartaşı Kitabeleri,(Marmara Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi),İstanbul,1996,s.34(foto no:1,2).

[117] **Tunçel,** "Üsküp Alaca Camii...",**H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S:1,Ankara,2005,s.235.

[118] **Taşdemir, a.g.t.**,s.165-168.

[119] **Nefes, a.g.t.**, s.196.

[120] **Tunçel,** "Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki Lahit Şeklinde Mezarlar", **Milli Folklor Uluslar Arası Halk Bilimi Dergisi**,(Basm.Yer.Yok) 2005.s.112.

Burada plaka şeklinde gövdeli ayaktaşının çiçek demeti görünüşünde bir tepelikle sonlandırımıştır[121].

Şahidelerde yer alan süslemelerde kullanılan motifler Anadolu'nun pek çok bölgesinde ve Balkanlardaki örneklerle karşılaştırıldığında benzer özellikler göze çarpmaktadır.

Bursa'daki 14.-16. Yüzyıl mezartaşlarında kullanılan Palmet, Rumi ve kıvrım dallar en sık karşılaşılan süsleme programıdır. Alınlığın formuna uygun olarak yerleştirilen motifler hiç boş yer bırakılmaksızın ışık-gölge kontrastı oluşturacak şekilde işlenmiştir. Bu bölgede yer alan Başçı İbrahim Camii Haziresi'ndeki H.855 tarihli Hacı İbrahim Bey'e ait başucu şahidesi incelendiğinde büyük benzerlik dikkati çakmektedir. Yine Molla Feneri Camii Haziresi'nde Esleme Şah Hatun'un H.856 tarihli şahidesi, Pınarbaşı Mezarlığın'daki Hoca Sinan Bey'e ait H. 824 tarihli ayakucu şahidesi, Bursa İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan H.980 tarihli Mehmet Bey'e ait şahide de Palmet, Rumi ve kıvrım dallarının bir arada kullanıldığı görülmektedir[122]. Göynük Akşemsettin Türbesi Haziresi'nde yer alan M.1538 tarihli mezartaşında da aynı süsleme programına yer verilmiştir[123]. İstanbul örnekleri incelendiğinde, benzer özellikler taşıyan mezartaşları ile karşılaşılmaktadır. H. 912 tarihli Kâtip Ferhat Bey'e ait olan mezartaşında alınlık kısmına yerleştirilen kompozisyon Palmet, Rumi ve kıvrım dallardan oluşmaktadır. Kâtip Şemsemdin ve Saraç İshak Beyler'e ait olan mezartaşlarında kullanılan motif, kullanım alanları ve kompozisyon özellikleri açısından benzer özellikler söz konusudur[124]. Akşehirde de benzer özelliklere sahip motiflerin bir arada kullanıldığı görülmektedir[125].

16. Yüzyıldan itibaren başlayan natüralist akımla birlikte çeşitli alanlarda kullanılan stilize çiçek motifleri, kullanıldığı dönemin özelliğine göre oldukça çeşitlilik göstermektedir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu Döneminde sıkça kullanılan lale çiçeğinin yanında diğer çiçek motiflerinin de batılaşma

---

[121] **Taşdemir, a.g.t.,** s.164.
[122] **Karaçağ, a.g.e.,** s.62,67,86.
[123] **Barışta, a.g.m.,** 2001,s.123.
[124] **Ayanoğlu, a.g.m.**, s.216,219.
[125] **Meriç, a.g.m.,** s.150 v.d.

hareketlerinin etkisiyle kıvrımlı hatlar çizerek işlendiği görülmektedir. Doğadan alınarak dönemin özelliğine göre şekillendirilen bu çiçeklere Amasya mezartaşlarında rastlamak mümkündür. Şirvanlı Camii Haziresi'nde yer alan H.1328 tarihli Âmine Hayrulnisa Hanım'a ait mezartaşında stilize çiçek buketinin tepelik kısmını oluşturduğu görülmektedir[126]. Ege bölgesinde yer alan mezartaşları incelendiğinde stilize çiçek motiflerinin mimari öğelerle birlikte kullanıldığı çok sayıda örnekle karşılaşılmaktadır. Bu örneklerden; Pınarbaşı'ndan M.1797 tarihli Ayşe Molla'ya ait mezartaşında, stilize çiçek motiflerinin mimari öğelerin arka tarafından uzandığı görülmektedir[127].

Amasya Bölgesi'nde yer alan bir şahidede kullanılan vazo içinden çıkan stilize çiçek tasviri Paşa Cami Haziresi'nde yer alan lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerinde kullanılan motifle benzerlik göstermektedi(Kat. No:58). Vazo motifindeki farklılık dışında genel olarak çiçeklerin dalları üzerindeki uzanış şekilleri ve çiçek motifleri benzer özellikler taşımaktadır[128].

Vazolu ve vazosuz şekilde tasvir edilen çiçek demetleri XVII. Yüzyılda sayılı olmakla birlikte kullanıldığı bilinmektedir. Ancak en zengin örneklerini XVIII. Yüzyılda vermeye başlayan ve batı etkisi ile süsleme sanatımıza girmiş olan Barok, Rokoko üslubu, tezyinatta stilize edilmiş birçok çiçeğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Mezartaşları dışında taş süslemede, kitaplarda, fermanların üst köşeleride, mimaride, pencere ve dolap kapaklarında çok sayıda çeşitlilik gösteren örnekler sergilenmiştir[129].

Mezartaşlarında kullanılan stilize yaprak motifleri genel olarak incelendiğinde, 18. Yüzyıl ve sonrasında yoğun olarak kullanılan ve batılılaşmanın etkisi ile kendini hissettiren Barok ve Rokoko tarzı süsleme anlayışına uygun olarak işlendiği görülür. Kıvrımlı hatlarla oluşturulan bu motifler oldukça çeşitlilik göstermektedir.

---

[126] **G.Aydoğdu**, Amasya Mezartaşları,(Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1997,s.277.
[127] **Tunçel. a.g.e.,** s.30.
[128] **Aydoğdu,a.g.t.**, s.261.
[129] **G.Ünver**, "Osmanlı Sanatında Vazolu Ve Vazosuz Çiçek Demetleri, **Vakıflar Dergisi,** S.9,Ankara 1970,s.321,322.

Anadolu'nun birçok bölgesinde 18. Yüzyıl ve sonrasına ait mezartaşları incelendiğinde özellikle Batı Anadolu Bölgesinde yer alan örneklerde stilize karakterli yapraklara sıkça yer verildiği görülür. Özellikle mimari ile birlikte kullanılan bu motiflere İzmir Müzesi'nde yer alan 1799 tarihli şahide, Şeyh Camii Haziresi'ndeki 1808 tarihli şahide, Pınarbaşı 1816 tarihli şahidelerinde rastlanmaktadır. Menemen Ulu Camii Haziresi'nde yer alan 1823 ve 1831 tarihli mezartaşları gibi bu bölgede yer alan birçok şahide de özellikle alınlık ve kemer köşeliklerinde stilize yaprak motiflerine yer verildiği dikkati çeker[130]. Yine Samsun yöresinde bulunan Kökçü Oğlu Mezarlığında yer alan 1812 tarihli Havva Hatun'a ait şahide de olduğu gibi bu bölgede yer alan birçok şahidenin tezyinatında stilize yaprak motifine yer verildiği dikkati çeker.

Anadolu Türk sanatında mezartaşları üzerinde oldukça sık kullanılan servi ağacı motifine birçok bölgede rastlamak mümkündür. Manisa Müzesi'nde yer alan 1783 tarihli şahide de kullanılan bu motif üçgen alınlıkta yer almaktadır. Mimari öğelerle birlikte kullanılan servi ağacının, yüzeyinin tarandığı görülür. Zeytinliovada bulunan 1798 tarihli şerife Ayşe Hanım'a ait şahide de, yine servi ağacının üçgen alınlıkta mimari öğelerin arkasına yerleştirildiği dikkati çeker. Batı Anadolu Bölgesi'nde yer alan şahidelerde sıkça karşımıza çıkan bu motif, genel olarak alınlık kısmında yer almakta ve Pınarbaşı, Menemen Ulu Camii Hazireleri'nde, Tire Müzesi'nde ve Zeytinliova da yer alan örneklerde görülmektedir. Yine Manisa Müzesi'nde yer alan 1818 tarihli Fatma Hanım'a ait ayakucu şahidesinde, eksene yerleştirilen servi ağacı motifinin iki yanına yerleştirilen stilize lale çiçeği ile oluşturduğu kompozisyon Akhisar Paşa Camii Haziresi'nde ki şahideler ile benzerlik göstermektedir[131](Kat.No:68,70,71).

İstanbul Eyüp Zal Mahmut Paşa Eyüpsultan Camii, Nakkaş Hasan Paşa Hazireleri'nde de servi ağacı motifiyle bezenmiş örneklere rastlamak mümkündür[132]. Bu örneklerden Nakkaş Hasan Paşa Haziresi'nde bulunan

---

[130] **Tunçel, a.g.e.,** s.37,47,84-86,99,118-120.
[131] **Tunçel, a.g.e.,** s.94.
[132] **Ersoy, a.g.m.,** s.95.

şahidenin cephesi üzerine yerleştirilen üç servi ağacı Akhisar Paşa Camii Hazire'sinde ki şahide ile benzerlik gösterir(Kat. No:69). İç Anadolu bölgesinde yer alan mezartaşlarında da bu motifle karşılaşmak mümkündür. Konya Mevlana Müzesi'nde güneş motifi ile birlikte kullanılan servi ağacının cephe üzerinde eksene yerleştirildiği ve sağa meyilli olduğu görülür[133].Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camii ve Türbesi Haziresi'nde bulunan 1834 tarihli İsmail Efendi'ye ait ayaktaşında cephe eksenine yerleştirilen bu motifin uç kısmı hafif sağa meyilli olarak verilmiştir[134].

Antik dönemden itibaren kullanılmaya başlayan bu motif Bizans, Anadolu Selçuklu, Osmanlı Devletleri döneminde, sıkça karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Döneminde başta İstanbul olmak üzere, Edirne, İznik, Bursa da, Konya, Amasya, Erzurum, Kastamonu, Samsun ve Anadolu'nun birçok bölgesinde gerek mezartaşlarında gerekse çeşme, çini, seramik, halı, kumaş ve ahşap eserlerde, madeni eşya, minyatür, tezhip gibi birçok alanda kendine yer edinen bir motif olma özelliğine sahiptir.

17. Yüzyıldan itibaren oldukça sık kullanılmaya başlayan kâse içinde çiçek ve meyve betimlemeleri bu dönemden öncede kullanılmıştır. Yalnızca mezartaşlarında değil el yazmalarından çinilere, kumaşlardan, çeşmelere ve minyatürlere kadar birçok alanda kullanılmıştır.

Anadolu da mezartaşları üzerinde oldukça sık karşılaşılan bir diğer adıyla natürmort olarak tabir edilen bu betimlemelere İstanbul Mihrişah Sultan Türbesi Haziresi'nde bulunan 19. Yüzyıl'a ait lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerinde rastlamaktayız. Oldukça plastik işlenen bu betimlemelerin birinde kulplu bir kâse içinde stilize yedi tane meyve yer almaktadır. Diğerinde ise yine kâse içinde üzüm meyvesine yer verildiği görülür. Bursa Muradiye Camii Hazire'sinde yer alan 19. Yüzyıl'a ait bir başka taşta, bir kâse içinde büyükçe verilen nar meyvesi bulunmaktadır. Ancak farklı olarak bu nar meyvesine bıçak saplandığı dikkati çeker[135].

---

[133] **N.Bakırcı**, İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezartaşlarında Görülen Dekoratif Sanatlar Ve Semboller, (Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi),Konya 1999,s.387.

[134] **Taşdemir,a.g.t.**, s.172.

[135] **A.Akar**, "Yüzyıllar Boyunca Mezartaşlarında Süslemeler" **Atatürk Konferansları VI, (1973-1974'den Ayrıbasım)**, T.T.K, Ankara 1977,s.94.

İstanbul Eyüpsultan Hazreti Halid Türbesin de yer alan Saliha Sultan'a ait lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerinde meyve dolu kâseler dönemin bezeme anlayışına uygun olarak oldukça plastik bir biçimde işlenmiştir[136]. Edirne Beylerbeyi Camii Haziresi'nde bulunan ancak tarihi ve kimliği bilinmeyen şahidenin alınlık kısmına yerleştirilen bu bezeme anlayışı, merkezde yer almakta ve etrafı Barok karakterli stilize yapraklarla çerçevelenmektedir. Yine Edirne Zehr-İ Mer Camii Haziresi'nde yer alan 1845 tarihli İbrahim Ağa'ya ait lahit biçimindeki mezarın güney cephesinde kâse içinde stilize meyve betimlemelerine yer verildiği görülür[137].

Mezartaşları dışında başka alanlarda da kullanılan bu bezeme anlayışının Topkapı Sarayı III. Ahmet Yemiş Odasının duvar süslemesinde yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapıldıkları dönemin süsleme anlayışını yansıtan bu kompozisyonlara çeşmeler üzerinde de rastlamak mümkündür. Tophane Meydan ile Bereket zade Çeşmeleri verilebilecek örneklerden yalnızca birkaçıdır[138].

Genel olarak mezartaşları incelendiğinde asma ve üzüm bezemesinin farklı biçimde ve farklı alanlar üzerinde uygulandığı ancak genel motif itibari ile benzer özellikler taşıdıkları söylenebilir.

İstanbul Cafer Ağa Türbesi Haziresi'nde yer alan lahit biçimindeki mezarın uzun cephesi üzerinde kullanılan asma ve üzüm motifi bir servi ağacına dolanarak uzanmıştır. Kıvrımlı hatlar oluşturarak uzanan bu motifin, yaprağı, dalı ve salkımı ile bir bütün halinde verilmesi açısından Akhisar Ulu Camii Haziresi'ndeki ile benzerlik göstermektedir(Kat. No:38). Yine Eyüpsultan Camii Haziresi'ndeki bir ayakucu şahidesinde yer alan bu motifin daha stilize edilerek verildiği görülür. Bir servi ağacı motifine dolanarak uzanan bu bezeme anlayışı şahidenin cephesini dolgulandırmıştır[139].

---

[136] **V.Çetintaş** , "İstanbul Eyüpsultan Hazreti Halid Türbesi Haziresi'nde Yer Alan Mezartaşları Konulu Tezin Değerlendirilmesi", **Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler),** (28-30 Mayıs 1999),İstanbul 2000,s.378.

[137] **C.Özer,** Edirne'de Osmanlı Dönemi Natürmort Süslemeli Mezartaşları,(Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1993,s.143,144.

[138] **H.Ö.Barışta, İstanbul Çeşmeleri Bereketzade Çeşmesi**, İstanbul 1989,s.18,28.

[139] **Ersoy, a.g.m.,** s.92-95.

İstanbul Mehmet Vusuli Efendi Türbesi Haziresi'nde, Ahmet Sıdkı El Kadiriye ait olan 1878 tarihli ayakucu şahidesine yerleştirilen üzüm salkımı cephe üzerinde kıvrımlı hatlar oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Yine aynı hazirede yer alan Şerife Halime Hanım'a ait 1883 tarihli ayakucu şahidesinde asma motifinin benzer bir şekilde uygulandığı görülür[140]. Genel olarak üzüm salkımı ya bir serviye ya da herhangi bir nesneye dolanarak verilen uygulamalardan farklı olarak Akhisar Ulu Camii Haziresi'ndeki motifi serbest bırakılmıştır(Kat.No:38).

Geometrik motiflerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan birçok zenginleştirilmiş kompozisyon çeşidi, İslamiyet'ten öncede Orta Doğu sanatında özellikle mimari elemanlarda sıkça kullanılmıştır. Anadolu'da da çok zengin örnekleri bulunan bu tasvirler erken dönemlerden itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Selçuklu ve Beylikler Döneminde de kullanılan bu bezemeler,13. Yüzyılın sonlarına doğru bitkisel karakterli motiflerle birlikte kullanılmaya başlanmıştır. 14. Yüzyıl'da geometrik tasvirlerin yerini daha natüralist yaklaşımlar almaya başlamış, bitkisel karakterli bezemeler yavaşça süsleme programına dâhil edilmeye başlamıştır. Bu küçük değişim geometrik motifleri tamamen ortadan kaldırmadığı gibi özellikle mimari elemanlardaki kullanımını devam ettirmiştir.

Geometrik tezyinatın görüldüğü mezartaşı örneklerine özellikle Bitlis bölgesindeki Ahlât da karşılaşılmaktadır. Yine aynı bölgede yer alan Gevaş mezarlığındaki 14.-16. Yüzyıl örnekleri de birebir benzer olmasa da çokgenlerin, yıldızların kullanımı açısından benzer nitelik görülmektedir[141].

14. 15. Yüzyıl Bursa mezartaşlarında da benzer bir uygulama söz konusudur. Kitabe metnini oluşturan panolar arasında ve şahide cephesinin çevresinde bordür şeklinde meandır motifine yer verildiği görülür[142]. Farklı süsleme programına sahip çok çeşitli rozetler bulunsa da genel form itibari ile benzer özelliğe sahip örnekler oldukça fazladır. İstanbul Barbaros Türbesi

---

[140] **Biçici, a.g.m.,** s.495.
[141] **Karamağaralı, a.g.e.,**s.29-32.
[142] **Karaçağ, a.g.e.**, s.63,65.

Haziresi'nde bulunan lahit biçimindeki mezarın cephesi üzerinde yer alan üç tane rozet buna örnek olarak gösterilebilir[143].Samsun yöresinde bulunan mezartaşlarından 1753 tarihli lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerindeki rozet motifi, genel itibari ile bitkisel karakterli motiflerle dolgunlaştırılmış olması bakımından benzer özellikler gösterir[144]. İstanbul Eyüp Sokullu Mehmet Paşa Türbesi'ndeki Mehmet Bey'e ait lahit biçimindeki mezarın kısa cephesi üzerinde yine merkezde beş yapraklı çiçeğin kademelenerek rozet tasvirini oluşturduğu görülür. Aynı hazire de yer alan Veysi Ağa'ya ait lahit biçimindeki mezarın cepheleri üzerinde aynı uygulama görülür. Kısa cephede birer, uzun cephede üçer tane bitkisel karakterli rozet motifine yer verildiği görülür[145].

Bir şahide de gördüğümüz kandil tasvirine Akşehir, Konya, Ahlât, Edirne, İstanbul gibi birçok yörede bulunan mezartaşlarında da rastlamak mümkündür. Ahlât mezartaşlarında, kandil motifi tek olarak veya dizi halinde verilmiştir[146].Akşehir mezartaşlarında kullanılan kandilin gövde kısmının kimi örneklerde geometrik, kimi örneklerde ise bitkisel karakterli süslemeler ile dolgulandırıldığı dikkati çeker[147].Konya mezartaşlarında da, özellikle bazı Selçuklu Dönemi eserlerinde bu bezemeye rastlanmaktadır. Bire bir benzerlik göstermese de ana motif olarak kandilin kullanılmış olması açısından Konya Müzesi'nde yer alan 995 envanter no'lu Selçuklu Dönemi mezartaşı örnek olarak gösterilebilir[148].İstanbul Koca Mustafa Paşa Camii Haziresi'nde yer alan mezartaşları üzerinde bu motife rastlamak mümkündür. Form açısından farklı olsalar da zincir motifiyle tepe noktasından bağlanmış olmaları bakımından benzer özellik göstermektedir[149].Amasya mezartaşları üzerinde de rastlanan bu süsleme tepeliğin zirve noktasına asılı halde tasvir edilmiştir[150].

---

[143] **Akar, a.g.m.**, 1977,s.189.
[144] **Nefes, a.g.t.**, s.191.
[145] **Günay, a.g.t.**, s.236.
[146] **Karamağaralı, a.g.e.**, s.4-5.
[147] **Benli, a.g.t.**, s.21.
[148] **M.Önder,**Konya Mezartaşlarında Süsleme Unsurları, **Ön Asya**, S:2/13, (bsm.yer.yok) 1966,s.2.
[149] **Nuhoğlu, a.g.t.**,s.310-311.
[150] **Aydoğdu,a.g.t.**, s.274,285.

Vazoya çiçek yerleştirme geleneğine, özellikle Uzak Doğuda rastlanmaktadır. XV. Yüzyılda, Anadolu'daki Osmanlı hâkimiyeti ile birlikte özellikle İslamiyet'in insan ve hayvan resmine sıcak bakmaması, bu motiflerin yerine bitkisel, geometrik ve nesneli bezemelerin almasını sağlamıştır. Bunlar arasında yer alan vazo ve kâseler her türlü sanat dalında kullanılmaya başlanmıştır.

Bursa Yeşil Türbenin Mihrabında yer alan vazo motifi bu türün ilk örneklerinden sayılmaktadır. Yine Bursa Atik Mustafa veya Cem Sultan Türbesinin duvarlarında yer alan vazolu beş adet çiçek buketi yer almaktadır.16. ve 17. Yüzyılda vazo motifinin oldukça sık kullanıldığı görülür. Özellikle taş süslemede, çini tezyinatında sıkça karşımıza çıkmaktadır.

18. yüzyıl'ın ikinci yarısından sonra etkili olan batılılaşma hareketleri her alanda olduğu gibi süsleme programını da etkilemiş ve batı tarzı süsleme anlayışı ile geleneksel motifler sentezlenerek Türk Rokokosu adı altında yeni bir süsleme programı ortaya çıkmıştır. Böylece bu dönemden sonra bütün bezemelerde olduğu gibi vazo ve kâse motiflerinde de çeşitlilik göze çarpar. Yalnızca mezartaşlarında değil tezyini sanatlarımız içinde yer alan duvar çinilerinde, taş, mermer, minyatür, tezhip, ahşap, işleme ve yazmalar gibi birçok alanda kullanılmıştır.

Topkapı Sarayı Çinilerinde, Sultan Ahmet Camii ve Türbesi'nde, Eyüp Sultan Türbesi'nde, Atik Valide Camii, Rüstem Paşa Camii Ayasofya Kütüphanesi ve Türbesi gibi birçok mimari örnekte karşımıza çıkan bu motif, Eyüp Karacaahmet mezarlıklarındaki mezartaşlarında da karşımıza çıkmaktadır[151].

Gerdanlık motifine taş süslemede, fresk ve minyatürlerde yer verildiği görülmekle birlikte, Hindistan, Orta Asya, Mezopotamya ve Mısır'da kullanıldığı bilinmektedir. Ancak çok çeşitli olarak kullanımı Osmanlı Döneminde olmuştur. 16. Yüzyıl'da seyrek olarak görülen bu motife 17. ve 18 Yüzyıl'larda daha çok rastlanmaktadır. 19. Yüzyıldan sonra azalan gerdanlıklı mezartaşları 20. Yüzyılın ilk yarısından sonra artık görülmemeye başlar.

---

[151] **A.Akar**, "Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri"**Vakıflar Dergisi**, Ankara 1969.273-286.

İstanbul Ayvan Saray yolunda bulunan 18. Yüzyıl'a ait bir genç kız taşında bu motife rastlamak mümkündür[152].H.1169 tarihli Ümmi Gülsün'e ait olan mezartaşına işlenen gerdanlık bezemesi boyun kısmına yerleştirilmiştir[153].

Cami tasvirli mezartaşlarına özellikle Batı Anadolu Bölgesindeki mezarlarda ve hazirelerde rastlamak mümkündür.18. ve 19. Yüzyıllara ait Batı Anadolu Bölgesi'ndeki mezar taşları incelendiğinde cami tasvirine sıkça yer verildiği görülür[154]. Allaha ibadet edilen yer olarak kutsal sayılan camii tasviri, mezartaşları dışında kuş evlerinde, sivil yapıların kubbe, tavan veya duvarlarında da kullanılmıştır. Mezartaşları dışında dini veya sivil mimaride kullanılan bu motife örnek olarak Afyon Sandıklı Ulu Cami kubbe eteğinde yer alan Sultan Ahmet Caminin resmi verilebilinir.1870 tarihli bu eser oldukça titiz şekilde işlenmiştir. Yine Beyazıt Seyit Hasan Paşa Medresesi'ndeki Çifte Minareli kuş evi de sivil mimaride kullanılan cami motifine örnek teşkil etmektedir.

Sütunce motifine 14. ve 15. Yüzyıl Akşehir mezartaşları üzerinde rastlanmak mümkündür. Gövdesi tezyinatlı olan bu sütüncelerin başlıklarıda dikdörtgen şeklindedir[155]. Benzer özellikler 14-15. Yüzyıl Bursa mezar taşlarında görülmektedir[156].Yine Konya da Tacül-vezir Türbesinden Müzeye yerleştirilen Kemalettin Kasım'a ait H. 1338 tarihli mezartaşı üzerinde de dikdörtgen başlıklı sütuncelere rastlamak mümkündür [157] .

Tire Müzesi'nde M. 1773 tarihli şahide de, Menemen Ulu Cami Haziresi'nde yer alan M. 1782 tarihli şahide de, Zeytinliova'daki 1795 tarihli şahide de kıvrımlı stilize yapraklı başlığa sahip sütünce motiflerine rastlamak mümkündür [158] .

---

[152] **Akar, a.g.m.,** 1977,s.182.
[153] **G.Tunçel,** "Ayaş Mezartaşları",**E.Ü Sanat Tarihi Dergisi, Yrd. Doç. Dr. Lale Bulut'a Armağan,** İzmir 2005,s.306.
[154] **Tunçel, a.g.e.,** 1989.
[155] **Benli, a.g.t.,** s.19.
[156] **Karaçağ, a.g.e.,** s.36,38,40,60,76.
[157] **Önder, a.g.m.,**1969,s.14.
[158] **Tunçel, a.g.e.,** s.16,18,28.

Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki lahit biçimli mezarlar ve şahideler malzeme, işleniş niteliği, form, süsleme programı açısından Anadolu ve Balkanlar'daki pek çok eserle büyük paralellik göstermektedir.

V- SONUÇ

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'nde, 5 tanesi lahit biçiminde mezar,67 tanesi ise şahide olmak üzere toplam 72 adet eser tespit edilmiştir.

Bunların tarih sınırları H.893/M.1488-H.1336/M.1918 yılları arasını kapsamaktadır. Ancak bu süreç devamlılık göstermemekte ve 16-17.Yüzyıl'a ait eserlere rastlanmamaktadır.

İncelenen eserlerin tamamına yakınında mermer malzeme kullanılmıştır. Ancak taş malzemenin kullanıldığı eserlere de rastlamak mümkündür.

Lahit biçiminde şahideli mezarların tamamı Paşa Camii Haziresi'nde yer almaktadır. Ulu Camii ve Paşa Camii Haziresi'ndeki şahideli mezarların tamamı betona gömülü olduğundan belli bir mezar tipi oluşturmamaktadır.

Form bakımından eserleri incelediğimizde lahit biçimi mezarların dikdörgenler prizması şeklinde olduğu görülmektedir. Bunların şahideleri silindirik gövdelidir. Plaka görünüşünde gövdeye sahip mezartaşlarıda ya yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ya da paralel kenarlarla uzanmaktadır.

İşleniş niteliği açısından daha ziyade alçak kabartma görülmekle birlikte, az sayıdaki eserde yüksek kabartma, oyma ve linear tarzda uygulamalara yer verilmiştir.

Tepelik yüzeyi ile kitabe arası genel olarak yatay uzanan bir veya birkaç silme tarafından sınırlandırılmış olup, az sayıda eserde, iki silme arasına bir süs frizi yerleştirilmiştir.

Kitabe metni genel olarak kemer formu meydana getiren bir veya birkaç silme ile üstten sınırlandırılmıştır. Kitabe satırları kabartma harflerle ve genellikle soldan sağa meyille düzenlenmiştir. Bunun dışında düz veya soldan sağa meyille yazılan eserlerde mevcuttur. Kitabelerde tarih ve kimlik yanısıra, başlangıç ifadesi, dua, dua isteme, tanrıdan istek, nasihat ile birlikte hadis ve ayet içeren bilgilerde mevcuttur.

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'nde yer alan eserler de tezyinat, yapıldıkları dönemin sanat beğenisini yansıtmaktadır. Süslemede

kullanılan bitkisel motifler incelendiğinde, Palmet, Rumi, kıvrım dallar, servi, hayat ağacı, lale, gül, karanfil ve meyve tasvirlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı dikkati çeker. Geometrik motifler genel olarak zencerek, baklava dilimi, daire, ay-yıldız, madalyon, pano, rozet, çokgen ve üçgenlerdir. Ayrıca mezartaşlarında kandil, şamdan, mum, vazo, kâse ve gerdanlık gibi nesneli bezemelere de yer verildiği görülür. İncelenen eserler de. Camii motifi yanı sıra sivil mimariye ait tasvirlerde yer almaktadır.

Akhisar Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki eserler Anadolu ve Balkanlardaki birçok eserle form ve bezeme bakımından büyük benzerlik göstermektedir. Dileğimiz bu kültürel varlıklarımızın en kısa zamanda belgelenerek koruma altına alınmaları ve her biri ayrı bir dünya olan bu eserlerin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.

VI-KAYNAKÇA

AÇIKGÖZOĞLU, A. SACİT;"Eyüp Sultan Silvetinin Manevi Dış Amilleri", **Tarih Kültür Ve Sanatıyla V.Eyüp Sultan Sempozyumu, (Tebliğler),(11-13 Mayıs 2001)**,İstanbul 2002.

AÇIKGÖZOĞLU, A.SACİT; "Eyüp Sultan Civarında İmzalı Mezartaşları, (Marmara Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 1995.

ADEMOĞLU, BEYHAN; Karacaahmet 7.Ada Mezartaşları,(Marmara Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2002.

AKAR, AZADE; "Eski Türk Mezartaşlarının Süslerine Dair" **Sanat Dünyamız**, S.2,(Basm.Yer.Yok) 1974,s.1221.

AKAR, AZADE; "Yüzyıllar Boyunca Mezartaşlarında Süslemeler" **Atatürk Konferansları VI, 1973-1974'den (Ayrıbasım),** T.T.K, Ankara 1977,s.73-92.

AKAR, AZADE; "Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri"**Vakıflar Dergisi**, S.8,Ankara1969,s.267271

ALGIN,Y-BOZACI,B.G;Akhisarın Yeral Tarihi,Akhisar 1999.

ANONİM;Büyük Bayramda Akhisar,(Feyizli Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümü Münasebetiyle1923-1933), Akhisar Ticaret Odası Yayınları, İzmir 1933.

ARIK, M. OLUŞ; Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", **Anadolu(Anatolia)**,C.XI(1967) Ankara 1969,s.57-100.

ARIK, RÜÇHAN; Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, **Sanat Eserleri Dizisi**, Ankara 1976.

ASLANAPA, OKTAY; Türk Cumhuriyetleri Mimarlık Abideleri, Ankara 1996.

ASLANAPA, OKTAY; Türk Sanatı, İstanbul 1997.

AYANOĞLU,F.İSMAİL; "Fatih Devri Ricali Mezartaşları Ve Kitabeleri",**Vakıflar Dergisi, C.IV**, Ankara 1958,s.193-232.

AYDOĞDU,GÜNNUR; Amasya Mezartaşları,(Gazi Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1997.

BAKIRCI,NACİ; İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezartaşlarında Görülen Dekoratif Sanatlar Ve Semboller, (Selçuk Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi),Konya 1999.

BARIŞTA,H.ÖRCÜN;"Göynük Akşemsettin Türbesi Haziresi'ndeki Mezartaşları", **9.Araştırma Sonuçları Toplantısı**,C.I,(28 Mayıs–1 Haziran, 2001), Ankara 2002,s.117-124.

BARIŞTA,H.ÖRCÜN;"İstanbul Çeşmeleri Bereketzade Çeşmesi,İstanbul 1989.

BEKAR, SERDAR;"Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezartaşları Ve Kitabeleri", **Türk Halk Kültürünü Araştırma Ve Tanıtma Vakfı Yayınları**,Ankara 2001.

BENLİ, YUSUF; Akşehir'de Bulunan Süslemeli Türk Mezartaşları,(Selçuk Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek LisansTezi),Konya 1992.

BİÇİCİ, KAMİL;"Eyüpsultan Mehmet Vusuli EfendiTürbesiHaziresi**",Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla,(III. Eyüpsultan Sempozyumu),(Tebliğler),(28-30 Mayıs 1999)**, İstanbul 2000,s.490-501.

CEZAR, MUSTAFA; Anadolu Öncesi Türklerde Şehir Ve Mimarlık, İstanbul,1977.

ÇAL, HALİT;"İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar", **Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler),(28-30 Mayıs 1999),**İstanbul2000.s.207-225.

ÇETİNKAYA,H.SİBEL; "Akhisar Ulu Camii" Ege **Ünv Sanat Tarihi Dergisi,Yard.Doç.Dr.Lale Bulut'a Armağan**, İzmir 2005,s.45-60.

ÇETİNTAŞ,VİLDAN; "İstanbul Eyüpsultan Hazreti Halid Türbesi Haziresi'nde Yer AlanMezartaşları Konulu Tezin Değerlendirilmesi", **Tarihi KültürüVe Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler),(28-30 Mayıs 1999),**İstanbul 2000,s.372-379.

ÇOKTAN,EKREM;.,Karacaahmet 9.Ada Mezartaşı Kitabeleri, (Marmara Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü YayınlanmamışYüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996.

ÇORUHLU,YAŞAR; "Kurgan Ve Çadır(Yurt)'dan Kümbet Ve Türbeye Geçiş",**Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü Ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu, (18–20 Aralık 1998),Mezarlık Vakfı,** İstanbul 1999,s.47-63.

ÇULPAN, CEVDET; Serviler, İstanbul 1961.

DAĞLIOĞLU, H.TURHAN; "Sanat Bakımından Mezar Ve Mezartaşları Ve Karacaahmet Mezarlığı"**Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi, (19–24 Ekim 1959),** Ankara 1962,s.120-139.

DAĞLIOĞLU,H.TURHAN;"Mezarlarımız Ve Mezartaşlarımız",**Tarihten Sesler**, S.3,(basm.yer.yok)1943,s.13-18.

DAĞLIOĞLU,H.TURHAN;"Mezar Ve Mezar Örnekleri",**Yeni Türk**, S:1/34,(basm.yer.yok) 1935,2173-2177.

DEMİRİZ, YILDIZ; **Osmanlı Kitap Sanatında Doğal Çiçek**,İstanbul 2005.

DİYARBEKİRLİ, NEJAT; **Hun Sanatı**, S.99-108,İstanbul 1972.

ELİTEZ,GÜLGÜN; Türk Mezartaşlarında Bitki Motifi, (Mimar Sinan Ünv. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez)i,İstanbul1996.

ERBEK, GÜRAN;"Hayat Ağacı Motifi I", **Antika Dergisi**,S.15, , İstanbul 1986,s.29-96.

ERSOY, AYLA; "Eyüp'deki Mezartaşlarında Servi Ağacı Kültü" **Tarihi Kültürü Ve SanatıylaV. Eyüpsultan Sempozyumu,(Tebliğler)**(11-13 Mayıs 2001),İstanbul 2002,s.90-95.

EYİCE, SEMAVİ; "Mezarlıklar Ve Hazireler" **İslam Dünyasında Mezarlıklar Ve Defin Geleneklerinden (Ayrıbasım)**, Ankara 1996,s.123-134.

GÜNAY, YASEMİN; **16. Yüzyıl Osmanlı Mezar Ve Mezartaşları**, (Mimar Sinan Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2002.

GÜNDOĞDU, HAMZA; "İkonografik Açıdan Türk Sanatında Rumi Ve Palmetler",**Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar. Güner İnan'a Armağan**, Ankara 1993.s.197-211.

HASEKİ, METİN; Plastik Açıdan Türk Mezartaşları **İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları**, İstanbul 1976.

İNAN, ABDULKADİR; "Makaleler Ve İncelemeler", VII.Seri, S.1,(basm.yer.yok)1968,s.497-509.

İNAN,ABDULKADİR; Tarihte Bugün, Şamanizm Ve Materyaller Ve Araştırmalar, Ankara 1972.

KALFAZADE, S-ERTUĞRUL, Ö;"Kandil Ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, CII, İstanbul 1989.s.23-34.

KARA, HACER.-DANIŞIK, ŞERİFE; Konya Mezarlıkları Ve Mezartaşları, MeramBelediyesi Kültür Yayınları, Konya 2005.

KARAÇAĞ, DEMET; Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları, Ankara1995.

KARAMAĞARALI, BEYHAN; Ahlat Mezartaşları, Ankara 1992.

KUŞOĞLU, M.ZEKİ;"MezartaşlarındaHuvve-L Baki",**İlgi**, S.43, İstanbul 1985,s.31-35.

LANQUEUR,H.PETER;"Osmanlı Mezartaşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler" **Suut Kemal Yetkin'e Armağan,** H.Ü,Ankara 1984,s.263-273.

MERİÇ,R.MELUL; "Akşehir Türbe Ve Mezarları"**Türkiyat Mecmuası,** C.V,(Basm. Yer. Yok)1936,s.141-212.

NEFES,EYÜP; **Samsun Yöresinde Bulunan Mezartaşları**, (Ondokuz Mayıs Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2002.

NUHOĞLU, MEHMET; Koca **Mustafa Paşa(Sünbül Sinan) Camisi Haziresi Mezartaşları Üzerine Bir Araştırma,(**Marmara Ünv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),İstanbul 2003.

ÖGEL, BAHADDİN; İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi,Orta Asya Kaynak Ve Buluntularına Göre, Ankara 1962.

ÖGEL, SEMRA; Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı, Ankara 1987.

ÖNALP, TÜRKAN; "İstanbul'daki Barok Türbeler",**Ön Asya,** S. 23/24-27,(basm. yer. yok) 1967,s.12-15.

ÖNDER, MEHMET; "Mezarlıklar Ve Mezartaşlarımız" **Türk Yurdu,** S.253, (basm. yer. yok)1956,s.621-622.

ÖNDER, MEHMET; Konya Mezartaşlarında Süsleme Unsurları, **Ön Asya,** S.2/13, (basm.yer.yok) 1966,s.5-7

ÖNDER, MEHMET; "Konya Mezartaşlarında Şekil Ve Süsler" **Türk Etnografya Dergisi**, S.XII, Ankara 1970,s.13-16.

ÖNEY, GÖNÜL; Beylikler Dönemi Sanatı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

ÖZER,CEBE; Edirne'de Osmanlı Dönemi Natürmort SüslemeliMezartaşları, (Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1993.

PALA, İSKENDER; " Eyüp Sultan'da Ebusuud Haziresi" **Tarihi Kültürü Ve Sanatıyla V.Eyüp Sultan Sempozyumu, (Tebliğler)(11-13 Mayıs** 2001),İstanbul 2002,s.186-191.

SÖZEN, METİN- TANYELİ, UĞUR; Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1992.

ŞAPOLYO, E.BEHNAN;"Türk Mezartaşları" **Ön Asya**, S.5/57, (basm.yer.yok)1970,s.10-11.

TAŞDEMİR, MERAL; Kastamonu Şeyh Şaban-I Veli Camisi Ve Türbesi Haziresi'nde Yer Alan Mezartaşları, (Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003.

TAYANÇ, M.MEMDUH; "Türk Süsünde Çiçek" **Tarih Haziresi**, S.9 İstanbul 1951,s.434-435.

TAYANÇ, M.MEMDUH; "Türk Süsleme Sanatında Mezartaşları"**Tarih Hazinesi**,C.1,S.7,İstanbul (basm.tarh.yok),s.2044-2046.

TAYANÇ, M.MEMDUH; "Türk Vefası Ve Mezartaşları Gerdanlıklar" **Tarih Konuşuyor,** C.5, S.25,(basm.yer.yok) (basm.tarh.yok),s.2044-2045

TEKÇE,E.FUAT; Pazırık Altaylarından Bir Halının Öyküsü,Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara 1993.

TUNCER, O.CEZMİ; Anadolu Kümbetleri, I.Selçuklu Dönemi, Ankara 1986.

TUNÇEL, GÜL; Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları, Kültür Bakanlığı Yayınları, , Ankara 1989.

TUNÇEL, GÜL; "Türklerde Mezartaşı Geleneğine Kısa Bir Bakış", **Bilge,** Ankara 1996,s.16-18.

TUNÇEL, GÜL; "Üsküp Sultan Murat Camii Haziresi'ndeki Mezartaşları", **Bilge Dergisi**, Ankara 2004,s.20-38.

TUNÇEL, GÜL; "Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki Lahit Şeklinde Mezarlar",**Milli Folklör Uluslar Arası Halk Bilimi Dergisi**,(basm.yer.yok)2005,s.105-115.

TUNÇEL, GÜL; "Ayaş Mezartaşları",**E.Ü Sanat Tarihi Dergisi,Yrd.Doç.Dr.**

Lale Bulut'a Armağan, İzmir 2005,s.277-307.

TUNÇEL, GÜL;"Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler",**H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi** S.1,Ankara 2005,s.215-236.

TUNÇEL, GÜL; "Üsküp İsa Bey Camii Haziresi'ndeki Şahideler", **Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi**, Ankara 2005,s.59-85.

TUNÇEL, GÜL; "Beypazarı Müzesindeki Mezartaşları",**A.Ü.D.T.C.F Dergisi**, Ankara 2005,s.267-284.

TÜFEKÇİOĞLU, ABDÜLHAMİT; "Türk İslam Dönemi Türbe Ve Mezar Kitabelerinde Tarih İbaraleri"Geçmişten" **Günümüze Mezarlık Kültürü Ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**,(İstanbul 18-20 Aralık 1998),İstanbul 1999,s394-404.

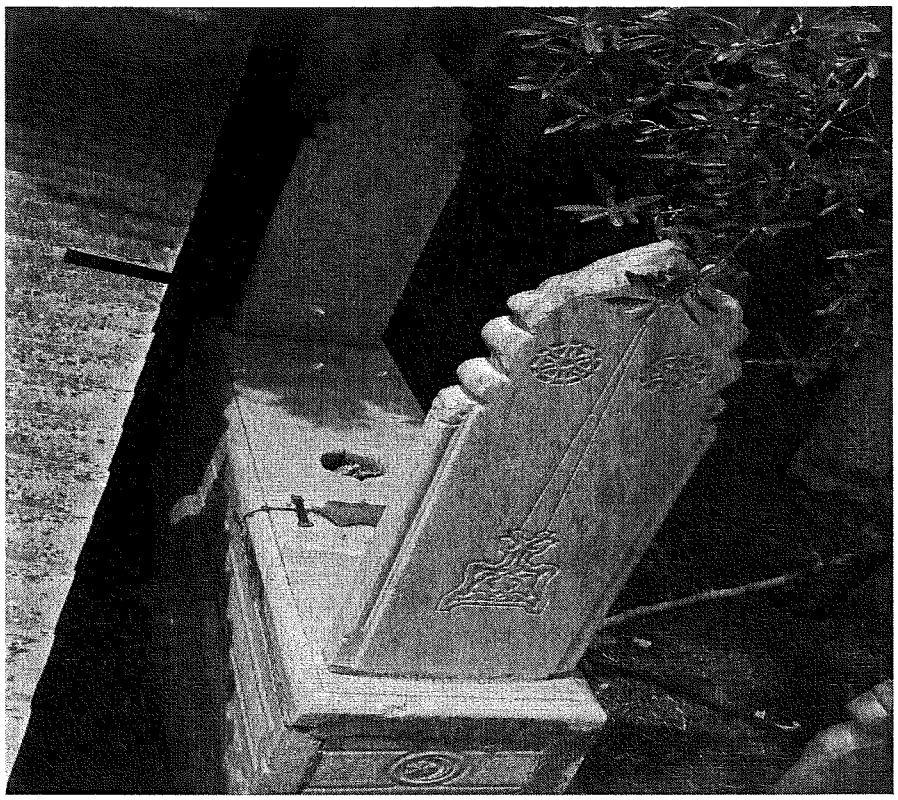
ÜLKER, NECMİ; "İzmir-Pınarbaşı Mezar Kitabeleri",(XVIII Ve XIX.Yüzyıl), **II. Araştırma Toplantısı,** (16– 20 Nisan 1984), Ankara1985,s.1-19.

ÜNVER, GÜLBÜN; "Osmanlı Sanatında Vazolu Ve Vazosuz Çiçek Demetleri, **Vakıflar Dergisi**, S.9,Ankara 1970,s.321-329.

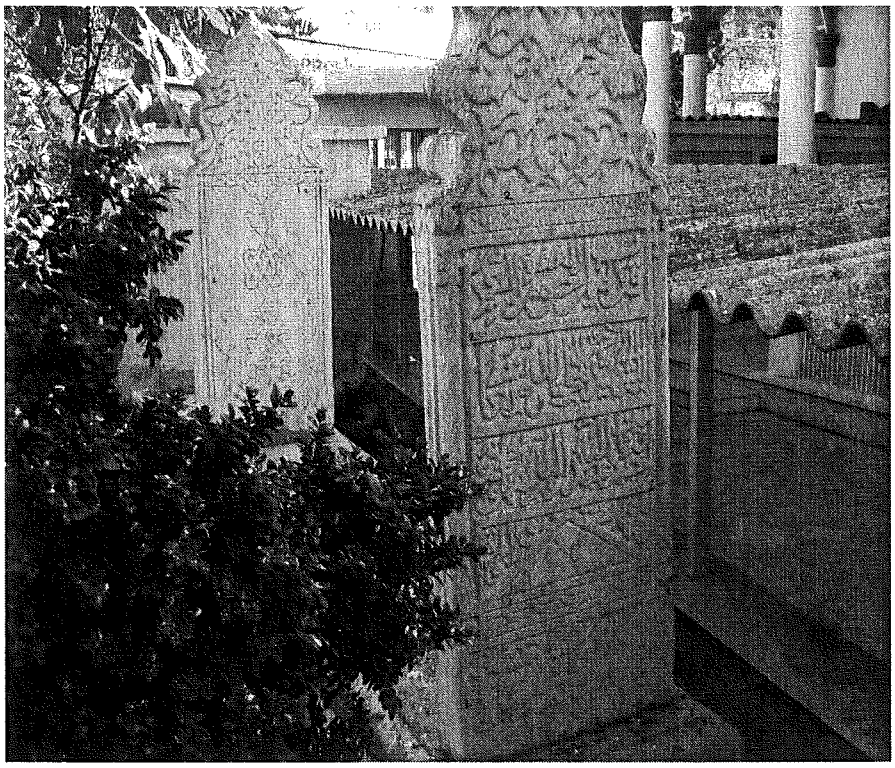
ÜNVER, S.AHMET; "XIV Asırda Anadolu Selçuklularının Ananesine Bağlı Mezartaşları Üzerine", **Vakıflar Dergisi**,C.XII,Ankara 1978,s.15-26.

ÜSTÜN, KUTAY; Ordu Yöresi Osmanlı Dönemi Mezartaşları,(Haccetepe Ünv.Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi),Ankara 2003.

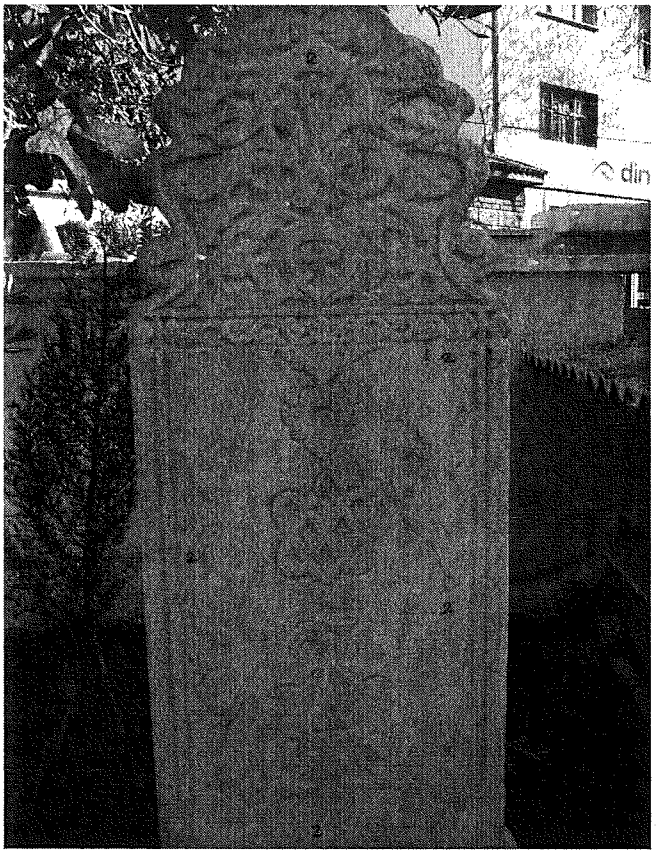
YETKİN, ŞERARE;"Yeni Bulunmuş Figürlü Mezartaşlar" **Selçuklu Aştırmalar Dergisi,** S.I,(basm.yer.yok)1970,s.149-156.

RESİM NO: 1 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.893/M.1488 Tarihli Şahide, (Kat. No:1)

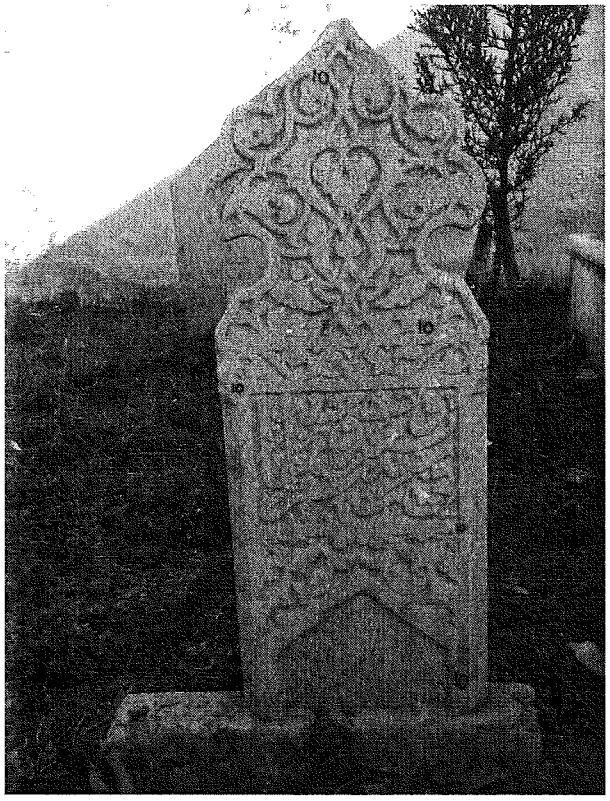
RESİM NO:2 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.893/M.1488 Tarihli Şahide, (Kat. No:1)

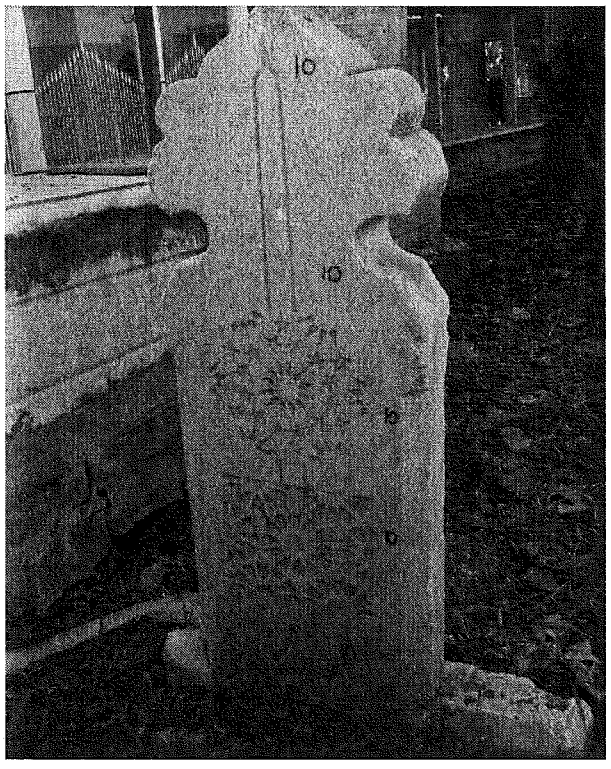
RESİM NO:3 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.893/M.1488 Tarihli Şahide, (Kat. No:1)

RESİM NO: 4 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.893/M.1488 Tarihli Şahide, (Kat. No:1)

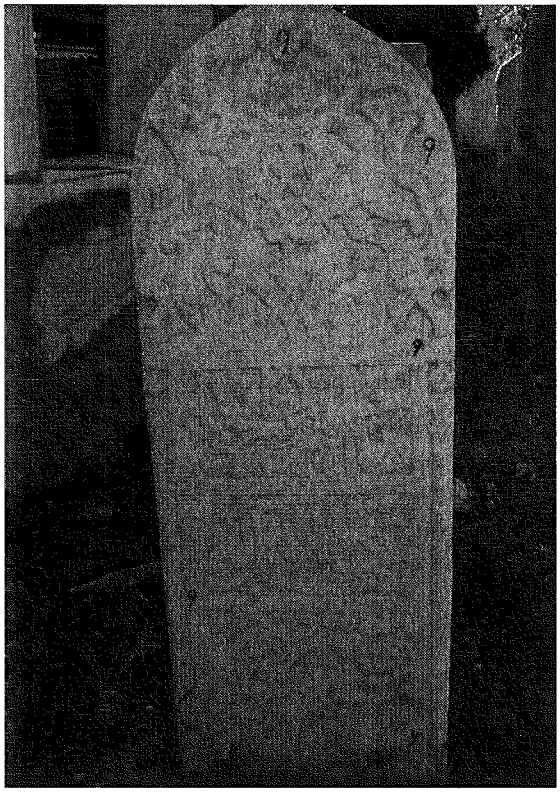
RESİM NO:5 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.899/M.1494 Tarihli Şahide, (Kat No:2)

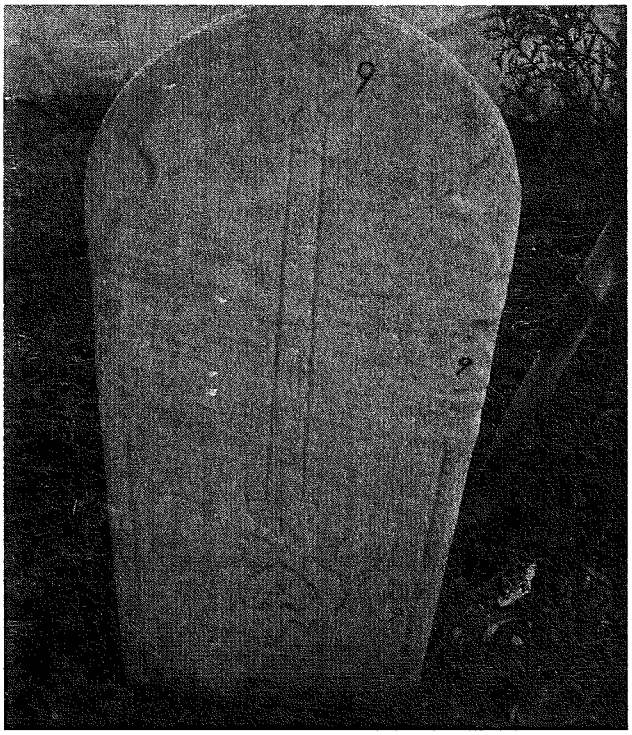
RESİM NO:6 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.899/M.1494 Tarihli Şahide, (Kat No:2)

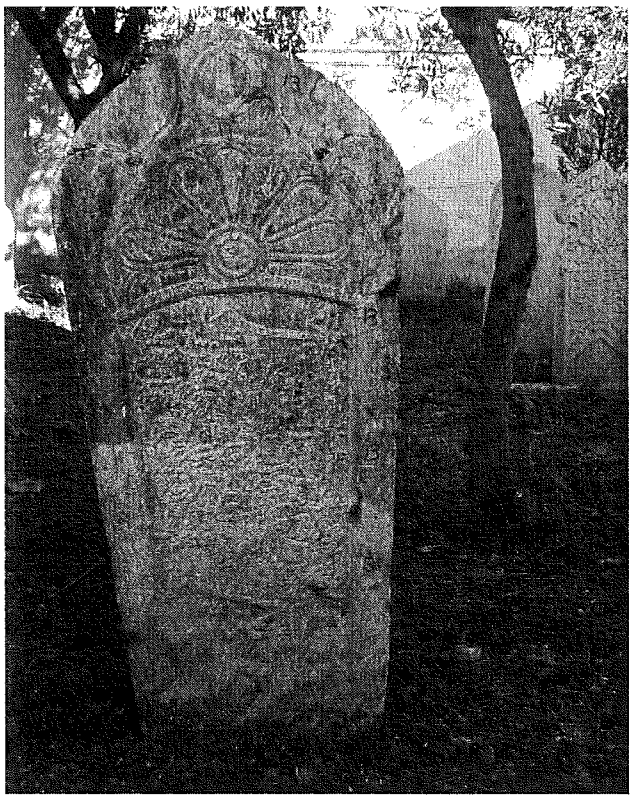
RESİM NO:7 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.899/M.1494 Tarihli Şahide,(Kat No: 3)

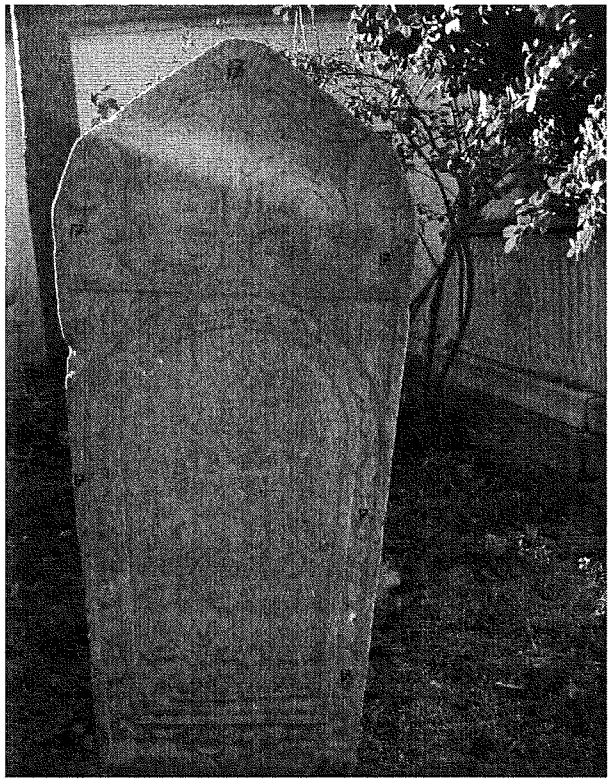
RESİM NO: 8 Akhisar Paşa Camii Haziresi,H.904/M.1499 Tarihli Şahide,(Kat.No: 4)

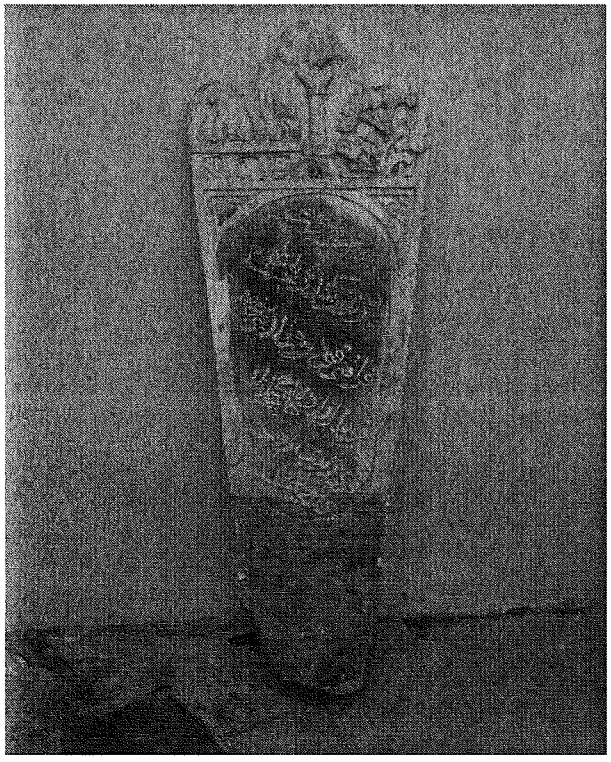
RESİM NO: 9 Akhisar Paşa Camii Haziresi,H.904/M.1499 Tarihli Şahide,(Kat. No: 4).

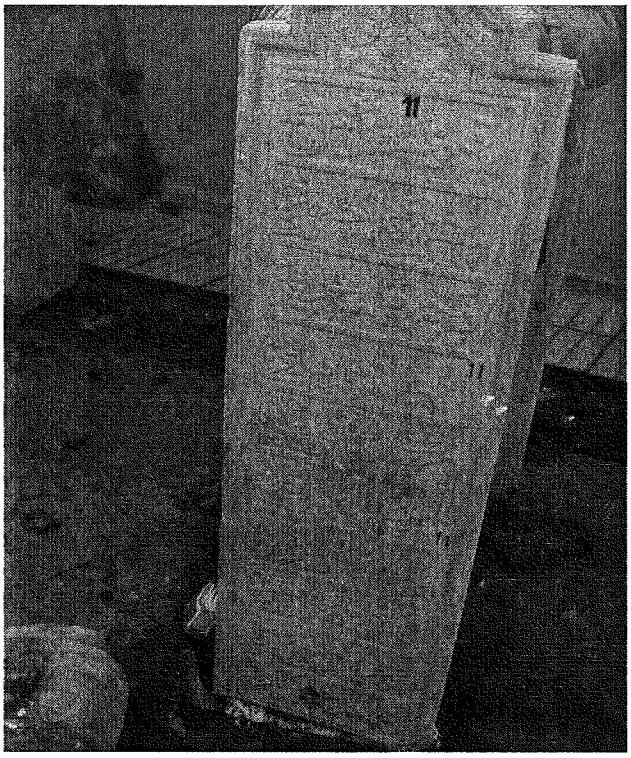
RESİM NO: 10 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1172/M.1759 Tarihli Şahide,(Kat No:5)

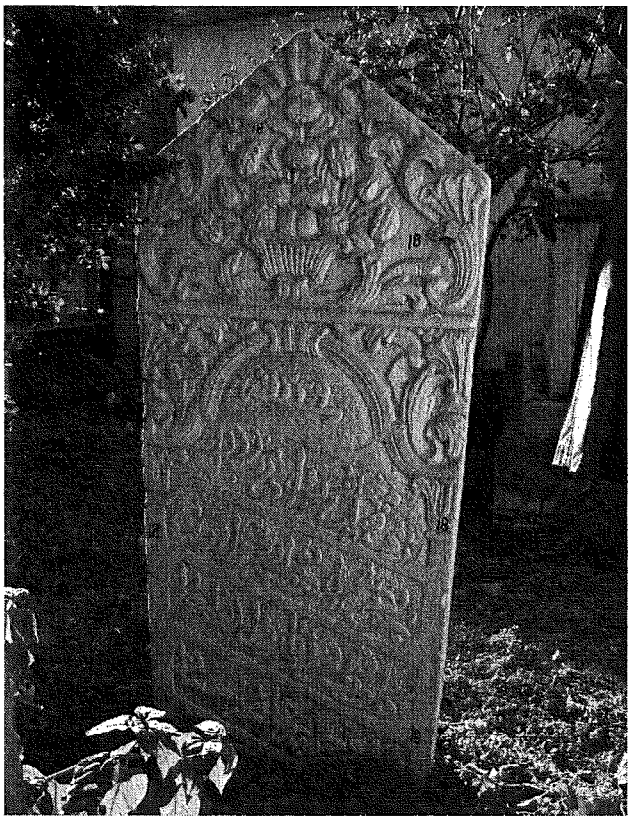
RESİM NO: 11 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1182/M.1768 Tarihli Şahide,(Kat No: 6)

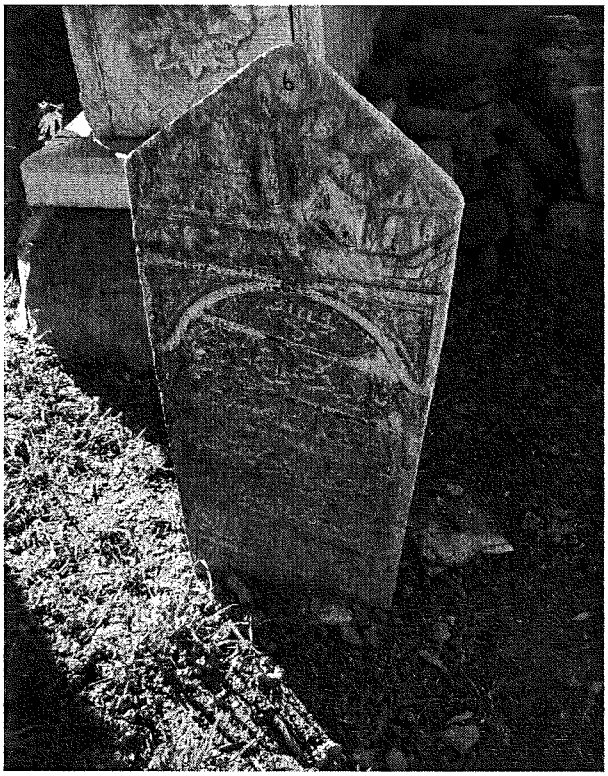
RESİM NO: 12 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1203/M.1788 Tarihli Şahide,(Kat. No:7)

RESİM NO:13 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1215/M.1801 Tarihli Şahide,(Kat. No:8).

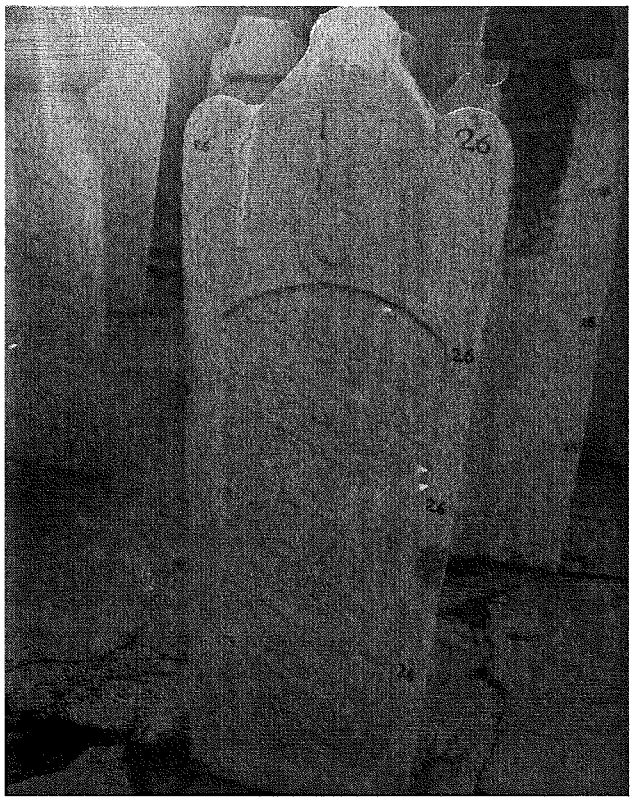
RESİM NO:14 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1229/M.1814 Tarihli Şahide,(Kat. No:9)

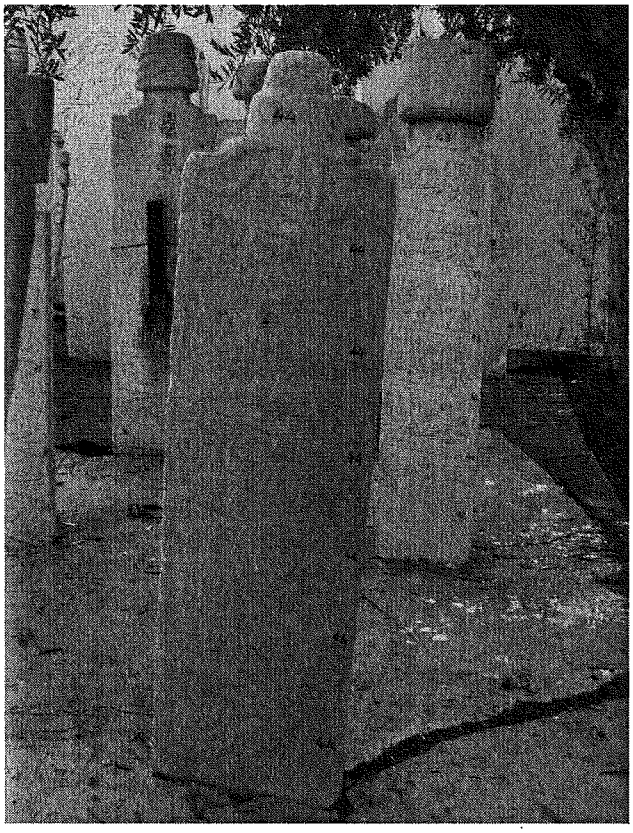
RESİM NO:15 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1229/M.1814 Tarihli Şahide,(Kat No:10)

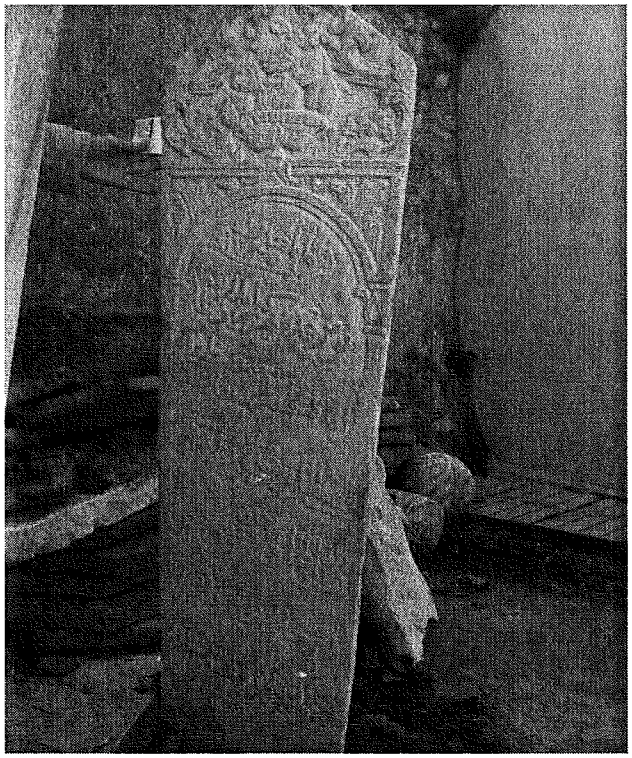
RESİM NO: 16 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1229/M.1814 Tarihli Şahide,(Kat No:11)

RESİM NO:17 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1231/M.1816,(Kat No:12).

RESİM NO:18 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1233/M.1818,(Kat No:13).

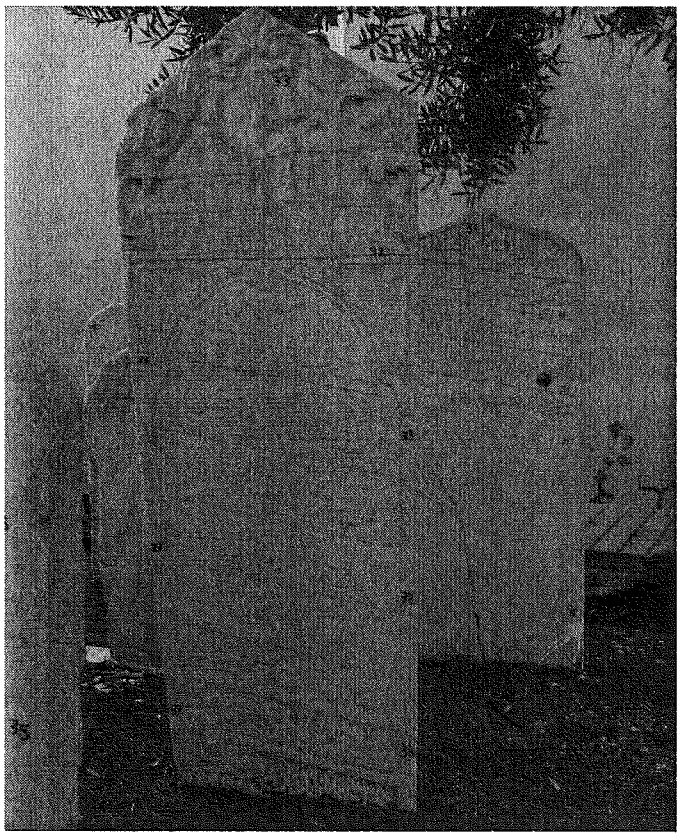
RESİM NO: 19 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1235/M.1819-1820,(Kat. No:14)

RESİM NO: 20 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1242/M.1827,(Kat No:15).

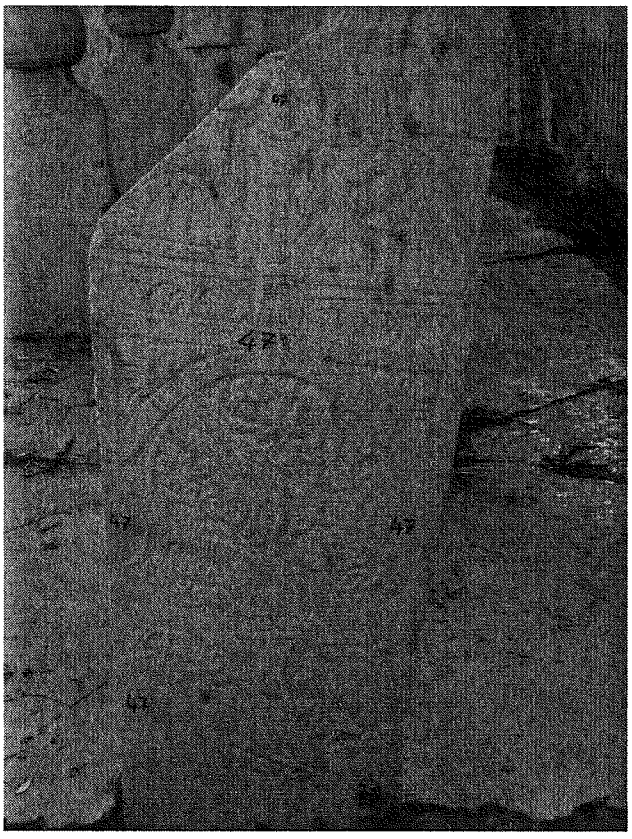
RESİM NO: 21 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1243/M.1828,(Kat No:16).

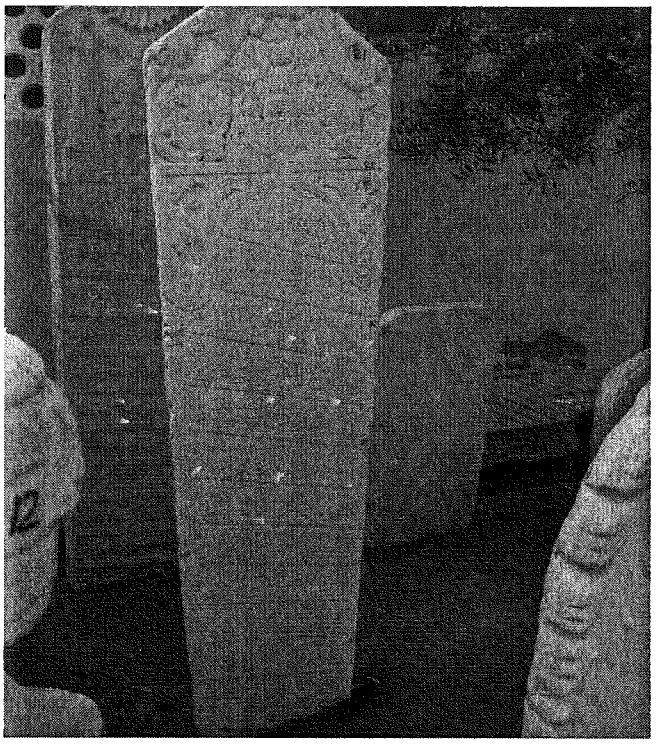
RESİM NO: 22 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1245/M.1830,(Kat No: 17).

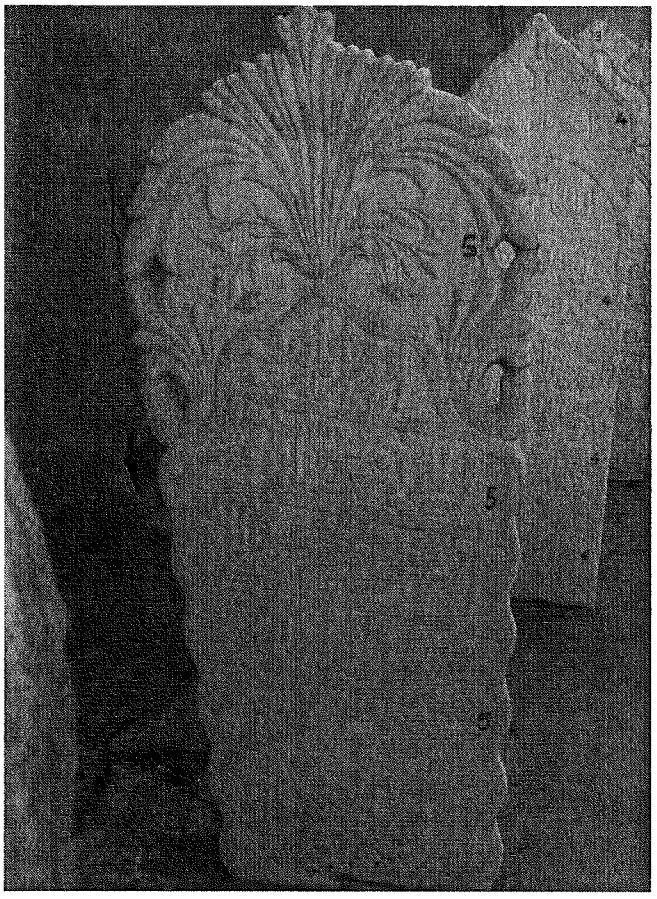
RESİM NO: 23 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1246/M.1831,(Kat. No:18)

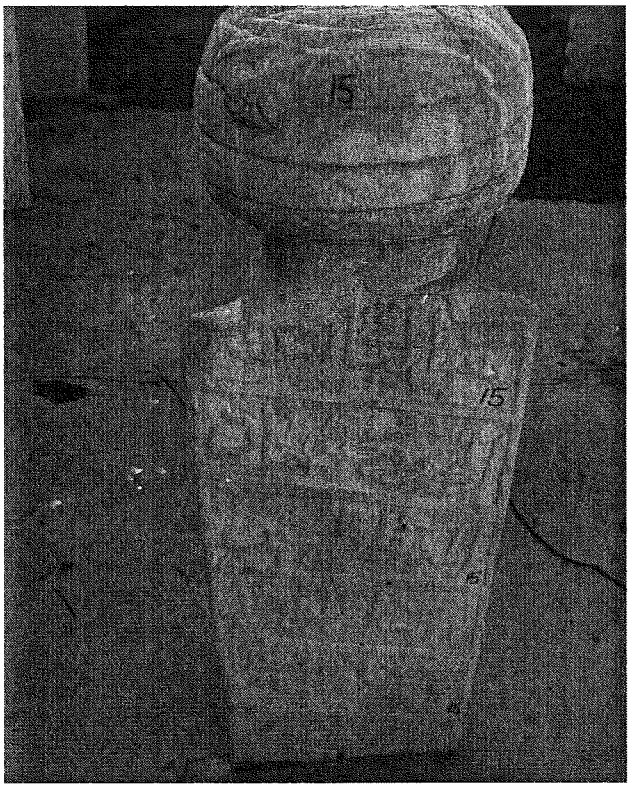
RESİM NO: 24 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1253/M.1837,(Kat. No:19).

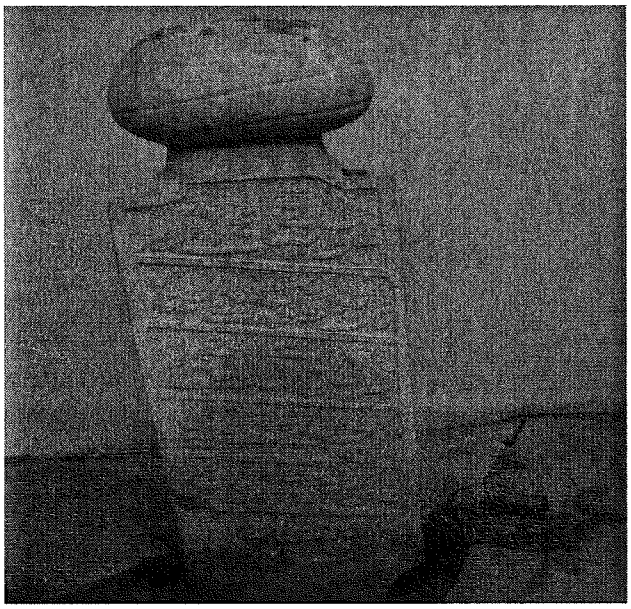
RESİM NO:25 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1255/M.1839,(Kat. No:20).

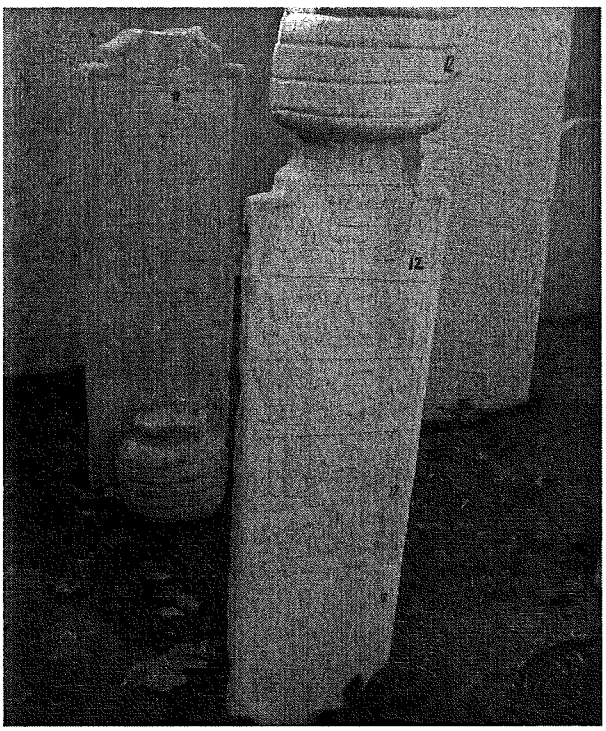
RESİM NO:26 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1257/M.1841,(Kat. No:21)

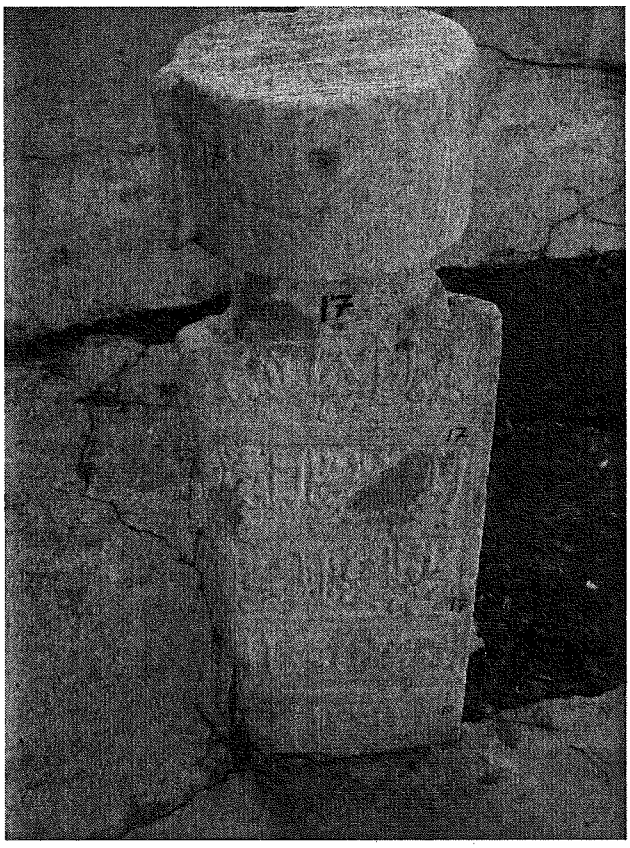
RESİM NO:27 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1261/M.1845,(Kat. No:22)

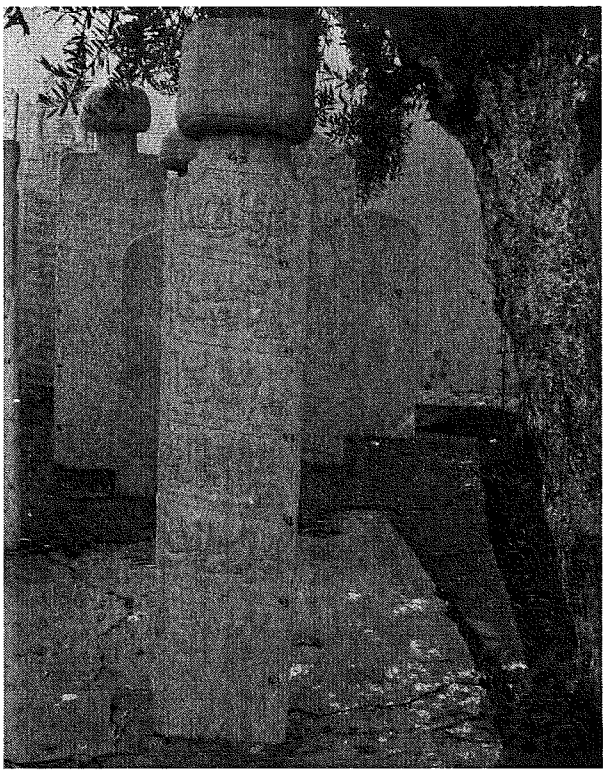
RESİM NO: 28 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1264/M.1848,(Kat. No:23)

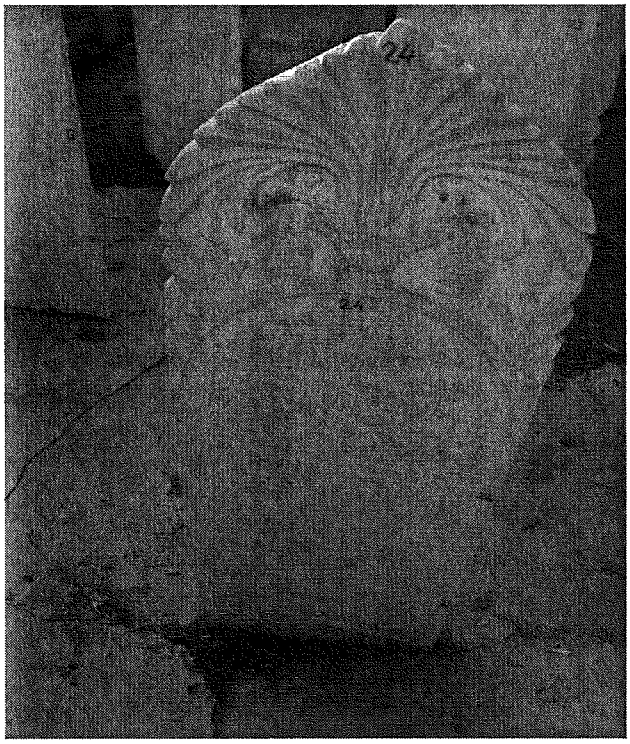
RESİM NO:29 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1267/M.1851,(Kat No:24)

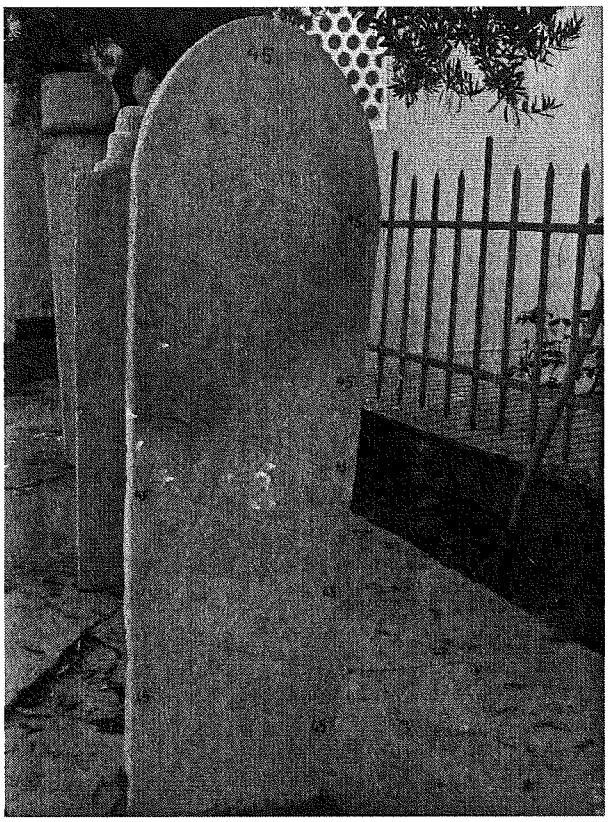
RESİM NO: 30 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1268/M.1852,(Kat No:25).

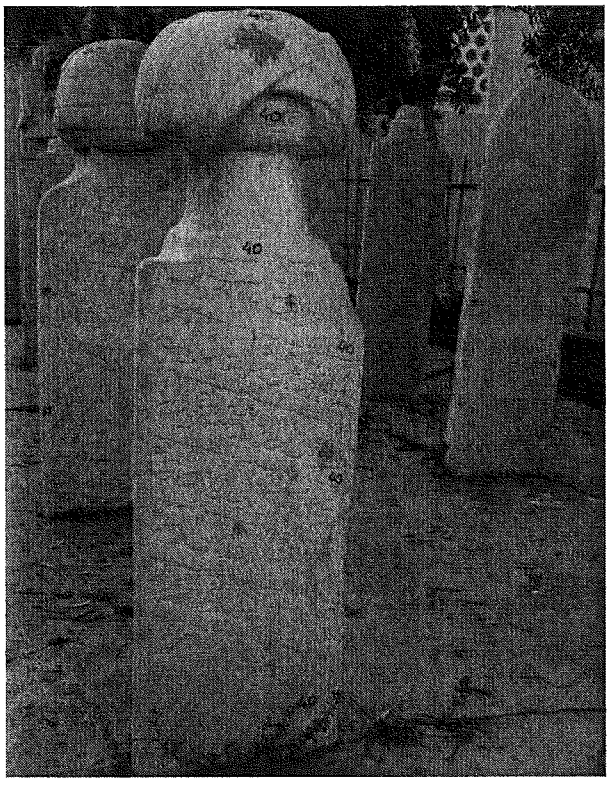
RESİM NO: 31 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1268/M.1852(Kat. No:26)

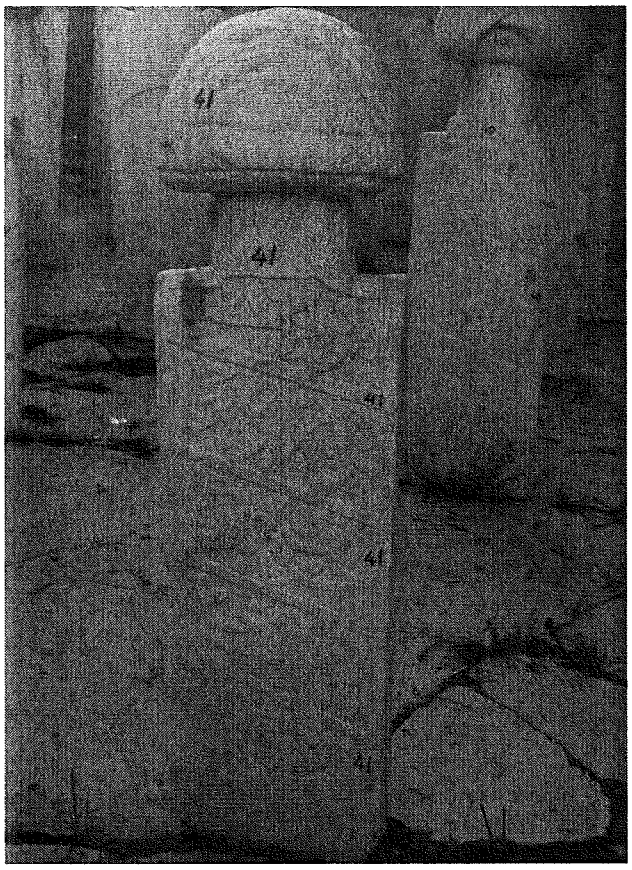
RESİM NO:32 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1269/M.1853,(Kat No:27).

RESİM NO: 33 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1271/M.1855,(Kat No:28)

RESİM NO:34 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1275/M.1859,(Kat No:29).

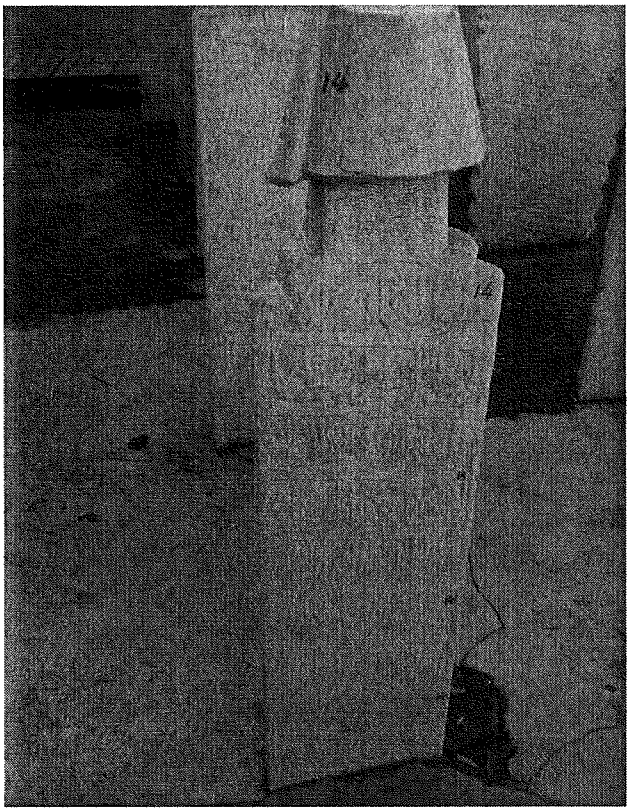
RESİM NO:35 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1276/M.1860,(Kat. No:30).

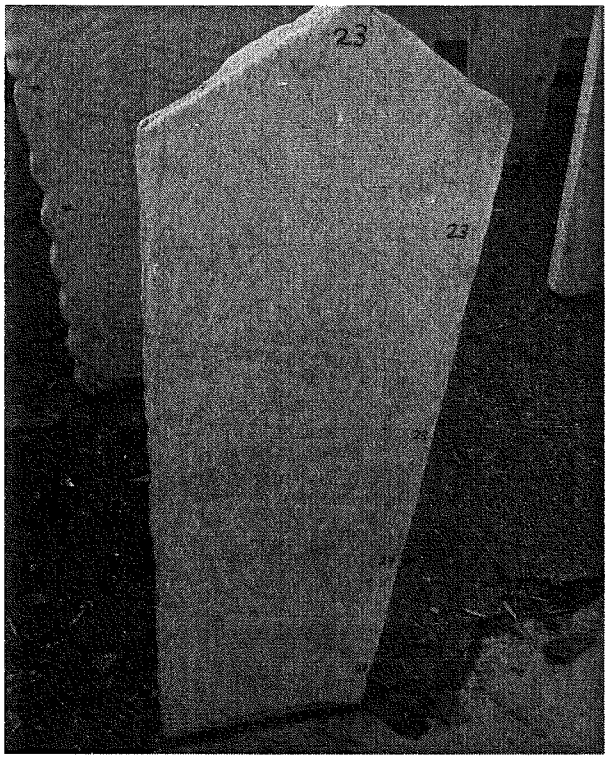
RESİM NO: 36 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1277/M.1861,(Kat No: 31).

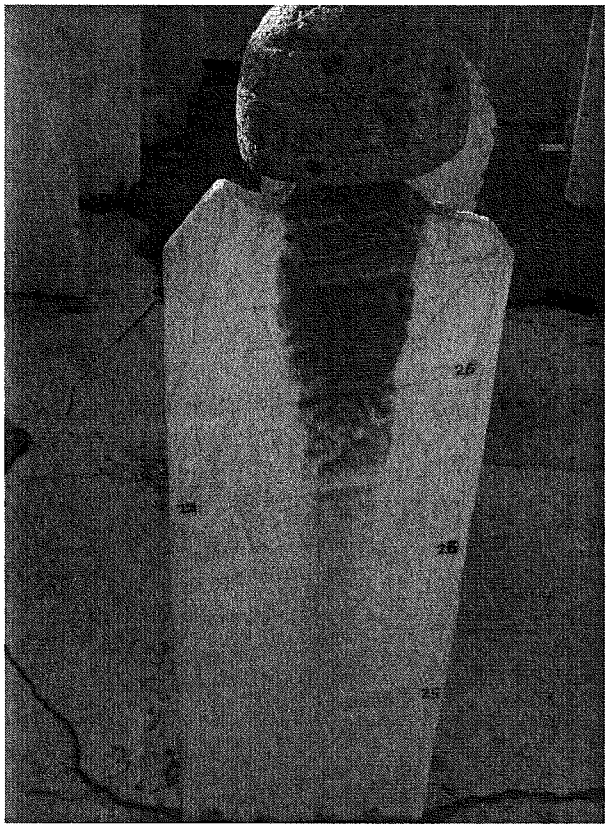
RESİM NO:37 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1278/M.1862(Kat No:32).

RESİM NO: 38 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1281/M.1865,(Kat No:33).

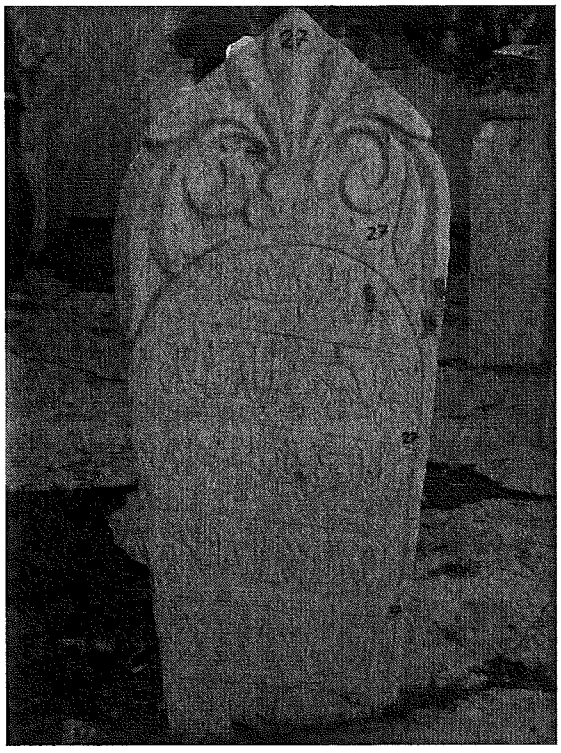
RESİM NO:39 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1282/M.1866 (Kat No:34).

RESİM NO:40 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1283/M.1867,(Kat No:35).

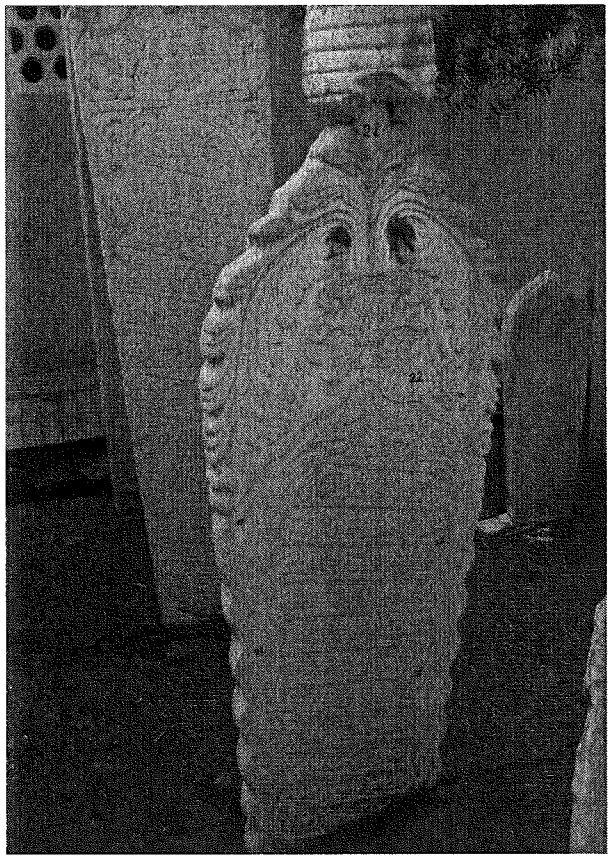
RESİM NO:41 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1284/M.1868,(Kat No:36).

RESİM NO:42 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1286/M.1870,(Kat No:37).

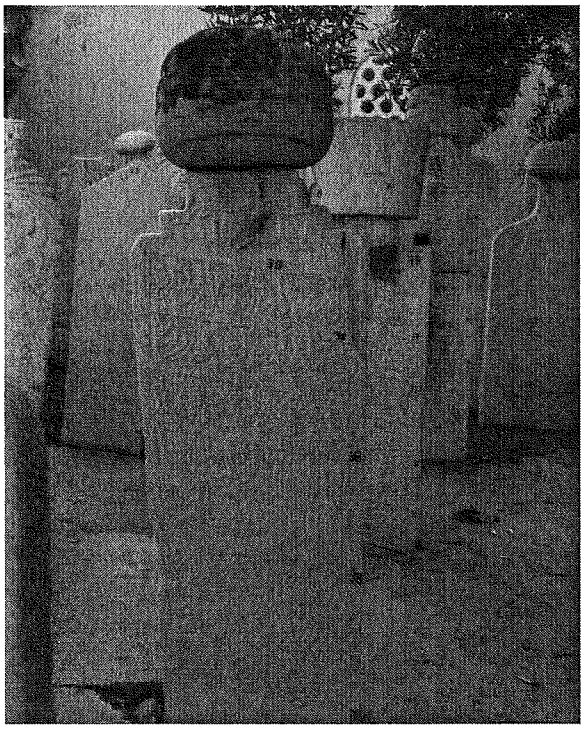
RESİM NO:43 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1288/M.1872,(Kat No:38).

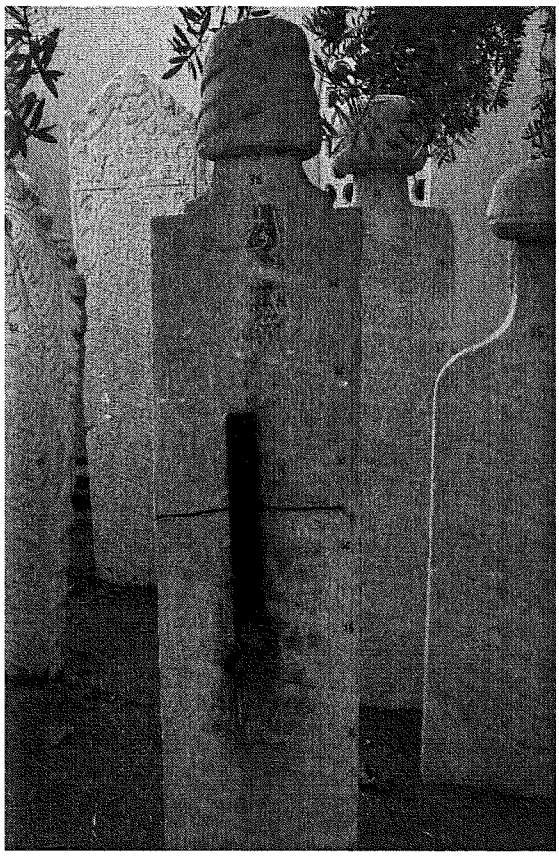
RESİM NO: 44 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1288/M.1872,(Kat No:39).

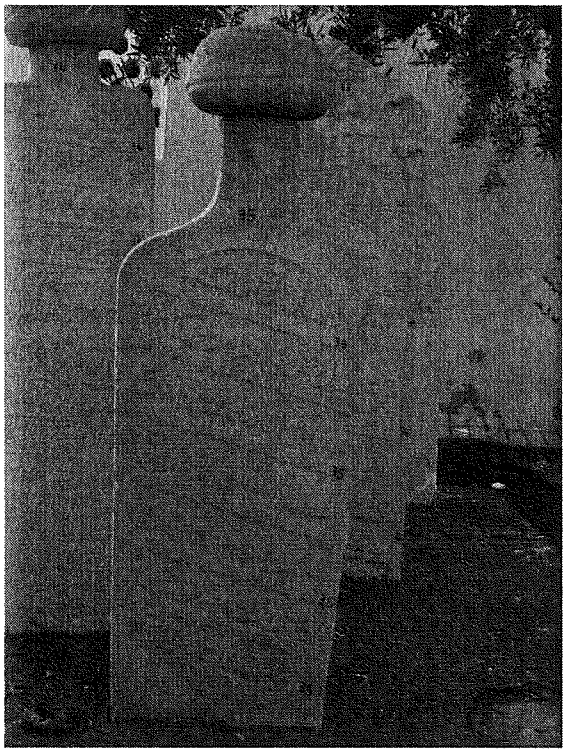
RESİM NO:45 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1289/M.1873,(Kat No:40).

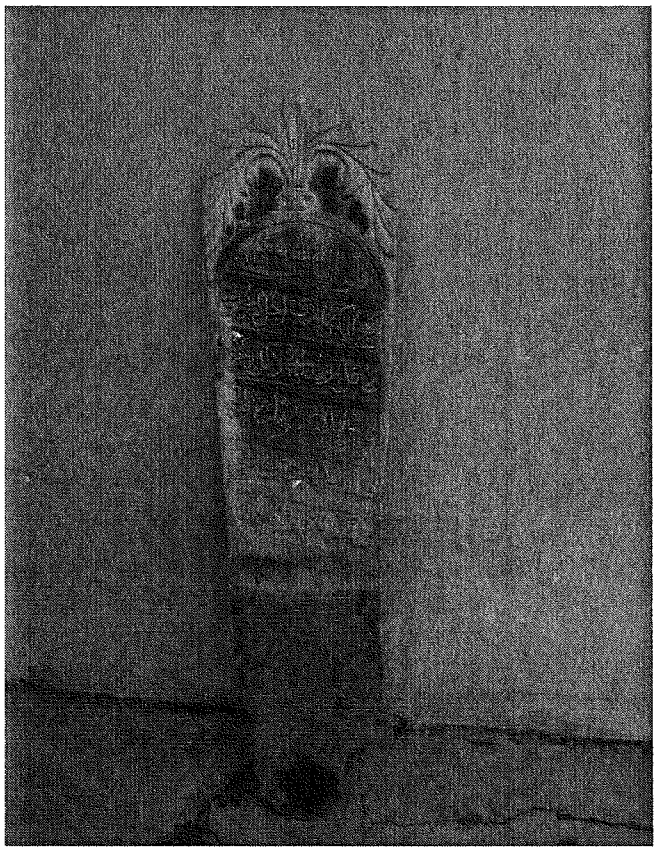
RESİM NO:46 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1291/M.1875,(Kat No:41).

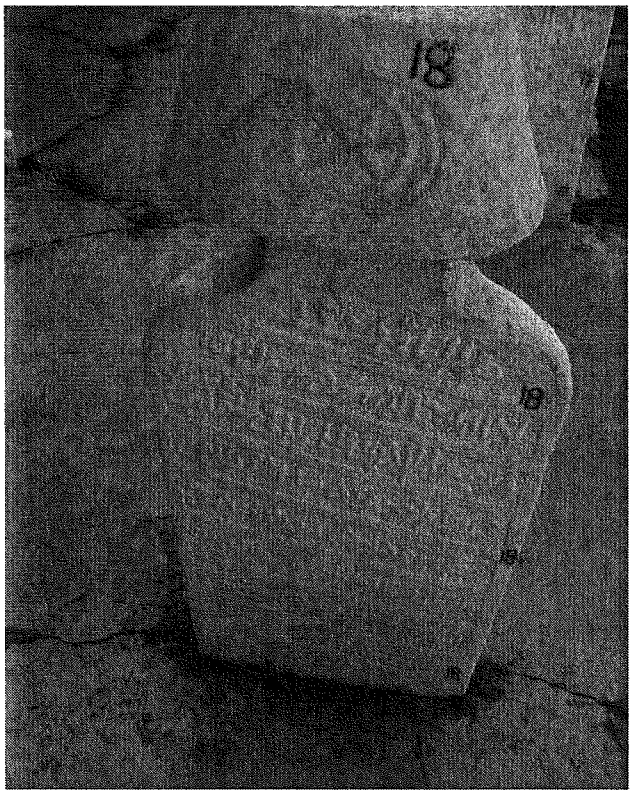
RESİM NO:47 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1303/M.1886,(Kat No:42).

RESİM NO:48 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1303/M.1886,(Kat No: 43).

RESİM NO:49 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1306/M.1889,(Kat No:44).

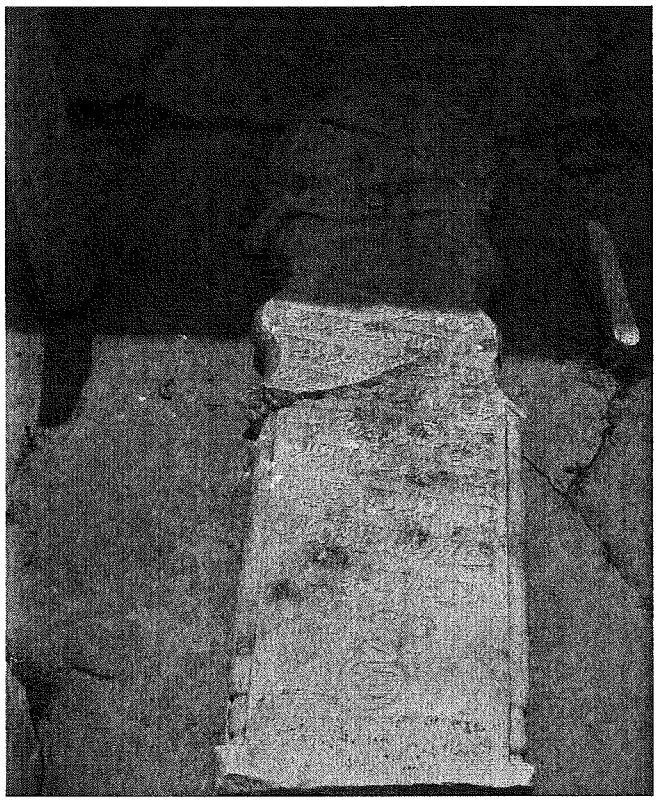
RESİM NO:50 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1308/M.1891,(Kat. No:45).

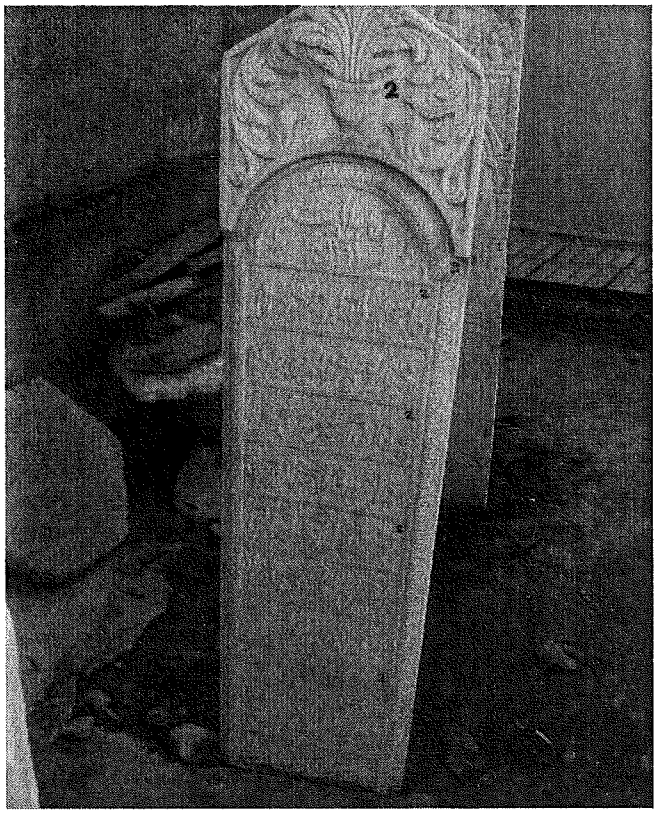
RESİM NO:51 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1310/1893,(Kat No: 46).

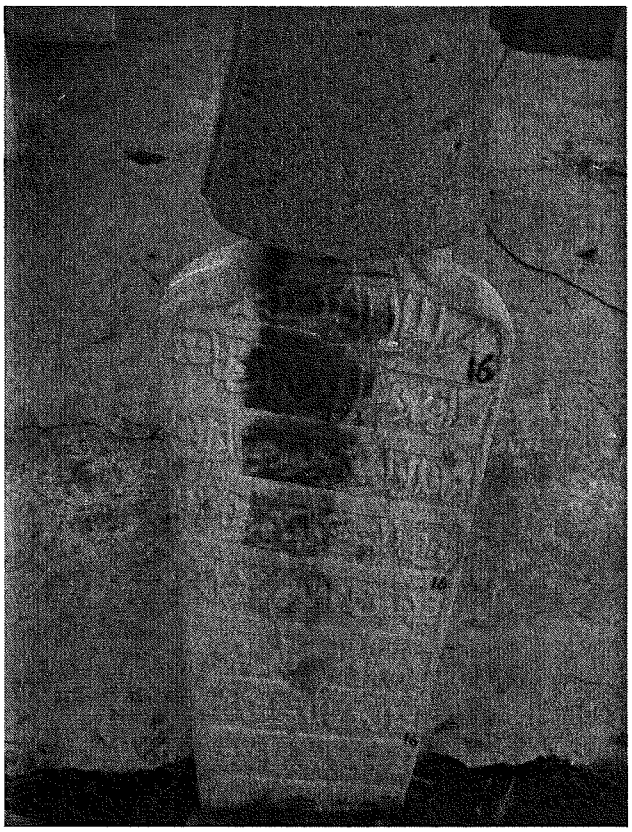
RESİM NO:52 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1311/M.1894,(Kat. No: 47).

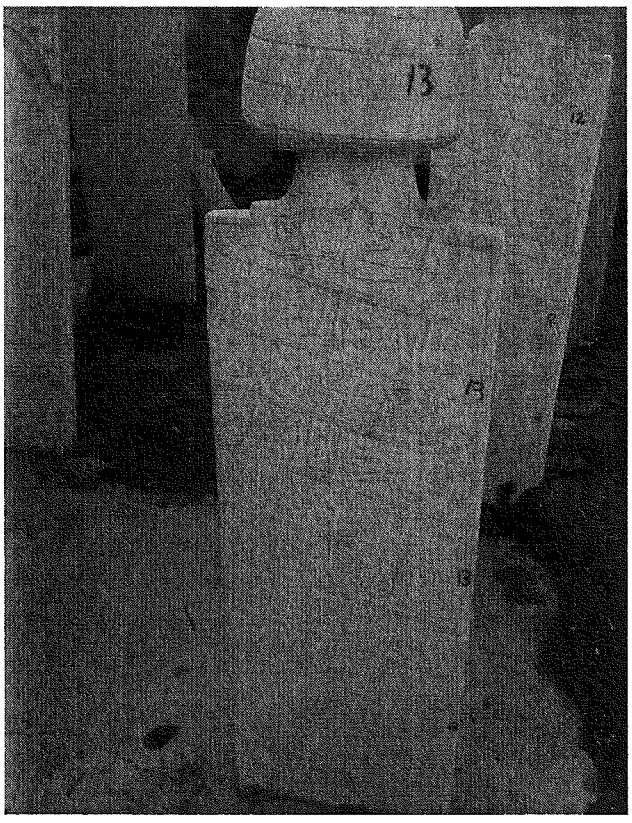
RESİM NO:53 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1311/M.1894,(Kat. No: 47).

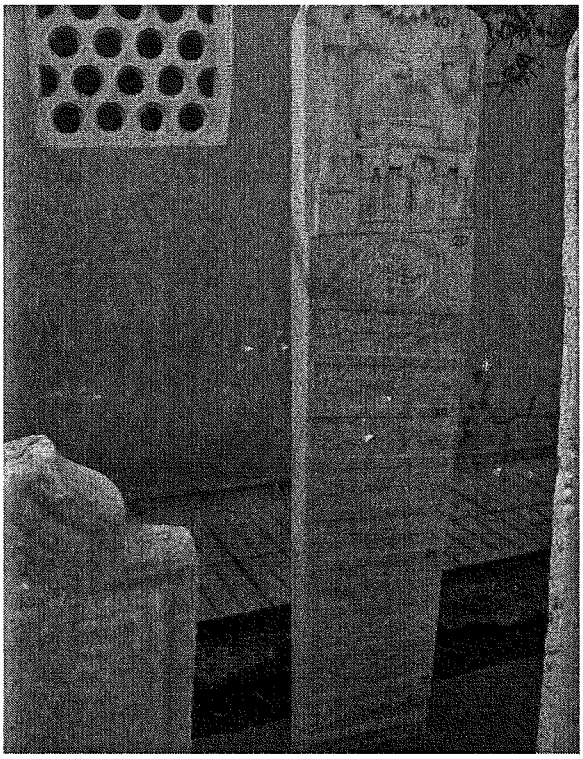
RESİM NO:54 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1311/M.1894,(Kat No:48).

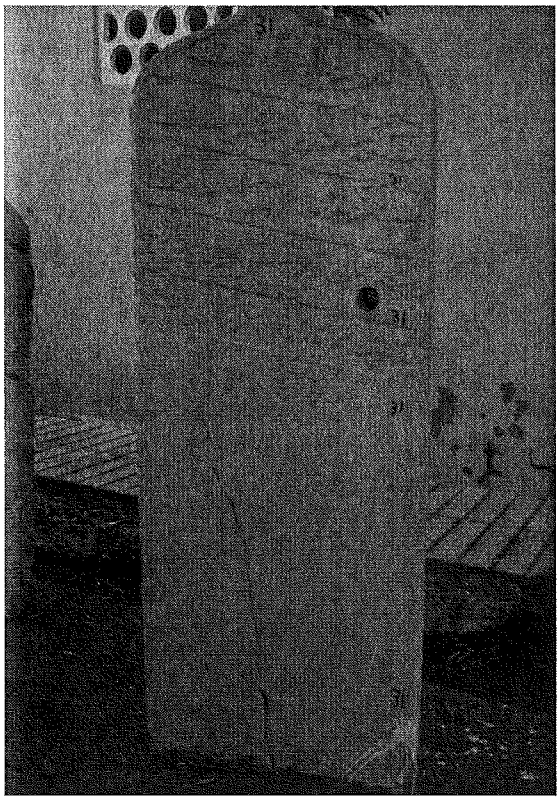
RESİM NO:55 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1312/M.1895,(Kat No: 49).

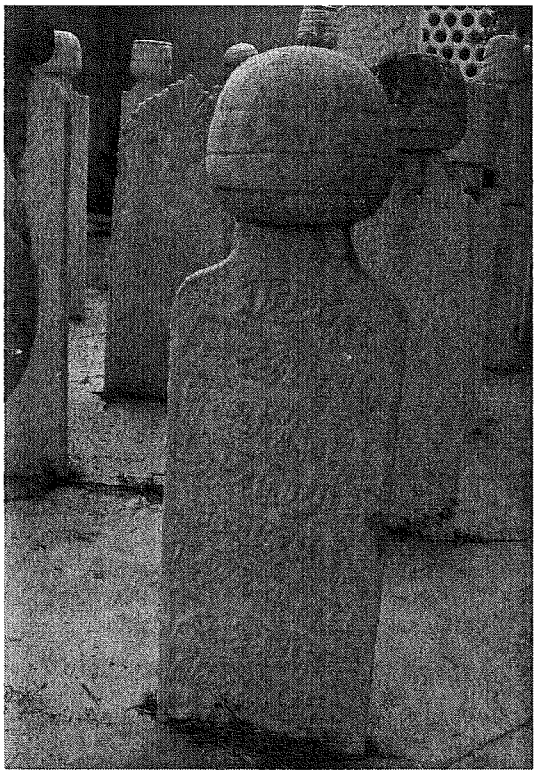
RESİM NO: 56 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1313/M.1896,(Kat No:50).

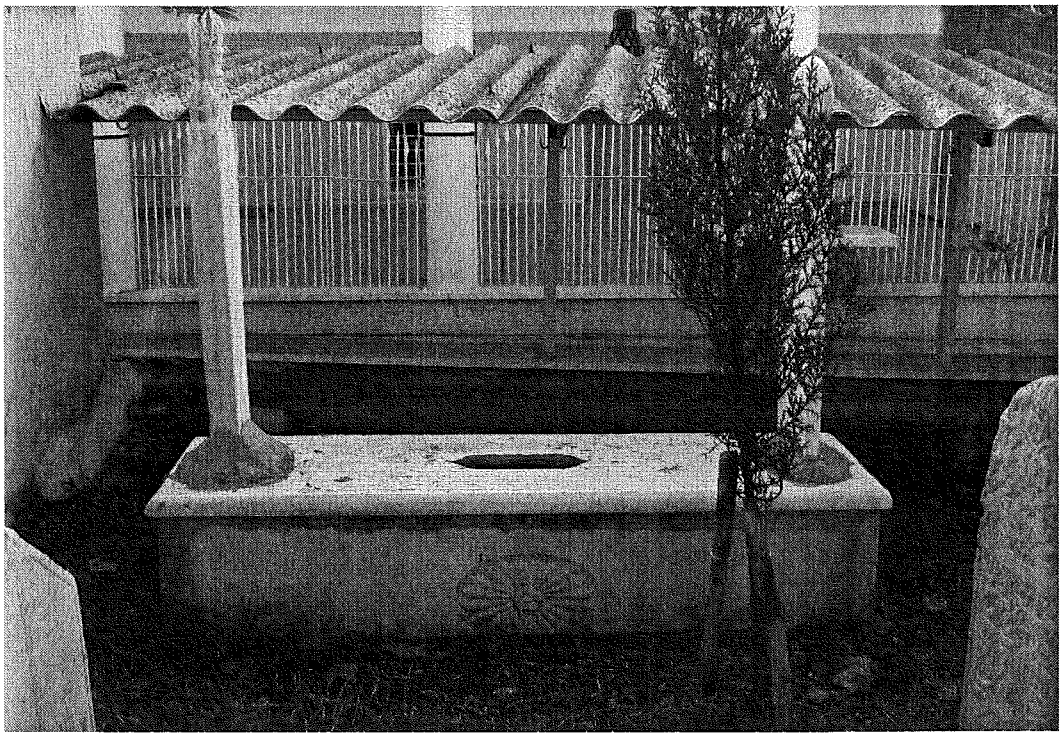
RESİM NO:57 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1313/M.1896,(Kat No:51).

RESİM NO:58 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1314/1897,(Kat No:52).

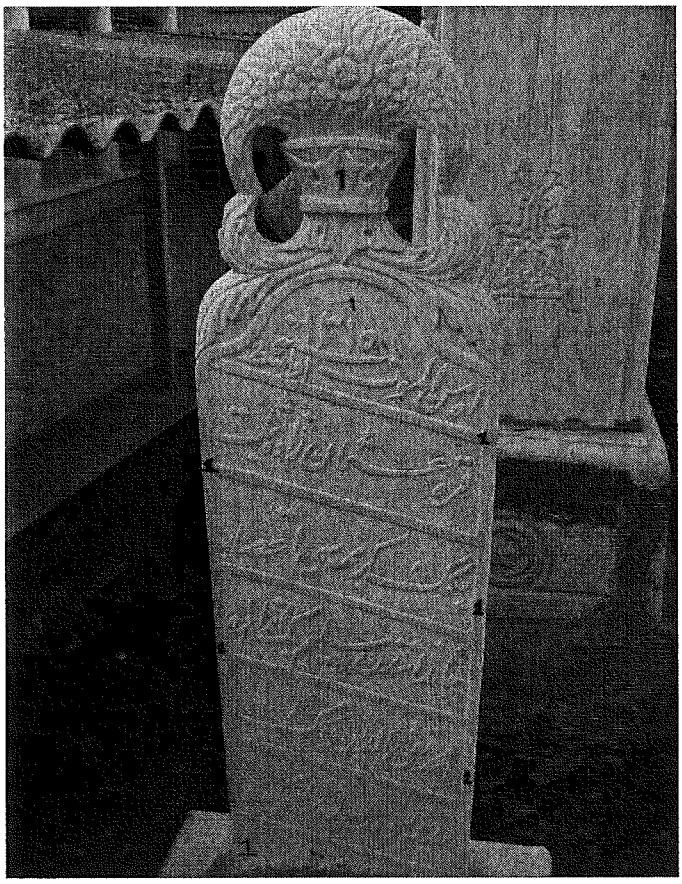
RESİM NO:59 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1315/M.1898,(Kat No:53).

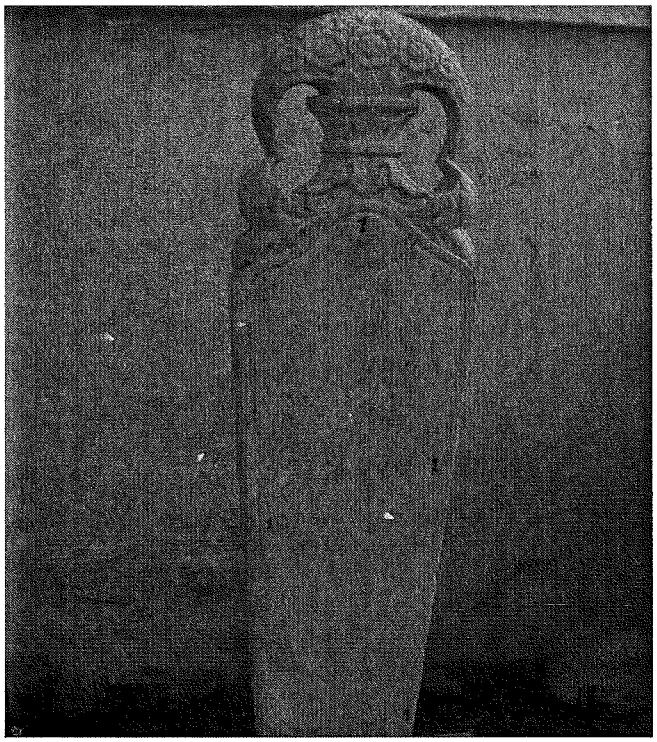
RESİM NO:60 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1315/M.1898,(Kat No:54).

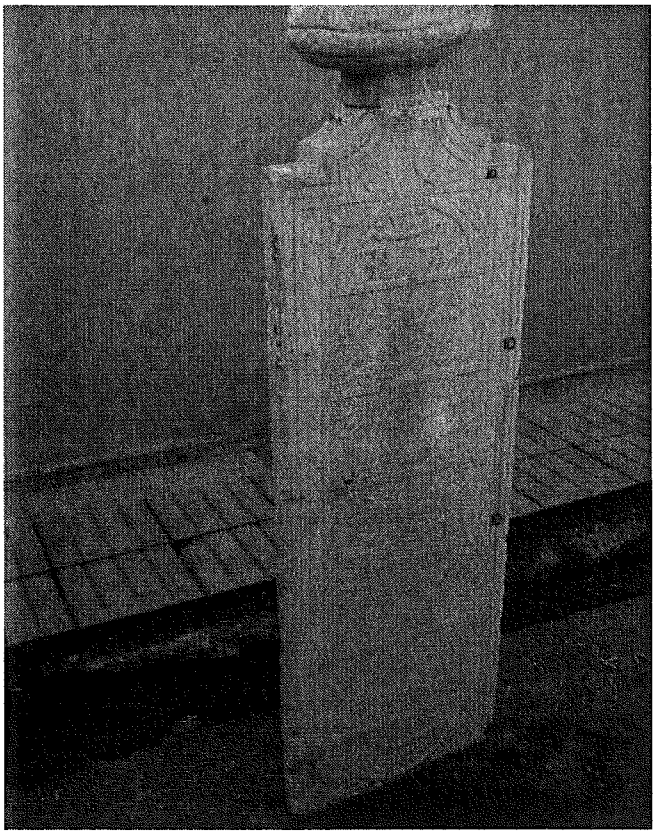
RESİM NO:61 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1315/M.1898,(Kat No:54).

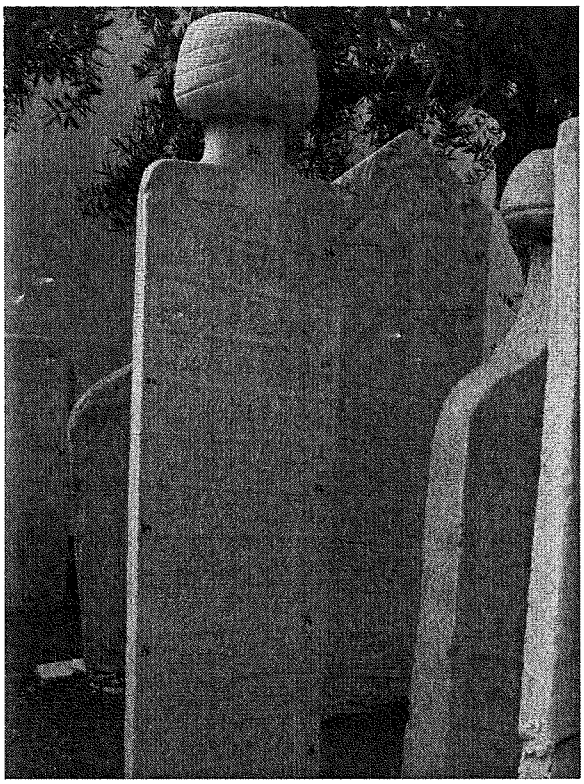
RESİM NO:62 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1315/M.1898,(Kat No:54).

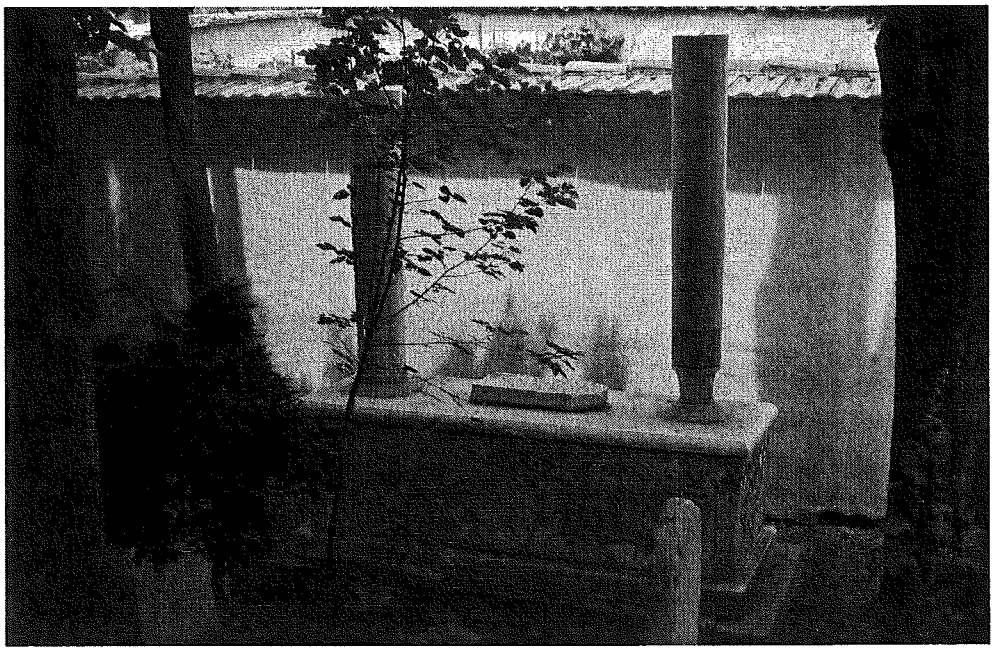
RESİM NO:63 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1315/M.1898,(Kat No:54).

RESİM NO:64 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1316/M.1899,(Kat No:55).

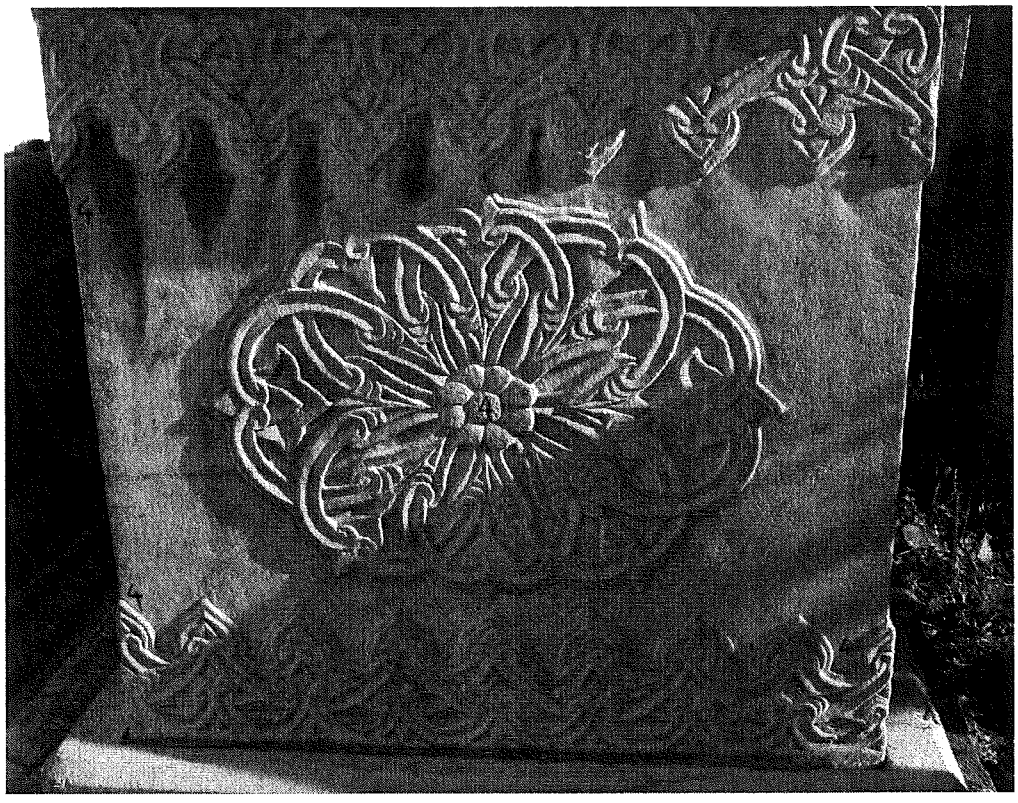
RESİM NO:65 Akhisar Ulu Camii Haziresi, H.1321/M.1903,(Kat No:56).

RESİM NO:66 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1322/M.1905,(Kat No:57).

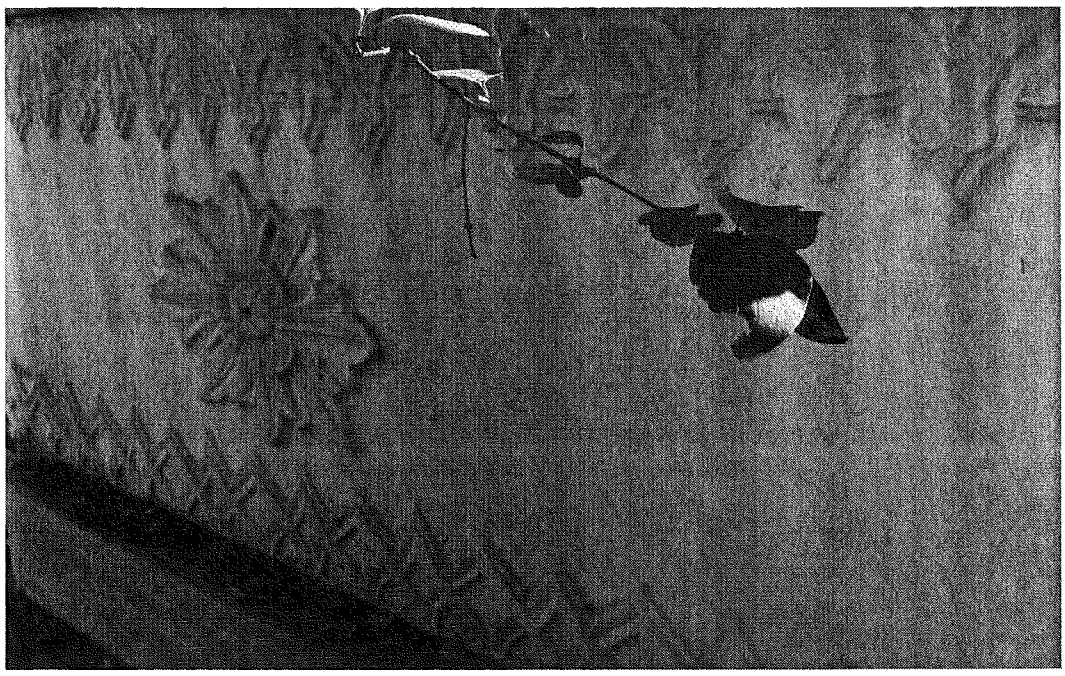
RESİM NO: 67 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1322/M.1905,(Kat No:57).

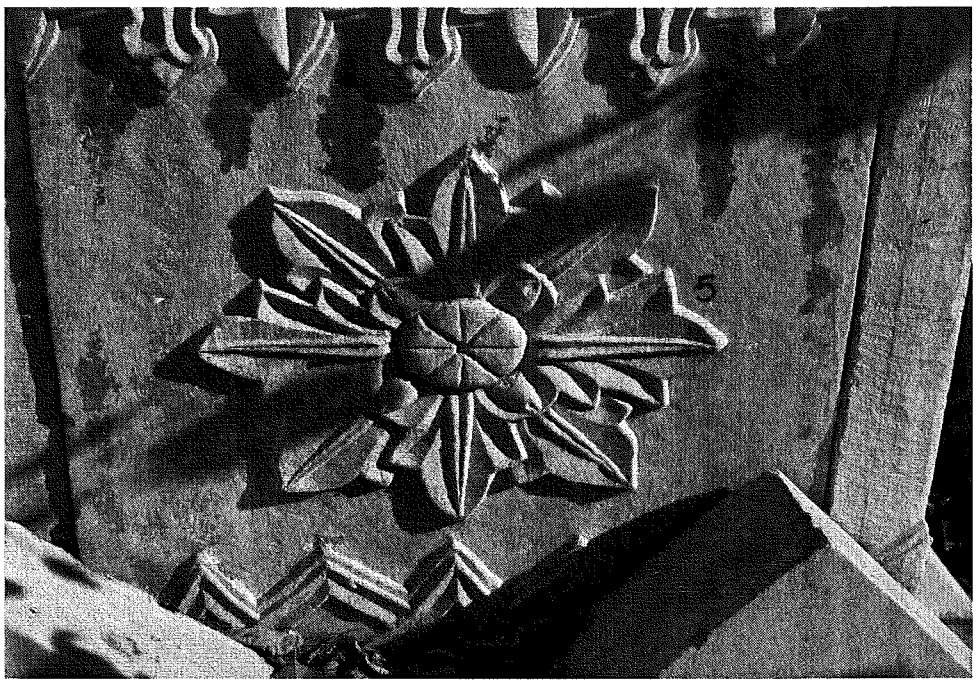
RESİM NO:68 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1322/M.1905,(Kat No:57).

RESİM NO: 69 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1325/M.1907,(Kat No:58).

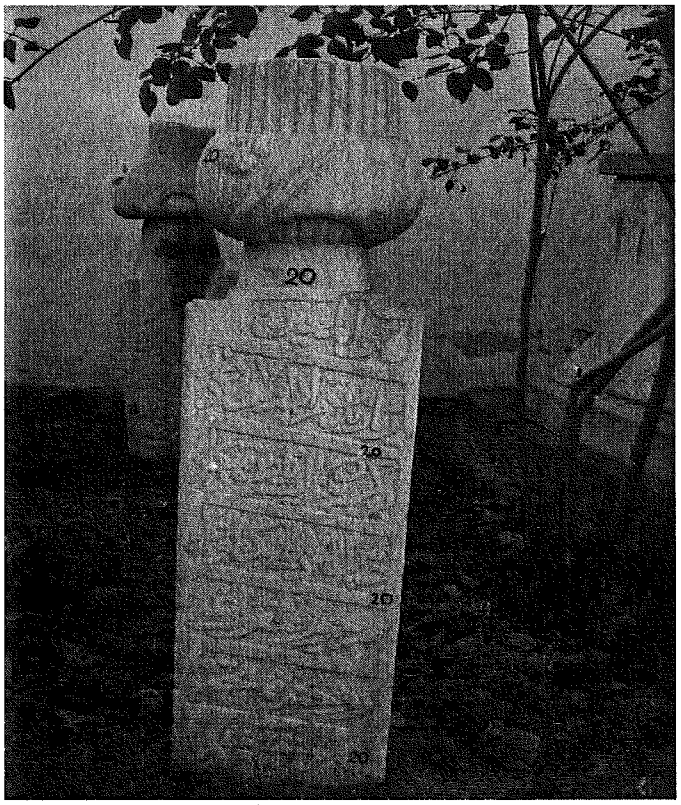
RESİM NO:70 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1325/M.1907,(Kat No:58).

RESİM NO:71 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1325/M.1907,(Kat No:58).

RESİM NO:72 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1326/M.1908,(Kat No:59).

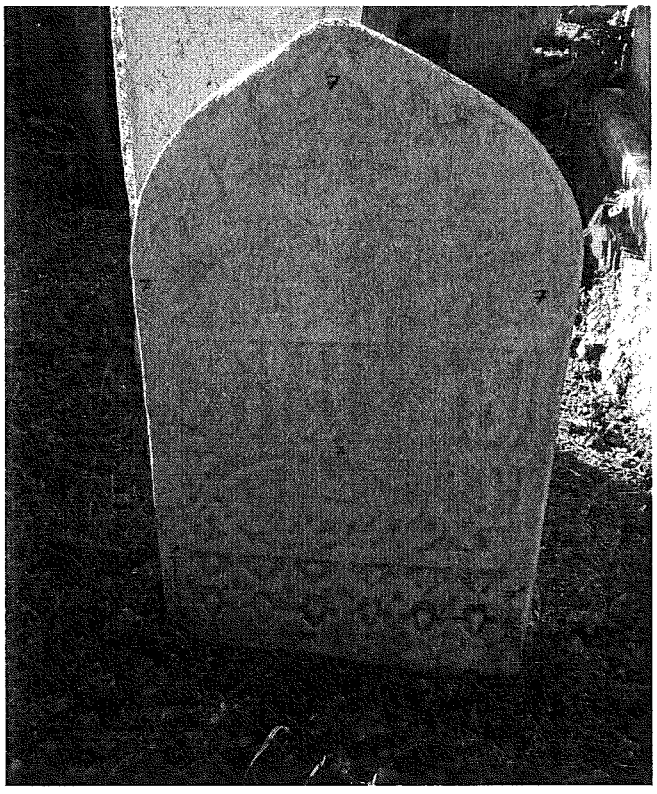
RESİM NO:73 Akhisar Paşa Camii Haziresi, H.1336/M.1918,(Kat No:60).

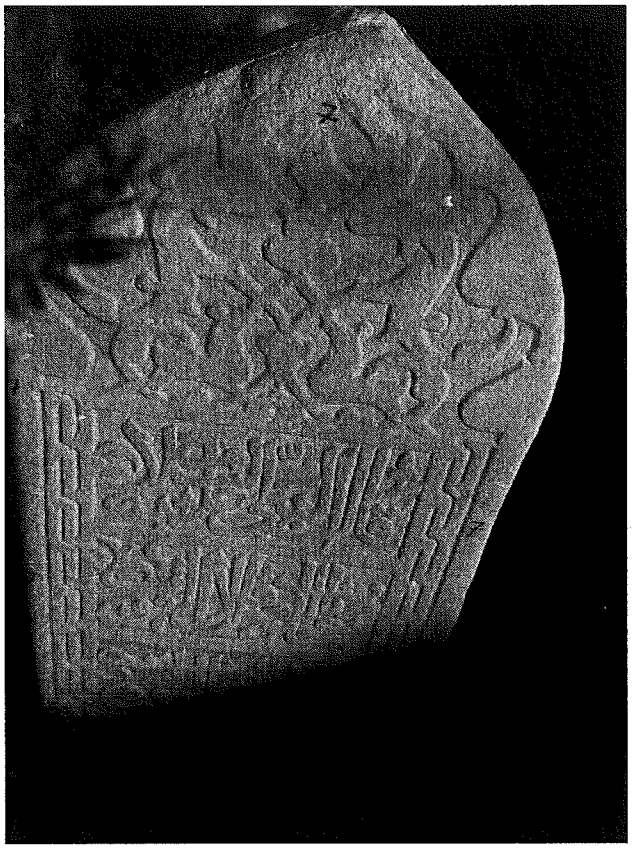
RESİM NO:74 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:61).

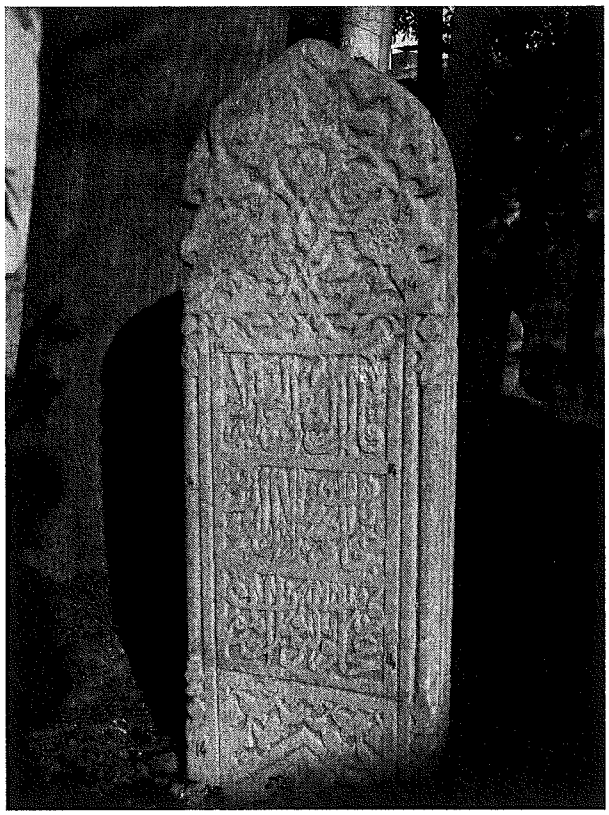
RESİM NO:75 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:61).

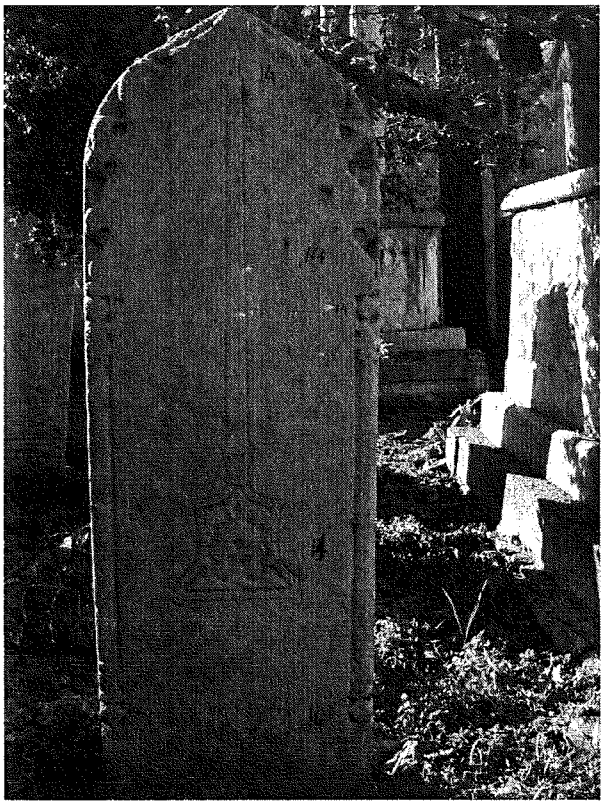
RESİM NO:76 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:62).

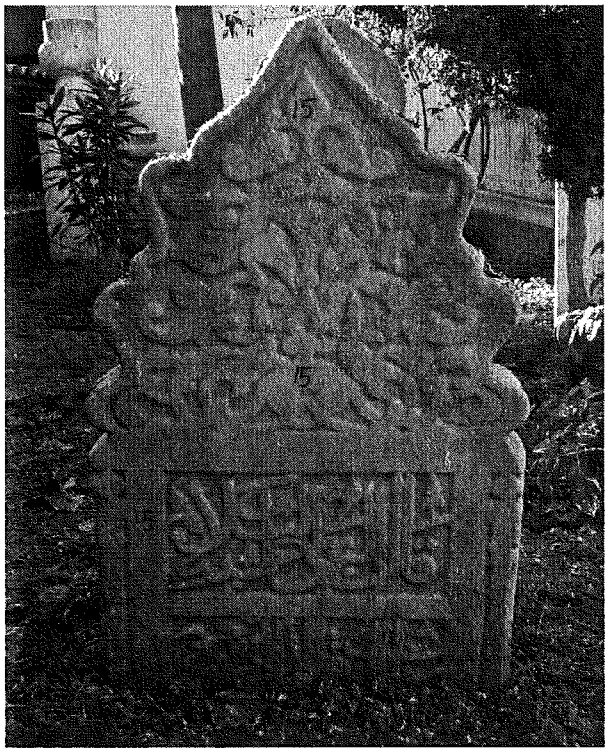
RESİM NO:77 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:62).

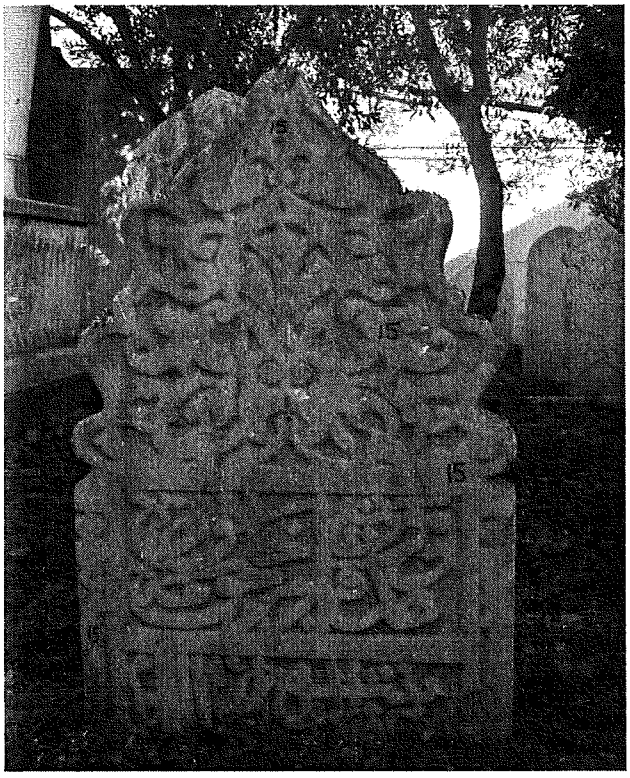
RESİM NO:78 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:63).

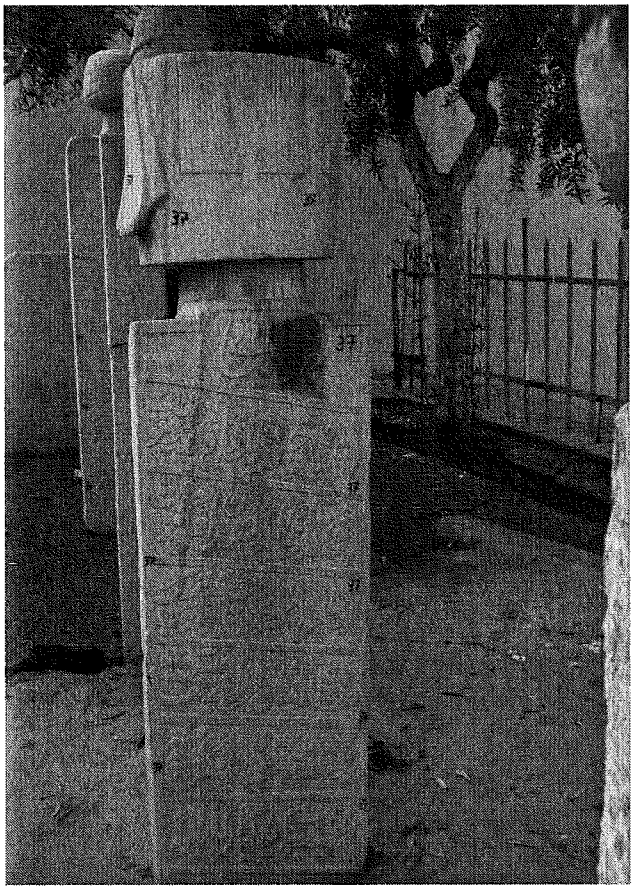
RESİM NO:79 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:63).

RESİM NO:80 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:64).

RESİM NO: 81 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:64).

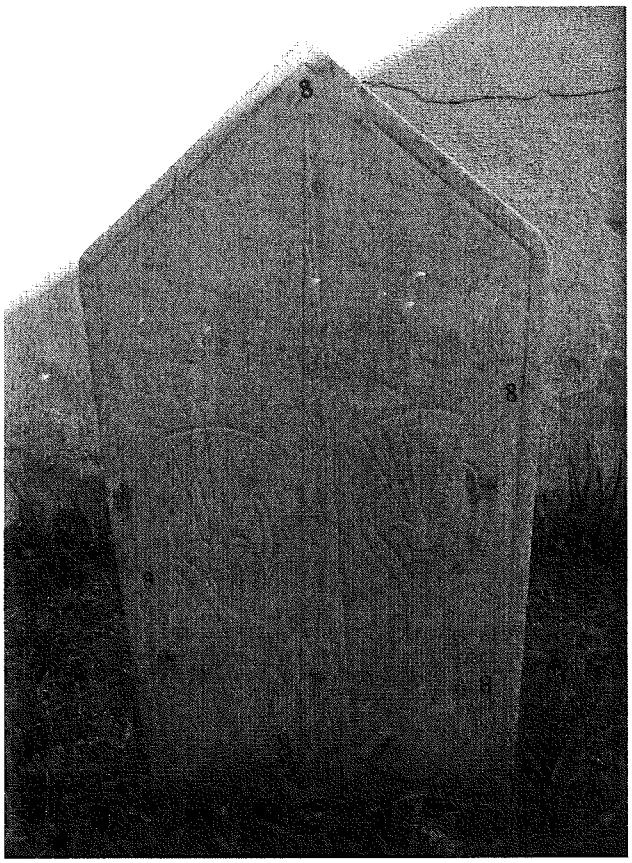
RESİM NO:82 Akhisar Ulu Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:65).

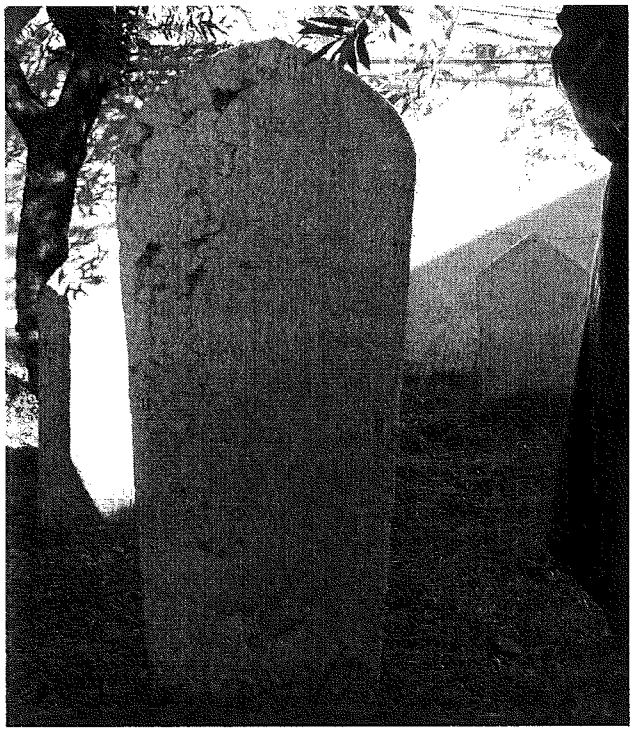
RESİM NO:83 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:66).

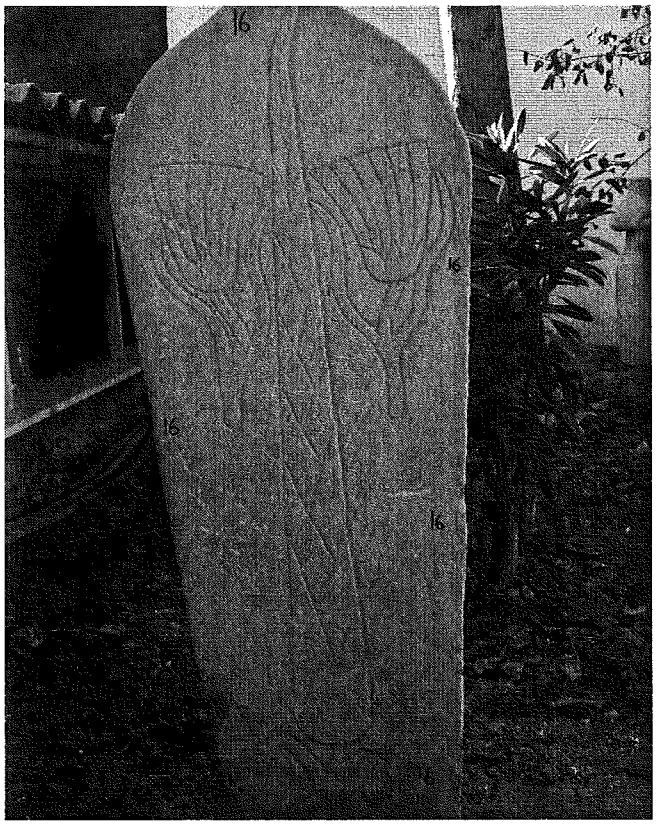
RESİM NO:84 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:67).

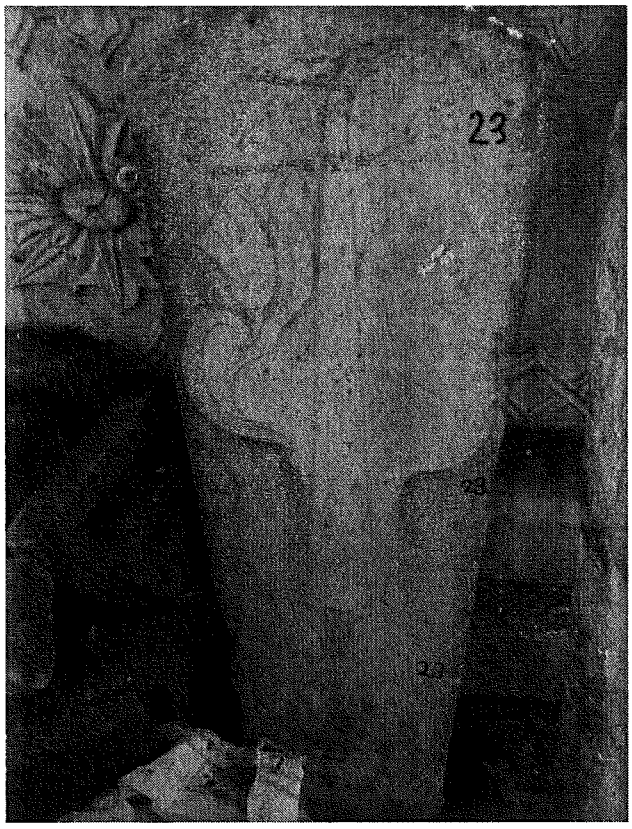
RESİM NO:85 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:68).

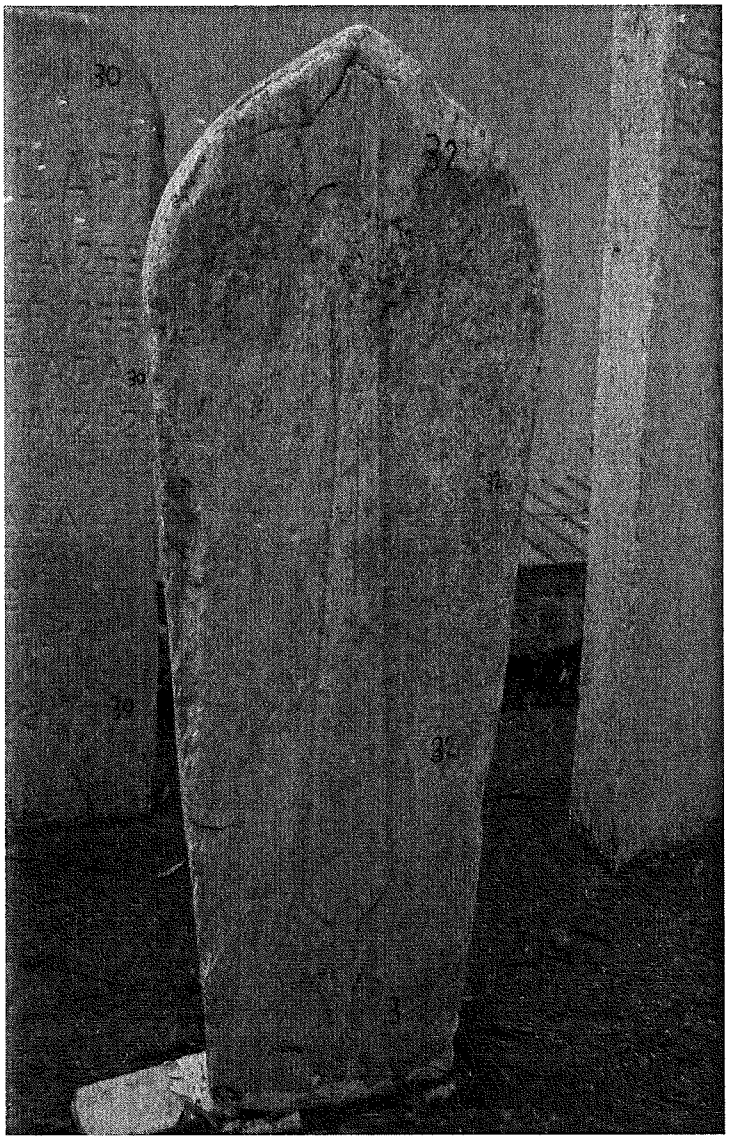
RESİM NO:86 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:69).

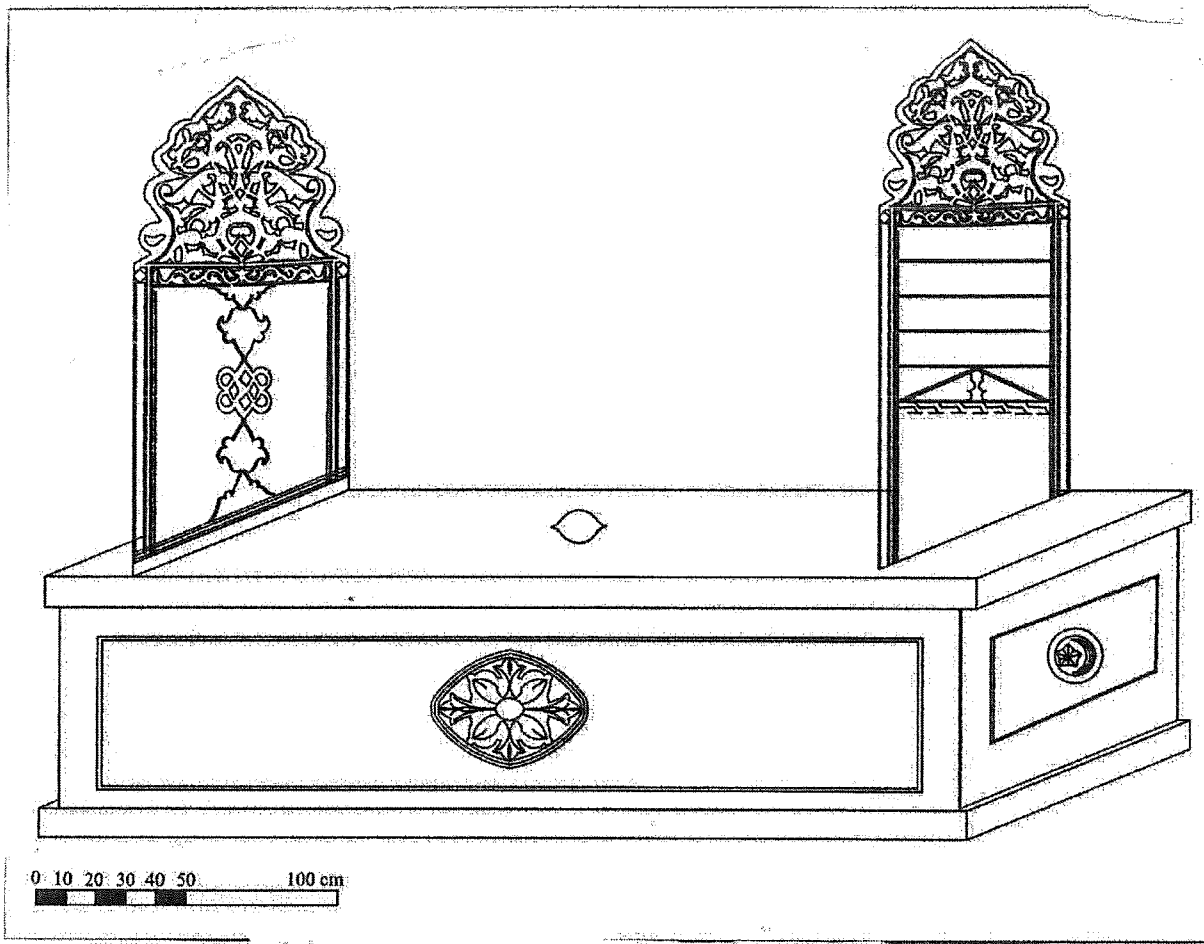
RESİM NO: 87 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:70).

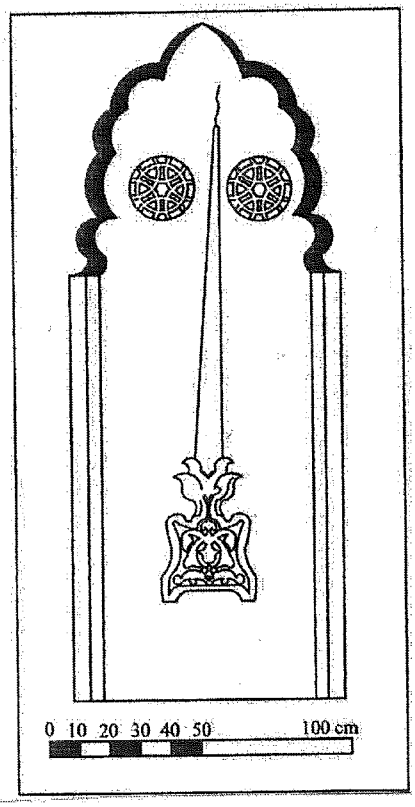
RESİM NO:88 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:71).

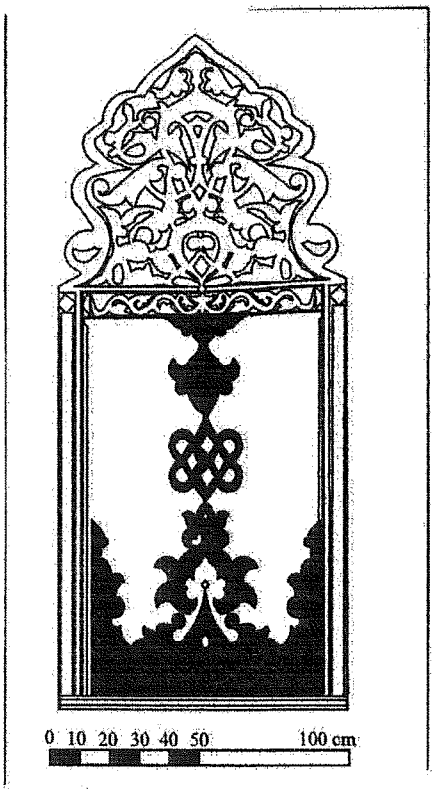
RESİM NO:89 Akhisar Paşa Camii Haziresi, Tarihi Bilinmiyor,(Kat No:72).

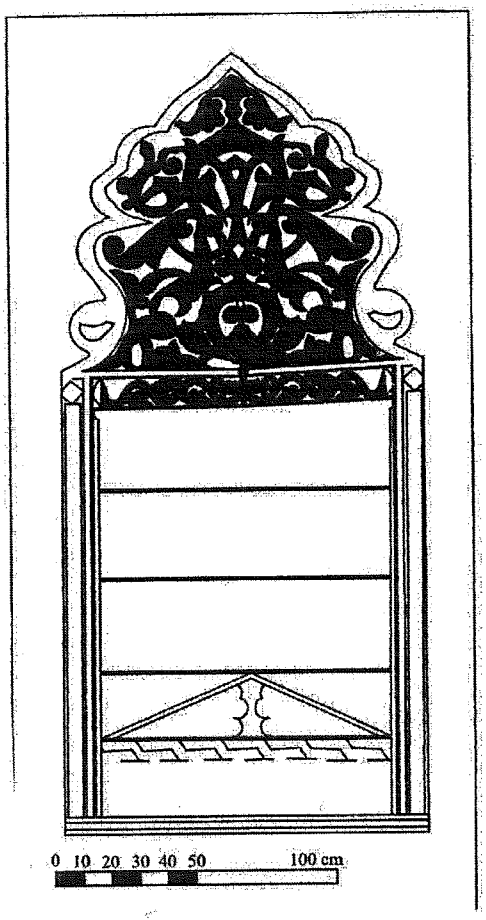
ÇİZİM NO:1 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:1)

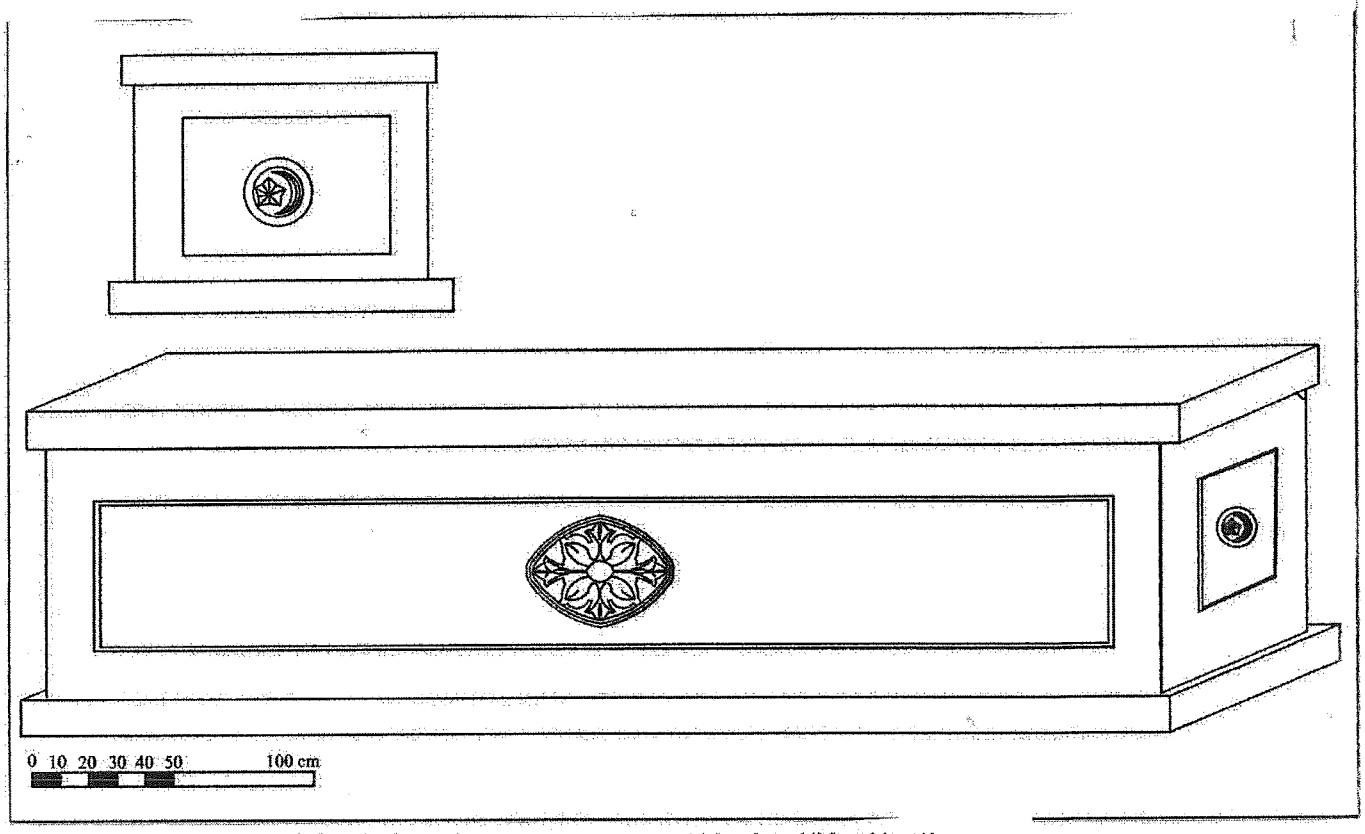
ÇİZİM NO:2 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:1)

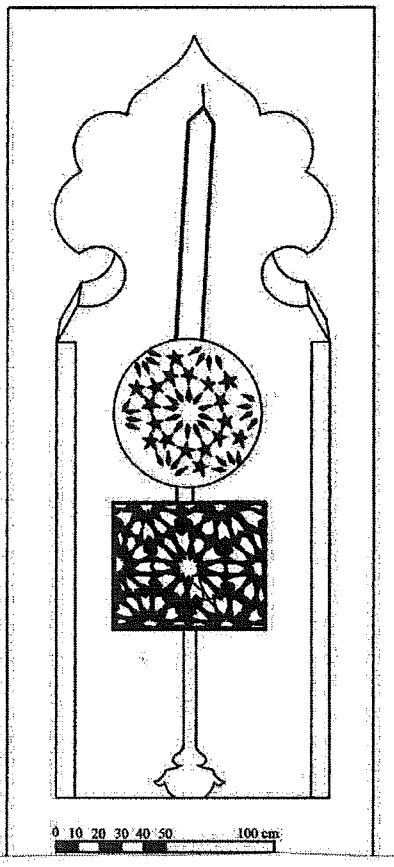
ÇİZİM NO:3 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:1)

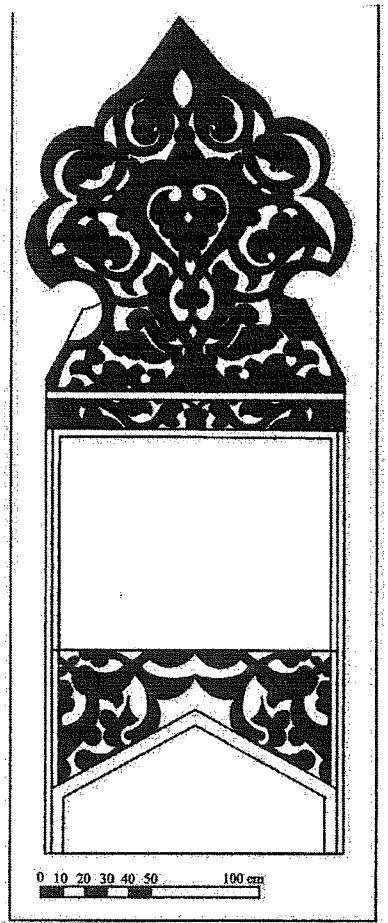
ÇİZİM NO:4 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:1)

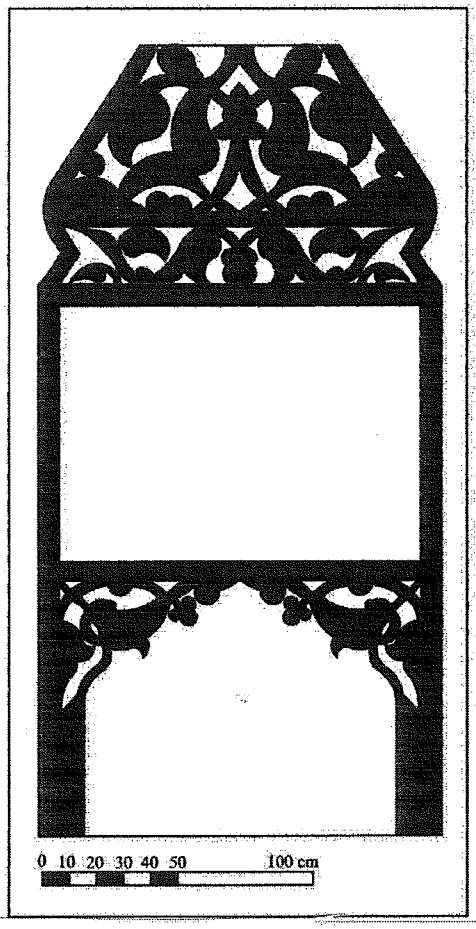
ÇİZİM NO:5 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:1)

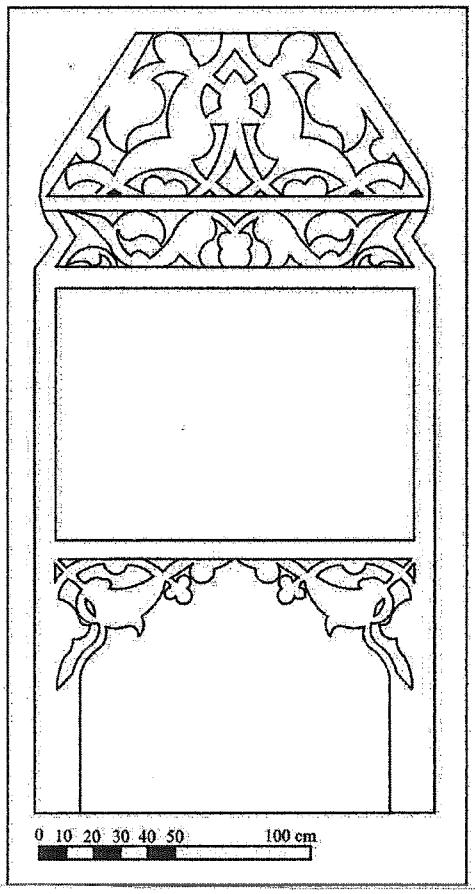
ÇİZİM NO:6 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:2)

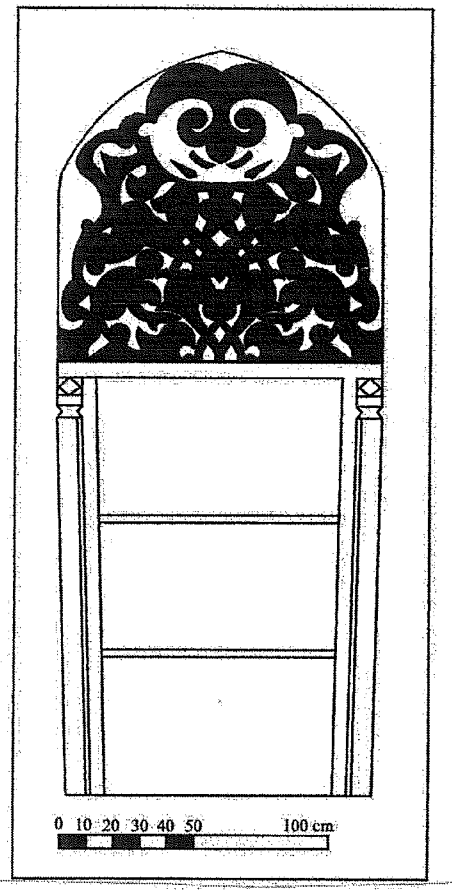
ÇİZİM NO:7 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:2)

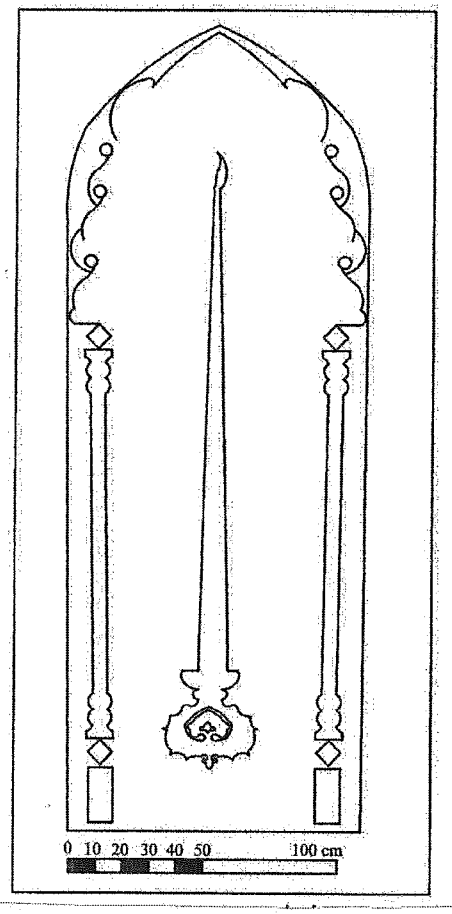
ÇİZİM NO:8 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:3)

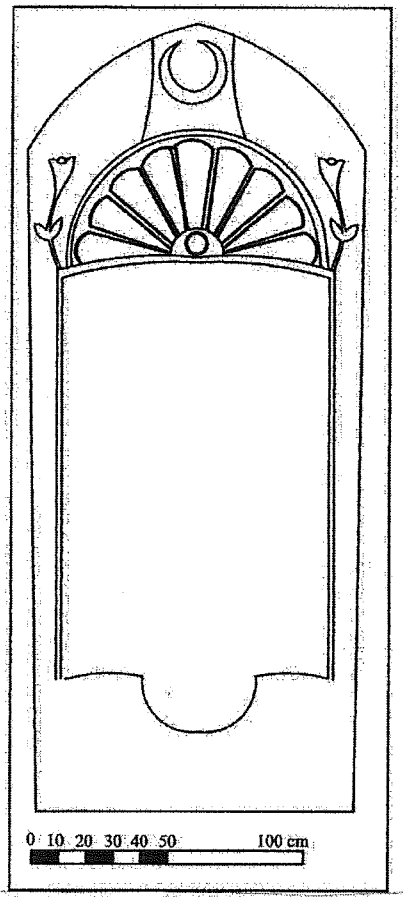
ÇİZİM NO:9 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:3)

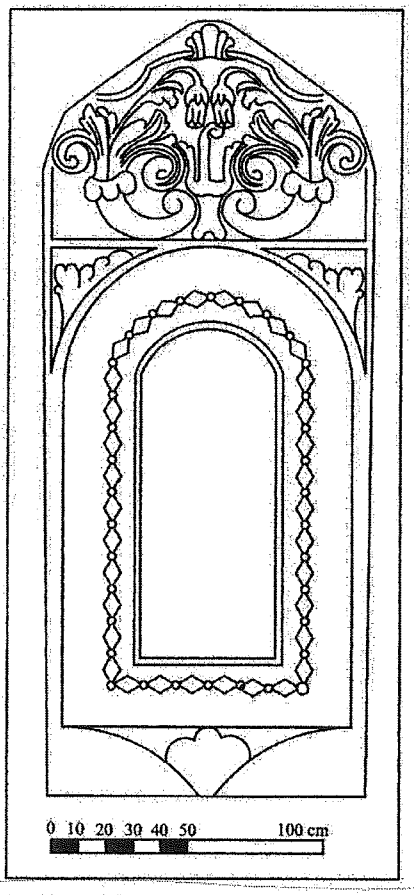
ÇİZİM NO:10 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:4)

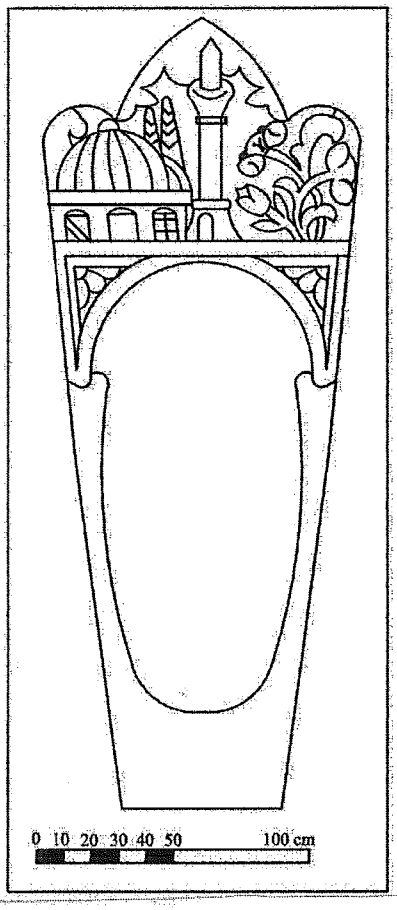
ÇİZİM NO:11 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:4)

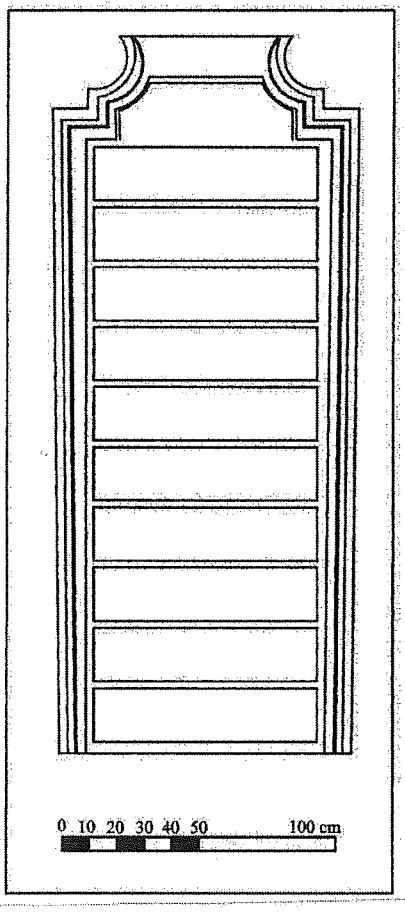
ÇİZİM NO:12 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:5)

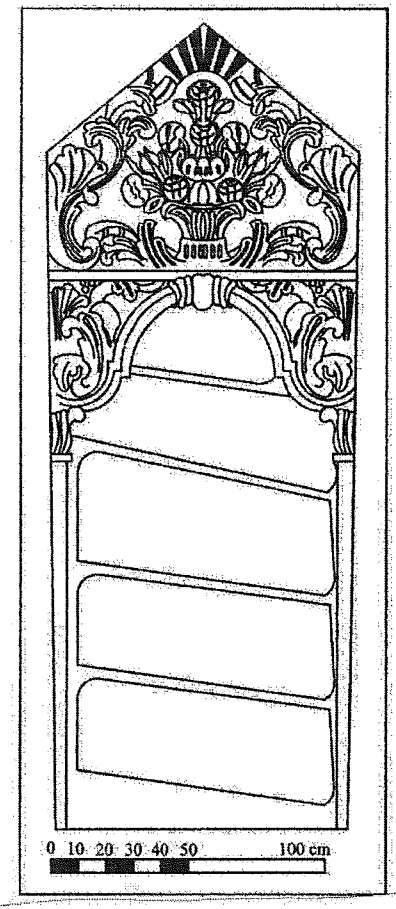
ÇİZİM NO:13 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:6)

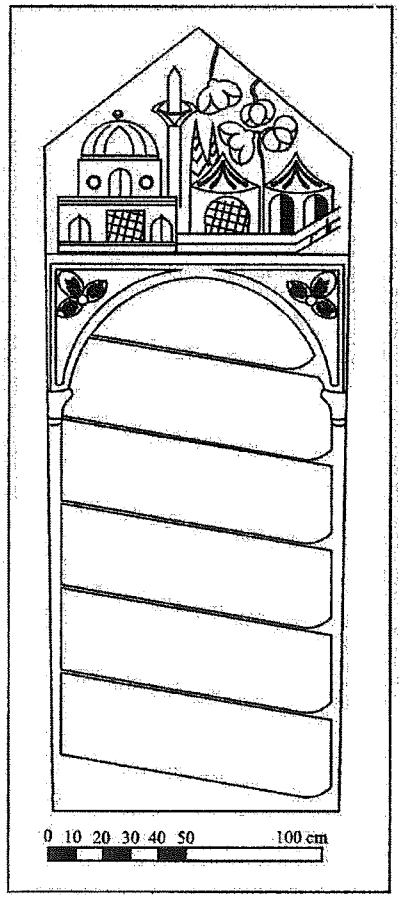
ÇİZİM NO:14 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat.No:7)

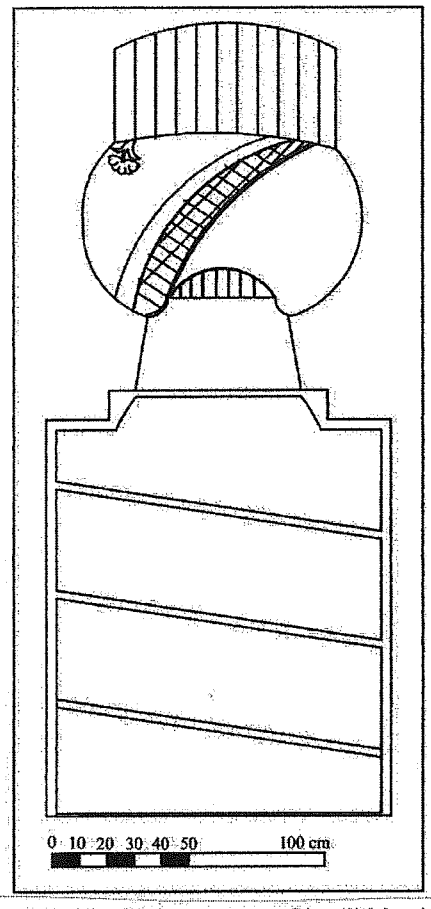
ÇİZİM NO:15 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:8)

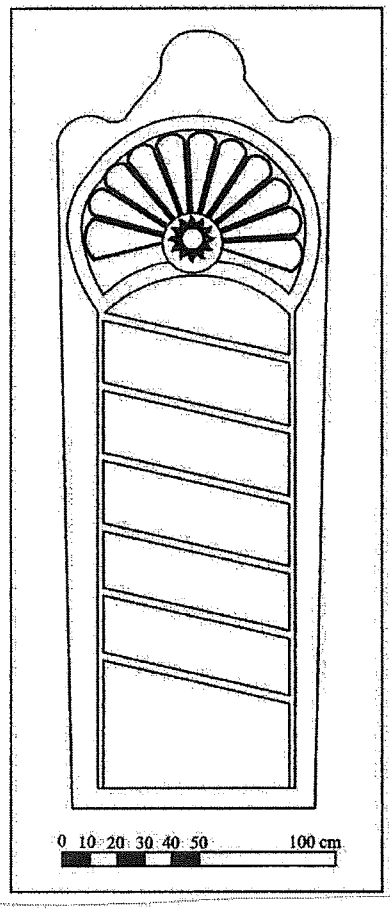
ÇİZİM NO:16 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:9)

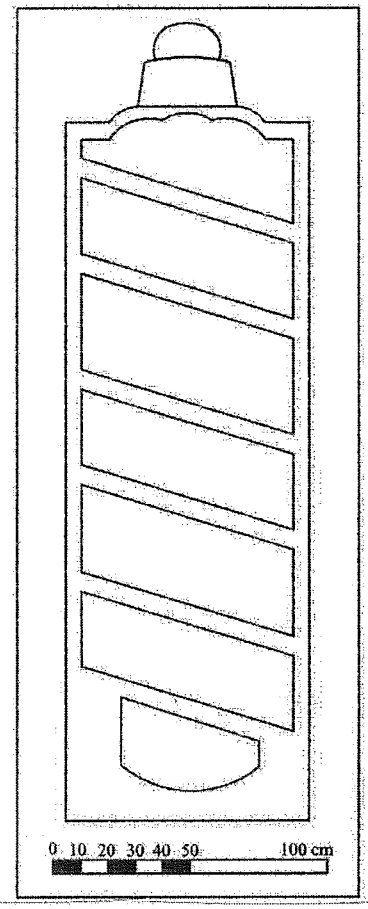
ÇİZİM NO:17 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:10)

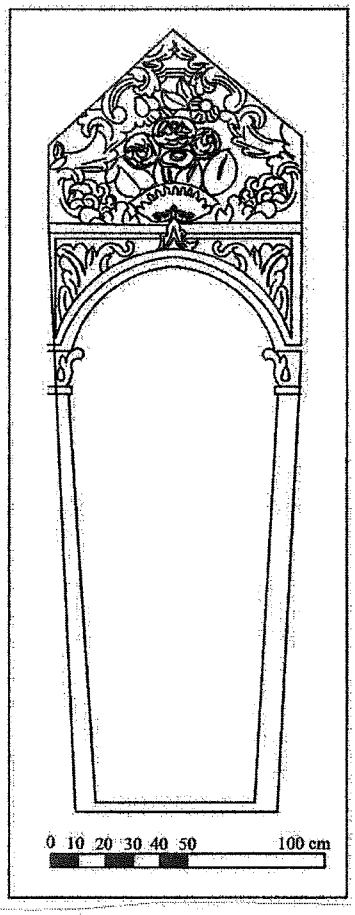
ÇİZİM NO:18 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:11)

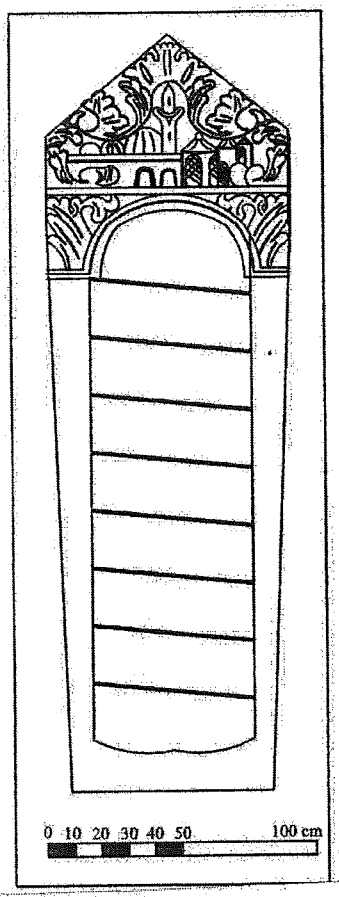
ÇİZİM NO:19 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:12)

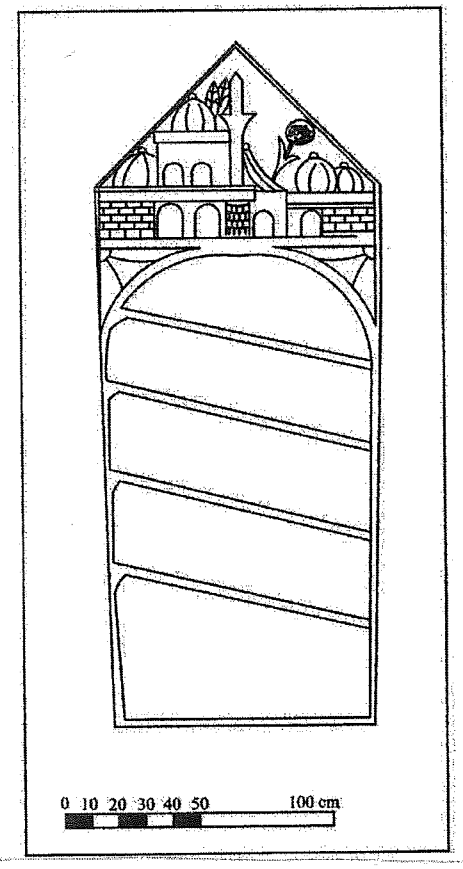
ÇİZİM NO:20 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:13)

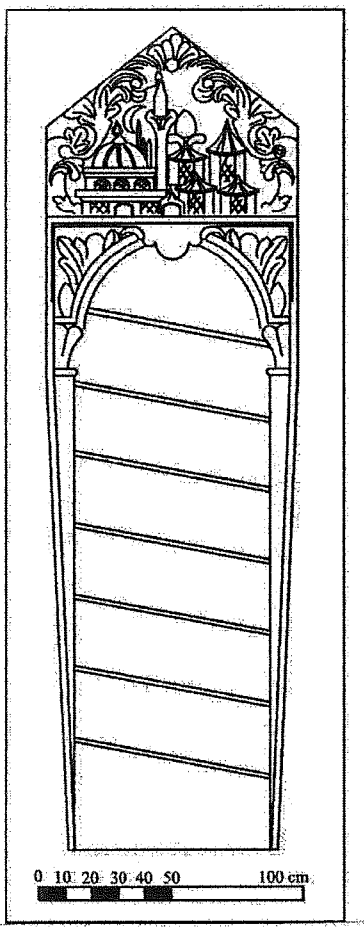
ÇİZİM NO:21 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:14)

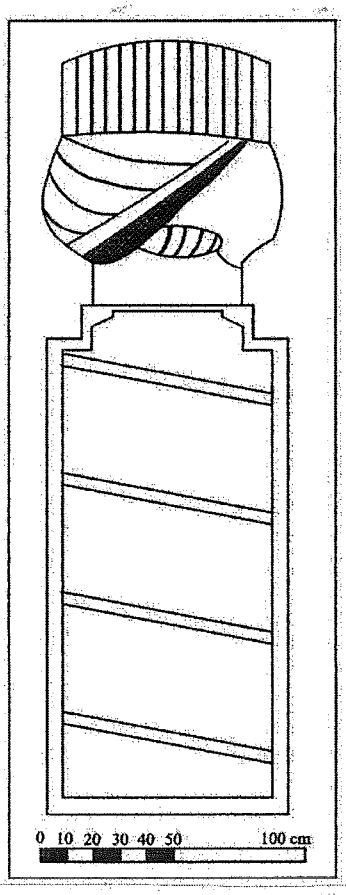
ÇİZİM NO:22 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:15)

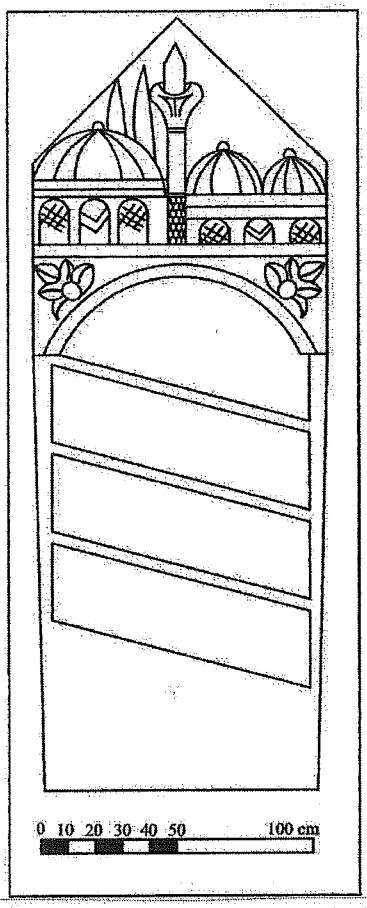
ÇİZİM NO:23 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:16)

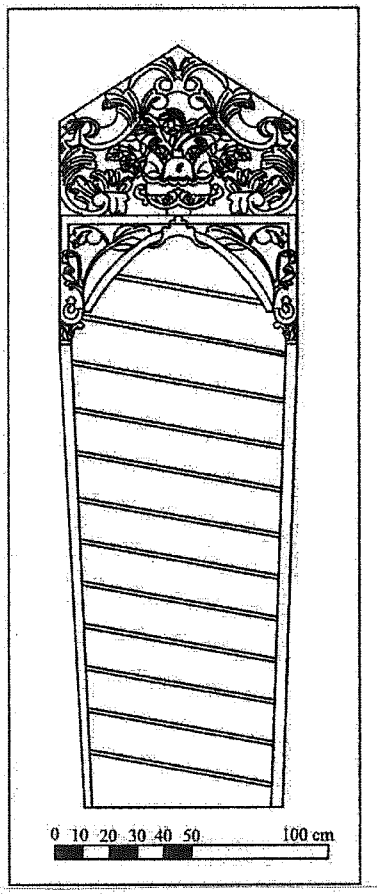
ÇİZİM NO:24 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:17)

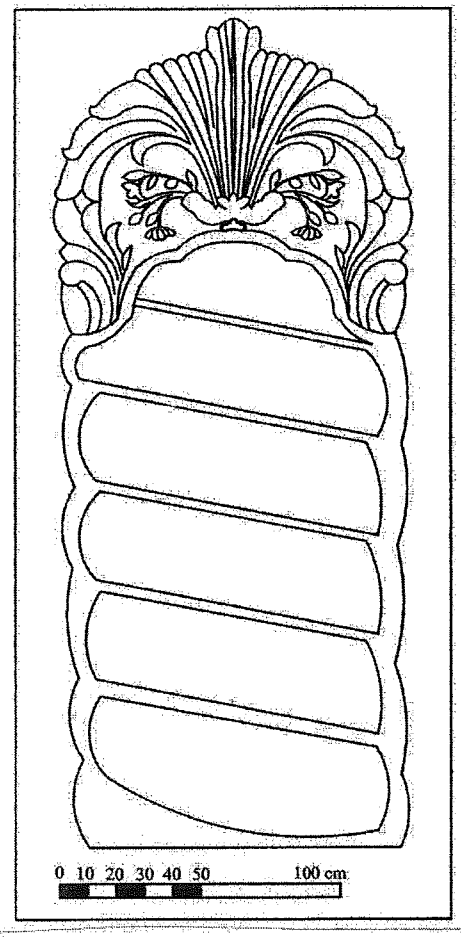
ÇİZİM NO:25 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:18)

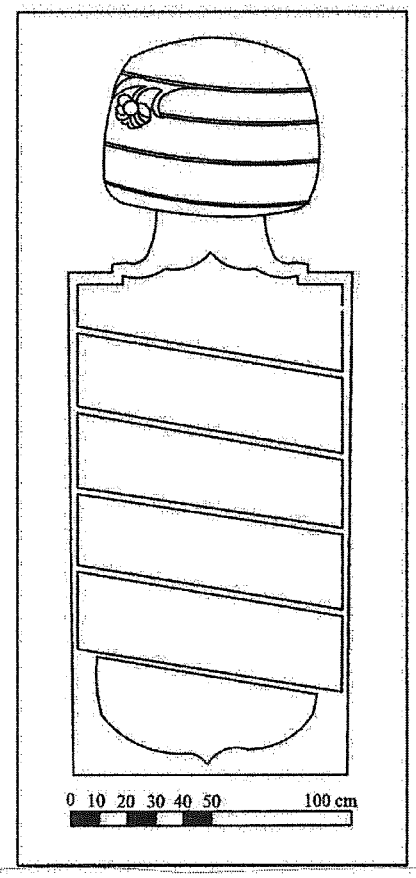
ÇİZİM NO:26 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:19)

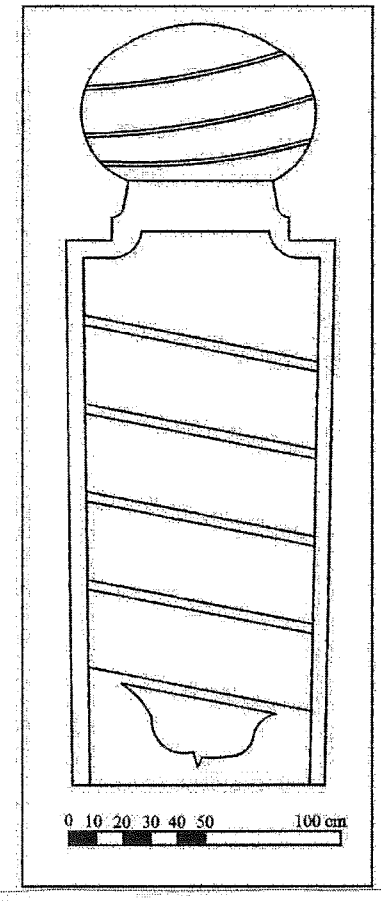
ÇİZİM NO:27 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:20)

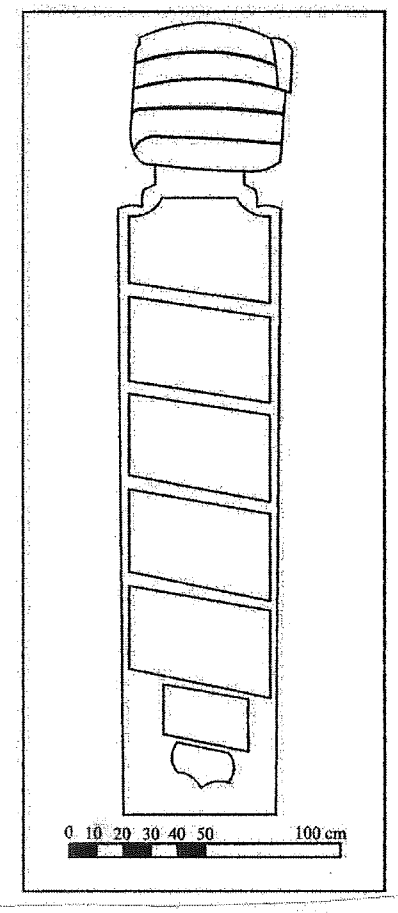
ÇİZİM NO:28 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:21)

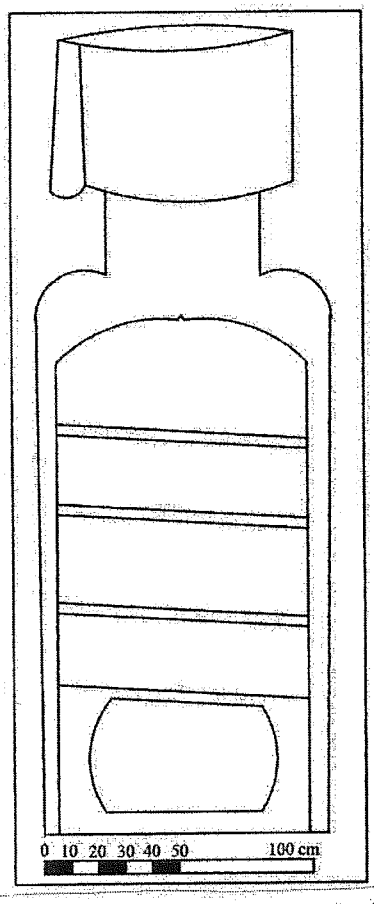
ÇİZİM NO:29 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:22)

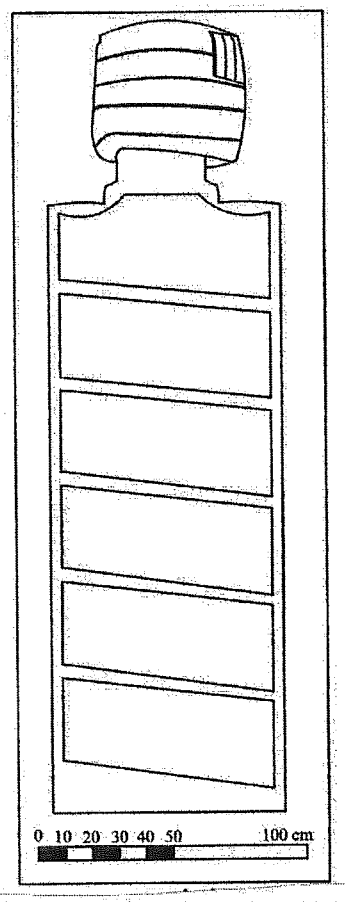
ÇİZİM NO:30 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:23)

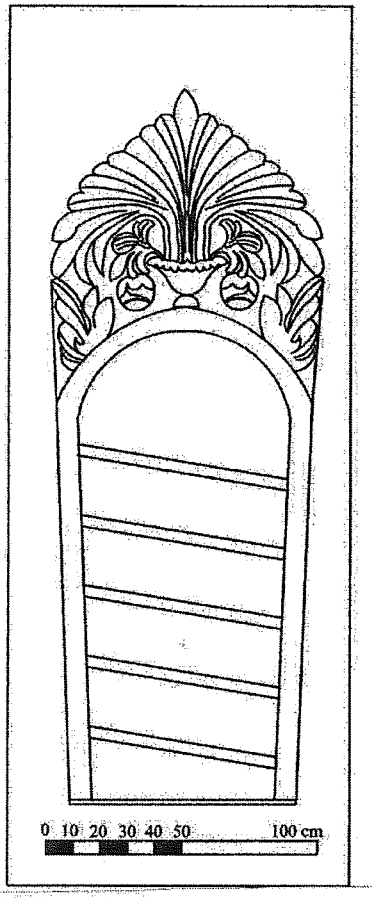
ÇİZİM NO:31 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:24)

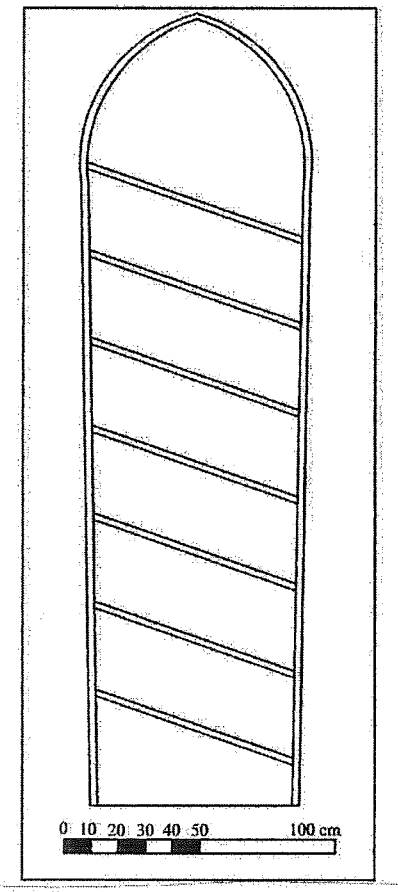
ÇİZİM NO:32 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:25)

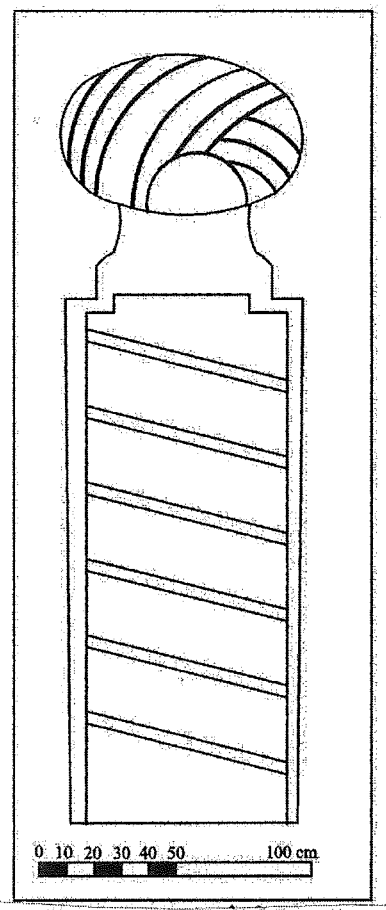
ÇİZİM NO:33 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:26)

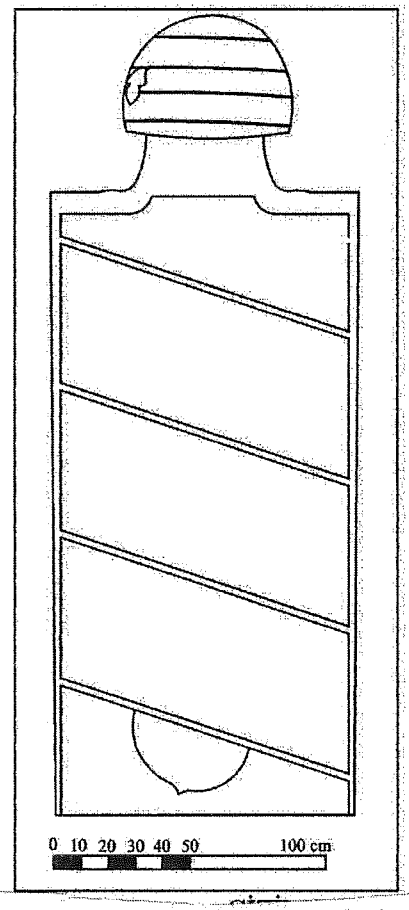
ÇİZİM NO:34 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:27)

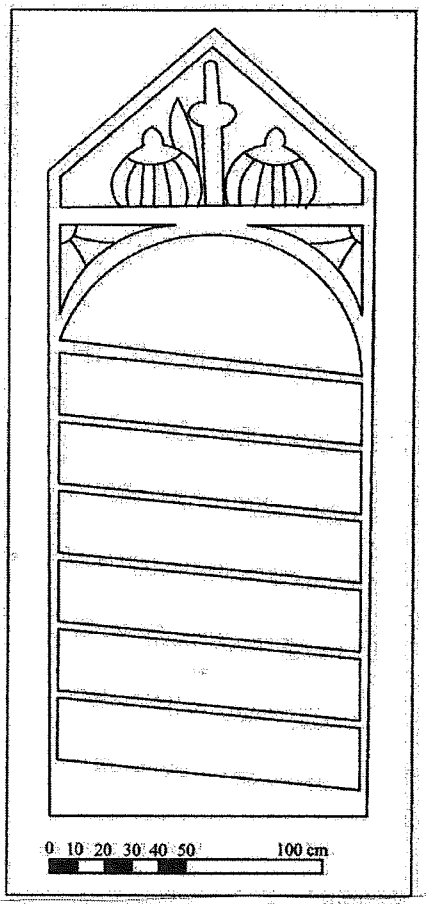
ÇİZİM NO:35 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:28)

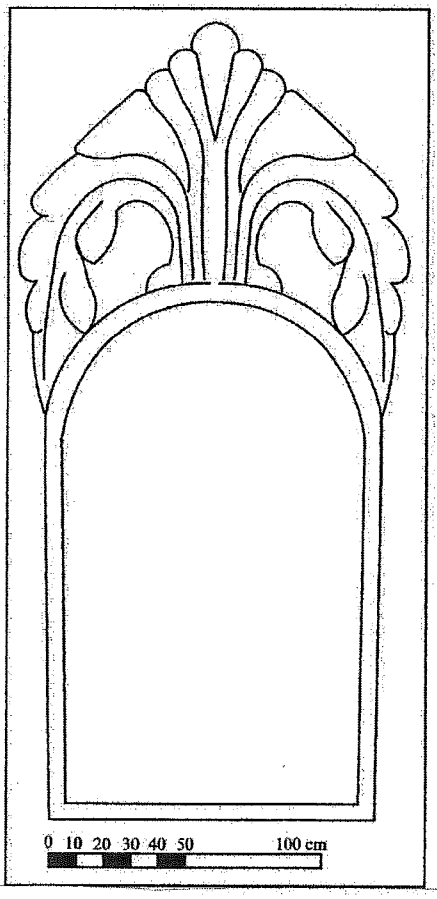
ÇİZİM NO:36 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:29)

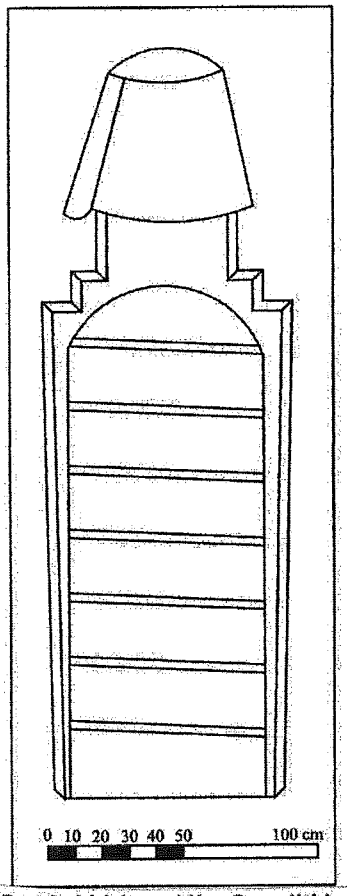
ÇİZİM NO:37 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:30)

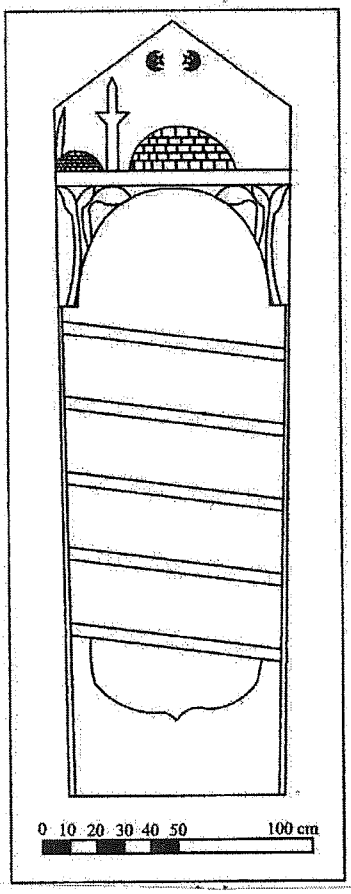
ÇİZİM NO:38 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:31)

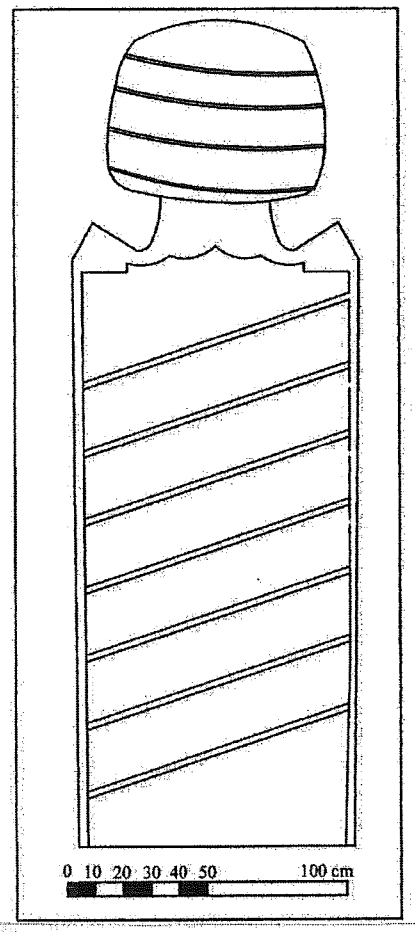
ÇİZİM NO:39 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:32)

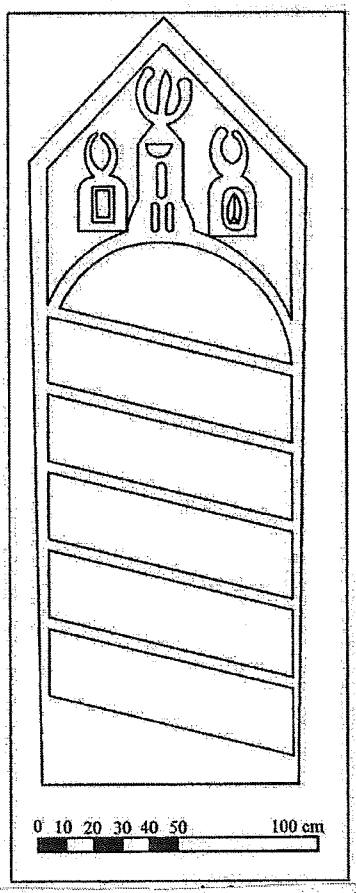
ÇİZİM NO:40 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:33)

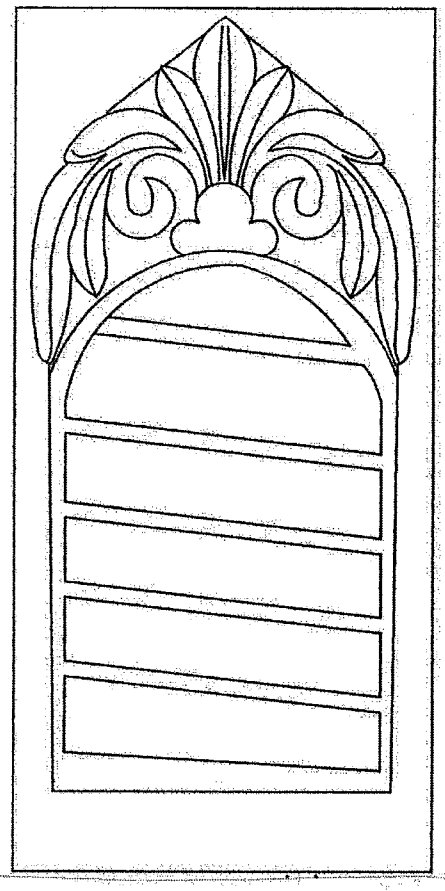
ÇİZİM NO:41 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:34)

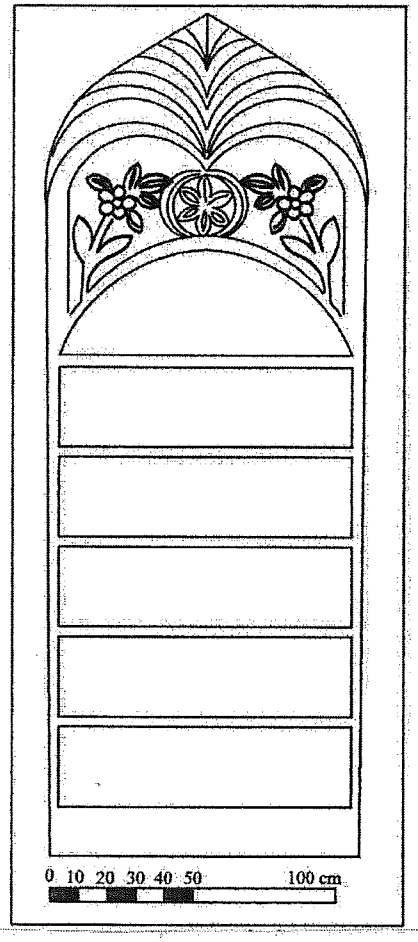
ÇİZİM NO:42 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:35)

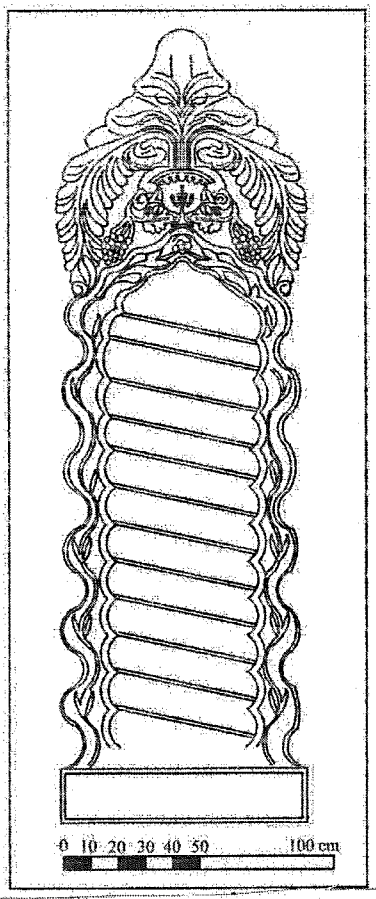
ÇİZİM NO:43 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:36)

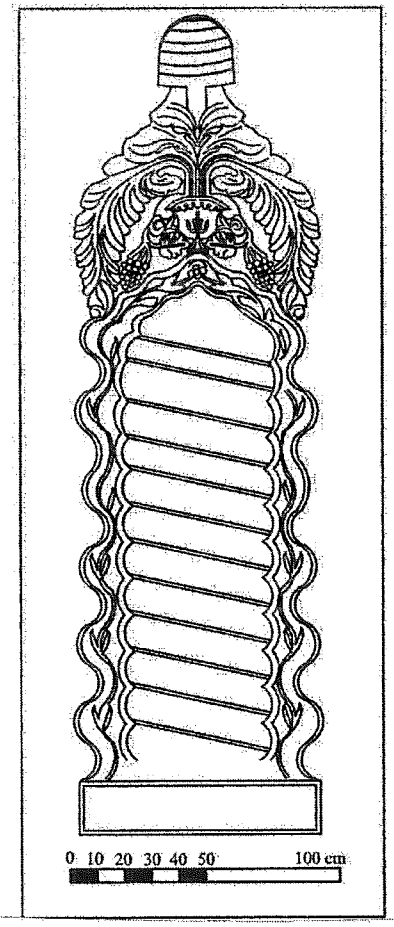
ÇİZİM NO:44 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:37)

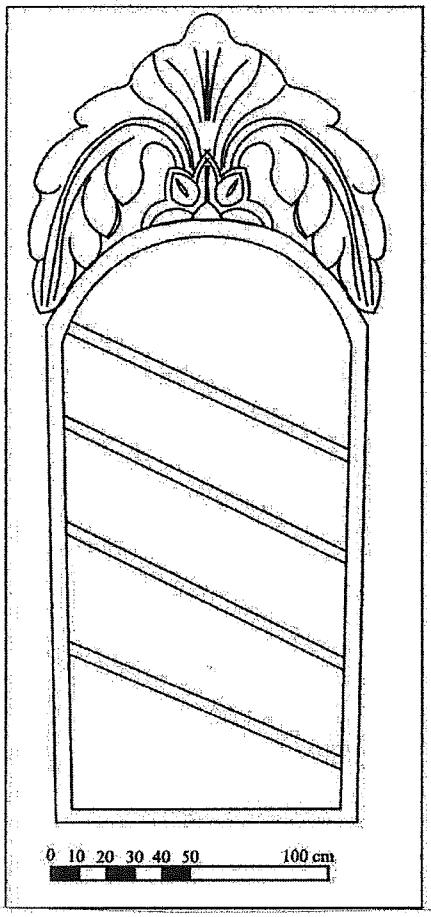
ÇİZİM NO:45 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:38)

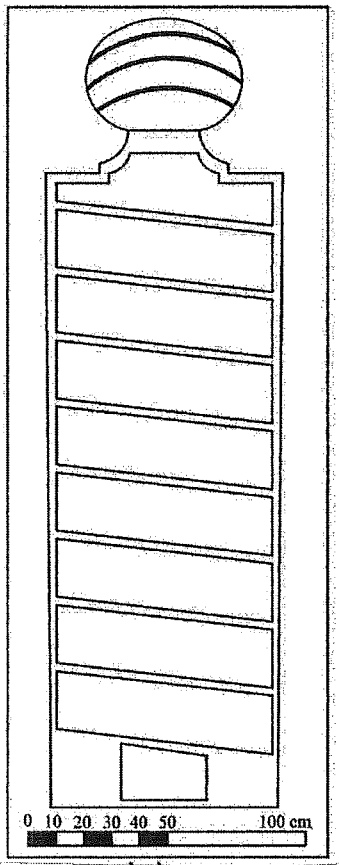
ÇİZİM NO:46 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:39)

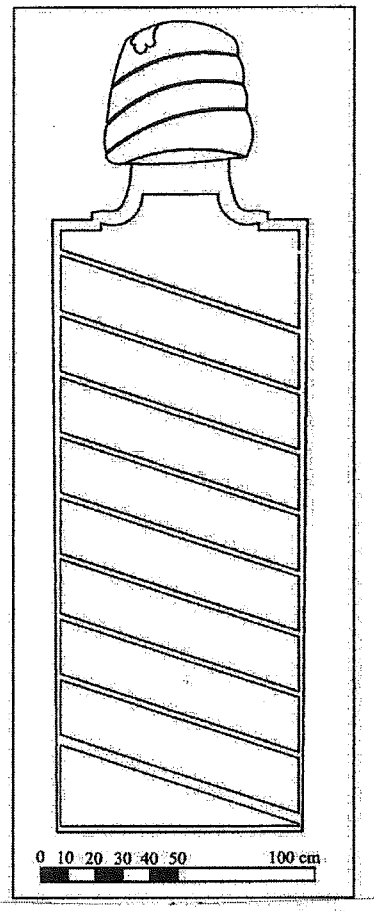
ÇİZİM NO:47 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:39)

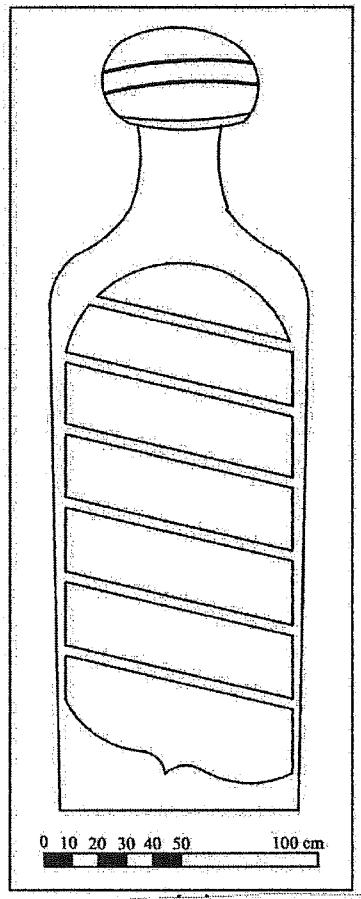
ÇİZİM NO:48 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:40)

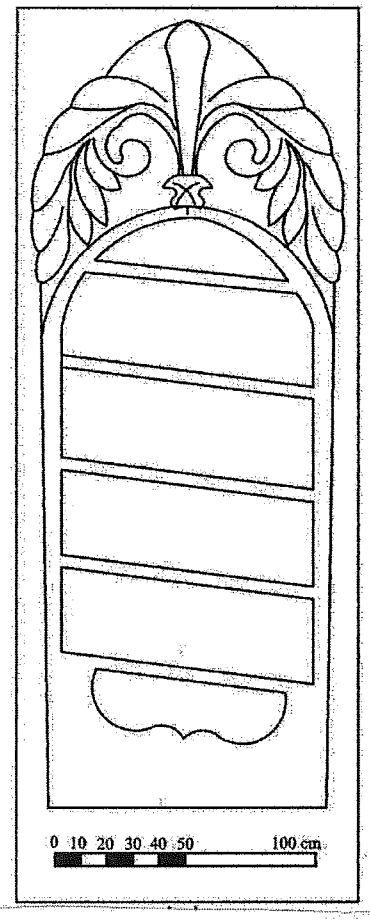
ÇİZİM NO:49 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:41)

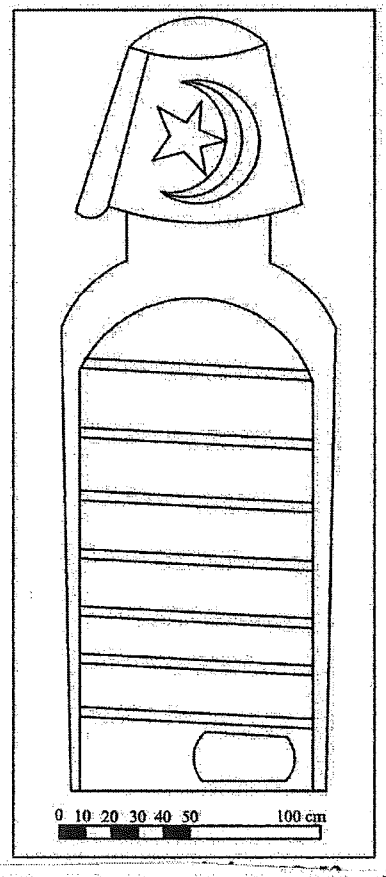
ÇİZİM NO:50 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:42)

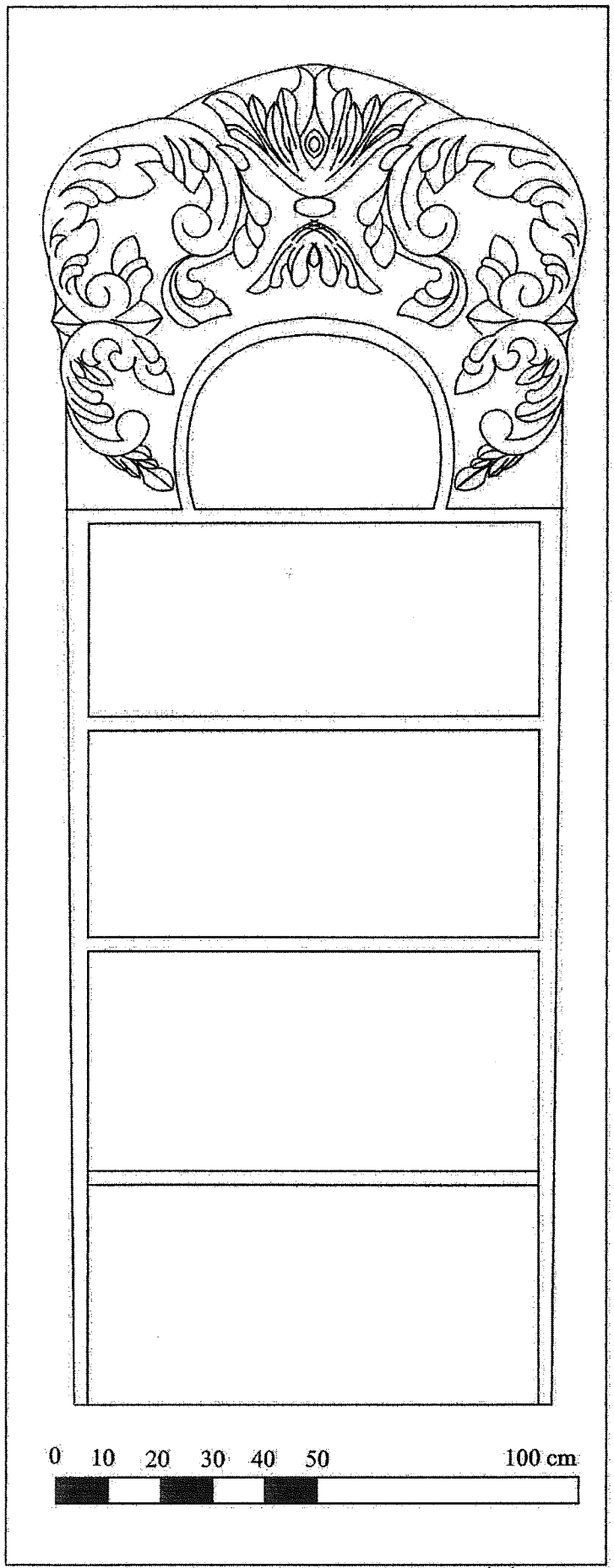
ÇİZİM NO:51 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:43)

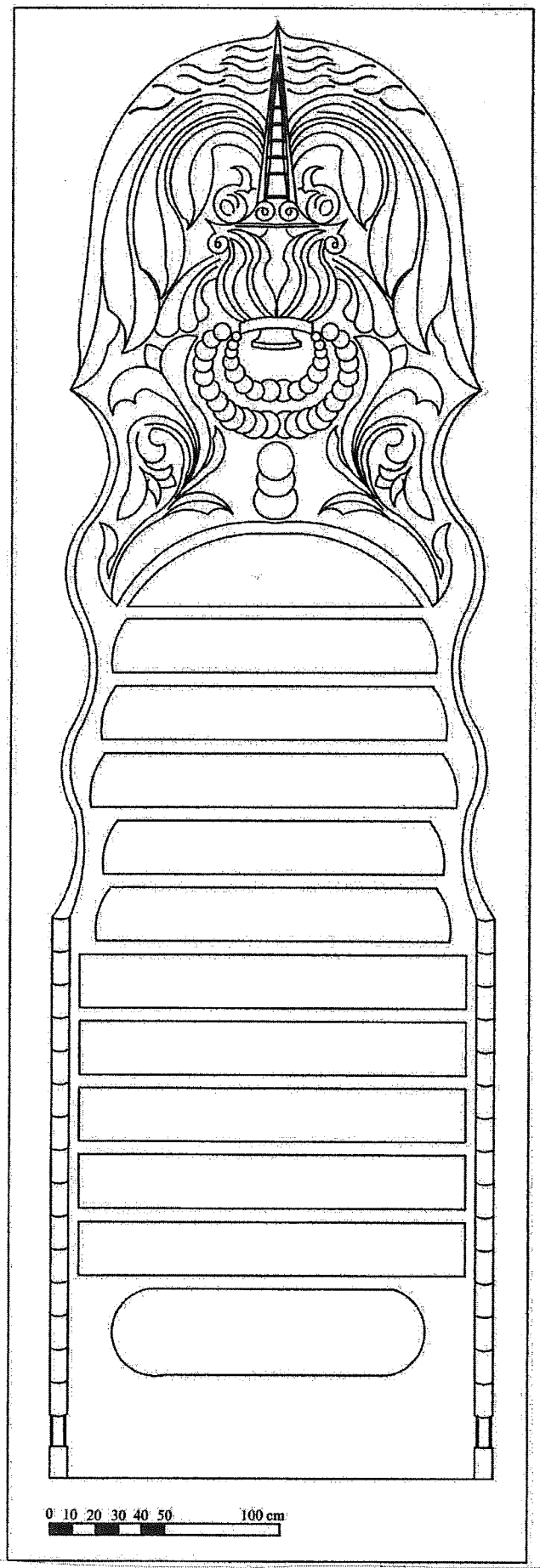
ÇİZİM NO:52 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:44)

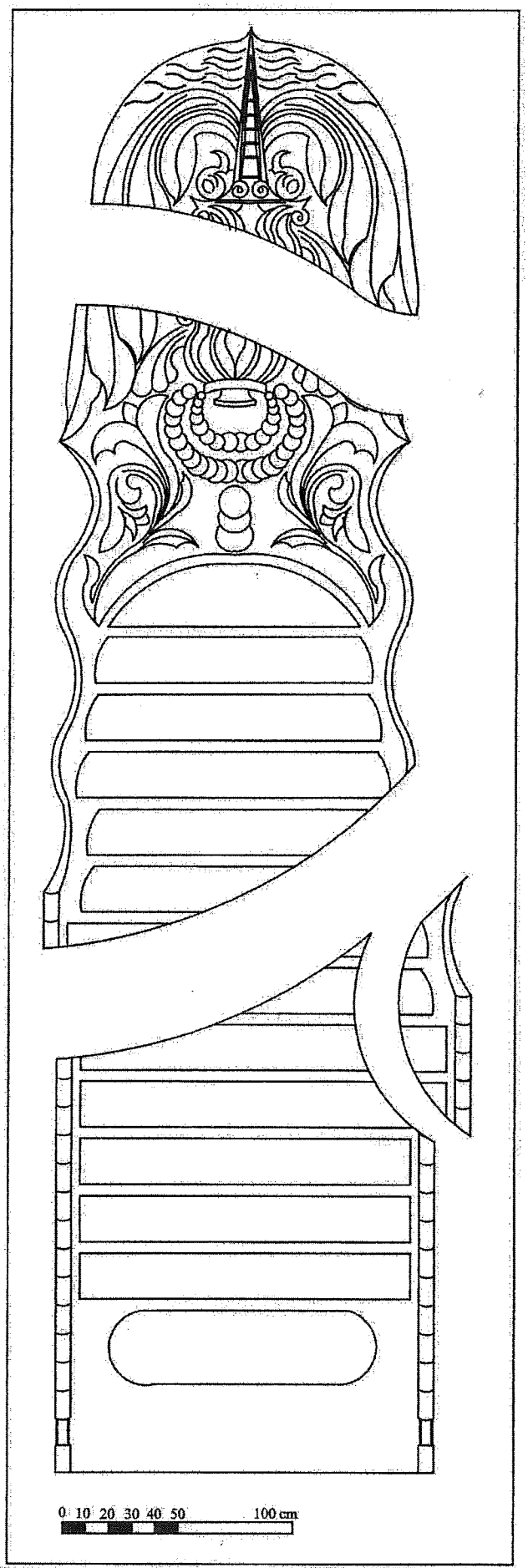
ÇİZİM NO:53 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:45)

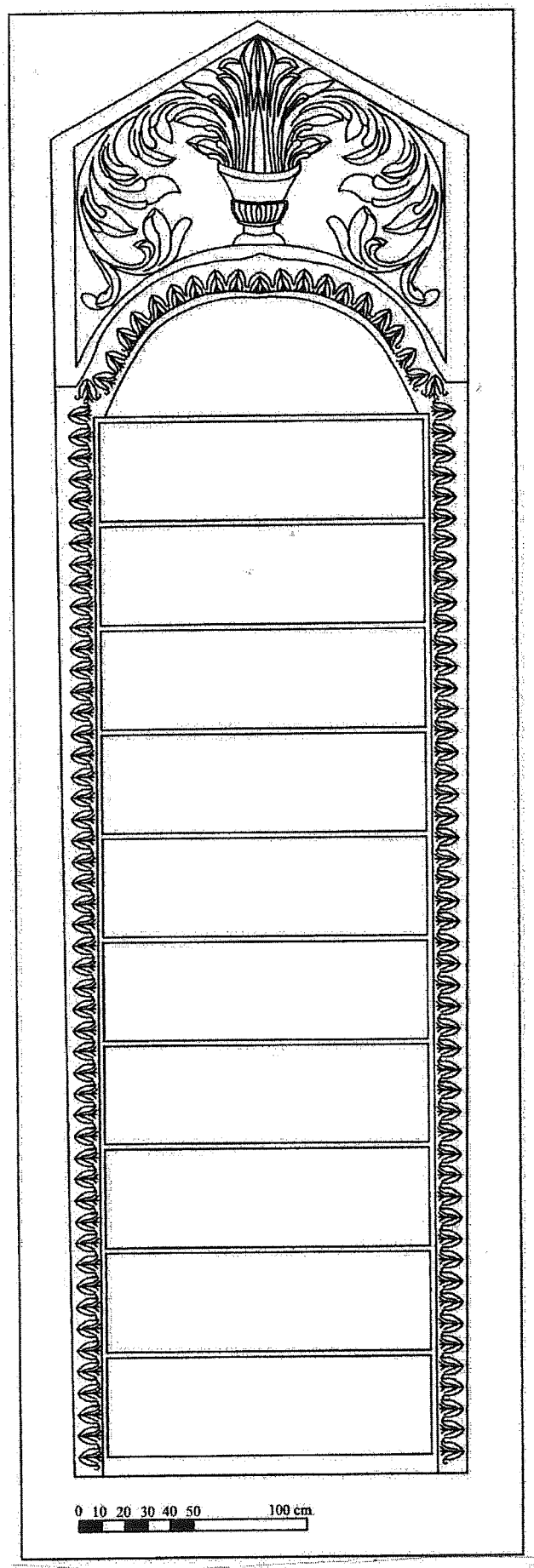
ÇİZİM NO:54 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:46)

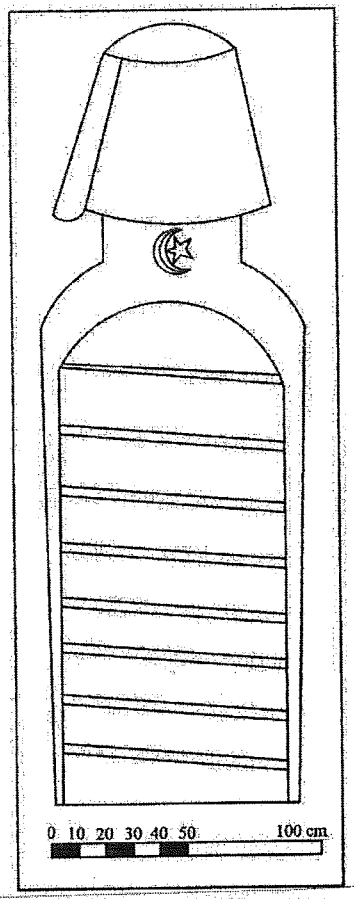
ÇİZİM NO:55 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:47)

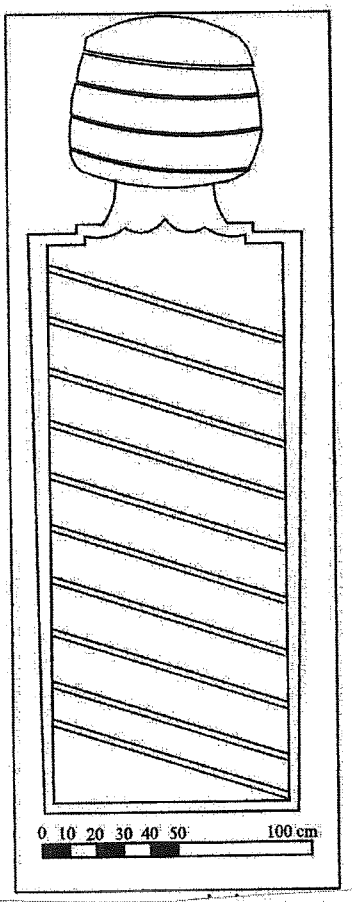
ÇİZİM NO:56 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:47)

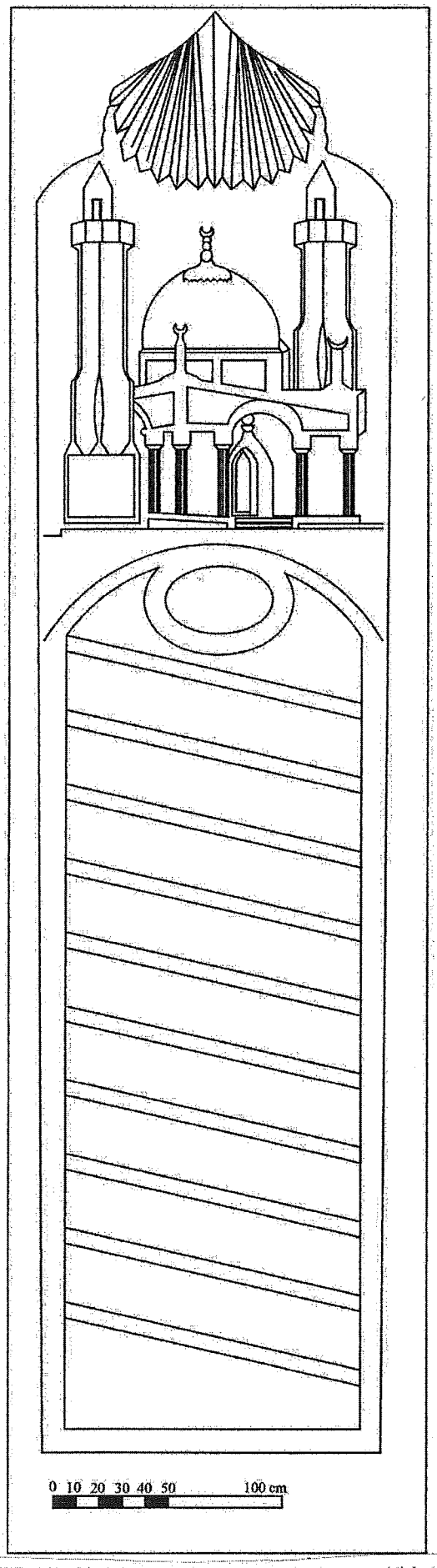
ÇİZİM NO:57 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:48)

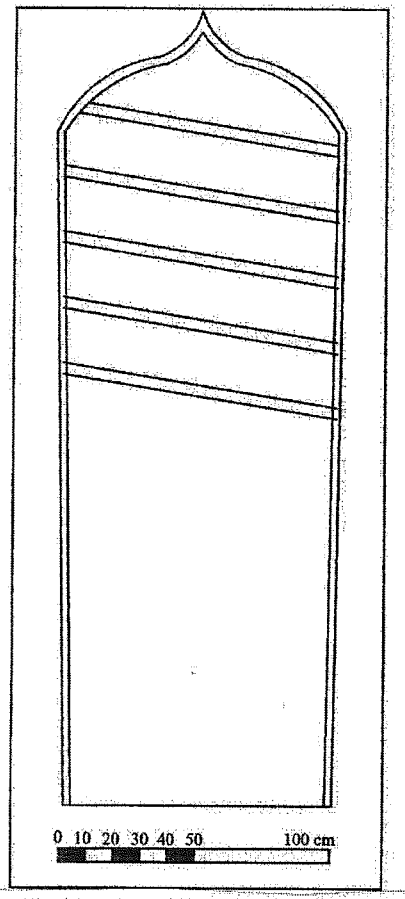
ÇİZİM NO:58 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:49)

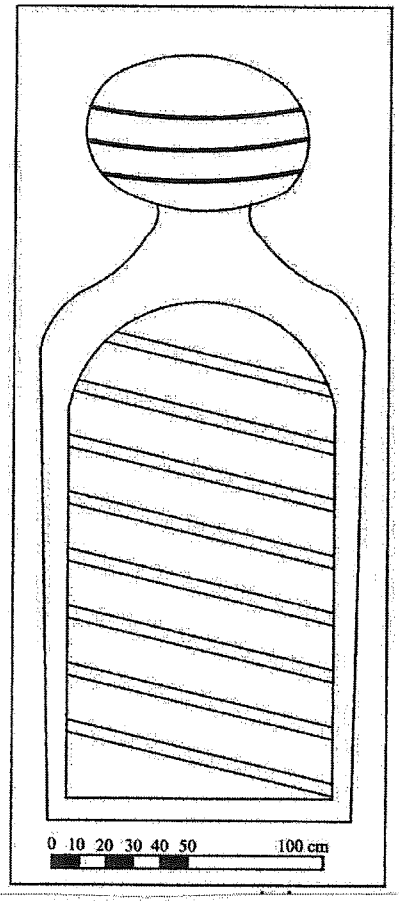
ÇİZİM NO:59 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:50)

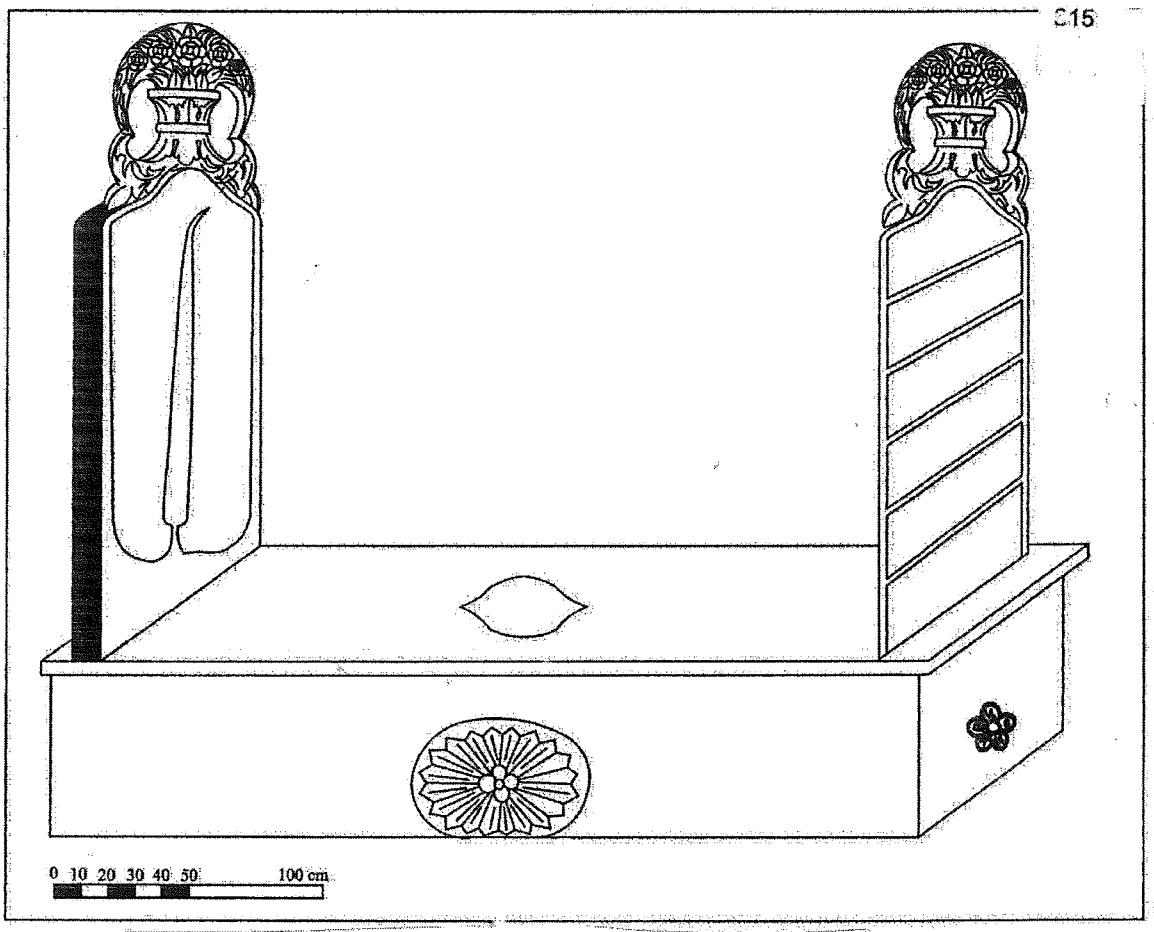
ÇİZİM NO:60 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Lat No:51)

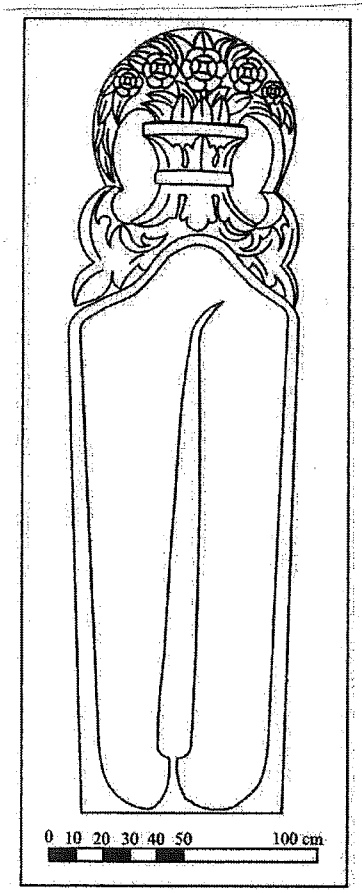
ÇİZİM NO:61 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:52)

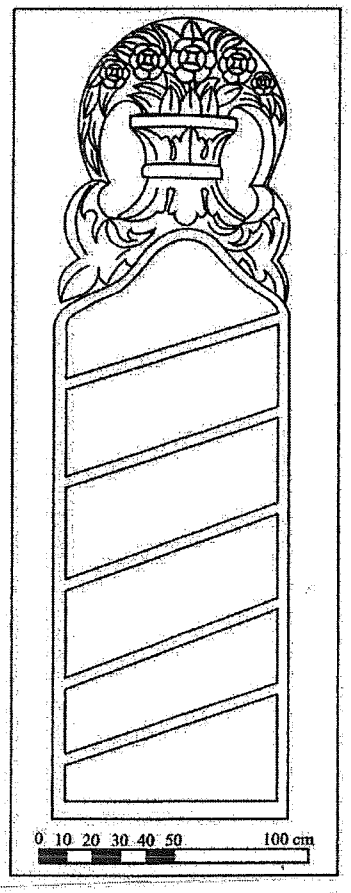
ÇİZİM NO:62 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:53)

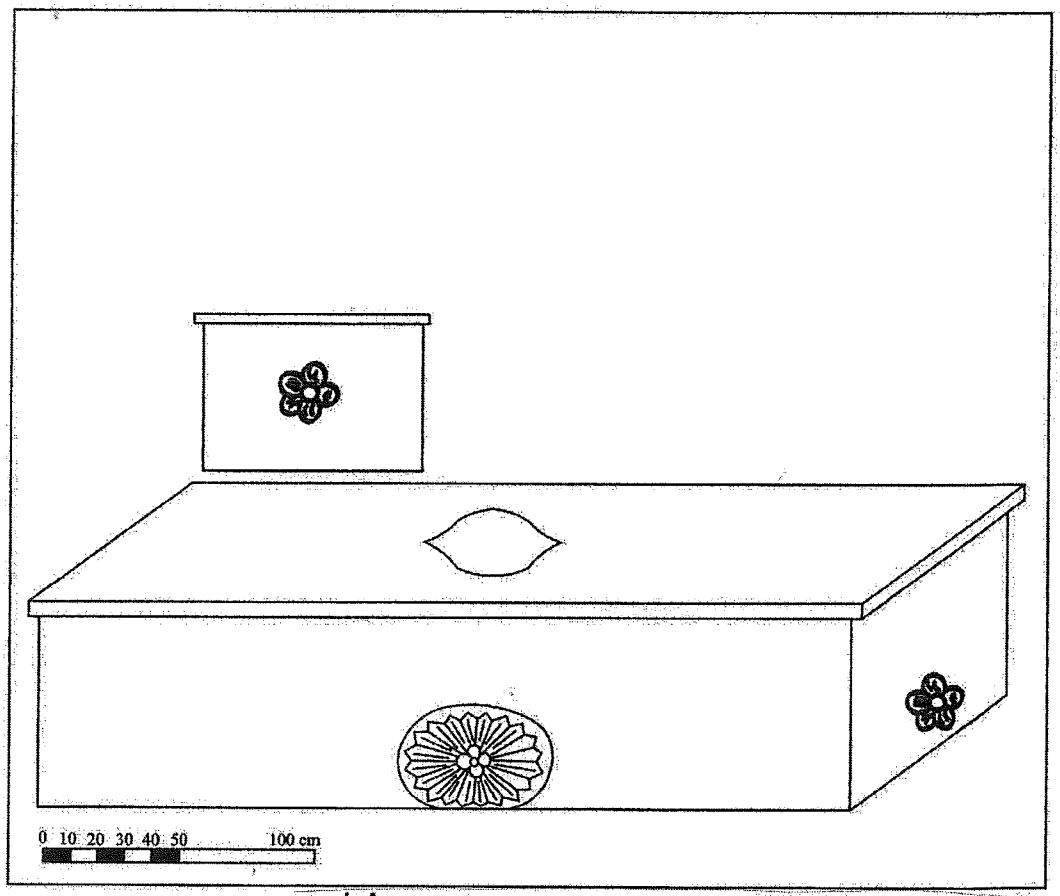
ÇİZİM NO:63 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No 54)

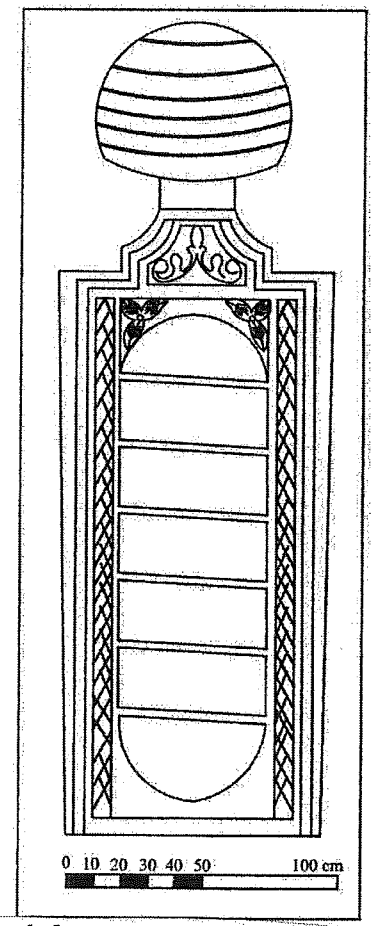
ÇİZİM NO:64 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No 54)

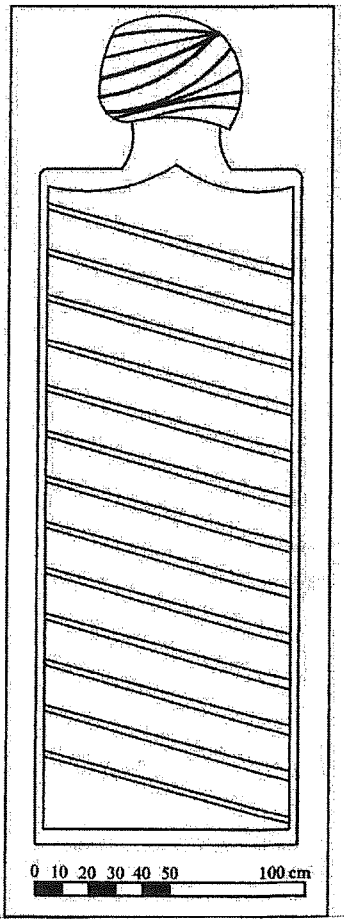
ÇİZİM NO:65 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:54)

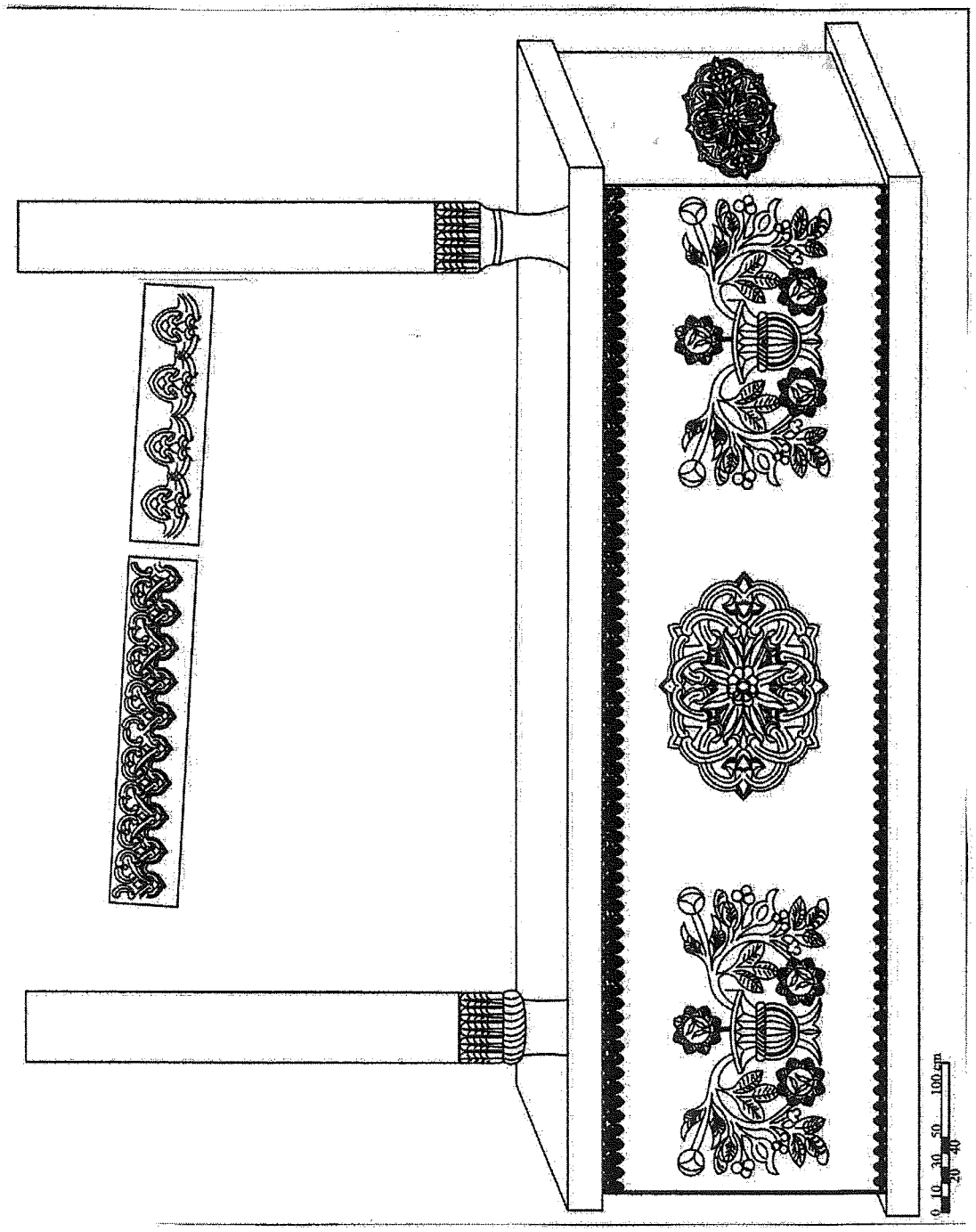
ÇİZİM NO:66 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:54)

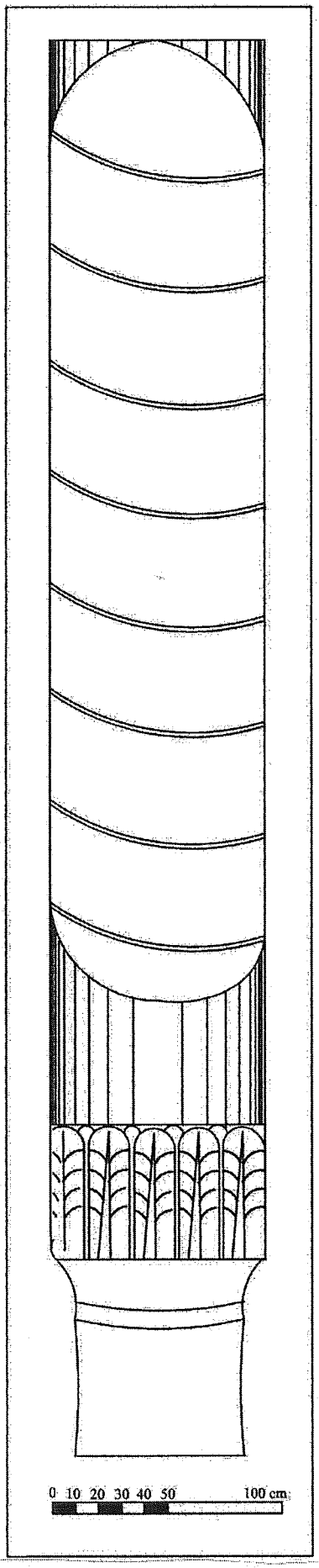
ÇİZİM NO:67 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:55)

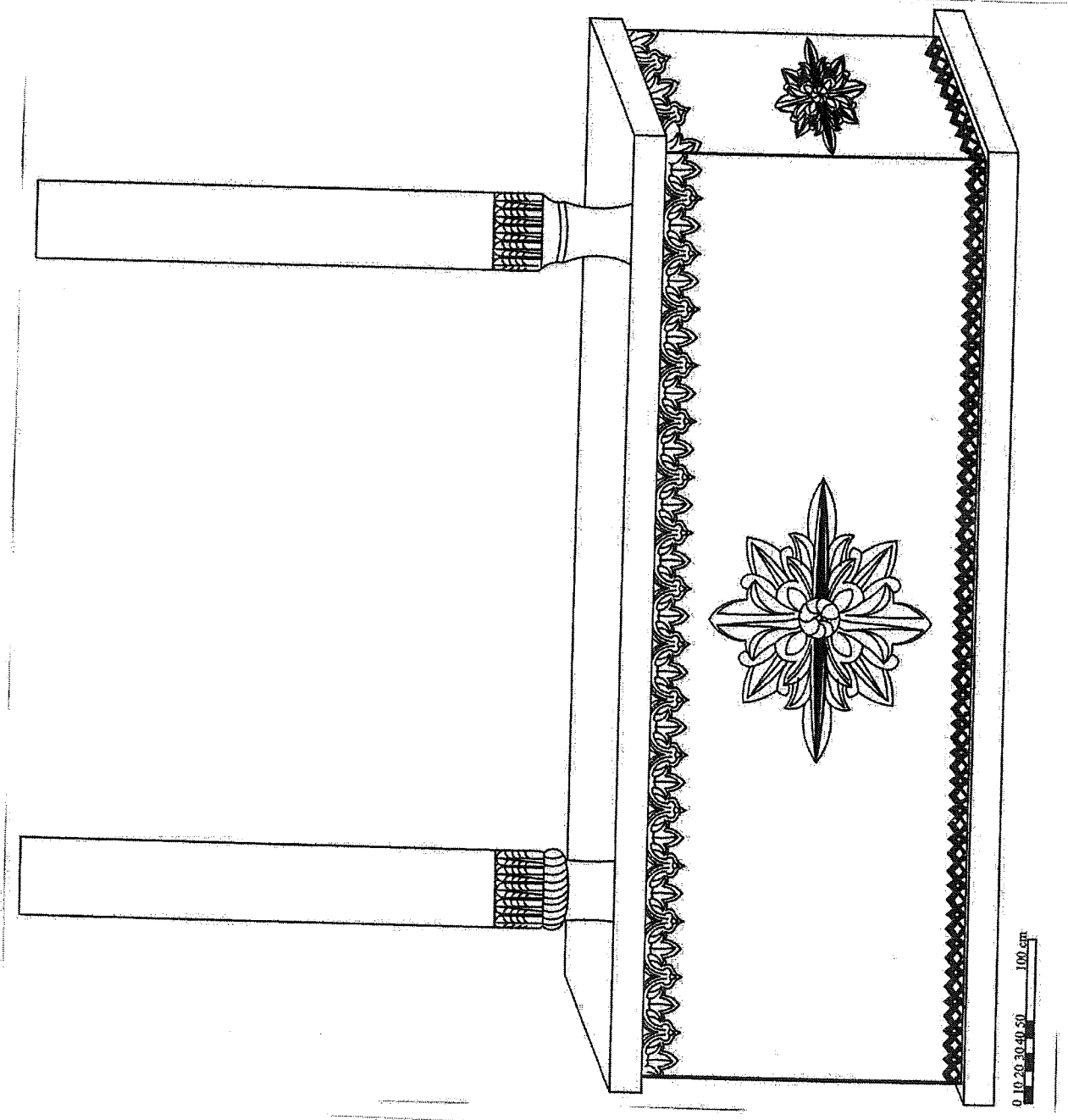
ÇİZİM NO:68 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat No:56)

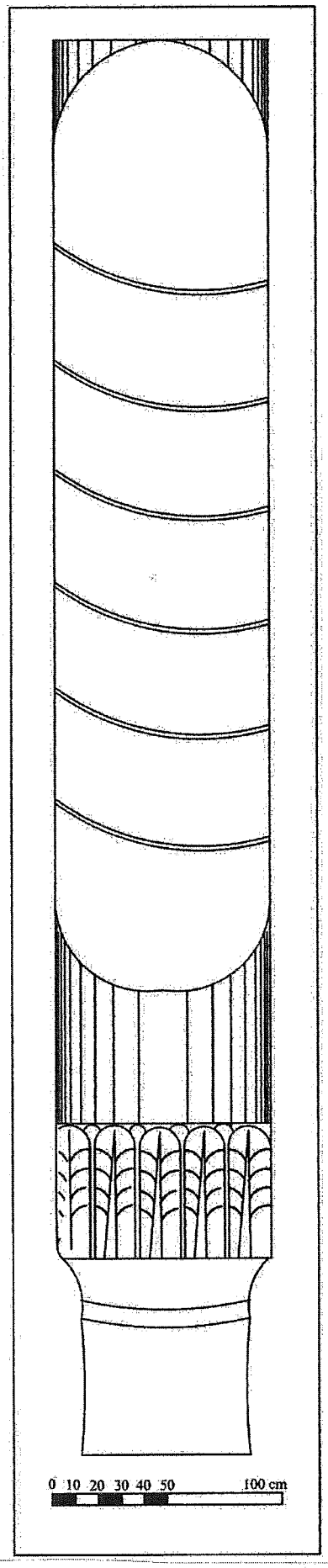
ÇİZİM NO:69 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:57)

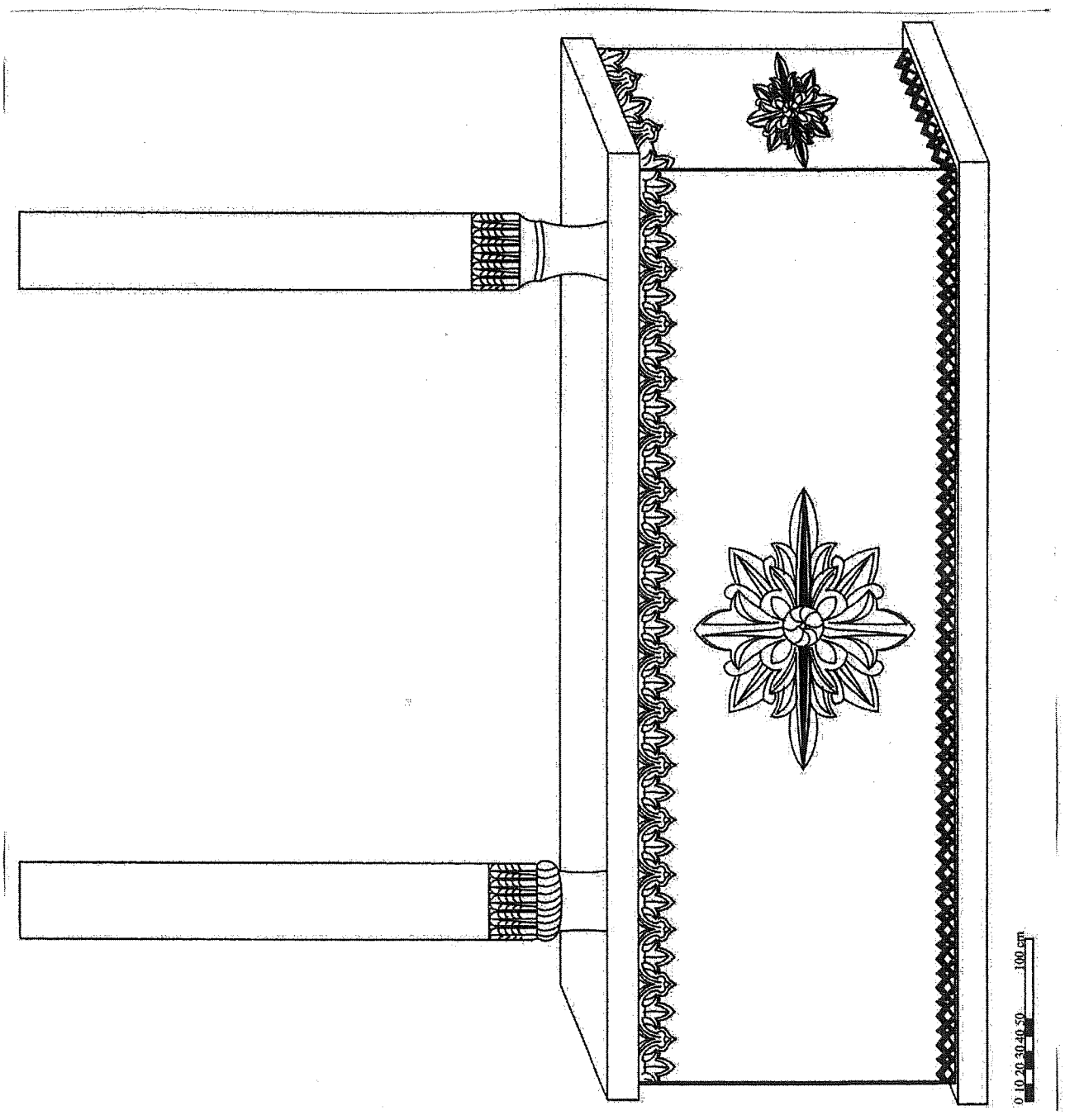
ÇİZİM NO:70 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:57)

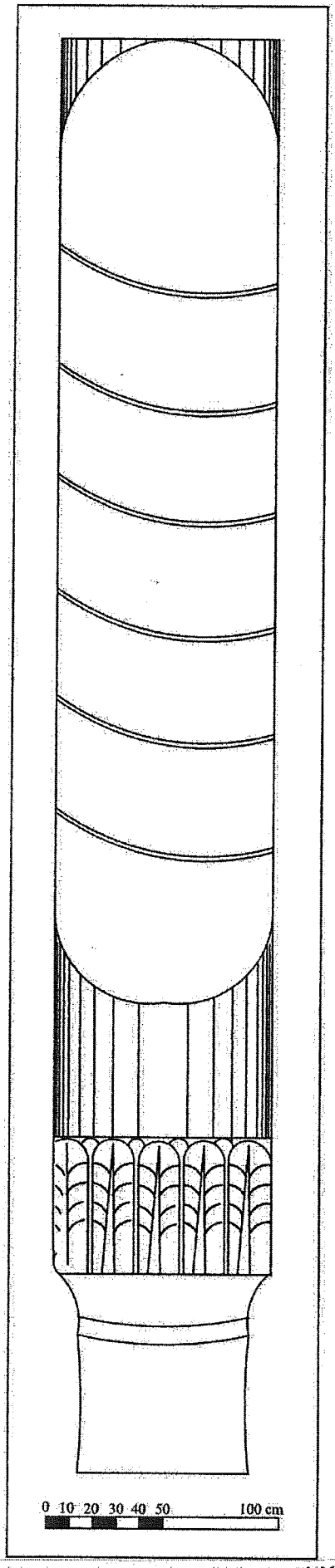
ÇİZİM NO:71 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:58)

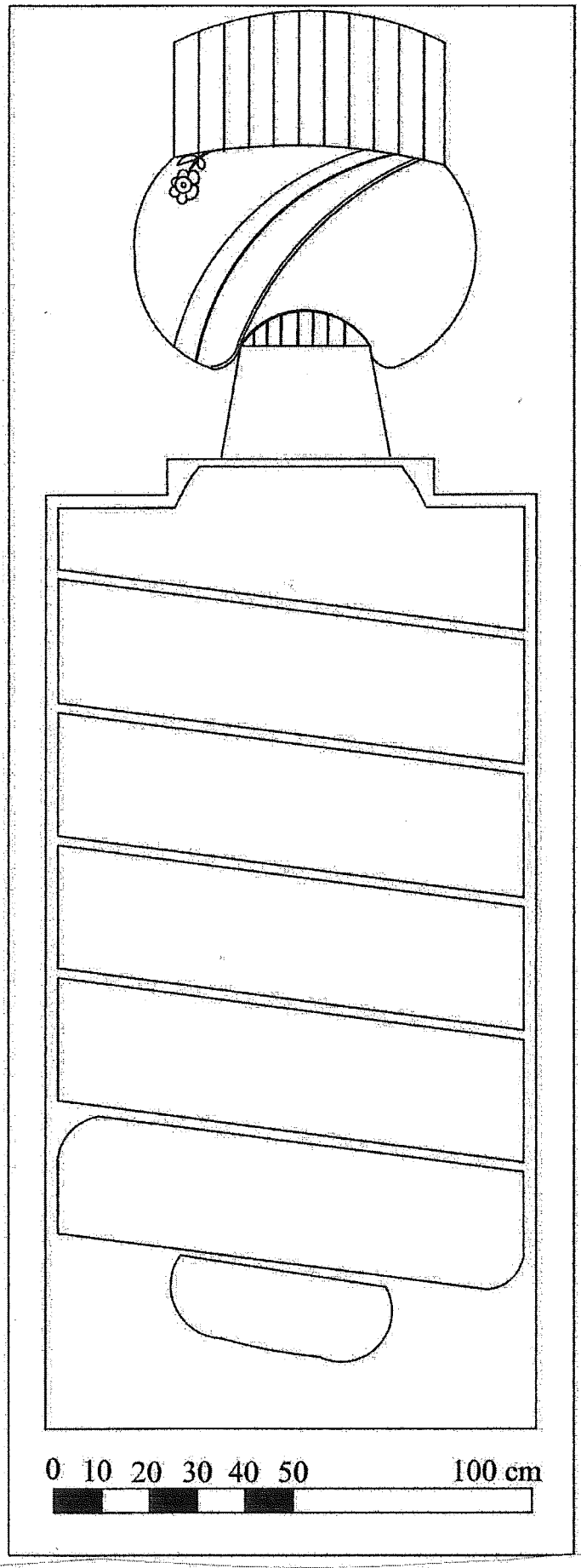
ÇİZİM NO:72 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:58)

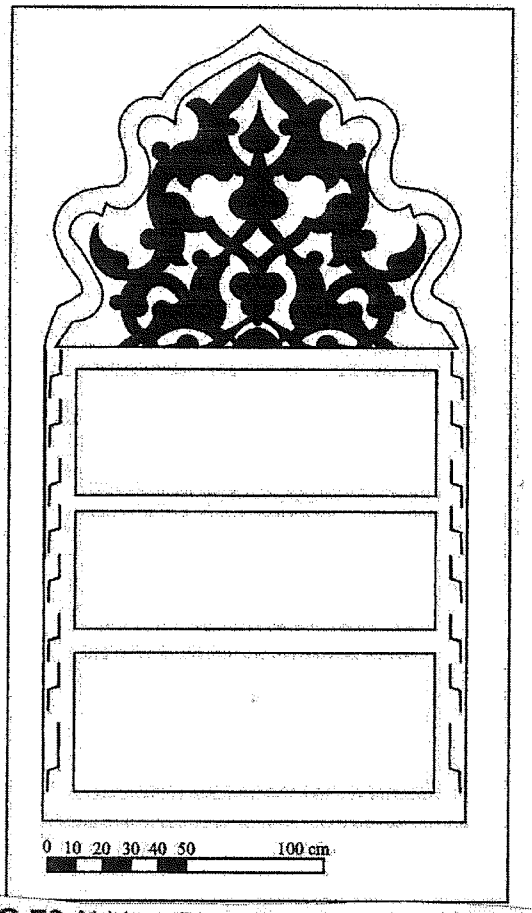
ÇİZİM NO:73 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No 59)

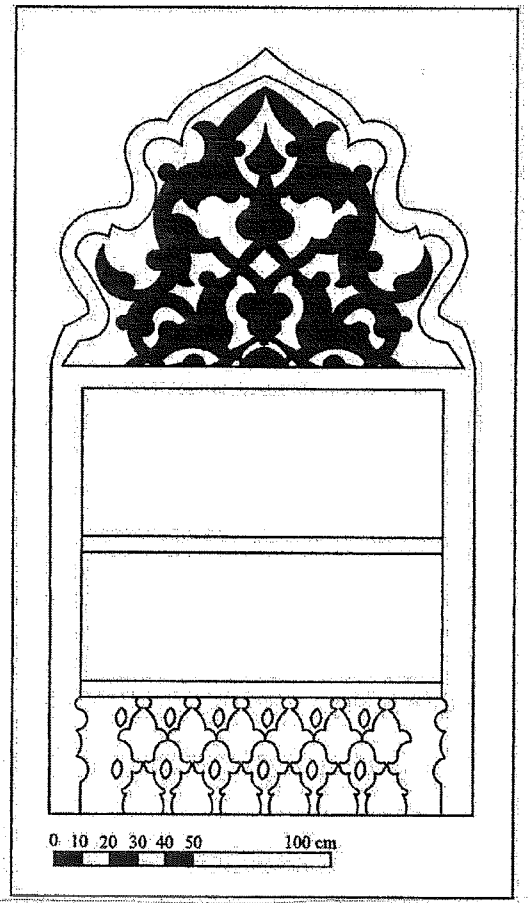
ÇİZİM NO:74 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:59)

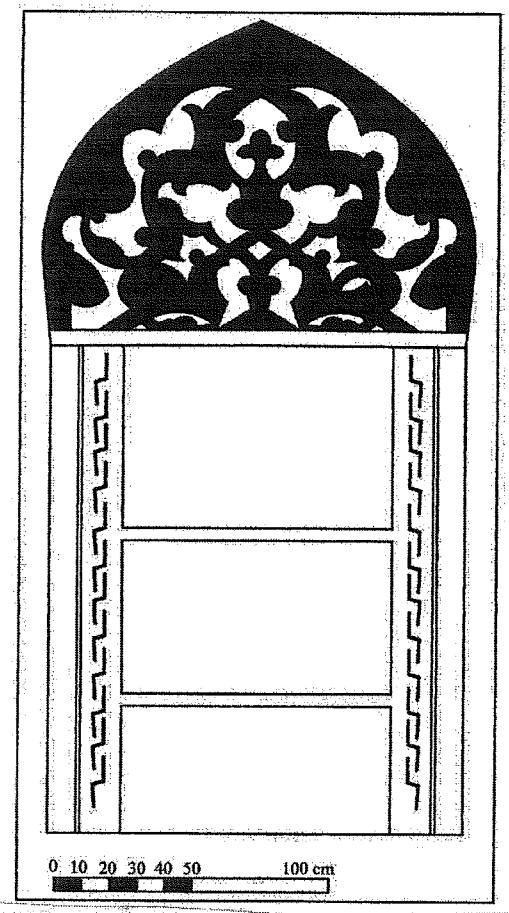
ÇİZİM NO:75 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:60)

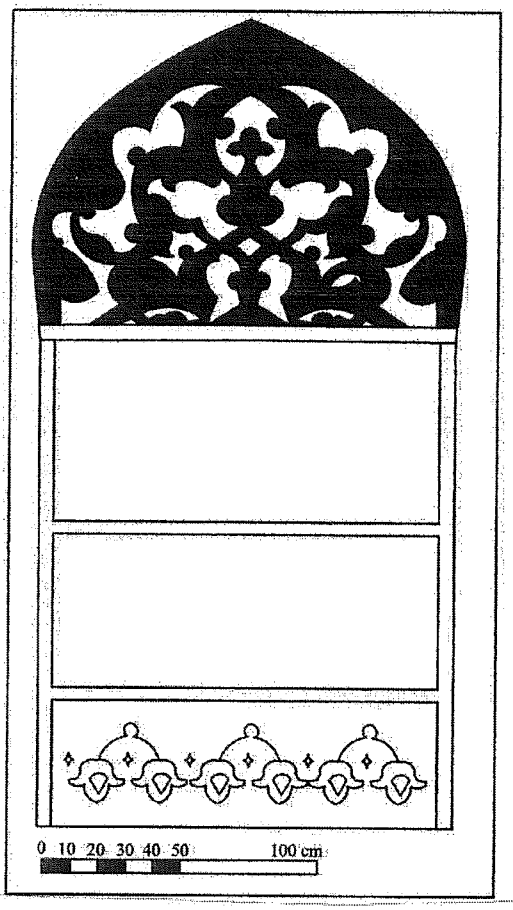
ÇİZİM NO:76 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:61)

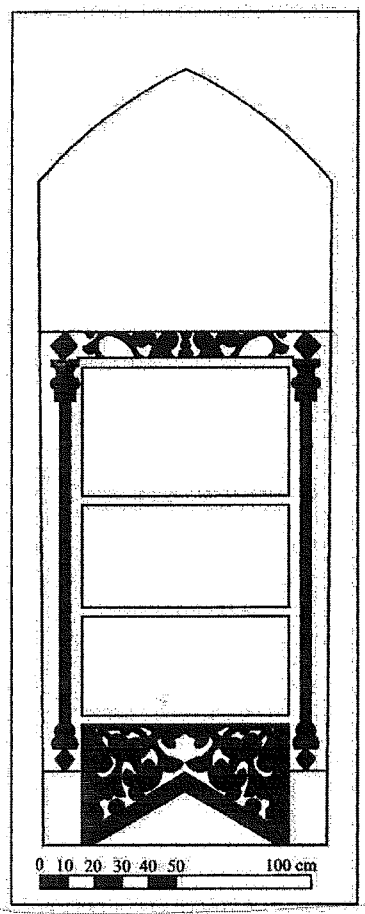
ÇİZİM NO:77 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:61)

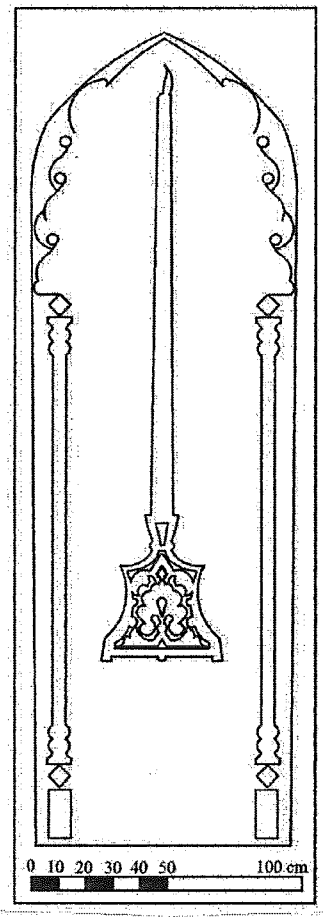
ÇİZİM NO:78 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:62)

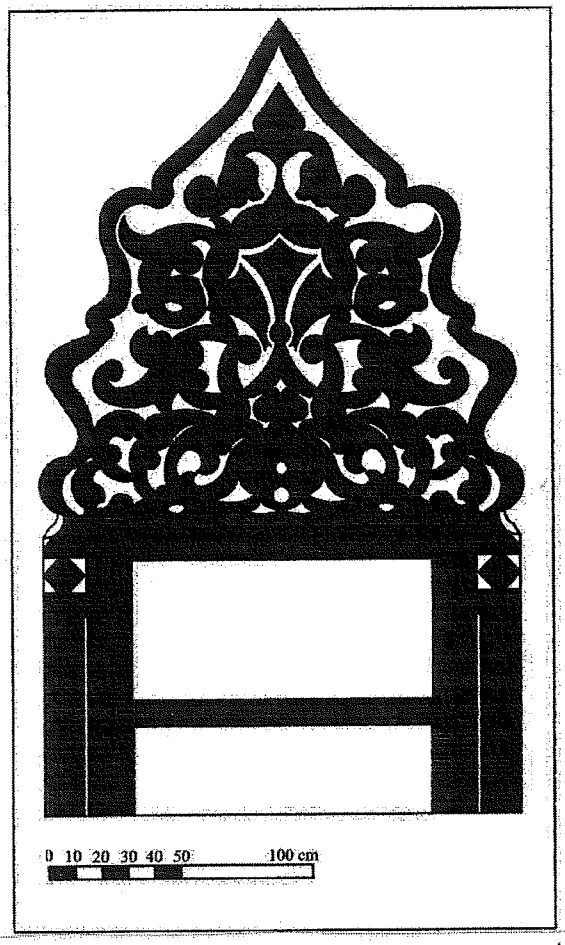
ÇİZİM NO:79 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:62)

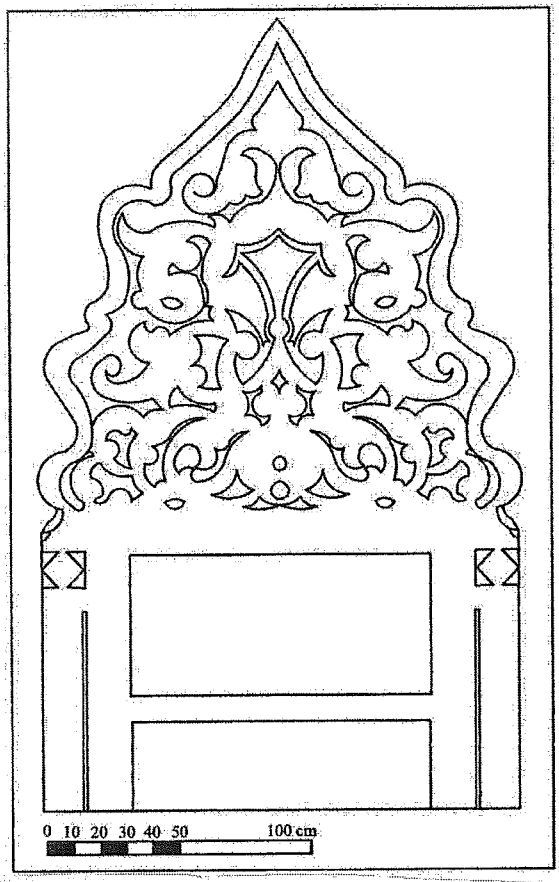
ÇİZİM NO:80 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:63)

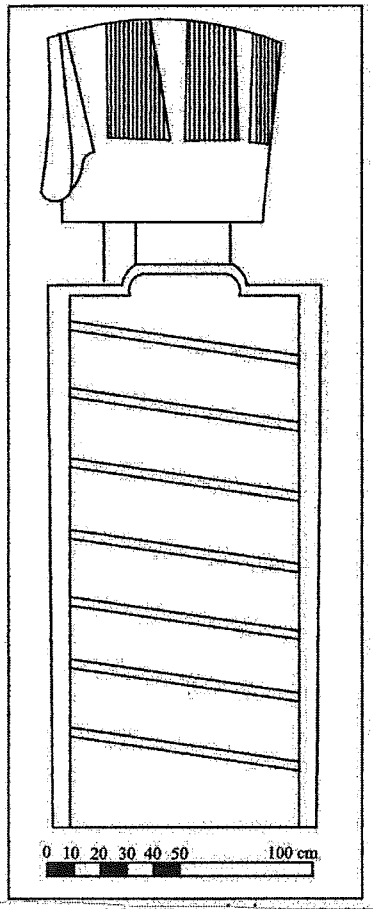
ÇİZİM NO:81 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:63)

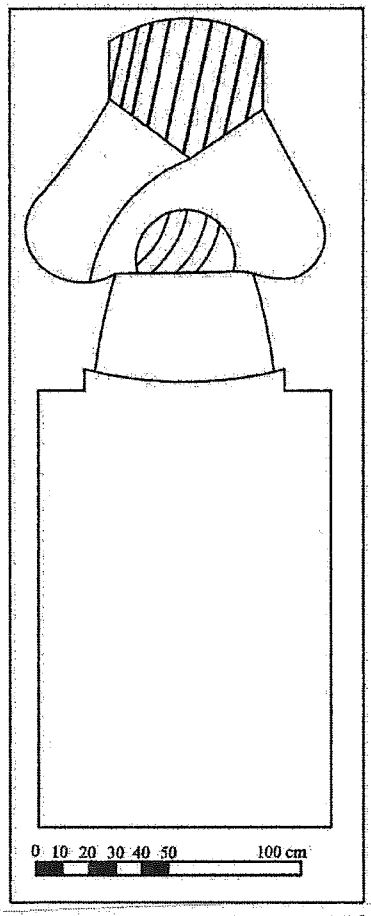
ÇİZİM NO:82 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:64)

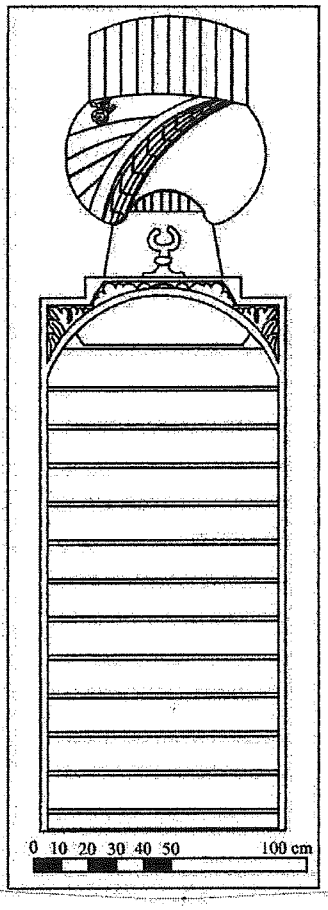
ÇİZİM NO:83 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:64)

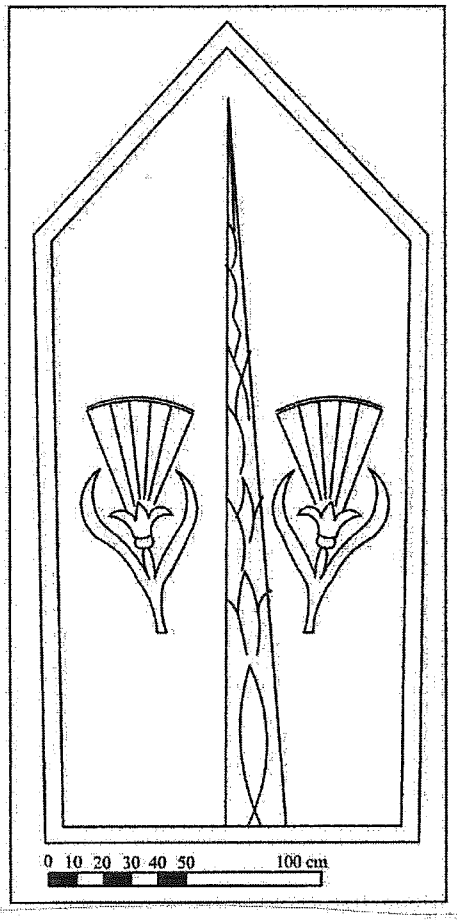
ÇİZİM NO:84 Akhisar Ulu Camii Haziresi(Kat.No:65)

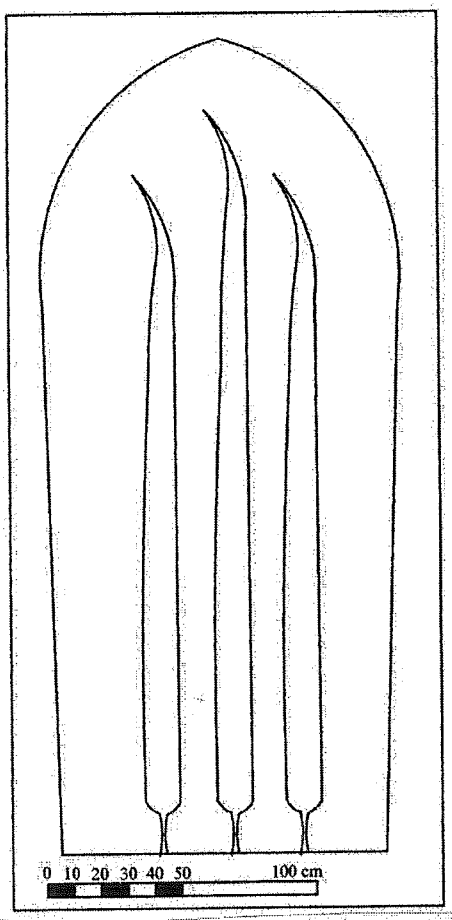
ÇİZİM NO:85 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:66)

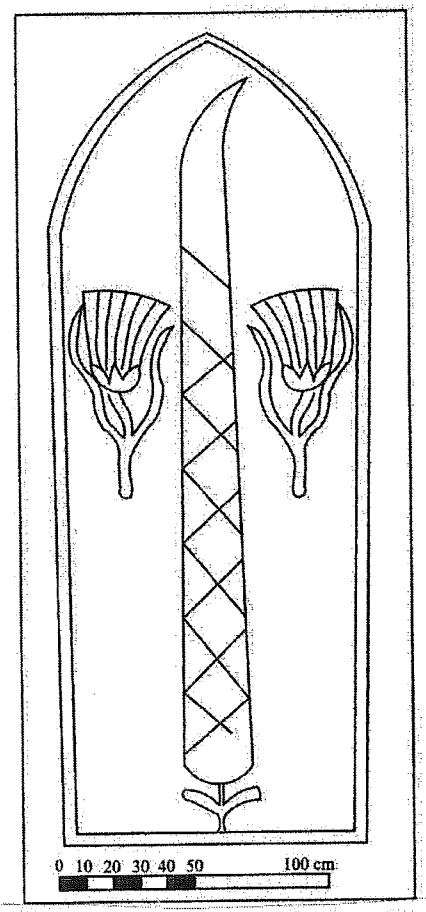
ÇİZİM NO:86 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:67)

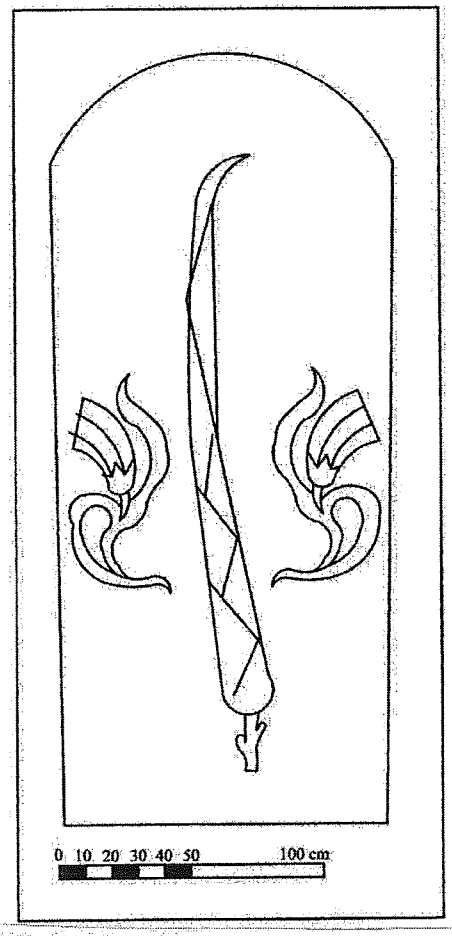
ÇİZİM NO:87 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:68)

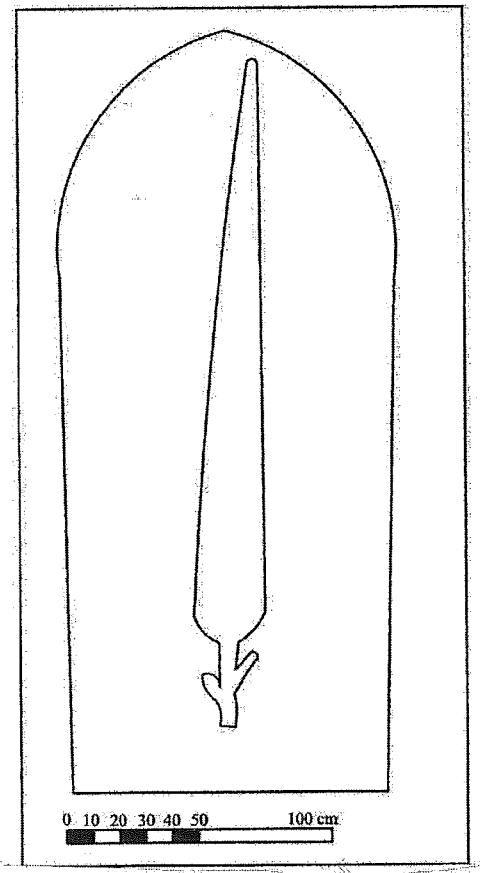
ÇİZİM NO:88 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:69)

ÇİZİM NO:89 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:70)

ÇİZİM NO:90 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:71)

ÇİZİM NO:91 Akhisar Paşa Camii Haziresi(Kat.No:72)

TABLO NO: 1

Katalog No	Resim No	Çizim No	Bulunduğu Yer	Bugünkü Durumu	Tarihi (Miladi)	Kimliği	Malzemesi	İşleniş Niteliği
1	1-4	1-5	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1488	Ahmedullah Abdullah	Mermer	Alç. K.+Oyma+Linear
2	5,6	6,7	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1494	Bilinmiyor	Mermer	Yük. K.+Oyma
3	7	8,9	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Kırık	1494	Bilinmiyor	Mermer	Yük. K.
4	8,9	10,11	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1498-1499	Mehmet Han	Mermer	Alç K.
5	10	12	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1758-1759	Bilinmiyor	Taş	Linear
6	11	13	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1768-1769	Ayşe Hanım	Mermer	Alç. K.
7	12	14	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1788-1789	Zeynep Hanım	Mermer	Alç. K.
8	13	15	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1800-1801	Hacı Mehmet	Mermer	Alç. K.
9	14	16	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1814	Bilinmiyor	Mermer	Yük.K.
10	15	17	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1814	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.
11	16	18	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1814	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.
12	17	19	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1816	Ayşe Hanım	Mermer	Alç. K.+Linear
13	18	20	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1818	Hacı Himmet	Mermer	Alç. K.
14	19	21	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1819-1820	Ümmü Gülsüm	Taş	Alç. K.
15	20	22	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1826-1829	Fatma Hanım	Mermer	Alç. K.
16	21	23	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1827-1828	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.
17	22	24	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1829-1830	Hatice Kadın	Mermer	Alç. K.
18	23	25	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1830-1831	Abbasizade Ali Ağa	Mermer	Alç. K.
19	24	26	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1837	Hanife Hanım	Mermer	Alç. K.
20	25	27	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1839	Ayşe Hanım	Mermer	Alç. K.
21	26	28	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1841	Hanife Hanım	Mermer	Alç. K.
22	27	29	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1845	Süleyman Bey	Mermer	Alç. K.
23	28	30	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1848	Ali Bey	Mermer	Alç. K.
24	29	31	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1850-1851	Hüseyin Ağa	Mermer	Alç. K.
25	30	32	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1851-1852	Arap Ali	Mermer	Alç. K.
26	31	33	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1852	Mehmet Ali Ağa	Mermer	Alç. K.
27	32	34	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1852-1853	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.
28	33	35	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1854-1855	Muhsine Hanım	Mermer	Alç. K.
29	34	36	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1858-1859	İbrahim Bey	Mermer	Alç. K.
30	35	37	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1859-1860	Muhammed Efendi	Mermer	Alç. K.

31	36	38	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1860-1861	Zeynep Hanım	Mermer	Alç. K.+Linear
32	37	39	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1861-1862	Fatma	Mermer	Alç. K
33	38	40	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1864-1865	Süleyman Efendi	Mermer	Alç. K
34	39	41	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1865-1866	Fatma Hanım	Taş	Alç. K.+Linear
35	40	42	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1866-1867	Fatma Hanım	Mermer	Alç. K
36	41	43	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1867	Bilinmiyor	Taş	Alç. K
37	42	44	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1869	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
38	43	45	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1871	Hatice	Mermer	Alç. K
39	44	46,47	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1871	Ayşe Hanım	Mermer	Alç. K
40	45	48	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1872	Hatice	Mermer	Alç. K
41	46	49	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1874	Mustafa Bey	Mermer	Alç. K
42	47	50	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Kırık	1885-1886	Halid Ağa	Mermer	Alç. K
43	48	51	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1885-1886	Hacı Mustafa Ağa	Mermer	Alç. K
44	49	52	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1888-1889	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
45	50	53	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1890-1891	Katırcı Mustafa	Mermer	Alç. K
46	51	54	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1892-1893	Ayşe Hanım	Mermer	Yük.K.
47	52,53	55,56	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Kırık	1893-1894	Sıdıka Hanım	Mermer	Alç. K
48	54	57	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1893-1894	Afife Havace	Mermer	Alç. K
49	55	58	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1894-1895	Ali Bey	Mermer	Alç. K
50	56	59	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1895-1896	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
51	57	60	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1895-1896	Fatma	Taş	Yük.K.
52	58	61	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1896-1897	Bilinmiyor	Taş	Alç. K
53	59	62	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1897-1898	Halil Ağa	Mermer	Alç. K
54	60-63	3,64,65,66	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1897-1898	Zahide Hanım	Mermer	Alç. K
55	64	67	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1898-1899	Hacı Ahmet Efendi	Mermer	Alç. K
56	65	68	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	1903-1905	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
57	66-68	69,70	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1904	Hatice Hanım	Mermer	Yük.K.
58	69-71	71,72	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1907	Alizade Muhammed Kamil Bey	Mermer	Yük.K.
59	72	73,74	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1908	Alizade Ahmet Bey	Mermer	Yük.K.
60	73	75	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	1917-1918	Yakup Ağa	Mermer	Alç. K
61	74-75	76,77	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
62	76-77	78,79	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
63	78-79	80,81	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K
64	80-81	82,83	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Hediye	Mermer	Alç. K
65	82	84	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Halil Ağa	Mermer	Alç. K

66	83	85	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Abbasizade İbrahim Ağa	Mermer	Alç. K
67	84	86	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Abbas efendizade	Mermer	Alç. K
68	85	87	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.+Linear
69	86	88	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Taş	Alç. K.+Linear
70	87	89	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.+Linear
71	88	90	Akhisar Paşa Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Mermer	Alç. K.+Linear
72	89	91	Akhisar Ulu Camii Haziresi	Sağlam	Bilinmiyor	Bilinmiyor	Taş	Alç. K.+Linear

TABLO:2

Katalog No	Tarih (Miladi)	Erkek/Kadın	Mezar Formu	Bitkisel Süsleme	Palmet	Rumi	Kıvrık Dal	Stilize Çiçek M.	Akant Yaprağı	Stilize Yaprak	Hayat Ağacı M.	Servi Ağacı M.	Üzüm	Lale	Nar	Nesneli Süsleme	Kase	Vazo	Kandil	Şamdan	Mum	Gerdanlık	Geometrik Süsleme	Üçgen	Çokgen	Baklava Dilimi	Daire	Meandr	Madalyon	Rozet	Pano	Ayyıldız	Mimari Süslemeler	Camii	Sütunce
1	1488	E	Şahideli Prizmatik Lahit	X	X	X	X	X								X				X	X											X		X
2	1494	--	Şahideli Mezar	X	X	X	X																											
3	1494	--	Şahideli Mezar	X	X	X	X	X		X						X				X													X		X
4	1498-1499	E	Şahideli Mezar	X	X	X	X									X				X	X												X		
5	1758-1759	--	Şahideli Mezar	X				X						X																					
6	1768-1769	K	Şahideli Mezar	X				X		X														X		X							X		
7	1788-1789	K	Şahideli Mezar	X				X					X																				X		
8	1800-1801	E	Şahideli Mezar																														X		X
9	1814	--	Şahideli Mezar	X				X		X						X	X																X		X
10	1814	K	Şahideli Mezar	X				X					X																				X		X
11	1814	--	Şahideli Mezar	X				X																											
12	1816	K	Şahideli Mezar																																
13	1818	E	Şahideli Mezar							X		X				X	X																X		X
14	1819-1820	K	Şahideli Mezar	X				X		X						X	X																X		X
15	1826-1829	K	Şahideli Mezar							X																							X		X
16	1827-1828	--	Şahideli Mezar	X				X				X																					X		X
17	1829-1830	K	Şahideli Mezar	X						X		X																					X		X
18	1830-1831	E	Şahideli Mezar																														X		X
19	1837	K	Şahideli Mezar	X								X																					X		X
20	1839	K	Şahideli Mezar	X				X		X					X	X	X																		
21	1841	K	Şahideli Mezar	X				X		X						X	X																		
22	1845	E	Şahideli Mezar	X				X																											

| | | |

54	1897-1898	K	Şahideli Mezar	X				X		X												X							X							
55	1898-1899	E	Şahideli Mezar	X						X																											
56	1903-1905	--	Şahideli Mezar																																		
57	1904	K	Şahideli Mezar	X	X	X	X	X	X	X					X		X					X							X							
58	1907	E	Şahideli Mezar	X	X	X	X	X	X													X							X							
59	1908	E	Şahideli Mezar	X	X	X	X	X	X													X							X							
60	1917-1918	E	Şahideli Prizmatik Lahit	X				X														X														
61	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X	X	X	X															X				X										
62	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X	X	X	X															X				X										
63	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X	X	X	X								X			X	X		X	X									X		X		
64	Bilinmiyor	K	Şahideli Mezar	X	X	X	X																									X		X		
65	Bilinmiyor	E	Şahideli Mezar																																	
66	Bilinmiyor	E	Şahideli Prizmatik Lahit																																	
67	Bilinmiyor	E	Şahideli Mezar	X				X																												
68	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X				X			X	X																								
69	Bilinmiyor	--	Şahideli Prizmatik Lahit	X							X																									
70	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X				X			X	X																								
71	Bilinmiyor	--	Şahideli Mezar	X				X			X																									
72	Bilinmiyor	--	Şahideli Prizmatik Lahit	X							X																									

TABLO:3 Yazılardaki Konuların Sıralanışı ve Yazı Türleri

Konuları ifade eden rakamların açıklanması: **1**-Başlangıç ifadesi **2**- Dua **3**- Kimlik **4**-İnsanlardan Dua İsteme **5**-Tarih **6**-Sebep Bildirme **7**-Tanrıdan İstek **8**-Nasihat **9**-Hadis ve Ayet

Katalog No	Tarih (Miladi)	Konu Numaraları	Yazı Türü		
			Sülüs	Ta'lik	Rik'a
1	1488	3,5,9	X		
2	1494	5	X		
3	1494	5	X		
4	1498-1499	3,5	X		
5	1758-1759	5			X
6	1768-1769	1,2,3,5		X	
7	1788-1789	1,3,5	X		
8	1800-1801	1,2,3,5,8		X	
9	1814	2,4,5,7	X		
10	1814	3,5,7,8	X		
11	1814	1,5	X		
12	1816	2,3,4,5	X		
13	1818	1,2,3,5,8		X	
14	1819-1820	1,2,3,4,5	X		
15	1826-1829	1,2,3,4,5,7	X		
16	1827-1828	1,3,5,7	X		
17	1829-1830	1,2,3,4,5,7	X		
18	1830-1831	1,3,5,7	X		
19	1837	1,2,3,5	X		
20	1839	1,2,3,5,8	X		
21	1841	1,2,3,5,7	X		
22	1845	1,2,3,5,7	X		
23	1848	1,3,4,5	X		
24	1850-1851	1,2,3,4,5	X		
25	1851-1852	1,2,3,5,7	X		
26	1852	1,3,5,7	X		
27	1852-1853	1,2,5	X		
28	1854-1855	1,2,3,5,6	X		
29	1858-1859	1,2,3,5,8	X		
30	1859-1860	1,2,3,4,5	X		
31	1860-1861	1,2,3,4,5,7	X		
32	1861-1862	3,4,5	X		
33	1864-1865	1,2,3,4,5,8	X		
34	1865-1866	1,2,3,4,5,8	X		
35	1866-1867	1,3,4,5,7	X		
36	1867	1,2,5,8			X
37	1869	1,5	X		
38	1871	1,2,4,5	X		
39	1871	1,5,8	X		
40	1872	1,3,5,8	X		
41	1874	1,2,3,4,5,8	X		
42	1885-1886	1,5	X		
43	1885-1886	1,3,5,7		X	
44	1888-1889	1,5,8			X

45	1890-1891	1,2,3,4,5,6,9			X
46	1892-1893	1,2,3,4,5		X	
47	1893-1894	1,2,3,4,5,7			X
48	1893-1894	1,2,3,5,6		X	
49	1894-1895	1,2,3,4,5,8	X		
50	1895-1896	1,3,4,5,8	X		
51	1895-1896	1,3,5			X
52	1896-1897	1,5	X		
53	1897-1898	1,3,5,7		X	
54	1897-1898	1,3,4,5		X	
55	1898-1899	1,4,5,8		X	
56	1903-1905	1,3,5	X		
57	1904	1,3,4,5		X	
58	1907	1,3,4,5,9	X		
59	1908	1,3,4,5,9	X		
60	1917-1918	1,2,4,5,8	X		
61	Bilinmiyor	9	X		
62	Bilinmiyor	9	X		
63	Bilinmiyor	9	X		
64	Bilinmiyor	9	X		
65	Bilinmiyor	1,3	X		
66	Bilinmiyor	2,3,4	X		
67	Bilinmiyor	1,3	X		

ÖZET

ERDEM Tuba, Akhisar Ulu Camii ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki Mezartaşları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

İnsanoğlu, yaradılışından bugüne kadar birçok inanç geliştirmiş ve bu durum her alanda olduğu gibi mezar kültürünü de etkilemiştir Öldükten sonra geride kendinden bir şeyler bırakmak, hatırlanmak ve bu şekilde ölümsüzlüğe ulaşma düşüncesi, mezartaşı kültürünün yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Manisa ili, Akhisar ilçesinde bulunan Ulu Camii Ve Paşa Camii Hazirelerinde 5 adet lahit biçiminde mezar ile 67 adet şahide tespit edilmiştir. Eserler, H.893/M.1488 ile H.1336/M.1918 tarihleri arasını kapsamaktadır. Ancak bu süreç süreklilik göstermeyip 16. ve 17. yüzyıllara ait eserlere rastlanmamaktadır.

Mermer malzemenin ağılıklı olarak kullanıldığı eserlerde taş malzemeye de yer verilmiştir.

Dikdörtgenler prizması şeklinde olan lahit biçimindeki mezarların şahideleri silindirik gövdelidir. Geriye kalan eserlerin plaka görünüşündeki gövdeleri ya yukarı doğru hafifçe genişlemekte ya da paralel kenarlarla uzanmaktadır. Kemer veya üçgen formuna sahip tepeliklerin dışında kavuk/sarık/fes biçiminde taçlandırılan şahidelerde mevcuttur.

Büyük kısmında alçak kabartma tekniği uygulanmasının dışında, yüksek kabartma ve linear üslupta işlenen taşlara da rastlamak mümkündür.

Genel olarak kitabe metni, sağdan sola hafif meyilli düz silmelerle oluşturulan panolara yerleştirilmiştir. Bunun yanında, düz veya soldan sağa meyilli silmelerle oluşturulmuş panolara yerleştirilen örnekler de bulunmaktadır. Bu uygulamalardan farklı olarak herhangi bir pano kullanmaksızın taş levha üzerine işlenen kitabe metnine de rastlanmaktadır. Üstten kemer formu meydana getiren bir veya birkaç kademeli silme ile sınırlandırılan kitabe metninde, başlangıç ifadesi(yakarış),dua, kimlik, dua isteme, tarih, tanrıdan dilek, nasihat, hadis ve ayet gibi bilgilere ulaşılabilmektedir.

Süsleme programında bitkisel karakterli olan; palmet, rumi, kıvrım dallar, stilize çiçek ve yaprak motifleri ile servi ve hayat ağacı motiflerinin dışında, kâse içinde stilize meyve, çiçek ve üzüm salkımı betimlemelerine de yer verildiği görülür. Geometrik süsleme öğeleri olan; üçgen, çokgen, baklava dilimi, daire, meandır, madalyon, rozet, pano, ay ve yıldız motifleri de kullanılmıştır. Eserlerde nesneli motiflere de rastlamak mümkündür. Bunlar; kandil, şamdan, mum, vazo, kâse ve gerdanlık motiflerinden oluşmaktadır. Mimari motiflerinde yer aldığı eserlerde, özellikle camii motifinin sivil mimari ile birlikte veya tek olarak işlendiği dikkati çeker. Bunun dışında süs sütuncelerine de yer verilmiştir.

Yapılan incelemede yüzyıllardır birçok tahribata uğramasına rağmen ayakta kalmayı başarabilen mezartaşlarımız bu bölgedeki hâkimiyetin belgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

1. Mezar Taşı
2. Ulu Camii
3. Paşa Camii
4. Akhisar
5. Manisa
6. Hazire

ABSTRACT

ERDEM Tuba, Akhisar Ulu Mosque and Pasha Mosque Graveyard in the Gravestones, Master Thesis, Ankara 2009.

From his/her creation up to the present, human being has developed many beliefs and this situation has affected the culture of graves as in many kinds of area. Leaving something from yourself to the rest after dying and the thought of reaching to immortality by this way have provided to become widespread of gravestone culture.

5 graves as in tfe from of sarcophagus and 67 gravestones have been determined inside the graveyard of Ulu Mosque and Pahsa Mosque located in the Akhisar district of Manisa Province.The monuments cover the period between Muslim Calendar 893/Gregorian Calendar 1488 and Muslim Calendar 1336/ Gregorian 1918. however,this period didn't show a continuitly and there have been discovered ant monuments within the 16. and 17. centuries.

Marble was used predominantly as a meterial for the monuments as well as Stone was done.

Gravestones of the graves in the from of sarcophagus with the shape of rectangular prism have cylindrical bodies. The rest of the monuments with plate-type bodies either expand sligtly upwards or extend with paralel edges. Except from cap Stones having arcifrom or triangular from,there are gravestones crowned in the from of quilted turban/turban/fez.

Apart from that low embossing technique was applied to the most;it's possible to see Stones processed in a style of hight embossing and linear.

The text of epigraph has been generelly placed onto boards formed with plain flat moldings slightly inclined from right to left. Besides,there are also samples placed onto boards formed with plain flat moldings and the ones inclined from left to right.Differently from these applications,there are some epigraph texts which have been processed onto Stone plate without having any board. It could have been reached to some information such as beginning statement(prayer),devotion,identity,prayer request,date,a wish from God,advice,hadith and verses of Quran in the epigraph texts which are

restricted with molding having one or several stages constituting the arciform from the top.

Except from the patters of palmete,rumi,folded boughs, stylized flower and leaf as well as redwood and arborvitae which are all herbal characterized,there are also pictures of stylized fruit inside a bowl,flower and bunch of grapes have been given place in the decoration programe. Geometrical decoration elements such as patterns of triangle,polygon,diamond line, circle,meander,locket,badge,board,moon anr star have been also used.

Besides,it's possible to see patterns having objects in the monuments. These are composed of patterns of oil-lamb,candle holder,vase,bowl and necklece. İn the monuments which achitectural patterns have been placed,it is attracted attention that especially the pattern of the mosque has been processed together with civil architecture or as single. Except from that, there are decorative pillars as well.

Our gravestones having been stil standing in spite of being destroyed several times for centuries can be stated as the certificate of authority in this region within the research done.

Key Words :

1. Graveyard
2. Ulu Mosque
3. Pahsa Mosque
4. Akhisar
5. Manisa
6. Gravestone